

AUGUST
VALITVD
TEOSED

10

VALITVD
TEOSED

AUGUST JAKOBSON

VALITVD
TEOSED

August Jakobson

VALITUD
TEOSED

10

Eesti Riiklik Kirjastus

TALLINN
1958

August Jakobson

VAIKNE
ÕHTU

(IGAVESED EESTLASED I)

Romaan

galgesaar

Eesti Riiklik Kirjastus

TALLINN
1958

Illustreerinud Richard Kaljo

*Kunstiliselt kujundanud
Paul Luhteln*

H S I M E N E J A G U

ISAND JA TEMA KOER

Justus Kubelik, kaubahärra ja linnavolinik, ruttas läbi kesksuviste tänavate. Ta lõõtsutas raskesti ja vehkis pikuti kokku murtud ajalehtedega nagu lühikese valge neruga. Ta oli paks mees ja leitseline põuakuumus piinas teda juba varahommikust saadik — turi ja selg lausa nõretasid, suured higiojad jooksid alla mööda laupa ja põski. Ta tõukas end edasi kuidagi jupphaaval ning katkendlikult, peatudes aeg-ajalt vaateakende ees, millest ta pidi oma teel mööduma. Teeseldes tolmuste klaaside taha asetatud kaupade silmitsemist, pühkis ta suure valge taskurätiga punast, veretulvast, pondunud kaela ja püüdis pisut hinge tõmmata, kuna ta jõutagavara oli tõepoolest ammugi lõpukorral. Isegi ta lopsakad, kahe laia kahluna suud katvad vuntsid olid lähimärjad, ja iga kord, kui ta kähinal välja hingas, lendas lõdvalt alla rippuvate karvade küljest laiali sillerdavaid higipiisakesi.

Ent vaatamata teekonna vaevalisusele ja kuumale ilma raskele ristile oli kaubahärra Kubelik siiski väga rõõmsas, peaaegu poisikeselikus meeleolus. Ta vesihallid, veidi pungituvad silmad heitsid uljaid sädemeid, suundudes lahke sõbralikkusega näkku nii tuttavale kui ka neile, keda ta ei tundnud; ta suurt, auväärseks ning nurgeliseks paisunud pead põletavate päikesekiirte eest varjav madala rummuga õlgkaabu oli lõbusalt-väljakutsuvalt teisele kõrvale lükatud; vesihalli alpakakuue nõõbid olid nooruslikult lahti ja lehvisid kergetes tuulehoogudes, näidates tähnelist siidvesti, milles tundus täna samuti kerglast ülemeelikust; ja aeg-ajalt unustas ta enda koguni sel määral, et pistis käe oma traditsiooniliselt triibuliste pükste taskusse, mille kitsad sääreotsad langesid kortsutõmbunud torudena üle kummikülgedega kamasside. Iga kord, kui ta peale lühiajalist puhkushetke kuskil vitriini ees jälle teed jätkas, ütles ta endale naljatades, veidi tõbiskeelne janu pärast, mis teda peale kõige muu vaevas: «Julgust, julgust, onuke! Julgust, ütlen ma sulle, kallis onu Justil!»

Ristlevate tänavate nurgal peatus kaubahärra Kubelik veel kord hetkeks, vaatas üle õla tagasi, kortsutas heatahtlikult-etteheitvalt kulmu ja ajas suu torru. Ta polnud aga ammugi enam kuigi hea vilistaja, ja lühikesed, veidi abitud, hingelduskahinaga segatud helid, mis väljusid ta paksude ning tõmpide huulte vahelt, läbi sorakile vajunud märgade vuntside, valgusid kohe tolmusesse õhku laiali ega ulatunud kuigi kaugemale.

Kuid mööda hallikasvalgeid paetahvleid peremeest seiravaile mägrakoerale piisas neist abitustest, laialivalguvatest helidest siiski küllalt, — ta laiad lontkõrvad kikutusid korraks kuulekalt ja neli madal-kõverat jalga hakkasid sibama hoopis kärmemini. Ja ainsa hetkega oli ta peremehe juures, surus oma pika koonu peaaegu

vastu selle läikivat kamassikanda, ajas pea usaldades kuklasse.

«Hei, Neero, vanapoiss, ära ennast oodata lase, ruttu, ruttu!» hüüdis isand Kubelik, naksutas keelega ja pilgutaskavalalt-kaasteadjalikult teist silma.

Koer ajas saba püsti nagu ühtlaselt peenikese vitsa-
na, näis samuti keelt naksutavat, näis samuti teist silma pilgutavat. Ta oli priske nagu peremeeski — peaaegu nii priske, et ta kõht kippus puhuti maad riivama. Ta pruunides silmades sädeles aeglane, mõistlik rahu ja häirimatu heaolutunne. Kuigi ta näis pigemini lihava hii-
geltõuguna kui sellena, kes ta pidi olema (stepikiskja järeltulijal), ei paistnud ta ise selle üle pisimatki muret tundvat, — ta kehavormide koomilises liialduses võis taegi aimata ehtsat kodukoeralikku üleolekut, võrreldes vilgaste ja kitsakehaliste tänavapenidega, keda ta oma teel kohtas: «Fuih teid küll, ikka on teil kõigega tege-
mist, ikka on teil tarvis igale poole oma rahutut nina toppida!» Ta ei mäletanud juba ammugi enam neid kau-
geid aegu, mil ta tundis veel vajadust peremehest ette
joosta, oma jämeda häälega kasse hirmutada või siin-
seal postide ja majanurkade juures peatuda, et neid nuu-
sutada ja neile oma rassikaaslaste tarvis tutvustavaid
märke jätta. Ja nagu nüüd alati, nõnda sörkis ta ka täna
oma hea isanda kannul mugava kodu poole samuti
muhedas meeleolus, samuti täis iseteadvust, samuti suure
vaevaga lõõtsutades, samuti lõhnates rikkalikust söö-
misest ja mõnusast, unenägudeta magamisest...

Kaubahärra Kubelik sammus veel vähe aega vastu
merelt puhuvaid tuulehooge sinnapoole, kus asus ta
mugav, puhkust töötav kodukotus, tuli aga siis hoopis
mele mõttele ja hakkas kohe tulnud teed tagasi minema.
Jah, nõnda see oli, — tänane tore meeleolu kiskus teda
ta senistest harjumustest eemale, kihutas teda veelgi

enam ringi tampima mööda tolmust haisevat ja päikeses leegitsevat linna. Mägrakoer Neero, kes oli kõike jõudu kokku võttes korraks ette jooksnud, ootas nüüd seina veeres kükitades peremehe möödumist ja asus kohe jälle oma harjunud kohale — peremehe selja taha. Nad jõudsid tagasi peatänavasse, käändusid kord pahemale, kord paremale, jõudsid viimaks välja jõe äärde. Selle sinakashall, sile pind oli täis hõljuvaid päikeselaike ja vilksatas vanade kiviaitade vahelt nagu mahavarisenud tükk luitunud taevast.

Siinses linnajaos kulges elu veelgi aeglasemalt, veelgi loiumalt. Majad siin olid oma enamikus ühekordsed, vähemalt saja-aastased, kuivanud porikarva krohv juba ehitamise ajal ilu otstarbel auklikuks konksitud, katused järsud ja suitsunud, korstnate küljes paksust plekist tuulilipud (samuti vähemalt saja-aastased!), mis kriiksid ka kõige pisema iilingu tõukel. Nad ei seisnud tänava poole küljega, nagu oli see juba ammugi üldiseks kombeks, vaid ühe oma kitsa, inetu otsaga, mille unka alt paistis tingimata vägev plokitala veelgi vägevama teras-konksuga: nende seadeldiste abil vinnati kunagi tagavara-kaupu pööningutel asuvatesse ladudesse ja panipaikadesse. Mööda ebaloomulikult kitsast munakivisillutist, millest polnud saadud mitte midagi ära näpistada jalakäijate jaoks, kolises talumehe raske, rautatud töövanker, põhutuustid läbi redelipulkade, unine põskhabemega taat lõsakil-triibulisel heinakotil. Kaks üleni musta rõivastatud vana naist tuulutasid kiriku varjus oma villatorte meenutavaid mustade nöpssilmadega pitse — keppsirged kõrendid, tanud laupadel. Ja sel ajal, kui kaubahärra Kubelik viisakalt tervitades mütsi kergitas, tõmbus Neero keskteelt pisut kõrvale, väliselt täis ükskõiksust ja enesekindlust, kuid tõepoolest häbeliku pilguga kuhugi tühja katuse poole vahtides, nagu tunneks ta nende lumival-

gite graatsiate ees oma ülemäärase paksuse pärast siiski pisut piinlikkust.

«Kõrvetab, preili Baumann... Näete, kuidas kõrvetab,» ütles kaubahärra Kubelik saksa keeles ja oli silmanähtavalt valmis pikemakski vestluseks.

Kuid kaks vana daami ei andnud talle selleks omalt poolt vähimatki julgustust; alles hetke pärast võttis teine neist väevaks vastata:

«Ojaa... Ilm on ilus... Ilm on vä-ga ilus.»

Ja möödas nad olidki, nii perenaised ise kui nende lehvikuid kandvad edevad pitsikesedki.

«Või... ilus! L-lollpead!» ümises kaubahärra Justus Kubelik endamisi kergesti solvununa ja jätkas samuti teed.

Kuid ka see ebaõnnestumine ei suutnud kuigi kauaks häirida ta ülihead meeleolu. Noh, mis siis — las nad aga uhkustavad, need vanad teibad! mõtles ta halvustavalt. Ja kiriku kõrval kasvavate suurte puude varju jõudnud ning vargsi ringi piilunud, tegi ta uue seisaku — pagana pihta, ta pidi ju ometi kord pilgu ajalehtedele heitma!

Kuid ta jättis selle ammuse mõtte nüüdki teostamata, — lähema nurga varjust ilmus nähtavale salkkond tuttavaid. Ta teeskles, nagu oleks ta kavatsenud vaid higi pühkida, ja hüüdis tarbetult valju häälega Neerot, kuigi see istus otse ta selja taga.

Kolm härrat jõudsid üsna ta juurde ja ta tundis kahes neist ära oma noorema ja vanema venna. Ta peitis mõlemad käed ühes ajalehega kähku selja taha ja ütles, tarvitades nüüdki — nagu ikka — saksa keelt:

«Ahaa... tere, Henrik. Ja tere sina kah, Hans. Kas juba koju minemas...?»

«Jah,» vastati nagu ühest suust — nähtavasti oli vennakestegi meeleolu üpris reibas ning lõbus.

Ja härra Baumann, äsja möödunud uhkete vanapreilide süllapikkune vend, vaatas teda oma suurest kõrgusest, krimpsutas samuti — õdede kombel — halvustavalt nina ning sõnas nohinal, iga lausega mõttelt mõttele hüpates:

«Tere hommikust, kallis kaubahärra! Et teil leidub kah tahtmist niisuguse kuradikuumusega ringi joosta! See suvi läheb juba liiale, — päike põletab hommikust õhtuni. Ma pole teid näinud juba mitmel nädalal. Kuidas teie elu läheb, lubage lahkesti küsida?»

«Oo, tänan, hästi,» vastas isand Justus Kubelik.

«Mis nüüd seda õnnepoissi rääkida, h-hohoo! Kuula teda, kuula, hoh-h-hoo!» ütles vend Henrik, surus kepiotsa vastu uulitsakive ja nõjatus kogu keharaskusega tagasipainutatud kätele. Ta meenutas nii kõnnakult kui hoiakult parun Wolfenbüttelit, linnanõunikku. Ta oli kõrgekasvuline ja kõhn, tal oli suur terav nina ja uhkelt kikki kammitud valkjashallid harjasvurrud, mida ta vahetpidamata kas silus või keerutas, ta näonahk näis liiga laiana — lõtvu volte rippus silmade juurest alla kuni suunurkadeni, ümber laiade lõuapärade kuni hoolikalt põetud kikkhabemeni. Ta paistis tighedana, kuigi ta oli Justusest vaid tõsisem; ta kollakasvalge, luitunudsiniste triipudega suvekuub langes üle laia kuldketi, mis jooksis ühest vestitaskust teise, kõverdudes üles eelvii-mase nõõpaugu kohal, mida ta pidi oma teel läbima. Ta kael oli pikk ja sõlmeline, ja kui ta aeg-ajalt pead pööras, pingutusid naha all kuivad kõõlused, kadudes kõrge püstkrae varju, mille terav serv oli tihedalt palistatud tema kondisest kaelast välja kasvavate harjaskõvade karvakestega. Seades end veelgi mugavamalt jämeda kepikõveruse najale, küsis ta äkki hallidesse silmateradesse kooniduva terava huviga, mida ta katsus kõigest jõust, kuid üpris väheste tagajärgedega varjata:

«Kui paistis midagi peos olevat, poiss... Kas see polenud ehk ajaleht?»

«Ajaleht? Ei, ei olnud,» ütles kaubahärra Justus Kubelik, tundis end äkki punastavat, teadis ise, et ta punastab, ja punastas sellest teadmisest veelgi enam.

«Nii. See siis ainult paistis mulle nõnda...» ütles kaubahärra Henrik Kubelik.

«Jah, küllap see tõesti... ainult paistis sulle nõnda,» ütles kaubahärra Justus Kubelik ja lisas nobedasti — just nagu kartusest, et teda ilma selleta ei usuta: «See oli taskurätt.»

Doktor Hans Kubelik, kolmas härra seltskonnas, Justuse ja Henriku noorem vend, naeris tänagi oma valju, pilkavat ning ärritavat naeru. Ta oli kogu linna kõige suurem skeptik ja kõige tighedam irvhammas — ta ei uskunud jumalasse, mõnitas kõike ja kõiki, ironiseeris endagi üle. Isegi abiõpetaja Paulsonile, sellele rangemat rangemale ja kõlbelistest kõlbelisemale vaimulikule ütles ta, et inimesed on samasugused loomad nagu kõik teisedki kahe- ja neljajalgse, kelle hing kärvab ühel ajal ihuga ega lähe pärast oma maise rännaku lõppu ei põrgusse, ei taevasse, — sest see, mida pole olemas, ei saavat ka kuhugi minna! Ta armastas hästi süüa, ta nina punetas liiga sagedasest veini joomisest, ta pidas ilusaid perenaissi ja kinnitas korduvalt, et ta olevat poissmeheks jäänud ainult ja üksipäinis nende ilusate perenaiste tõttu... Ning peale kõige muu ei nägevat ta pisi-matki vajadust juurde soetada salakavalaid ja alatuid olendeid, kes peavad endid millegipärast looduse kuningaiks... armastas ta korrata igal sobival ja ebasobival juhul. Muusikaõpetaja Tennis Kerich, isand Justuse naisevend — sel ajal, kui ta veel püüdlik talupoja poeg oli, Tõnis Käärrik — püüdis sagedasti juhtida ta tähelepanu karistavaile põrgupiinadele, mis teda selliste mõtete

ja tegude eest ootavat, ta sulges aga uskliku sugulase suu mõne oma ülbe naljaga, millest kõneldi lausa anekdote. Kuid kõigele sellele vaatamata oli dr. Kubelik soovitud külaliseks auväärsemaiski perekondades, sest oma terava keele ja tüütava vabamõttelisuse kõrval omas ta ka rohkesti huumorimeelt, nagu seda linna uljad bürgerid nii väga armastasid.

Ka täna ütles vend Hans oma tavalise tooniga:

«Asjatu huvitundmine, armsad sõbrad, täiesti asjatu huvitundmine. Jooksete ja ahmite ajalehti, just nagu suudaksid need teile selgeks teha midagi niisugust, mis pole selge igale kainelt mõtlevale inimesele juba niigi. Sarajevo revolvipaukudest peale pole ju enam mingit kahtlust, mis on tulemas. Sõda algab kindlasti — päev hiljem või varem, see pole tähtis. Ja alanud see oleks ka ilma selle rumala mõrtsukatööta, sest... ettekääned veristamiseks otsiti juba ammu. Jah, aeg on küps, teravad viiktid võivad tööle asuda.» Ja vaadates kassis silmil kord üht, kord teist venda, tõmbas ta pikkade, peaaegu valgete sõrmedega üle põse, kuhu oli nõrgunud õlgkübara veere alt kaks kõverat higiniret.

«Kas arvate?» küsis ennast-täis isand Baumann ja katsus arstilegi ülalt alla vaadata; kuid nad olid peaaegu ühepikkused ja ta pilk sattus kaasvestleja silmade asemel selle rinnaesisele. Ja nagu sellest tõsiasiast üllatudes, tõstis ta kulme ning lisas: «Võib ju tõesti olla. Muuseas — mina i s i k l i k u l t niisuguste asjade vastu huvi ei tunne ja sellepärast ma pole ka ajalehti kuigi tähelepanelikult jälginud. Mina olen mina ja valitsused on valitsused — tehku, mis nad tahavad.»

«Sõda hõljub õhus, jah, olge lahked ja nuusutage ainult!» ütles doktor Kubelik, pööras ise mina tuule poole ja tõmbas nohinal õhku. «Aeg on küps, elajad on oma hambaid küllalt juba niisama tühjalt krigistanud, nüüd

tuleb hammuustamine. Issand jumal on meiega, hurr-r-raal Trahh, trahh, trahh, pa-rem p-o-o-ool! Lehvitage lippu ja lõigakem kõrisid ning löögem oma teel kõik mullaka ja põrmuks, sest vaata, Jehoova on su vaenlase su kätte andnud, nagu ta andis kord Eengedi orus Sauli Taaveti kätte. Jaa-jaa, vennad, nõndaks see on, inimesed on juba maailma loomisest peale nagu kõik muudki loomad: aeg-ajalt peavad nad hulkadeks kokku kogunema ja kaklema. Maamehed peksavad naabreid laatade aegu kõrtallettide ees, linnapoisid sõidavad rohelisse, laulavad ja tantsivad ja pussitavad üksteist seal, vaba ja ilusa taevaalaotuse all, kõrgem seltskond rahuldab oma tugevust keelepeksuga, see tähendab — moraalse tapmisega. Aga kui kõigest sellest vähe on, otsivad keisrid ja kuningad välja kõik riikide ja võimude lahendamata asjad ja kuulutavad vastamisi sõja, et kodanikkudel oleks oma priske lõõming, aga jumalast seatutel oma töö ja teenimine. Jah, nuusutage ainult, vennad! Kui teie ninad pole lõplikult ummistunud, siis peaksite te mulle igatahes õiguse andma, sest pühakirigi ju ütleb: mõistlik mõistab ise, aga pime katsub käega.»

«Noh, on kah õige — Venemaal ei kõlba ju oma suguvendi hädasse jätta. Küllap Frants-Juusep kahetseb juba varsti oma toorest ülespidamist...» ütles kaubahärra Henrik Kubelik, kellel oli venna pika ja halvamaigulise tõekuulutamise pärast veidi piinlik.

Härra Baumann vaikis ja näris vurrukarvu, mis ronisid talle vägisi suhu.

Kaubahärra Justus Kubelik ütles, sest ta oli «Viimased telegrammid» juba linnulennult läbi lugenud:

«Jah, Hans-poisil paistab osalt õigus olevat, — vingutouseb, tõuseb, tõu-seb, vennad, küllap me näeme varsti leekigi.» Ja ta loetles kohe veidi edevalt: «Austria on Serbiaga juba vahekorra katkestanud. Inglismaa katsub

ju küll lepitust soetada, — ta pakub kohtumõistja-osa Prantsusmaale, Itaaliale, tahab sellest ise osa võtta ja ... ja ... Üks neljas riik oli seal veel, kes ... aga mul pole meeles, kes nimelt. Ja Saksamaal on kah arukaid mehi, kes mõistavad hukka meelevaldused meie saatkonna ees. Noh, ma ei tea, aga mina mõtlen oma lihtsa mehe ausa meelega, et sel Suur-Britannial ei maksaks ülepeagi mitte soperdada ega sahkerdada. Sest paar korralikku matsu üksteisele kuklasse kuluks nagu marjaks ära.»

«Muidugi — näete nüüd! Või paar korralikku matsu üksteisele kuklasse kuluks sinugi arvates nagu marjaks ära? H-hohohool!» ütles doktor Kubelik ja naeris jälle kuiva kaela õiendades.

Kaubahärra Henrik Kubelik ütles:

«See on õige. Meie vägev Vene karu peaks tõesti häbematute austerlaste vastu välja astuma.»

«Näete nüüd, näete nüüd! Verelõhna levib ju isegi teie mundritest!» kordas doktor Kubelik äsjast mõtet.

Üks tänavapeni sörkis mööda ja paks mägrakoer Neero haugatas üleolevalt.

«Vait, vanapoiss, ära tülitse!» keelas isand Justus Kubelik kulmu kortsutades, näis korraga midagi meenuvat ja ajas silmad erutatult pungi. «P-pagana p-hihta! Aga meie kallis ameerika vennas? Mis siis temast saab?»

«Aa — Michael Mac Cybéllic? Jah, kui midagi juhtub, ega tal õnnestu siis tõesti meile võõrsile tulla!» noogutas doktor Kubelik. Kuid see probleem ei huvitanud teda kuigi põhjalikult ja ta püüdis jälle pisut filosofoerida. Ta ütles, teravad hallid silmad mõtlikult kisis: «Jah, nõnda see on, vennad — inimesed on tõesti tä-pi-pealt nagu loomad, näiteks penid. Kuni teatud ajani on nad laisad ja rahulikud, siis aga järsku muututakse kangelasteks. Hõiii! Hurraaaa! Edasi! Kultuurmehe mõistus läheb puhkusele, elagu koopakangelase instinktid! H-hohohhool!»

Härra Baumann vaikis endiselt ja nāris aina suureneva agaruselga suhu ahmitud vuntsikarvu. Ta oli näiliselt küll väga rahulik, teda paistis aga siiski hirm vaevavat ja kõige parema meelega oleks ta sel äreval ajal ettevaatlikult kodus istunud.

Ja kaubahärra Henrik Kubelik tõstis kepikõveruse otsustavalt käevangu, tõmbas kuue siledaks, vaatas kuld-kella ja sõnas nagu muuseas, ilmsesti veidi vimmane:

«Sa oled siis tänaseid ajalehti juba sirvinud...?»

«Jah, istusime kellegi tuttavaga Lastepargis, puhkama ... ja siis ka sirvisime,» vastas kaubahärra Justus, punastas miskipärast ja hakkas end kohe minekule andma. «Mul on rutt, andke andeks,» ütles ta vabandades, «ma pean veel üht kui teist joonde ajama. Nägemiseni, sõbrad, nägemiseni!»

Tehti kummardusi ja kergitati kübaraid. Ja kolm pikka aega jätkasidki kohe teed, kange ja ennasttäis vanahärra Baumann kõige ees, kaubahärra Henrik Kubelik ja doktor Hans Kubelik kohe ta kannul. Noorem vend küsis alles nüüd — selgi korral nagu muuseas:

«Kas meie Ameerikamaa mees on siis juba üle ookeani jõudnud?»

«Jah, Mihkel-Magnus istub juba Londonis ja valib sobivat laeva,» noogutas kaubahärra Henrik Kubelik.

Isand Justus ootas, kuni vendade ning vanahärra Baumannii hääled nurga taha kadusid, ja asetas ajalehed paremast käest vasakusse, varjates neid ikka hoolikalt selja taga. Mägrakoer Neero jälgis teda oma tarkade pruunide silmadega, pikk punane keel jõuetult ripakil penaegu kuni kuumade sillutuskivideni. Kiriku vari tundus raskena, nagu need kivid, millest see suur vana hoone oli ehitatud. Kuski lina-aidas kolises raudne tõsteplokk. Taevas polnud endiselt näha ainustki pilvekübet, tuul tõmbus vaikivate hoovide sügavusse, tornikell kõr-

gel pea kohal hakkas lööma: bimm-bamm, bimm-bamm, bimm-bam-m-m, — kumedalt, nagu igavust tundes. Ja jälle venis mööda üksik talupojavanker, tukkuv mees külili heinakotil, hobuse alahuul lõdvalt alla vajunud, eredad päikesetähnid rataste raudrehvidel otsekui hüplevad sädemekesed, mis kord süttisid, kord kustusid.

Peale mõneminutilist kärmet astumist jõudsid kaubahärra Justus Kubelik ja mägrakoer Neero pika ning madala hoone ette, mille ukse kohale riputatud sildil seisis lame-ümarate tähtedega: JUSTUS KUBBELICH & VENNAD. Ligi kolmekümne aasta jooksul, peaaegu iga päev, kui ta siia tuli või siit lahkus, seisatas ta hetkeks teisel pool tänavat, ajas jalad harki, luges suure sisemise rõõmutundega seda tohutut pealkirja, mille kaudu näis talle vastu vaatavat kogu ta pingutustest rikas elu algusest kuni tänaseni. Ja nõnda tegi ta ka nüüd — kissitas silmi, laskis pea pisut viltu, uuris suuri tähti üksikult, siis silpide kaupa ja seejärel ka tervete sõnadena. Hall kivimaja oleks teda nagu vastu vaadanud — tillukesed aknad näisid silmadena kissi tõmbuvat, ruskete seinte konarused meenutasid mügerikke ja käsnu ta enda ihul. Hoovilt ja aitadest kostis sumedaid kolksatusi, käratsevaid hääli, valju ja pahurat käsutamist: keldritesse veeretati äsja jaamast toodud tünne, ulualustesse tõsteti üle kaugete ulgumerede laevadel saabunud kotte, laoruumidesse viidi kaste peenemate kaupadega, lahtis-tesse katusealustesse tiriti kõrvulõikavalt krigisevat lattrauda. Neerogi tuli kogu väsitava teekonna jooksul esimest korda tähelepanelikuks muutudes peremehe kõrvale, kükitas tagumistele jalgadele ja laskis samuti pea viltu: «Ah-haa — Justus Kubbelich ja vennad!» oleks ta nagu elutargalt ütelda tahtnud. Ja see viivuline kujutelm armsa neljajalgse sõbra inimesetaolisest arukusest liigutas isand Justuse südant järsku sellise

hella jõuga, et ta pidi tahtmata vana hea looma kohale kummarduma ja selle karmikarvalist, kuid sooja kukalt paitama. «Vaata mul ikka ninavaksa, või kah mul... vahutunnt!» pomises ta lõbusalt. Ja astudes kohe irtavale vajunud, rinna kõrgusel paksuks klaasiks ülemineva, kulumud ja lapilise poeukse poole, pistis ta ajalehepaki tahtlikult põuetaskusse, nagu peaks ta seda varjama sulaste ning teenijategi eest.

Kuid ka nüüd muutis kaubahärra Justus Kubelik — vastuoksaks tavalisele järjekindlusele — oma esialgset kavatsust. Selle asemel et kavatsuse kohaselt majja minna, tegi ta ootamatu pöörde paremale ja astus läbi kõrge vanava kividega sillutatud hoovile. Siin valitses parajasti vordlemisi rahulik olukord. Aidamees-laovalitseja oli lühugi kadunud, äsjane kära ja mürin vaikinud, töölised latklesid vankrite juures, kuuride ustel, pumba ümber, mille kõveriku otsas rippuvast pangest keegi januselt jõi. Kook olid tõsised ning ärevad — siin räägiti samuti puhkeda ähvardavast sõjast. Halli habemetüükaga vanameeste piibukahadest venis halle suitsuniite, nooremate magudelt peegeldus varjatud salahirm. Siis silmati lähemale vantsivat peremeest ja selle paksu mägrakoera ning kohe algas jälle kibe tõttamine — tünide veeretamine, kollide vedamine, kastide kandmine, metsikult krigisevate raualattide tõstmine ning tirimine.

«Jõudu tööle, mehed!» ütles kaubahärra Kubelik, lükkas õlgkaabu kuklasse ja nõjatus omakorda vastu vankri-
art, käed siidkuue kaitseks seljale asetatud.

«Tarvis... jah... tarvis... Jõudu tarvis... jõudu tarvis, peremees...» vastati läbisegi kõigist hoovi nurkadest.

Üks või teine tõstis alandlikult oma vana kaabulotti ja üks kui teine tegi kohmaka kummardusegi. Ärijuht-raamatupidaja ruttas aga suure kiiruga, tippival sammul,

läbi kontori tagaukse välja ja hakkas erutuse tõttu pudistades midagi seletama.

Kuid kaubahärra Justus oli liiga heas tujus nii kuulamiseks kui pahandamiseks ja etteheidete tegemiseks. Kuivatades kaela ja paljast lagipead, ütles ta laia sõbralikkusega, mis muutis ta lihava näo silmadest kuni lõuaaluste voltideni üheksainsaks laiaks naeratuseks:

«Ei, mis siin ikka. Olete kah — vaevate oma südant iga tühja asja pärast! Küllap te juba teate ise, kuidas on parem või halvem asja korraldada. Ja teie seal, mehed, puhake aga pealegi, — puhake aga puhake ja ärge kartke midagi, ilm pole täna töömurdmiseks ei minule enesele, ei teile... ega kellelegi.»

Neid sõnu kõneldes seadis ta — et päikese eest pakku pääseda — sammud lähima aidaukse poole, astus pead kummargile lastes (ta pidas end väga pikaks meheks) üle madala lävepaku. Ta mõtles puhkamisest nüüd lausa igatsedes, nagu isegi käte ning jalgadega. Ta istus tühjale tünnil, mis vedeles ukse kõrval, nühkis kaua ja usinasti punetavat kaela, ohkas siis sügavasti ja tõstis, õlad nagu mingit tüütavat jõudu tagasi tõrjudes pea-aegu kõrvadeni püsti. Neero heitis ta jalgade ette põrandale ja lõõtsutas nii, et küljed vabisesid; jahutolmune laovalitseja katsus omakorda midagi seletada, kuid ei saanud samuti üksikutest segastest sõnadest kaugemale; raamatupidaja oli tänagi väga asjalik-vaikne, väga tähelepanelik ja väga puhas, otsekui oleks ta alles äsja harjanud nii oma ihu kui hingegi, ja ühtlasi oli ta siin vist ainus, kes ei higistanud. Ajalhed isand Justuse põuetaskus krabisesid kuuldavalt ja äratasid hinges kange tahtmise kuhugi varjulisse kohta pikali heita ja lugema hakata; tõrvapapiga löödud katus hõõgus kuumust; põrandalt tõusev jahedus aga ületas selle, tekitades tänaval tammumisest tuimaks jäänud jalgades kerge mõnu-

tunde. Ohk lõhnas heeringate, petrooleumi, koitanud... keelelt tilkus higi; siis aga sai hea loomgi jälle vabamalt hinge tõmmata, langetas pea esikäppadele ja ulmus kohe sügavasti, liigutades aeg-ajalt oma suuri, vanu porandat lotendavaid kõrvu, et eemale peletada mis tahes pugevaid tüütavaid kärkseid.

«Minu ja teie härra vennas märkisime siia üles hulga laupu, mida oleks vaja esimeses järjekorras juurde tellida. Kui te tutvuksite selle nimekirjaga... omaltki poolt... Tellimine on veel välja saatmata ja... muudatust võib teha igasuguseid...» ütles raamatupidaja kuidagi ääretult selgelt ja ääretult täpselt, ulatades ühes kindlase ametnikukäega esile suure, oma raskuse all koveraks vajuva paberilehe.

Kaubahärra Justus ütles sõbralikult, kuid väga resoluutelt:

«Ei, olgu peale. Olgu peale! Kui Henrik on oma arvamuse ütelnud, siis aitab. Aitab, aitab, ai-i-tab! Küllap te juba teab ja tunneb asja, ega's temagi enam laps ole, minust e n d a s t ivakese vanemgi... he-h-he-h-heel!»

«Jah, nagu soovite. Ma ainult mõtlesin, et...» ütles raamatupidaja ikka sama selge ja täpse häälega.

Laovalitseja, tige mees, tuli jälle alatise hädaldamisega. Ta vehkis nagu alati tarbetult kätega, raputas energilise pealiigutusega jämedalt ninalt higipiisad ja hüüdis juba ükselt:

«Te palkasite mineval nädalal mulle uue abilise ja nüüd ma, teate, olen teda mitu päeva järjestikku, teate, tähele pannud. Ja teate, härra, ma ei saa selle loruga... just nimelt loruga... kuidagi hakkama. Ta on laiskus ise, härra. Kui ma teda ei sunniks, ei viitsiks ta vist oma minialustki pühkida, härra. Niipea kui ma silmad pööran, kohe — istub! Ja vahel hullivaim... lausa tukub, härra.

Te ju teate, härra, et ma ei ole inimene, kes kellegi selja taga... khm, khm... peale kaebab, aga praegusel korral, härra, tuleb seda teha...» Ning käsi kõhul ristis hoides ohkas truu teener vaguralt ja arvas, et «sellele hullule poisile» peaks juba kuu lõpul abrehnungi andma: «Teisiti, teate, ei saa, härra, ei saa! Sellepärast, et... teate... kord peab ju olema, härra!»

Kaubahärra Kubelik naeris rõõmsalt. Alles eile oli ta vend Henrikule ütelnud, et selle vana toriseja-taadi pealekäimisel ei vallandata siit enam kedagi. Pühkides ikka asjalikult high, vaatas ta hädaldajat muigavate silmadega, veidi irooniliselt, pistis läbimärja rätiku viimaks — ikka sama asjalikult — taskusse ja küsis:

«Nonoh, nonoh, mis sa's jälle... nii ägedalt! Mitmes abi see sul tänavu kevadel juba on? Kolmas... kas pole nõnda?»

«Neljas, härra,» ütles laovalitseja, mõistis silmapilkselt peremehe mõttekäiku ja pilgutas kiiresti-kiiresti silmi. Püüdes end õigustada, lisas ta, hakates omakorda high pühkima: «Aga pole ju midagi parata, härra, teate, jumala eest — ei ole, jah! Me ei saa lasta endid nende laiskvorstide poolt ometi paljaks varastada. Uskuge mind, palun väga, härra, teate, — ta on nii porilaisk ja häbemata, härra, et ma ei julge teda enam sundidagi, härra.»

Kaubahärra Kubelik tajus selle tige da taadi kohta äkki vastumeelsust, kortsutas kulmu. Ei, pagana pihta, see punahabe kipub siin ju lausa ettekirjutusi tegema! mõtles ta, sirutas jalad õieli põrandale, näis aru pidavat. Raamatupidaja, elutark ja kiiresti kohanev, soovis rutuga head päeva ja läks tikksirgelt astudes üle hoovi, otse kontoriukse poole. Ta kõhn kukal läikis telliskivipunasena vastu päikesevalgust. Raske veovanker veeres üle halli munakivisillutise hoovi, pörisedes nii tugevasti, et

hoovad sellest lukku jäid. Laovalitseja ootas, kuri pilk taagale varju peidetud. Ja korraga tõmbus kaubahärra talle nagu üleni tõmmuks, muutus nagu veelgi nuremaks ning hakkas jälle kangesti higistama — ainult juba viha pärast, mis teda silmapilkselt haaras.

«Mina siin seisad, ah? Mis sa siin ootad, ah? Kas sa tahad, ah... hingemüüja? Kao kohe... ja käi oma töö juurde! Kas sa mõtled, et mul on himu... suut kuulata, ah!» hüüdis ta kurjalt.

«Ma... ma... mõtlesin, härra... teate...» ütles taat.

Peremees aga plahvatas nüüd juba lausa põlema, tõstis ahvardavalt kulme ja kärkis:

«Mis... Mis... sa... siin... teate... mõtlesid? Palju... ja lollisti... kurat sind võtaks! Kas sa ei tahaks viimaks mind ennastki siit lahti kangutada, ah? Kas sulle ei ole ehk viimaks seegi vastukarva, et mina praegu siin istun ja hinge tõmban, ah? Kas sa ei tahaks ehk koguni minunimelist siltigi seinalt maha kiskuda ja minna kunturilaua taha istuda, ah? Kao, kao juba! Ei, oota, — kutsu see poiss, mis ta nimi nüüd oligi, jala-... siia, ma tahan temaga rääkida. Ja ma tahaksin veel vaadata, kumb teist siit kuu lõpul lendama hakkab, kas... või tema... ah!»

Kui ta üksi jäi, katsus ta jälle rahuneda. Kõrge ruumi kivipõrandast tõusev jahedus imbus nüüd läbi riietegi. Väljas käis jälle kibe elu — seal hõigati, kolistati, sõimati hobuseid, tehti hästi suurt müra, teeseldi tõttamist. Kerge tõmbetuul tõi üle lävepaku halle tolmutilvekesi ja paberitükke, mis lendlesid mööda maad nagu suured heledad liblikad; mägrakoer Neero jooksis unes, varbad harevil. Väsima hakkavais ajudes vilksatas paar luulelist pildikest kaugest minevikust: läbi põldude sirguv maantee, sellel maanteelindil kaks usinasti astuvat pambumeest, päikeses väljahtavad vasksed küünarpuud käes.

«Vennaksed Kubelikud — vennaksed Kubelikud — vennaksed Kubelikud!» pomises ta noogutava pea taktis. Akki oleks ta jälle lõbusasti naerma puhkenud — mõnusalt meelel, koduselt-vabalt, müriseva häälega. Elu paistis talle täna üldse väga naljakana ja hoopis muretuna, nõnda nagu ta polnud seda tajunud enam ammu. Aga selle asemel et tõesti naerma puhkeda, hakkas ta endale kaabuga tuult lehvitama, pea kuklas ja lõuaalused rasvavoldid siledaina välja sirutatud. Kui pahur laovalitseja jälle uksele ilmus — nüüd ühes oma noore abilise —, pööras ta vaid laisalt silmamune ja küsis järsult:

«Noh? N-noh, mis on?»

«Peremees laskis mind kutsuda, — ma tulin nüüd...» pomises pikakasvuline poiss ja vaatas teda veidi ülbelt kõõritades.

Isand Kubeliku pilk libises enda ees seisva noore tööliste suurtele labakätele, sinise töökitli rinnaesisesele, laiadele tugevatele õlgadele, peaaegu kohvipruuniks põlenud kaelale ja piklikule kondisele näole, mida pilrasid juba esimesed käharduvad habemekarvad. Seejärel silmitses ta tükk aega esiletungivat külmnina, lamedat otsaesist, laia põsenukke ja kuumusest pragunevaid kitsaid huuli. Ei, pagana pihta, see poiss ei lõhna põrmugi laiskuse järele! mõtles ta sõbralikult. Sinakashallidest silmadest vilkus otsekohesust, argust, kerget meeldida-tahtmist ja kuhugi sügavamale peidetud tungi ülespoole.

Kaubahärra Kubelik sulges kuumusest kihelevad laud. Jälle vilksatas ta silme eest mööda pildikesi minevikust — kaks jutukat meest mööda talusid kõigest hingest oma kaupa pakkumas; suure vaevaga kokkukraabitud raha lugemine saabuva õhtu vaikusel, lepiku vilus; visad pingutused päevast päeva, kuust kuusse, aastast aastasse... kuni esimese pika hüppeni praeguse elu poole... Ja ta ütles äkki ootamatu lahkusega:

«Vaata, noorsand, kui sulle meeldib siin töötada, — laen ka. See tige hing püüab mulle selgeks teha, et sa oled valmis lahku minna... N-noh, niisukest lora on mulle ootamatute kohta varemgi ette jahvatatud, ja vahel on sellel tõsi taga, aga sinu osas ma teda ei usu — sinu laenu mihrakas nüüd mõni laisk või hooletu! Ja mina ütlen sulle omalt poolt veel niipalju, et ole aga kange mees, sest kangete meeste ees on uksealati ristiseliti lahki. Nii mõnigi meie nimekatest inimestest on peale laenuud piskuga ja välja jõudnud hoopis heale järjele. Kui palju sa praegu kuus palka saad?»

«Min palk või... Viis rubla saan,» vastas poiss ootamatu julgusega ja vaatas peremeest ühtviisi teraselt, kordagi silmi kõrvale pööramata.

Ja kaubahärra Kubelik tõusis ning ütles, sest säärane valkne kindlus oli talle alati meeldinud:

«Ilus. No ilus, ilus! Ma ütlen kontoris, et sulle makstakse esimesest peale seitse ja pool, — viis rubla on siinusele jõumehemürakale tõesti pisut vähe. Lepid sellega, või arvad, et oled veelgi rohkem väärt, ah?»

«Lepin küll. Suur tänu, härra...» ütles poiss reipalt ennast paistnud nüüdki üllatatuna.

«Ilus. No ilus, ilus, ja olgu nii,» noogutas kaubahärra Kubelik ning vantsis käsipuudeta trepikese poole, et teha talle läbi äriruumidegi. Heategu, mille ta oli praegu sooritanud, pani ta südame tuksuma hoopis kärmemalt, ja ta tundis, kuidas pisarad vastupanematu jõuga silmi tungisid.

Mägrakoer Nero haigutas pikalt ja uniselt, puudutades aeg-ajalt oma märja ninaga peremehe tolmulaigulist püksisääri.

NEERO MAGAB IKKA VEEL

Bürootuba, milles tuikas üha laieneva angroo-äri kärsitu süda ja kõike korraldav aju, oli erakordselt kitsas ja ebaloomulikult välja venitatud. Ta ulatus uksega kauplusesse ja aknaga hoovile. Raamatupidaja seisis kõrge kasepuust puldi ees, sirvis kärmesti pabereid, pomises läbi kitsaks jooneks pigistatud huulte mitmesuguseid arve ja kokkuvõtteid. Oletades peremehe pahameelt, teeskles ta nii hoogsalt töösse süvenemist, et ta nägu paistis selle teesklemise tõttu lausa voldilisena. Ta olis selles agaras püüdlikkuses kuidagi koomiline, oma pedantses puhtuses kuidagi igav ja üksluine, oma alatises varjatud teenistusvalmiduses kuidagi ruttav ja käbe. Ta oli väga aus, väga kokkuhoidlik ja väga vaene, nagu kunagi ametnik, kes ei julge parandada oma saatust leivaisa tagant varastamisega. Ta usinus sisaldas rohkesti head tahet, kuid väga-vähe leidlikkust ja algatusvõimet. Kuigi ta täi-

ma ka büroolil ülesandeid, oli temast neis ülesannetes kasu ometi niipalju, ta ei astunud peaaegu ühtegi iseseisvat sammu, — hoolimata oma kõhnusest meenutas ta mõlemale peremehele paksu Neerot, kes ei julge kunagi neist eelte joosta, vaid sörgib neist alati auväärses kauguses, nende selja taga, piinliku hoolega kindlat vahemaad.

Ent üks isikupärane ja väga tulus eriomadus oli tal ikkagi — usutamatu oskus taibata esimesest silmapilgust peale äri teenindavate inimeste — tööliste ja seltsiliste olget iseloomu. Ja seda raamatupidaja eriomadust avestades asuski kaubahärra Justus Kubelik kohe asja juurde ning küsis ilma pikema seletuseta:

«Kas te olete seda poissi märganud... mis ta nimi olgigi... kelle pärast ma seal laos praegust... hm-m... õpetust andsin?»

«Olen, härra,» vastas raamatupidaja kärmesti ja kummardas nagu kuklasse tõuget saades.

«Mis te temast arvate?»

«Korralik inimene, väga korralik inimene.»

Roosilise tapeediga kaetud sein ääres seisis kitsas muhksõhva ja isand Justus istus sellele ning ootas pikemalet seletusi, väikesed paksud käed püstiseisvatel põlvadel. Raamatupidaja, taibates peremehe sõbralikku meeleolu, võttis nagu hoogu — muutus aina julgemaks, jättis teesklemise. Üksik tuulehoog raputas kitist lahti põrunud aknaruute ja viskas ühele neist helesinise, kuidagi valla-tuna tunduva paberitükikese. Oli väga vaikne. Akki vilistas sadamast lahkuv ookeaniaurik kolm korda kohutavalt sügava jorinaga. Hoovist sissetungiv kuumus tekitas hetkelise kujutluse, nagu peaks ses liikumatus leitsakus hlgistama isegi too pärivett ujuv terasest hiiglane, ümarad sillutuskivid, vanad lina-aidad, mesipuudena lõhnavad majaderead tühjade tänavate ääres. Iilingud, mis puhu-

sid aeg-ajalt tuppa, liigutasid laest alla rippuvald kärbse-pabereid ja samuti rohkem närbutasid ning väsitasid kui tõi kergendust.

Isand Justus sirutas valutavad jalad kaugele põrandale, pühkis laugudelt sinna kogunenud higi ja jätkas vestlust.

«Nii. Te usute siis, et sellest noormehest võib tulevikus asja saada?»

«Ojaa, kindlasti,» ütles raamatupidaja.

«Hm-mm...» tegi kaubahärra Kubelik mõtlikult.

Raamatupidaja nõjatus nüüd puldiservale ja asetas oma peened ning pikad jalad risti. Ta meenutas nõnda püstiupituvat hiigelsipelgat.

Kaubahärra Justus Kubelik küsis jälle, vaadates teda lamedaist põidadest kuni kuppelpalja peanupuni:

«Kas teie siis ei arva, et ta laisk on, nagu karm ja kuri vanapapa seal kinnitas?»

«Hoopis vastupidi, hoo-pis vastupidi!» vastas raamatupidaja nii kindlameelselt, et ta kuivad huuled näisid iga sulgumise puhul lausa kuuldavalt klõpsatavat. Ning muutudes korraka veelgi julgemaks ja väga elavaks, ajas ta alumise huule torru, niisutas kahvatu keeleotsaga vurre ja lisas: «See poiss on taibukam kui nii mõnigi teine, kellele te leiba annate. Selge pea, selge peal! Kui midagi teeb, siis ikka arukalt, ik-ka a-ru-kalt! Ma olen temast üht-teist kuulnud. Ta isal on mõnikümmend versta linnast eemal suur ja korralik talu, poiss on aga lastest nooremaid ega taha oma pärandusosa ootama hakata. Ja õieti teeb, õi-eti teeb! Paari aasta pärast, — muidugi, kui ta selle aja jooksul mõne rumalusega hakkama ei saa, võiksime Madiise töö temale anda. Mina isiklikult ei kahtlegi, et tal selleks taipu on, ei kahtlegi, ei kaht-legi!»

«Nii-nii...» pomises isand Kubelik, neelatades äkki ootamatult lõkkele lõõva headuse pärast. Talle näis, nagu

...nagu ta veelgi mõne imeilusa teo sooritama, mõne seltsu teo, mille tõttu tal endalgi ehtsad pisarad silmi tõu-
...hald. Ja olles jälle vähe aega arupidaval ilmel enda
...ette porandale vahtinud, arvas ta viimaks sõnahaaval:
...«See on õige — see mees on tubli mees ja meeldib mulle
...annuti. Ma... ma... tahaksin teda ta okkalisel eluteel
...põul toetada... Pidage neid silmas... teda ja seda
...Madiist. Vana viriseja ja pealekaebaja kohta on mul juba
...annust ajast saadik oma kahtlused. Aga need väikesed
...vigurid ja see, et talle üht kui teist vahel näppude külge
...kleepib, ei puutuks ju asjasse, kui ta ainult ei kipuks mind
...ja vennast tülitama oma alatiste sosistamisega. Räs-
...tik, rästik, ütlen ma, — varitseb muudkui põõsa vilus ja
...püüab salvata. Aga niisugused inimesed ei ole mulle meel-
...dunud mitte kunagi maailmas!» Ja serviti kämbiaga vastu
...õnnargust põlvenõlva lüües, küsis ta jälle pärast hetke-
...lul mõtlikku arupidamist: «Nii et teie, kallid härra
...Berens, arvate kah, et...?»

«Muidugi,» ütles raamatupidaja teenistusvalmilt ette-
...mutes ja peremehe sõbralikkusest järjest edevamaks
...mutudes.

Tuppa tekkis jälle kõrvetavalt kuuma põuailma sügav
...vaikus — kostis ainult liimipaberi küljes sipleivate kär-
...besle pirinat, raamatupidaja kuivade huulte naksumist
...ja tuulehoogude vaikset kahinat tolmustel ruutudel.
Isand Kubelik liigutas end pikkamisi sohvaserval edasi-
lagasi ja kuulis jälle taskusse pistetud ajalehtede krabi-
nat. See meenutas talle kogu tänast ärevust. Ta tõstis käe
ja silistas sõrmeotstega üle rinnaesise ja mõtles üha
kasvava rahutusega, et oleks juba ammugi aeg mõnu-
valt pikali heita ja... lugema hakata!

Kuid raamatupidaja juuresolek segas teda, ta ei saa-
nud oma mõtet jälle teoks teha. Vaja oleks see neetud
kiilaspea kuhugi eemale saata, kuhugi mujale läkitada,

otsustas ta endamisi. Kõhn mees ootas aga oma tavalise teenistusvalmidusega, ustav nagu koer, ja oli nähtavasti kindel, et teda veel vajatakse. Kaupluseruumis joosti ja askeldati, elu käis seal täie hooga ega hoolinud midagi ei kesksuvisest leitsest ega peremehe meeleoludest. Ja teeseldes kanget janu, ütles isand Justus viimaks veidi kohmetult:

«Oh-h, kurk kuivab. Just nagu kuuma liiva oleks suhu sattunud... otse hammaste alla. Härra Berens, kas teie ei võiks nii kena ja armas olla ja mulle väikest headmeelt valmistada. — Tooksite mulle ehk va Martna juurest pudeli külma õlut. Ma ise... puhkaksin siin niikaua.»

«Silmapilk... Jah, palun, miks siis mitte...! Saadan kohe jooksupoisil» ütles raamatupidaja nagu raporteerides, nõksatas esialgu tikuna sirgeks, kõpsutas siis kuuldavalt kanda ja lõpetas jälle nokkimist meenutavate kummardustega.

Kaubahärra Justus Kubelik krimpsutas huuli ja vandus mõttes. Nõndaks jah — niisiis ei õnnestunud tal seda uudishimulikku harakat mõneks ajaks kahtlust äratamata eemale peletada! Kuid polnud midagi parata, tuli olukorraga leppida, hea nägugi teha. Ta katsus jälle kuuesist pungitavaid ajalehti ja need krabisesid ikka erutavalt, kärsitust tekitades. Kaupluseruum sumises endiselt: «Mida härrad soovivad?» — «Palun, palun, armulised prouad...» — «Jah, olge nii lahke, ma näitan teile kohe.» Pauli ette kassaletile loeti raha: «Viis, kümme, kakskümmend viis, nelikümmend viis, üheksakümmend viis ja... rubla.» Keegi naeris. Liigne higistamine oli keha rammetuks teinud, uni hakkas peale kippuma. Siis lõpetas raamatupidaja jooksupoisile juhendite andmise, seadis enda jälle äsjasesse poosi ja küsis imarmagusa häälega, püüdes muutuda ustavast sulasest oma väärtust tundvaks kaaskodanikuks:

«Kui nüüd tõsiselt mõelda... härra Kubbelich... Te olete kindlasti... tänaseid tseitungeid juba lugenud. Mis te arvate — kas see karikas läheb meist jumala armuga mööda või ei lähe?»

Peremees kangutas laud hiiglaslikkude pingutustega ülesti lahti, ohkas vihaselt ning roidunult. Ta oli nüüd väga väsinud ja tundus lausa pakkaskena, ta ei taibanud lohe, millest raamatupidaja («See toonekurg!») räägib. Kuid nagu kunagi viisakas ning hästikasvatatud inimene, püüdis ta ikka oma õiget meeleolu varjata, peitis peale-tukkiva haigutuse kae taha ja küsis lahkesti:

«Missugune karikas?»

«Sõda, ikka sõda, härra, eks see ole ju, mis meid, abutuid inimesi, praegu kohutab,» ütles härra Berens.

Kaubahärra Kubelik teeskles mõtlemist, teine vuntsipool huulte vahel.

«Jah, noh... kes seda teab,» venitas ta viimaks ja tegi katset oma pakse, heinasaade meenutavaid õlgu kehitada.

«See on õige — kes seda teab. Aga mina mõtlen nonda, et kui meie sekka lööme, siis peaks aitama paarist-kolmest lahingust, ja ninali ta ongi, see Austro-Ungaaria vana Franz-Josef,» arvas raamatupidaja ja naeris korraga kõõksatades. Ja et see suure poliitika valdkonda haarav nali näis talle endale väga meeldivat, kordas ta veelgi: «Jah, paarist või kolmest lahingust peaks kindlasti aitama, et sundida Austro-Ungaaria-maa vana Franz-Josefit põlvili meie armsalt tsaarihärralt andeks paluma. Aga mina ütlen, härra, siis teeb ta seda täitsa asjata, ee... see... bakenbardidega lojus uhkes keisrikuues — tappa anname talle nii-kui-nii. Vaesed serblased — kas nemad peavad siis ühe hullu ulakuse oma elava verrega kinni maksma! Eks ole ju nõnda, härra Kubbelich?» lõpe-

tas ta oma ootamatult pika sõnavõtu hoopis sõjakamalt, kui ta seda ennist alustas.

«Muidugi,» ütles peremees ja suutis silmi jälle vaid suure vaevaga lahti hoida.

Raamatupidaja ütles aina jätkuva jutukusega, nõjates küünarnuki puldiservale ja hoides jalgu ikka linnulikult risti:

«Ma olen hoolikalt läbi lugenud iga reakese, mis käib selle paha loo kohta. Sest meie, haritud mehed, ei saa ajalugu kaasa elada, veel vähem seda kaasa teha kinniste silmadega. Ja ma pean tähendama, austatud härra Kubbelich, et maailma saatus on maailma saatus. Sõda on küll üks kole asi, üks hir-r-mus asi... jah... aga sõda on kah üks vä-ga tarvilik asi. Sest vaadake kas või möödaläinud aegu ja tuletage neid meelde... Ilma sõjata ei ole läbi saanud meie esivanemad ega saa ilma selleta läbi ka meie mitte... eks ole? Ja arvatavasti sõdivad kord meie lapsedki... kui nende kaelad selleks juba küllalt kõvad ja kanged on... eks ole, härra Kubbelich?»

«Õige, õigel!» põristas väsinud peremees, liigutas kogu oma keha, et vähemalt veidigi unevaevast võitu saada.

Raamatupidaja ootas kannatliku viisakusega, et peremees veel midagi lisaks. Kuna aga seda siiski ei juhtunud, lisas ta viimaks ka üksikasjalisema seletuse, nagu kartes, et teda ilma selleta õieti ei mõisteta:

«Jah, vaadake... ärge pange pahaks, härra Kubbelich, aga sõda on tõesti vä-ga tarvilik asi. Sest inimesed, kui nad on kaua üksteise kõrval rahus ja vaikuses elanud, kaotavad igasuguse mõõdutunde ja hindavad ainult ennast. Ma mõtlen muidugi neid inimesi, kes juhivad riike ja käsutavad rahvaid. Nemad, nemad ja ainupäinis nemad on veel targad ja tugevad ja... ja... üleüldse. Jah. Ja iga tühisemgi monarh peab end lii-ga pika rahu ja

valkne ajal vä-he-malt Karl Suureks. Eks me näemegi seda praegu just austerlaste keisri juures. See on ju ometi nii lootes ja hirmus, kuidas ta ennast täis puhub... nagu kogu mattal... ja mis ta mõtleb teha meie suguvendade slaavlastega seal Balkaanidel... Jah! Ja siis on häda, kui meie suur ja vägev isamaa vahele segab ja tema hirmusatele kavatsustele paksu ja verise kriipsu peale tõmbab. Võitmatu Venemaa — ei ole suutnud temale vastu selsta vägevamadki koletised, kas maksab ta nina all priisema hakata ühel kollakärbsel, keda me näeme vahel hobuse taguotsa juures tiirutamas, heheheef!»

«Jajajah, muidugi...» pomises isand Justus ja katsus nõus olles noogutada.

Vaikus.

«Meie keisrihärra vägedele tähendab see ai-nult mars-mulst ja väikest äraväsimist, kui ilm liiga kuum juhtub olema, hehehee,» ütles raamatupidaja. «Sest... meie keisrihärra väed on tõesti vahvad ja seavad Euroopas korra majasse... lihtsalt... jalutamise vaevaga.»

«Jajah, õigel õigel!» pomises isand Justus jälle, lõuga auväärselt vastu rinnakonti surudes.

Jutulõng katkes silmapilguks ja paistis, nagu poleks enam võimalik selle otsi kokku sõlmida. Suur kaupluseruum praakil seisva ukse taga hakkas sumisema veelgi kuuldamamalt, veelgi monotoonsemalt. Talupojad, oma või, munad ja liha turul maha müünud, täitsid letiesiseid lga päev peaaegu ühel ja samal kellaajal, nagu kogunedes siia omavahelise kokkuleppe põhjal, ettekavatsetult. Enamik neist oli lahkete ja edevate sellidega ammugi heal jalal ja aeg-ajalt võis kuulda nende venivaid, veidi liiga koduseid hääli ütlevat: «Hei, ole kärmas, Benu, ja kaalu mulle neli puuda soola... Jah, neli puuda...»

— «Lattrauda, Osvalt, tule anna mulle lattrauda...»
«Pool pütti heeringaid, hei, Lindemanni isand, mis see

maksab?» Kärmed sammud tūmisesid vastu põrandat ja kassaletil kõlisesid vahetpidamata vask- ning hõberahad. Keegi oli enda vist purju võtnud ja katsus korraks lau- lugi jorutada, millest ei tulnud aga siiski midagi välja, — mees võttis liiga kõrge hääle ja jäi juba kohe nagu kit- sasse prakku peatuma: kuulmus vaid abitut kõõksumist, mis meenutas kuke kiremist. Ja isand Justuse silmad hakkasid uuesti kinni vajuma — see lärmgi suigutas, see lärmgi väsitab ka omalt poolt.

Raamatupidaja katkestas äkki targutused sõjast ja ütles:

«Soo... pane kraam siia lauale. Kasi kohe minema! Olge lahke, härra.»

Isand Kubelik võttis veel kord kokku kogu raageva jõu, ajas enda hästi kikki ja nägi jooksupoisi välkuvaid kanda tagasi kaupluseruumi kaduvat. Pärani avanev ja uuesti kinni lõmpsatah vaheuks laskis büroosse ootamatu puhangu segast müra. Kolmejalgsel kabelaua! seisis nüüd kaks õllepudelit kahe klaaskruusiga. Raamatupidaja täi- tis ühe neist ja jäi ootama, alandlik-mahe küsimus pilgus: «Kuidas on tolle telsega?» — «Muidugi — täitke seegil» ütles peremees, tõstis karastust töötava jooginõu suu juurde, pistis oma sorgvurrud sügavale vahusse. Ta rüü- pas, imes ruupsides läbi huulte, ähkis, ajas silmad mõnu pärast pärani. Raamatupidaja jõi tänulikuna küüru tõmbudes, väga asjalikult. Üks klaasina läbipaistvate tii- badega vesiklil kõpsatas vastu aknaruutu ja kleepus sellele kõigi oma pikkade jalgadega. Raamatupidaja ütles, eemaldades kruusi suu juurest ja ähkides samuti mõnu pärast:

«Neid putukaid on tänavu suvel otse hir-mus kui palju. Küllap seegi tähendab tähtsaid sündmusi, mille pealtvaatajateks laseb armas jumal meid saada. Pange tähele, härra Kubelich, kust poolt nende parved tulevad

ja kuhu poole nad lendavad ... Eks need põrnikad ole nagu vuenulikud väed, kes on meie suure keisri käest vastu saanud, h-heheheel!»

«Muidugi ... seda küll ...» ütles isand Justus, võttes nüüd endale ise, tühjendas veel teisegi kruusikese, võttis kohe ka kolmanda. Soo — sellest aitas! Ta tundis end ootatud karastuse asemel veelgi enam väsivat, higistas kogu keha, võttis kuue seljast. Riputanud selle toolileenile, laskus ta nüüd koguni küllili. Hetk hiljem tõus ta käd mugavalt kukla taha ja sulges silmad. Ta ei kavatsenud hoopiski mitte magama jääda, ta vaid soovis seda, et pääseda tolle veidi käest läinud ametniku kodusest vatramisest! mõtles ta sealjuures nagu vaban- dades. Tekkis vaikus, mida segas ikka seinte taga rabelev mülu. Neero niuksatas läbi une, ta nägi end vist noorena ja kergena üle väljade jooksvat, jänest taga ajavat, seda ühe isegi tabavat. Raamatupidaja ohkas ja krabistas pul- dil asetsevate paberitega.

Lamades nõnda veidi aega täielikus liikumatuses, mõt- les isand Kubelik ikka ühest ning samast — ajalehtedest, mis rippusid nüüd ühes pintsakuga toolileenil, ja sellest, millise heameelega ta neid praegu loeks. Kuid polnud siiski midagi parata, ta peab nende sirvimise nähtavasti edasi lükkama ... kojutõudmiseni. Ja ta kujutles kohe väi- keses õlleuimas: ta läheb lehtlasse, ei lase oma lähedusse ei naist ega lapsi, süveneb igasse sõnasse, mis teda praegu nii kangesti erutab, igasse reasse, mis teda kogu hom- miku jooksul nõnda pinevil hoiab! Korraks tekkis tal kavatsus kohe minema hakata, kuid ta oli selleks liiga väsinud ja lamas edasi, ise kangesti õnnetu nii selle mine- kut takistava väsimuse kui oma igatsuse luhtumise pä- rast.

Et tollest ebamäärasest piinatundest vabaks saada, hakkas ta vähe hiljem jälle mõtlema laovalitseja abi-

lisest, noorest agarast poisist, kes meenutas talle ta enda kauget minevikku. Ta pidi äkki imestama aja kärke kulgemise üle — jah, kas see pole siis tõesti nõnda, nagu kihutaksid päevad lausa tuule kiirusega, nagu oleksid aastatele tõepoolest tiivad kandade külge kinnitatud! Mitu pungi ajavat kevadet ja sooja suve, vihmast nõretavat sügist ning sügava lume alla maetud talve on juba möödas tema esimesest ärireisist jõukatesse tagamaaküladesse? kui vana ta õieti oli, kui ta läks viimast korda mööda maanteed välja, et teha veel üht tulutõotavat otsa, paun seljas, vaskne küünarpuu kaenlas? Ja ta mõtles korraga nukralt: imelik küll, kuidas kõik maailmas moondub ja oma välist kuju muudab: tollal oli ta veel sihvakas ja vilgas nooruk, valmis maha matkama kümnete verstade pikkusi vahemaid, täna aga lamab ta siin paksuna ning raskena, võimetu end sohvalt püsti ajama ja minema hakkama, kuigi ta oleks seda praegu nii väga teha tahtnud...! Vend Henrik on jäänud siiski endiselt kõhnaks — kas tema suudaks veel ette võtta midagi sellelaadilist? küsis ta endalt samas kuidagi lapsikult ja nagu häbiväärselt mõttetultki.

Ja nüüd juhtus see, milleks tal polnud varem kunagi vajalikku aega leidnud: ta hakkas mälestusi mäluma. Nagu mingi seni suletuna seisnud hall uks vajus praokile, ammutuntud pildid aina ilmusid ja kadusid, aina ilmusid ja kadusid: puhkehetk tühjas heinaküünis, mõnus pikutamine kaasiku varjus, suhu kippuvaist kärbestest kubisev talutuba lõunaeineks kaetud suure lauaga. Ning samal ajal ikka teisel pool seina käiv elu oma askeldustega! Mis seal nõnda lõhnab, — kas heeringad hakkavad tõesti juba tulitama? Veeretatavad tünnid löid oma kumerate külgedega vastu hoovisillutist: kõmm-kõmm, kõmm-kõmm! — Trahh! kukkus kuskil ümber mingi metallist ese, kutsudes esile laia naerulajutuse ja kohe sellele järgneva

naerulajutuse laia sõimuvalingu. Ja korraga oli ta nagu karmest kiirest piki kitsast, paksu kasteheinaga ümbritsetud rada edasi tõttamas, ümberringi suvehommiku loikus, pea kohal karge taeva sinakasroheline põhjatus.

Pärast selle viimase, nagu tasakesi hõljutava mälestuse meelekerkimist jäi kaubahärra Kubelik sügavasti magama. Ta vnevalt vajus uni ta kohal kokku, kui kadus järsku kogu äsja ellu ärganud kerge rõõmutunne. Selg hakkas urema lihava kõhu raskusest, käed kangestusid kukla all, jalapõlved surutusid vastu sohvaäärt ja varsti valutad sellest survest nii sääred kui varbad. Ta teadis uneski, et oleks tarvis kohe tõusta, et ainuüksi see suudaks ta põlvest tinasest ränkusest, mis levis kiiresti üle keha laiali. Aga ta ei suutnud nüüdki oma kavatsust teoks teha, ja äkki vajus ta suule nagu nätske savikamakas. Keegi istus kuksili ta rinnale, litsus ta tõrjuvad käed oma raskete tuharate alla, ta ümises, higistas, kogu ta nahk liimerdas ja lundus lausa auravat. Ja kui ta siis viimaks pärast lopmatuid pingutusi ning vaevlemist silmad lahti sai, oli ta veelgi roidunum kui veidi aega tagasi — vana paks inimene, kellele pole päevane uinak enam kosutuseks, vaid kurnab palju põhjalikumalt kui liikumine ning tõttamine.

«Kas härrad tunnevad end nüüd värskema olevat?» küsis kurge meenutav raamatupidaja liialdatud alandlikkusega.

Kaubahärra Kubelik nohises kuuldavalt.

«Jah,» vastas ta viimaks.

Neero magas ikka veel.

Ja raamatupidaja ütles:

«Jah, niisugusel tihkel päeval on see kindlasti heaks kosutuseks — paar kruusikest õlut ja pool tunnikest tukkumist. Masingi väsib, miks siis mitte inimene ... eks ole?»

«Jah,» noogutas peremees endise tusaga ja otsustas samal ajal, et nüüd läheb ta kindlasti koju... saagu mis saab. Koju, koju, jalamaid koju, lehtlasse varjule ja ajalehed kätteil sundis ta end mõttes. Rasket kuumust näis alla vajuvat isegi halliks tolmunud laest — suurte pilvedena, valusasti suule surudes. Sinised vesikiilid kõpsatasid jälle tihedalt vastu ruute. Ja raamatupidaja ütles äkki, asetades jälle oma peened sääred risti ja toetudes jälle küünarnukiga puldiservale:

«Tjaa-a... Metsad aina põlevad...»

«Mis... mis põlevad?» küsis isand Justus kohkudes ja tonksas magavale mägrakoerale saapaninaga roiete vahele.

Neero niuksatas kuuldavalt, etteheide isegi märjal ninal.

«Metsad,» ütles raamatupidaja, haigutas, kohkus sellest ise, tõstis käe kärke liigutusega suu ette.

«Nii? Metsad? Seda'p küll, seda'p küll...» pomises isand Justus uuesti rahunedes.

Vaikus. Hoovil norskas hobune ja trampis kabja-raudadega vastu kive.

Raamatupidaja ütles:

«Poes räägiti sellest hirm-sajd lugusid. Olevat kohti, kust ei saavat laia maanteedki mööda tulemerest läbi. Na-gu elav põrgul Ja mis seal imestadagi — terve maailm on kuiv nagu kõbjas: poeta ainult tikuots maha ja leegid tõusevad kümnest kohast korraga.» Paus. Ja elutargalt noogutades lõpetas raamatupidaja: «Eeh, häda, häda, härra Kubbelich, Jah! Sõda seisab ukse ees, aga metsad, näete, jah, aina põlevad ja põ-le-vad!»

Kaubahärra Justus ei viitsinud enam vastata, — ta oli kuue selga saanud ja põrnitses tušaselt enda ette. Äkki mõtles ta, et see pükstes vanaeit, see vatraja toonekurg on talle tõepoolest juba ammugi vastikuks muutunud, et

ta tulub teda veel vaid puhtast laiskusest, et õieti peaks ta tõhela orjalingele ammugi ust näitama. Ning mõjustatud andrasest tujukusest, krimpsutas ta vimmaselt nagu, põhkis otsustava käeliigutusega üle vuntside ja pöördus kaupluseruumi viiva ukse poole, lausudes järsult ja lühidalt üle öla:

«Heed päeval!»

«Heed päeva, härra Kubbelich, head päeval!» tegi lühki raamatupidaja järgemööda mitu sügavat kummarit.

«Higal!» pomises kaubahärra Kubelik ja sülgas järsku vihaselt otse vahekoridori põrandale, just nagu oleks ta lootnud sellega tabada oma ustavat orja, kes auldas arvatavasti ikka veel ta selga oma nobedate nootustega.

Pikk ja kitsas ruum, kuhu ta nüüd jõudis, võttis teda vastu oma mitmesuguste tuttavate lõhnadega. Maameeste pärsasaapad lehkasid tõkati järele, perenaiste siidrätikud lehkasid naftaliini järele, noorte perepoegade lahku kammitatud juuksed lehkasid värske või järele. Siin võis haista roostetavat rauda, siin kauasest seismisest sinetavaid petrooleumiaame, seal mannat ja riisi, seal kopitama kipuvat jahu, seal suhkrut. Riiete osakonnas vaadati kirjutist, kobati odavaid püksiriideid, möödeti sülega tuhkhalli kuradinahka. Sellid jooksid higiste nägudega edasi-lagasi, pliiatsijupid kõrva taga, tšekiraamatud rinnataskus. Kassas istuv poeg Paul luges lakkamatult ja rõõmalt raha. Hulk tervitusnoogutusi suundus lähenevale peremehele otse näkku; aga enne veel kui isand Justus sai uhkelt-väärikalt kõhtu upitades välisukse taha kaduda, ütles üks talupoeg teisele, müksates samal ajal kolmandat, kes nāris vahetpidamata põske pistetud tubakatükki ja lirtsutas iga natukese aja tagant põrandale pruuni sülge:

«Vaata... näed sa, Jaen! Tugev nagu tõrss. Oma!

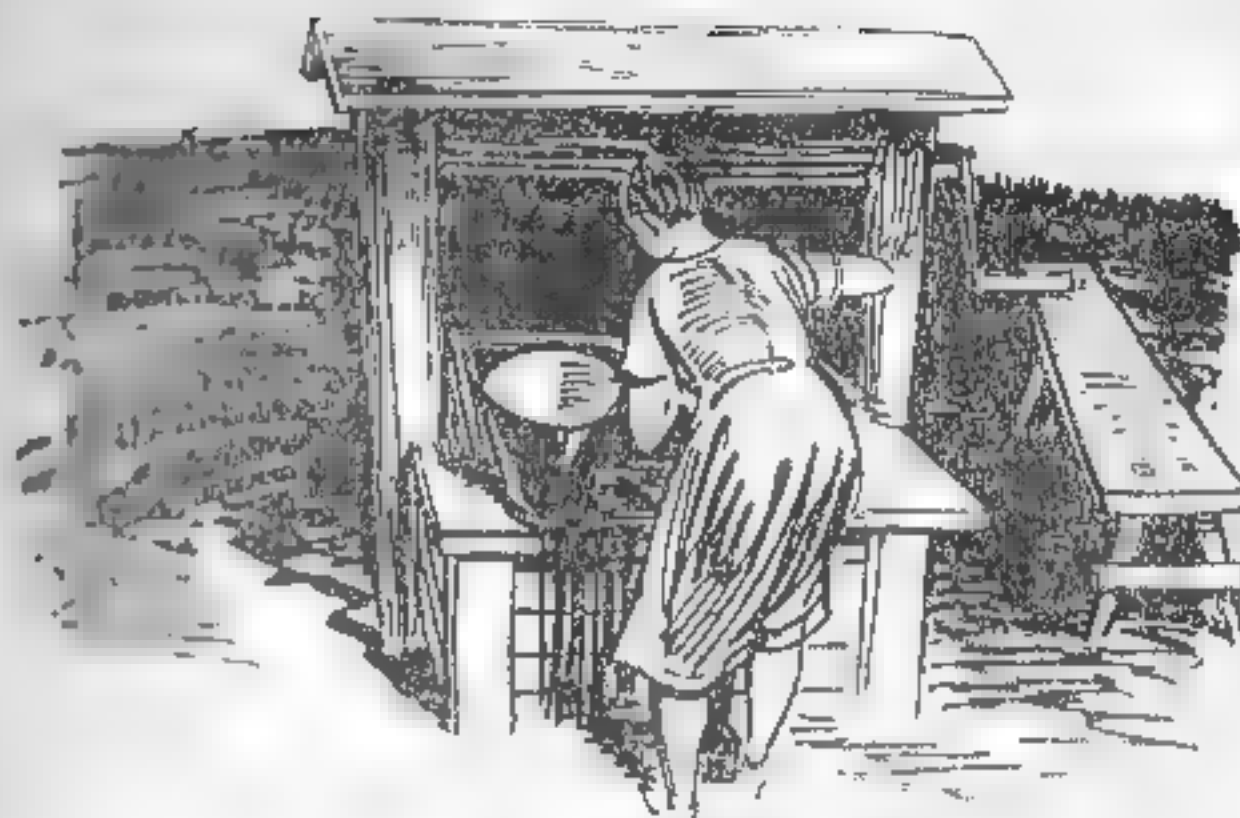
ajal, kui ta veel külade vahet rändas ja meie eitesid tüssas, oleks võinud teise reo sinust või minust läbi tõmmata, ilma et ta sellest oleks mustakski saanud. Haha-haa. Näed sa, Jaen! Vaata!»

«M-mes'sa s'sunnikust» räägid, tõrss neh, ikke't tõrss!» vastas kõnetatav täis iseteadvust, rõhutatult venitades.

Ja isand Justus, kõikudes endiselt vastumeelse tusa-tuju ja hinges pulbitseva rõõmsa ootusärevuse vahel, pomises endamisi, kuigi ta polnud neile lõuakatele kundedele õeldu pärast vihane:

«No vaat kus sigal Tái-e-sti sigal!»

I M A S P E A T O K K

VAADE TORNİKAMBRIST

Kubelikkude maja asetses linna ilusaimas rajoonis, pargisalude keskel, ja kaubahärra Justuse noorim poeg gümnasist Anton, ärgates sel hommikul hoopis hiljem kui harilikult, saatis pilgu kohe läbi akna paistvate puude latvadele. Portselankujudest ümbritsetud lauakell, mille vali tiksumine oleks nagu kärmesti kuhugi tõtanud, lähenes juba pool kümnele. Idapoolse akna ette oli riputatud tihe kardin, kuid sellelegi vaatamata oli päike jõudnud toa juba umbseks kütta — see oli nagu suur pak-kude külgedega kast, millel puuduvad avaused. Lae-servade siksakilistel mustritel, helesinise ahju pisut tumedamal karniisil ja voodi kohal asuvatel lumivalgetel klipsreljeefidel jalutasid kärbsed nagu tillukesed punktid, jättes sinna kõikjale jälgi oma pikkadest rännakutest, lennates aeg-ajalt voodirõivastele ja pugedes isegi nende alla. Seinü katvate sammalroheliste tapeetide suured õied näisid tuba täitva päikesevalguse helenduses

kuidagi erakordselt lopsakaina ja värsketena: tekkis kujutus, nagu peaksid nad veidi mõru, kuid väga meeldivat lõhna levitama. Laelambi kullatud vaskketilt ronis alla põietaolise kehaga suur ämblik; klaasprismade ümber värisid tolmukübemekesed, otsekui oleks õhku imepeent liiva heidetud; luuleline õlitrükk, mis kujutas luike keset surmvaikset tiigikest, peegeldas hüplevaid sädemekesi. Põrandalt tõusis värvilõhna. Ja ämblik tuli iga hetkega üha madalamale ning madalamale, hõljudes viimaks nähtamatul niidikesel kärmesti edasi-tagasi, nagu otsides kohta, kust oma pikkade kõverate koivakestega kinni haarata.

Anton pööras pead, kuulas. Oli väga vaikne. Meri ei kohisenud, kogu maailm oli nagu sügavasse laisaunne vajunud. Ta lükkas jala õhukese teki alt välja. Vastu pruuni voodlotsa surutud varbad näisid valged ja kortsulised, küüned roosatasid nagu plikalikult-abitult, säärekarvad olid süsimustad ja läikisid rasvaselt. Läbi naha võis silmata hargnevaid veene, mis sinetasid vaevalt märgatavalt ja olid asetatud kuidagi juhuslikult, ühegi korrata. Kuna padi oli magamise ajal nagu ikka ta pea alt ära libisenud, nõnda et see lebas praegu otse seal, kuhu pidid toetuma õlad, ei mahtunud ta end kuidagi sirgu ajama. Kõveraks tõmmatud põlved moodustasid nagu katusesarikad; särk, nõõbid irvakil ja värviliste tikanditega illustatud krae tagasi koordunud, oli õisest vähkremisest viltu läinud ja pigistas kaela. Nagu ihukarvad, nõnda olid süsimustad tema juuksedki, ta silmad aga olid samal ajal taevasheledad, nagu kõigil Kubelikudel. Kuigi ta huul kandis juba mehetunnuste esimesi kartlikke algmeid — vuntsiudemed katsid seda nagu sinna heitunud kerge vari — peegeldus ta näolt siiski veel rohkesti seda nooruse kindlusetust, mis on tavaliselt omane kõigile temaealistele poistele.

Veel pidi aega tegevusetult lamanud, kogu keha lõtv jalgadega lahkuvast uneraugusest, tõusis Anton viimaks voodist üles istukile, sügas end tuseselt ja pistis jalad põlmetesse toatuhvlitesse, mille kindla asukohaga oli ta juba harjuda jõudnud. Alumisel korral käidi, askeldati, tuli juttu ja naerdi. Ta vaatas aknast välja. Suur hall värv laskus puukuuri katusele, raskepäraselt, keha nagu rippus kahe tagasiheidetud tiiva vahel. Kaugel pahemal, vahepeelades kasvavate pöösaste ja madalate õuna-puude kohal, sillerdas meri. Kaevuplokk nagises tasakesi, kähkatas, tõstis siis nagu hädakisa, suur puupang plaksatas viimaks vette. Ja Anton silmitses nüüd tükike aega muutumatult põksuma hakkava südamega kollaste salvede kolme kummarduvat kõõgitüdrukut, selle lai u puusi, ümber nende laiade puusade pingutuvat triibulist sihtkõõlit ja paljaid labajalgu, mis meenutasid talle oma talusega poris paterdava vesilinnu ujumislesti.

Et oma suurest laiskusest võitu saada, läks Anton pesulaua juurde, hakkas end korraldama. Ta määris käed ning näo seebiga, paiskas kõikjale laiali vahupritsmeid ja õhku tõusvaid mullikesi. Ta oli võõni paljas, nägi alla kummardudes kõhumusklite kerget tõmblemist ja puristas korraka mõnusalt meelele. Ta kujutles end tugevana, kuigi ta seda polnud. Leige, peaaegu soe vesi kõditas ta paljast nahka ja ta mõtles jälle kaevust vett vinnavale noorele kõõgitüdrukule — selle tugevatele säärtel, looklevale seljajoonele, tööritmis rappuvatele rindadele. Siis oli ta pesemisega valmis, kuivatas end kaua ja hoolikalt, rõivastus kärmesti ja tundis end korraka hoopis julgena algava päeva ees, mis end järjest võimsamaks muutudes maksma pani.

Anton oli parajasti trepist alla minemas, kui talle äkki midagi meelde tuli. See oli raamat, mida ta oli eile õhtul lugenud ja mille ta oli unustanud üles tornituppa. Ta

pöördus, surus peo siledale käsipuule ja sammus mööda hädaohtlikult nagisevaid astmeid üles. Mida kõrgemale ta jõudis, seda umbsemaks muutus õhk ta ümber. Kui ta viimaks helevaige, kuid madala ukse juurde jõudis, oli ta üleni higine ja lõõtsutas kuuldavalt.

Ruum, kuhu ta silmapilk hiljem astus, oli ta magamis-
toast hoopis väiksem, neljakandiline ja madal, meenuta-
des kitsast tuvipuuri. Antonile näis, nagu viibiks ta õhus
rippuva ahta kasti sisemuses. Igas seinas oli kaks akent;
põrand oli tibatilluke ja täis praokesi; lagi asus mada-
lal. Ta sirutas käe ja puudutas seda — õlivärviga kaetud
krohv oli kuum ja tundus kleepuvana. Läände pööratud
akna all seisev väike kirjutuslaud oli kaetud kriimustuste
ja tindiplekkidega, toolidel vedeles ajalehti, miniatuursel
sohvakesel lebas kummuli asetatud lahtine raamat —
Heine «*Buch der Lieder*» iluväljaanne. Sametine,
vöödilise kehaga maamesilane oli kuidagi sisse pääse-
nud ja sumises nüüd lga ruudu juures, tagudes end hir-
munult vastu klaasi, mida ta oma tee! nähtavasti ei mär-
ganud. Tolmu järele lõhnav läppunud õhk seisis liiku-
matult paigal ja hakkas kohe rindadele suruma. Kuid sel-
lele vaatamata ei viitsinud Anton tagasi alla minna.
Ta astus lõunapoolse akna juurde, avas selle ja vaatas
välja hoovile. Lihav köögitudruk vinnas ikka veel kaevust
vett, tubade-teenija puhastas kõrkjatest põimitud kloppi-
jat viibutades vaipa, — pangesang kõlksatas heledalt,
hallid tolmutilved paiskusid iga hoobi juures õhku. Põua-
udu varjas taevaranda nagu kuumast maast tõusev sina-
kas viing. Uksikud härmalõngad lendasid mööda, meenuta-
des sügist. Nagu endamisi aru pidades paigal seisva
isa kühmlik, paljas pealagi läikis ülalt vaadates punase
klaaskuulina, peremehe jalgade juurde pikali heitnud
Neero näis kogu oma pika kehaga väsinult vastu maad
liibuvat — ta jalgu polnud üldse näha, lotendasid vaid

suured korvalabakad ja hõljus sõpruseavalduse vaikses
tuhlas peenike ning sile sabaroots.

Anton muretas tahtmata, paljastades hetkeks oma ter-
ed ning tugevad esihambad. Isa paistis seletamatul
kombel aimavat, et teda vaadatakse, ja pani madala rum-
muga olgkaabu tagasi pähe. Sel silmapilgul väljus läbi
tagaukse ka ema — tugevat kasvu, rinnakas ning paks
vanaproua; ta vaatas kaua ning üksikasjaliselt kahe töö-
tava tüdruku askeldusi ja oleks nagu kahjurõõmsalt
otelda tahtnud: «Ahaa, te ei oodanud mind?» Aga vaevalt
hetk hiljem muutus hoov jälle üksildaseks ning iga-
vaks: isa ja Neero läksid jalalt jalale taarudes väravast
välja, kõõgitüdruk ruttas puukuuri, kust hakkasid kohe
kuulduma valjud kirvehoobid, tubade-teenija võttis vaiba
olule ja tõttas sellega jooksujalu, raske koorma all süga-
vasti vimmas, tagasi majja. Ning vajadust kauemaks
võlja jääda ei tundnud enam rühikas majaproua isegi —
veel kord kõikjale terava perenaise pilgu saatnud, järgnes
ta ümmardajatele, nagu endamisi hirmu tundes, et nad
tema eemalolekut kurjasti tarvitavad.

Toetades küünarnukid soojale aknalauale, viis Anton pilgu nüüd kaugemale aiasügavusse. Seal oli praegu väga vaikne ja küllap vist väga vilugi. Heleroheline, päikuli veel kastest hall muru oli täis suuri nurgelisi varje, mis meenutasid ebamääraste piirjoontega, täiesti liikumatult lamavaid loomi, kes on kõrvuti rohule heitnud. Neid tekitavad puud ise — vahtrad, tammed ja vanad saared — seisis kuidagi lamedaina nagu teatrikulissid. Kuldnokk vilistas ja laksutas tiibadega. Lehtlauks haigutas mustendades. Põetud muru jagunes korrapärasteks ruutudeks, lõhestatud teedest, mida kattis pehmetooniline, pruunikas kivisoejäte. Sõstarde, jasmiinide ja poogitud sirelite read olid nõörsirged ja meenutasid midagi igavalt-puhast, peaaegu poleeritud.

Anton mõtles, et oleks vaja nüüd kohe alla minna ja lehtlas pisut värsket õhku hingata. Kujutus saabuvast päevast ja selle ähvardavast kuumusest tegi ta meele tusaseks. Püüdes väljasirutatud käega tabada sinkjalt läikivate tiibadega vesikiile, kelle tihedad parved vajusid juba mitmendat päeva kord põhjast lõunasse, kord, vastupidi, lõunast põhja, kujutles ta üksikasjaliselt ning roidunult hiiglasuurt kraadiklaasi, mille elavhõbe näitab kesk-päevaks arvatavasti jälle kolmkümmend pügalat... varjus. Oli nii vaikne, et tahtmatult tekkis mõte millestki jubestavalt saatuslikust ja hirmus lähedale nihkunust, mis oleks nagu alles selle vaikuse varjus peidus ja võib sealt iga hetk kõike segamini ajades esile karata. Puud ja pöösad olid juba praegu — kuigi aeg oli veel varane — lehed longu lasknud. Ja kuna janu kannatavate puude ning pöösaste nägemine tegi Antoni noorusromantikast hella südame äkki väga raskeks ning kurvaks, viis ta pilgu kohe alast hoopis eemale, vastu taevasinasse kaduvat silmapiiri, mida võis põuandu tõttu paiguti vaid aimata.

Nüüd vaatles ta kaua ja üksisilmi merd, mis laius madalate liivaluidete taga. Seda lahutas supelpargist künklik, paiguti lompidega kaetud tühi linnakarjamaa. Lame lahepind meenutas tinajashalli, tuhmi legendikku, mille kohal hõljuv udovina näis aeg-ajalt nii paksuks tihenevat, et sellest läbi palstev päike kaotas suure osa oma kõrvetavast jõust. Kuid samas puhus järsk tuulehoog udu laiali ning hetke pärast helkis kogu silmapiir jälle nagu korratult üles-alla tantsivatest sädemetest. Ja kui Anton tähelepanelikult vaatlama jäi, tekkis tas nende tantsivate sädemete tõttu ebamäärane mulje, nagu oleks mööda siledat lahepinda midagi vahetpidamata randa jooksnud — pideva vooluna, pead pööritava paneva kiirusega.

Et sellest veidrast muljest vabaneda, peatas ta pilgu taas edasilibisevail kaluripaadidel. Nende rahulik ja kindel liikumine andis talle jälle kinnitust. Keset uduse lahe ebatõelist, aeg-ajalt lausa rasvast hallust ja sellele järgnevat veelgi ebatõelisemat sillerdamist näis neis tumedais täpikeses peituvat kogu maailm kombatavat rahulust, mida võis usaldada, mille najale võis end toetada. Ta kujutles kühmlikkude jäsemetega mehi ja naisi mulude kohale kummarduvat ja aina aerutavat, aerutavat, aerutavat — läbi hääletu tuulevaikuse, läbi jubedalt ähvardava ootuse. — Purjed ripnesid mastiraadelt alla lõuetuina ja abituina, suutmata haarata endasse tuule-veemetki. Ja sellest sügavalt rahustavast pildist äkki uniseks muutudes jäi ta tukkuma ning virgus alles siis, kui ta paljas laup kuuldava kompsatusega vastu teravat aknaserva lõi.

Nüüd tõmbas Anton pilgu tagasi kuni muuliotsteni, mis tungisid merre nagu kaks lainetele halastamatult teed lõkestavat müüri. See oli jõesuu, sealtkaudu tulid andamasse ja lahkusid sealt jälle kaugete maade suured kaubalaevad, — avatud aken avarasse maailma: «Hei, kas te ei näe mind — lennake sisse ja lennake välja!»

Nende kahe vettelaskuva kiviseljaku vahel asus nagu loendamatute teede algus, teede, mis viisid kõigisse maailmajagudesse: Aafrikasse, Aiasse, Ameerikasse, Aust-raaliasse. Ning Anton mõtiskles jälle, unistas jälle, vaatles jälle vaimusilma ette tõusvaid mälestusi. Ta oli sagedasti isaga või Pauliga kõrvuti sadamakail seisnud ja lattu tellitud koloniaalkaupade väljalaadimist vaadelnud, kujutledes end samal ajal mõne suure merekoletise madrusena, tüürimehena, koguni kaptenina, ja täna tuli see talle tükkhaaval meelde. Ja ta süda hakkas selgi vaikselt hommikul kibedasti valutama, kuna ta ju teadis, et laevameest ei saa temast iialgi maailmas, ei iialgi, ei iialgi!

Korraga tõmbas ta silmad kissi, et paremini näha. Jah, ta ei eksinud, nõnda see oli — üle horisondi kerkis sinakas suitsusammas, muutus järjest paksemaks ning mustemaks ja hakkas siis pikkamisi lähenema. Oks raudne hiiglane oli jälle saabumas, — millisest võõrast rannast, kui kaugelt, mida tooma või mida viima? Kulus enne üsna hulgate aega, kuni hakkasid sillerdava merekumeruse tagant paistma ligemale rühkiva laeva teravad mastitipudki; ebamäärane, kauge kogu võttis üha kindlama kuju; korsten suitses, nina näis tõusvat suures uhkuses aina kõrgemale: «Ohoi, ma tulen, rutake mind tervitama...!» Ja kui merekäär madalal liivakaldal tukkuv unine linn teda ikka veel ei märganud, tõstis ta äkki häält ja mõirgas pikalt ning pahuralt, pannes õhu kõikjal enda läheduses värisema, nagu raputaks ta oma vägeva häälega nii vett enda ümber kui õhku ja sinist taevast oma terasest keha kohal. Siis nägi Anton kahe kitsa muuliriba vahel üles mere poole kihutavat lootsipaati ja jälgis sedagi tükk aega tähelepanelikult, kuni silmad hakkasid viimaks valutama ja vett jooksuma.

Anton pühkis pisarad laugudelt ja eemaldus aknast, et lahkuda ühes kätteleitud raamatuga. Kuid ta ei teinud seda siiski ka nüüd veel, ei, ta oli endiselt väga loid ja pelgas pingutusi. Selle asemel läks ta teise akna juurde, mis avanes loodesse, lükkas selle suure hooga pärani lahti ja kummardus kahe kuivanud pelargoonia vahelt kaugele välja.

Pilt, mis talle nüüd avanes, oli hoopis erinev äsjasest. Ta nägi enda ees madalate majade halli rägastikku. Ühed neist omasid süsimusti pappkatuseid, teised luitunud-halle sindelkatuseid, kolmandad punaseid kivikatuseid, mis meenutasid keedetud vähkide pisut ebaühtlaselt laiguliseks tõmbunud koorikut. Ristlevad vanaaegsed tänavad, kitsad ja paiguti väga kõverad, lõikasid linna

ohukorraparasteks tükkideks; hoonete vahele surutud need olid troostitud oma tühjuses ning lageduses — suured puud ei paistnud seda ümbrust armastavat, madalad lühedalt — marjapöösad jäid kõrgete plankude varju ega paistnud kuigi kaugele. Mustades ja kitsastes hoonetes, mille intiimseid saladusi ta ulatus siit tornikambri kurgusest nägema, askeldasid koduse lohakusega rõivas- tatud koduselt-lohakad inimesed. Tahmased korstnajupid püüasid heleda taeva poole rasvast suitsu, mis kleepus vastu silmapiiri. Planke hoidvad postid olid enamikus tulesest villu puhutud ja pidid tugevasti pingutama, et oma koorma all püsti seista; aknaruudud püüdsid päikese, paljundades seda halastamatult.

Siis, vanalinnalt, suunas Anton pilgu edasi sadamale, mis asetses nahksilla kõrval jõekaldal. See oli nagu tühjajasmust laik keset keskaegse krohvi üldist hallust ja tumedast ajast päritolevate telliste rasket punetust. Kõik need tahmane ja suitsunud — laoadad, tugipuude võrjud, lahtised kaubavagunid, mida parajasti laaditi, rida suuri kaubaurikuid, mida parajasti lastiti. Tornitoa suurest kõrgusest näisid seal tõttavad inimesed askeldavate päkapikkudena: hobusemehed vedasid puumaterjali või kihutasid suurte kotikoormatega linna mööda laiali; need lükkasid kärusid; paljud seisis tegevusetult salkades, oodates uut stiimrit, mis lähenes kärmesti ja mille liitumine või tühjendamine töötas neile jälle tööd anda. Ja kuigi Anton teadis, et iga jalg seal eemal tallas oma kindlat rada, näis inimeste askeldustes siit eemalt vaadates peituvat ometi midagi väga hooletut ning sihitult paigal tammuvat, nagu oleksid nad kõik kaotanud äkki kaine aru ja käivad ringi täiesti juhuslikult, nõnda nagu kellelegi parajasti pähe tuleb.

Anton ohkas. See sadam seal hallide majakobarate tuga — ojaal mõtles ta äkki, muigas kogu oma uudis-

listamas, valmis surmavõitluseks kõigiga ja igaühega, kes julgeks teda vaid takistada.

Kuna loode ja põhja suunas polnud enam näha midagi nimetamisväärtset, avas Anton nüüd päikese tõusu poole vaatava akna ja nõjatas küünarnukid jälle lillepotikeste vahele, et süveneda ka siinpool laiuvasse suurde maastikupilti.

Kuid vaevalt kerkisid ta pilgu ette töötava papivabriku kuus suitsutossutavat korstnat, kui teda ootamatult segati.

Keegi koputas. Anton hüüdis, üle öla vaadates:

«Jah... Kes seal on?»

«Mina, mina olen!» vastati koridorist heledalt, nagu rõõmu pärast kiljatades.

Ja avanevast uksest astus sisse onutütar Klaara.

I I A S P E A T O K K

KLAARA RONIB ÜLE PLANGU

Klaara oli elavate liigutustega, väga rahutu ja väga lõbus tüdruk, Antoniga peaaegu üheealine. Ta oli väikest kasvu, mustade juustega ja siniste silmadega, omades peale selle veel teisigi Kubelikkudele omaseid jooni: jonnakust, südidust, kirglikku suhtumist oma unbrusse, tungi oma sõbrataridest ning kaasõpilastest üle olla ükskõik kuidas või ükskõik millega. Ta näonahk oli valge ja väga puhas; aga ta suu oli veidi liiga suur ja ta nina veidi liiga madal — meeldiv nõõbike, sõõrmed nihlavad. Ta pilk ei püsinud pikemat aega kuskil paigal, ka siis mitte, kui teda kõnetati; ta oli uudishimulik nagu harakas, nuhkis usinasti ringi kõigi sugulaste perekonnasjades ja teadis lugusid, millest polnud vahel aimu neil sugulastel enestelgi. Ta tähelepanekud olid teravad ja upris targad, tal puudusid vaid kogemused järelduste tegemiseks. Kui ta naeris, tõusis ta paksuvõitu ülahuul

kõrgele üles, paljastades kaht rida lumivalgeid ning tugevaid hambaid, mis asetsesid üksteise kõrval väga tihedaina, nagu kogu jõust vastamisi surutudes.

Onutütre ilmumine muutis Antoni kohmetuks. Ta asetaski jalad risti, toetas selja vastu aknalauda ja kummardus sohva poole, et võtta sealt raamatut, — ta tegi selle liigutuse ilma ühegi otstarbeta, ainult oma äkilise segaduse varjamiseks. Kuid ta kogus end juba kohe, ajas enda jälle sirgu, naeratas, edvistas loomusunniliselt oma sihvakusega, oma noorte jäsemete kujuteldava tugevusega. Ja tüdruk edvistas endalegi märkamata talle vastu oma värske nägususega. Tal oli seljas hele pluus, mille varjust võis aimata ta tärkavate rindade veidi väljakutsuvaid piirjooni; et täiskasvanuna näida, kandis ta oma vanuse kohta ülemäära pikka seelikut; ta kingad olid kitsad ja väga kõrged; kaks palmikut, silmatorkavalt hooletusse jäetud, pidid rõhutama omaltki poolt ta iseteadvat neiu-iga. Ja üllatades niigi juba segadusse sattunud onupoega järsu ning impulsiivse naerupurskega, kõnetas ta viimast vastu igasugust ootust sulaselges eesti keeles, viskudes ise seljakile sohvaleeni najale ning lehvitas endale kahe käega tuult:

«I-issand küll, kuhu tema lugema tuleb! Justkui mõni luuleline rüütel oma lossi salakambrisse. Ja... kui... ku-u-um! Siin ei saa ju varsti enam hingatagi.» Ning kohe kihistades, ölad püsti: «Ma ronisin üle aia! Kõige kõrgemast kohast... tead! See polnudki nii hirmus raske, nagu ma siamaale mõtlesin.»

«Hm-m? Jah-soo?» ütles Anton ja teeskles galantset tähelepanu. Ja isegi teadmata, miks ta seda tegi, katsus ta samuti hiilata matsirahva keelega, kuigi see muutus talle juba algusest peale raskeks ning tülikaks. Ta ütles, iga sõna kallal lausa kangutades: «Ega ma... ei lugenudki. Ma unustasin raamatu õhtul siia üles... ja... ja

tulin sellele nüüd järele. Pidin just praegu tagasi alla minema. Aeda... tähendab. Sinna... sinna värske õhu talle.»

«Mis asja sa siin siis nii nobedasti uurid?» küsis Klaara.

«Ah mida? Eks vaata,» vastas Anton ikka endise galantsusega. Ja ta sirutas kullaga ilustatud kõite onutütre poole, sellegagi nagu ivake uhkustades.

Tüdruk mossitas halvustavalt huuli.

«Päh, mihuke rämps! Imesta päris, millega sa veel naga raiskad.»

Antoni silmad venisid üllatusest suureks. Alles tüki-kese aja pärast suutis ta vastu vaielda.

«Rämps! Kuidas nii, kuidas — rämps?! Heinrich Heine ja... rämps?! Noh, ma kahtlen, kas sa oled teda ülepeagi lugenud, kui sa niisugust juttu saad ajada!»

Kuid Klaara jäi oma otsuse juurde kindlaks.

«Saksa rämps!» ütles ta mossitades. «Ja ma ei mõtlegi teda lugeda, kirjuta endale lahkelt kõrva tahal!»

Anton nihutas enda pisut teisiti, pilgutas kiiresti silmi: tüdruk näis ta eest midagi varjavat. See asjaolu tegi ta rahutuks, äratas tas uudishimu. Kuid ta katsus sellest rahutust uudishimust uuesti nagu mees võitu saada, ja et väljendada oma mõtteid võimalikult arukamalt ning täpsemalt, läks üle saksa keelele. Ta ütles irooniliselt, esimeste habemeudemetega kaetud huuled üleolevalt viltu tõmmatud:

«Ah-haal Soo-soo! Või Heinrich Heine on su meelest saksa rämps ja sa ei mõtlegi teda lugeda? Huvitav, mis-sugused autorid siis sinule meeldivad?»

Onutütar vastas, heites pea jonnakalt kuklasse:

«Bornhöhe. Minule meeldib, jah, näiteks — Bornhöhe.»

«Born... Born... kes?» küsis Anton.

«Born-hö-he,» kordas Klaara ja lisas ikka eesti keeles,

mida ta oskas Antonist nähtavasti palju ladusamini: «Sa pole sellest kirjanikust loomulikult midagi kuulnud, eks ju? Goethe ja Schiller on sul muidugi peas, Lessing samuti, aga Bornhöhest pole sa loomulikult kuulnud mitte kui midagi... eks ju? Või oled, ah? Jah, kas sa oled Bornhöhest midagi kuulnud, ah?»

«Ei ole,» vastas Anton ja tundis end tahtmata punastavat — äkki oli ninatark onutütar talt nagu hoopis tähtsamaks ja targemaks muutunud.

«Aga Vildest?» küsis Klaara. «Või pole sa ka Vildest midagi kuulnud?»

«Vildest? Ei ole...» ütles Anton veelgi enam segadusse sattudes.

«No aga Saalist? Saa-list!»

«Ei... ei ole kah.»

Vaikus.

Ja Klaara, hüpates äkki püsti, hüüdis nüüd lausa sädistades:

«Lähme, lähme tõesti aeda! Ise ütlesid, et tahtsid just sinna minema hakata, no lähme siis!»

«Hea küll, eks lähme pealegi,» nõustus poiss.

Anton laskis onutütre ette ja järgnes sellele tusasena — Klaara salapärasus häiris teda juba lausa vihastavalt. Kuid ta hoidus siiski järelepärimistest. Nad astusid mööda järsku puutreppi alla väga pikkamisi; tüdruku kannad tõusid iga sammu puhul pehmetest kingadest välja ja ta seljajoon tundus korraga peaaegu niisama ärritavana nagu ennist kaevu juures askeldaval kõõgitüdrukul; ta juuksed levitasid kergelt õlilõhna. Antonit valutas äkiline tung onutütrest kinni haarata, tema pehmeid sooje käsi pihku võtta, tugevasti-tugevasti pigistada. Ta pea hakkas valutama ja midagi ta rinnus tõusis tavalisest hoopis kõrgemale. Kui nad teisele majakor-

rile jõudsid, vaatas tüdruk järsku üle õla, naeratas laudagi moistvalt-pilkavalt ja küsis:

«Miks sa sedasi lõõtsutad...?»

«Mina? Ma ei lõõtsuta ülepeagi mitte!» vastas poiss.

«So-hoh, või ei lõõtsuta? Kas ma siis ei kuule!...»

«Und ja puhid nagu väike vedurt!» ütles Klaara.

Anton, suutmata end tagasi hoida, pigistas onutütart kähnuarnukist. Klaara võppus kergelt, võttis nagu tuge oteldes käsipuust kinni, peatus poolel sammul. Antonile tundus, nagu oleks tüdruk end silmapilguks tagasi kallutanud, kogu oma nõtke kehaga talle soojust hinganud. Ta süda hakkas tõtates peksma, meeletu ärritus haaras ta hingest kinni. Kui ta silmad sulges, nägi ta jälle peaaegu sundideeks kasvavat pilti kaevu kohale kummarduvast noorest teenijast — selle päevitunud säärtest, marjal maal harevile aetud roosadest varvastest, tugevatest reitest, laiadest nurgelistest puusadest, mis näisid teda nüüd kujutluseski läbi kirju sitskleidi luuravat. Ja lähenenud tüdrukule veel ühe tibatillukese sammu võrra, katsus ta selle õlgade ümbert kinni hakata, ise veidi saamatult ja veidi kähinal sosistades:

«Klaara... tead sa... vaata, mis ma tahtsin sulle juba ammu... rääkida...»

Kuid onutütar oli end haaranud üllatusest juba võitu saanud, rabeles enda kärmesti lahti ja ütles tigidalt:

«Ära vigurda, palun... Teesell! Jäta järele!»

Anton, virgutatud nende sõnade kaudu oma kuumast uimast, punastas häbi pärast ja katsus kõike naljaks käämata; kuid ta teadis, et teda ei usuta, ja see teadmine tegi ta veelgi kohmetumaks. Ta käed tundusid kuumadena ja veidralt kuivadena, nagu oleks ta neid paistnud isja suure leegi kumas. Pagan võtaks, mida küll peaks ta ette võtma, et oma poisikeselikku rumalust heaks teha, mõtles ta ja siunas end pahuralt.

Ometi oli tal tuliselt kahju, et kavatsetud suudlus polnud õnnestunud. Kui nad taas minema hakkasid, tüdruk ikka salakavala uudishimuga üle öla piiludes, ütles ta lärmakalt, kuigi ta hää lippus iga silmapilk kurku kinni jääma:

«Einoh — argpüks mis argpüks! Väljas on kõik kohad päikesevalgust täis, tema aga kohkub... jumal teab mihukesest juhuslikust puudutusest! Hahahaha! Kelleks sa mind pidasid, kui ma sind... kogemata tõukasin?»

Tüdruk välgutas hämaruses silmi ja kehtas õlgu.

«Kelleks? Loomulikult selleks, kes sa oled, — lollpeaks!» vastas ta otsekoheselt.

Anton mõistis väga hästi, mida Klaara nende sõnade ja oma pilkava häälekõlaga mõtles — häbi ta hinges suurenes veelgi, ta muutus veelgi saamatumaks. Ja et seda kõike varjata, hakkas ta jälle kohmetult solvunud teesklema.

«Soo... või nii! Ah lollpeaks! Sellepärast, et ma ei tea, kes need... need... sinu Bornhöhe ja Vilde... ja Saal on...? Maailmas on nii... nii palju igasuguseid kirjanikke, et... Muuseas — missuguseid raamatuid sa ise neist kolmest lugenud oled?»

«Mina olen lugenud kõiki nende raamatuid,» selendas tüdruk ja vaatas jälle pilkavalt muiates üle öla.

«Kõiki?»

«Kõiki! Jah, kõiki!»

Anton pühkis vargsi higi ja püüdis juttu ikka kõrvalistel ja hädaohututel probleemidel hoida. Ta ütles õlgu kehitades:

«Ja mis veidruse pärast sa täna kogu aja köögikeelt räägid? Kui sa ise seda korralikult oskaksidki...!»

Klaara välgutas silmi, ajas huuled pahaselt prunti.

«Köögi... keelt?!» hüüdis ta halvustavalt. «Või köögi-keelt, ole ikka lahke! Sa vabanda mind, aga ma pean

sulle üttelema, et sa oled tõesti püstiloll ja sinuga... ei maksakski tõsist juttu ajada!» Ning kohe õpetlikult, nagu vanem ja targem nooremale ning rumalamale: «Vaata, lead sa — see pole kaugeltki mingi köögikeel, vaid hoopiski eesti keel, meie ema-keel. Jah! Aga meie muudkui latrame nagu kakaduud võõrast keelt! Või... köögi-keelt! Kes me ise sinu arvates oleme, kui sa ehk küsida lubad?» Ja kui Anton ikka midagi ei vastanud: «Vaata nüüd ma ütlesin sulle sedagi, kes on Bornhöhe ja kes on Vilde ja kes on Saal! Jah! Bornhöhe ja Vilde ja Saal on meie oma kirjanikud ja kaugelt paremate raamatute tegijad, kui seda on igasugune... igasugune... saksa rämps.»

Nõnda vesteldes olid nad trepist alla jõudnud. Anton rivas vihase jalahoobiga ukse. Nad käändusid otse aia poole. Tühi ja lage hoov oli niisama kuum ja umbne nagu lilluke tornikamber, kust nad tulid. Tubade-teenija kloppis jälle suuri vaipu, ta siitskleidi kirjud lilled lausa tantsisid eredate päikesekiirte käes; köögitüdruk jooksis puusületäiega trepist üles, higisel näol heasüdamlik naeratus; ema istus varju asetatud madalal järikesel ja hoidis põlvede vahel väikest Erikat, kes kiigutas väljasirutatud kätel punnõselist nukku.

«Noh... kuhu nüüd?» küsis emand Emilie, heites pojale higistest silmapiludest ränka igavust tundva inimese väsinud pilgu.

«Aeda lähme, tädi,» vastas Klaara kärmesti — ikka eesti keeles.

«Du bist wirklich eine Kulle...!» ütles onunaine ja naeratas ise oma naljakese üle.

Anton punastas jälle, kuigi selleks polnud erilist põhjust.

«Olen! Olen, jah, kulle!» vastas tüdruk sõjakalt-ninakalt.

Hetke pärast jõudsid nad suurte puude alla. Siin oli hoopis jahedam ja väga kerge hingata. Kell lähenes keskpäevale, varjud hakkasid lühenema. Klaara hüppas rehitsetud teelt kõrvale, läks pead kuklas hoides üle põetud muru, mossitas huuli. Kerged tuulehood jooksid üle sõstrapõõsaste, üle luitunud-rohelise, kõrbenud muru, üleridamisi kasvavate sirelite, mille südamekujulised lehed värisesid tasakesi ja näisid plekistena. Jõe poolt kostis vedurlaeva hele vile, lõigates teravalt läbi liikumatu põuavaikuse. Taamal mustendas tihnik jasmiinidest, halitustõbistest tikritest ja üksteisesse põimunud, mõõda tüvesid üles roomavatest metsviinamarjadest.

Anton lõi ettejuhtuva mutimulla-hunniku jalaga vihaselt laiali ja suundus mustendava lehtlaukse poole. Kuid tüdruk hoidis teda tagasi, tarvitades nüüd isegi nagu pisut käsutavat tooni:

«Ei, mitte sinna! Mit-te sinna!» hüüdis ta.

«Soo? Aga kuhu siis?» küsis poiss, pöördus sõjaka ilmega, kuid otsis asjata sobivaid sõnu, millega hästi mõjukalt vastu lüüa.

«Sinna!» ütles Klaara ja sammus ise otsustaval kõnnakul kõige kaugema aiasopi poole.

Anton ei lausunud enam midagi. Ta läks edasi vihaselt trampides ja talle endale tundus, nagu hakkaks kuiv maa ta jalge all tasakesi tühisema. Kui nad viimaks üsnä kõrge plankaa juurde jõudsid, mis lahutas Justus Kubeliku aeda Henrik Kubeliku omast, viipas tüdruk väikesele varjulisele muruplatsile ja ütles jälle sosinal:

«Istu! Ole hea — istu! Ma lipsan korraks koju ja toon sulle midagi näha. Või ... kõige toredam ... tule minuga kaasa!»

«Kaasa? Kuhu?» küsis Anton, muutudes ääna tusasemaks ning kangekaelsemaks.

Napakas! Kas sa's aru ei saa — meie poole, noh!» vastas Klaara.

«Kah üle plangu, eks ole?»

«Aga mis siis? Kui see minule raske pole, siis ... minule ei peaks see ammugi raske olema. Või kardad ehk, et pea hakkab ringi käima?»

Ja tüdruk naeris nende sõnade juures jälle kuidagi vallatult-üleolevalt, peaaegu sillerdades.

Anton vihastas, ajas enda solvunult sirgu:

«Kardan? Mida ma kardan?! Ja napakas oled sa ise, mitte mina! Kah kanglastegu — nagu tänavapoiss üle aegade ronida! Kui ma tahan teie poole minna, lähen ma läbi värava, mitte aga ...»

Tüdruk ägestus samuti, ei lasknud teda lõpetada:

«Selge, et kardad! Kardad, jah — ära parem salgagit!»

«Jä-ta! Katsu parem ise kartusest jagu saada, selle asemel et mind ... hurjutada!» ütles Anton ägedalt.

Mis siin karta! Ainult — see on rumal ja lapsik, muud midagi. Igas asjal peab olema oma mõte, ilma mõtteta teevad oma tegemisi üksipäinis ... ära pane pahaks ... puupead. Ma ei saa üldse aru, mis sulle täna on sisse pugunud, et sa iga asja puhul sedasi irvitad!»

See oli pikk jutt, see väsitaski ja pani veelgi enam higistama. Anton kuivatas veidi aega nägu ja kukalt, heitis nagu lootusetult käega, istus murule. Hetk hiljem käänas ta enda kõhuli ja hakkas varvastega vihaselt maad peksma. Ta tundis tuhkleid teineteise järel jalast kargavat ja eemale lendavat, ta küüned tungisid harva rohutiüka vahel soojasse mullasse. Vana kõrge pärna vari langes talt üle, kaitstes teda palja taevavõlvi halastamatu hõõgumise eest.

Klaara istus samuti, näis ivakese aega mõtlikuna ja ütles viimaks sootuks uue tooniga:

«Vaata ... ära pane pahaks ... aga vihasena oled sa

liht-salt tore! Muidu ma mõtlen ikka, et kui sa veel paar aastat vanemaks saad, käid sa kindlasti täpselt niisama sirgesti nagu minu isa... või lähed paksuks ja ähid iga sammu juures nagu... nagu sinu enda isa... Või saab sust koguni kõlupea, nagu sinu tore vend Paul, hahahaha! Aga ma pean ütlema, et sa... meeldid mulle teistsugusena hoopiski rohkem.»

«Teistsugusena? Kuidas — teistsugusena?» küsis Anton.

«Noh... nagu siis, kui sa vihastad, või... nagu ennist trepil,» ütles tüdruk.

«H-hm-m! Kah mul asil!» ütles Anton õlgu kehitades — ta püüdis pisut jõhker olla, sellest ei tulnud aga midagi välja, ülbena kavatsetud naeratus muutus ta tärkavatest vuntsialgmetest varjutatud suunurkadel üsna tavaliseks kohmetuseks. Et seda kohmetust varjata, vaatas ta Klaarast mööda ja pomises nagu vabandades:

«Õigust ütelda — ma ei saa aru, mis sa sellega mõtled...»

«Rumall!» ütles tüdruk nüüd õige vaikselt.

Ja kuigi ta ise päris hästi ei teadnud, miks nimelt ta seda tegi, ajas Anton enda järsku püsti, naeratas ja ütles ootamatu uljusega:

«Noh, olgul Lähme siis pealegil!»

«Tuled? To-re!» hüüdis Klaara ja plaksutas lõbusalt käsi.

Toimupilvekesi enda järele jättes läksid nad kõrge, kaht aeda lahutava plangu juurde. Nad jooksid kikiarvul ja väga vaikselt. Tüdruku nägu oli täis naeru, ta mängis ülemeelikult oma siniste silmadega, mis lausa sädelesid päikese käes, iga ta hoogne liigutus väljendas nüüd sõprust ja poolehoidu. Kui ta kohe agarasti ronima hakkas, nihkus seelik õnnaldeni üles; tal olid sirged, tublisti päevitunud, õige tillukeste karvakestega kaetud sääred,

jumestatud siin-seal vaevalt märgatavaist sinakatest veresoontest. Ta varbaküüned kratsisid halle laudu, ta puusad pingutasid iga liigutuse juures õhukest kleiti, nagu püüdes seda puruks käristada, ta juuksed lõhnasid ikka murakate järele. Hetke pärast kõrgele planguveele jõudnud, naeratas ta veel kord üle õla, surus kleidivaba jalgade vahele ja hüppas, käed ees, alla; varsti kostis ta hääli juba teiselt poolt planku:

«Tule! Tule nüüd ometi, ära viida enam aega!»

Anton sirutus hästi pikaks, pingutas, vinnas enda ainsa lugeva tõmbega üles. Aga vaevalt oli ta jalad teisele poole laudadest vaheseina tõstnud, kui ta oleks häbi pärast kohe tagasi karanud: noorte ploomipuude varjust ilmusid nähtavale onu Hans ja onu Henrik, kes vestlesid omavahel rahulikult.

«Sst! Kaol Käh-h-ku!» sosistas Klaara hääli kustki põõsaste varjust.

Anton kaduski. Ta matsatas raskesti alla murule, lõi pihkudega tugevasti vastu maad, jäi neljakäpuli lebama, kuulas hinge pidades. Ta oli enda meelest juba liiga soliidsetes aastates, et tahtis veel naeruväärsesse olukorda sattuda. Pagan teda võtaks, seda tüdruku-lollpead oma tujudega! siunas ta endamisi vanamehelikult ja muutus nii vihaseks, et ta oleks meelsasti kuuldavaltki vanduma pistnud. Ja ta oli tõesti väga õnnelik, kui onude sammud pikkamisi kaugenesid, saadetud ikka ühesuguselt loiuist jutuüminast: jumal tänatud, nad polnud teda märganud, ta oli siiski õigel ajal tulema pääsenud!

Anton kavatses juba oma teed minna, kui äkki vilistati. See kostis sealt, kuhu onutütar oli äsja kadunud. Anton krimpsutas nägu, kuid jäi siiski edasi lamama. Varsti ilmus nähtavale sinakasmust lagipea, siis kõrgele lükatud õlad, siis kogu keha, — Klaara vinnas enda poisilikult ratsa plangule istuma. Anton nägi jälle kaht sih-

vakat säärt, kuigi ta püüdis neid mitte vaadata; hetkeks sattus ta pilk põlvedele. Ja tüdruk, märgates seda, kohmetus omakorda. Ta põsed õhetasid, ta silmad aga naersid taas pilklikult õrritades; kui ta järgmisel silmapilgul alla hüppas, hakkas ta kohe vahetara kõdunenud laudade vahelt esile kiskuma odavašse kirjusse paberisse poogitud raamatuid, mida ta oligi nähtavasti tooma läinudki.

Viimaks oli seegi töö tehtud. Ja onutütar, istudes Antoni juurde murule, ütles lõõtsutades:

«Noh... võta ja loe! Pärast räägime. Nägemiseni! Hakka peale vaat sellega siin. «Tasujaga».»

Ja ta jooksis kohe lõbusat laulu trallitades aiast minema, sel korral läbi hoovi, otse tänavale. Ta oli nüüd jälle rõõmus plika, mitte enam kuueteistkümne-aastane tüdruk, kes katsetab oma naisevõlusi.

I I I E S P E A T O K K

«ME OLEME IGATAHES SAKSIKUDI»

Anton heitis suure pärna alla pikali, hakkas kohe lugema, kuigi ta pidi end sundima, kuigi tal polnud selleks vähematki tahtmist. Laisalt pilku realt reale vedades läbis ta paar esimest lehekülge, siis aga hakkas raamatu romantiliselt kirev sündmustik teda pikkamisi huvitama, endaga kaasa vedama. Keele vähene tundmine legi talle siin-seal takistust; ta komistas sõnade otsa, mille tähendus oli talle udune või koguni võõras; kõnekäändudele, mida ta polnud iialgi kuulnud; lausetele, mille raskepärane rütm pani lausa pea valutama. Kuid intriigi punast niidistikku see ei seganud ja see oli kõige tähtsam. Metsatalu noor perepoeg oleks nagu kogu aeg otse ta selja taga seisnud, suur ning uljas — õilis mees, kindlasti mitte oril! Ja nõnda nagu Jaanus ise — jutu peakangelane — nõnda olid kõik teisedki piinadest piinatud ja vaevadest vaevatud talupojad: vanad arukad taadid

ja julged, tulipäised noorukid, kes pidid taluma vägivalda nende poolt, kes polnud tihti sedagi väärt, et lahti päästa nende kingapaela! — Tunnid kulusid ja Anton muutus endalegi märkamata nii rahutuks, et oli võimatu järke pidada. Ta hakkas siin kui seal teksti vahele jätma: ta pilk jooksis kärmesti üle lehekülgede, libises ülemäära rutates läbi kirjeldatavaist kohtadest, kus areng toimus liiga aeglaselt. Nüüd tuikas ta veri ühes Jaanuse verrega; siin nukrutses ta meel ühes Jaanuse meelega; seal vihas-tas ta ühes Jaanusega ja teal kurvastaski ta ühes Jaanu-sega. Ta peksis jälle varvastega vastu sooja muru, ta süda vasardas vahel nii tugevasti, et rinnas sellest paha hakkas. Aeg-ajalt kitkus ta maast rohukõrssi, hakkis need ham-mastega lühikesteks juppideks, pistis hajameelselt suhu sõstralehti, mis muutsid keele kuivaks ja karedaks. Tal oli tunne, nagu oleks Klaara ta mingi kitsa praokese juurde talutanud, et näidata talle imelikke asju, mille olemasolust polnud tal seni aimugi. «Eestlased?» mõtles ta. «Kas nad olid siis vanasti tõesti... niisugused... need eestla-sed...?» küsis ta endalt ikka uuesti ning uuesti. Ta oli ka praegu endamisi veendunud, et ta ei kuulu selle rahva hulka: jah, ta on linnakodanik, seega sakslane; aga ometi ei saanud ta külmaks jääda nende vastu, kellest siin kõneldi. Talle meenus suuri, tugevaid, inetult viltu talla-tud pastlaid kandvaid mehi isa kauplusehoovilt, ja oli raske uskuda, et nende esiisadeks olid Metsatalu Vahurid ning Jaanused — kangelaslikud, ausad, julged inimesed, nagu kunagi tõelised rüütlid. Ja peaaegu igal lehe-küljel oleks ta omaenda valgete ning pehmete kätega neljaks kiskunud selle süd ametu Oodo, kes lahutas sellise jõhkru-sega teineteisest kaks armastajat, kaks õilsahinge-list olendit, kes lausa hiilgasid oma puhtuses!

Kuid suurim vaimustus haaras teda alles siis, kui süttisid kõikjal üle Maarjamaa ülestõusule kutsuvad sig-

naulid, kui löid leegitsema verise jüriöö verised märgu-tuled. Jaanus tegutses! Õilis Jaanus täitis oma kohust rahva ja isamaa ees! Vahva Jaanus tasus halastamatult kätte isade-emade mure ja õdede häbi eest! Ta nägi Metsatalu noort peremeest mõõgale toetudes kurvana ja kaamena üle laante ja legendikkude ulatuvat, pilgus võitlusiha, silmad täis vihaleeki: värisege, kes te olete ha-lastamatud olnud, arveteõiendamine läheneb! Suur ja karm Jaanus kihutas lossi juurest lossi juurde, ta mantel lehvis tuules, ta tapariista külmal terasel helkis tulekah-jude kuma: «Edasi, eesti mehed! Vägivald — tõmbu oma varjavatesse urgudesse, loe oma hingepalve, sinu lõpp läheneb!» Raudraius rauda, vahe oda tungis läbi soo-musrüü ja purustas liha ning luid: õigluse puhas mõök ei värahtanud, kui oli vaja valada ülekohtu musta verd! Ja lossid loitsid, ja mõisad põlesid maani, ja ep olnud armu leida ei naistel ega lastelgi...! Aga kui tuli vii-manee kohutav heitlus, oleks kogu kõrge suvine taevas äkki nagu tuhmiks tõmbunud: issand jumal, mis sa neil raskeil päevil tegid ja talitasid, et sa ei juhtinud ega avitanud neid, kes olid välja astunud vägivalla vastu, ja lasid uuesti tõusta kurjused ning vajuda õiglusel!

Nii, see oli tehtud — viimane rida jäi seljataha, ümberringi rõhus ja kõrvetas jälle uduvinane põuapäev, ligi kuus sajandit hiljem, Anton sulges raamatu, nägi selle kirjul kaanepaberil alles nüüd üsna argipäevast rasvapekki, silus seda hajameelselt sõrmeotsaga. Ta süda tuikas ikka veel valusas erutuses, ta värises, ta hin-gas väga kiiresti. Ja tal oli tunne, nagu oleks keegi hiigel-jõuga temast kinni võtnud ja ta üles kõrgele tõstnud: «Tule kaasa, vaata ja imesta!» Kes pagan oli ometi see Bornhöhe ja kust pagan teadis ta neist asjadest nii põhja-likult ja oskas oma teadmisi pealegi edasi anda sellise haaravusega? Ta vaatas teisi kõiteid: «Villu võitlused»,

«Vürst Gabriel». Kuid ta ei sõandanud kohe nende kallale asuda — äsja loetud teose mõju oli liiga suur ja sügav, et anda enda kõrval ruumi veel teistele mõtetele ja teistele muljetele! Ja ta käändus hoogsalt selili ning hakkas otsaesisele toetatud käsivarte alt taevasse vahtima, helesinisesse ääretusse, kus tiirlesid pääsukesed.

Korraga pidi ta ringi vaatama: keegi naeris vaikselt ja nagu pilkavalt. Nojah, muidugi, — seal see terava ninaga tüdruk jälle põõnas ja siputas vallatult jalgu, jumal teab kui kaua oli ta juba nõnda piilunud ja Antoni üha kasvava ärevuse üle lõbu tundnud! Ta oli küünarnukid murule toetanud, ta päevitunud sääred läikisid nagu vana vask, ta rasked tumedad patsid rippusid üle õlgade ettepoole ning ulatusid pluusi lõikest paistvate rindade kohal vastu maad. Ja Anton, alles tükikese aja pärast oma kohmetusest võitu saades, küsis pisut võõra häälega:

«Kas sa ... kas sa ... juba ammu siin oled?»

Klaara välgutask lõbusalt silmi, roomas põlvede ja küünarnukkide najal lähemale.

«Ammu?! Ma pole siit ära käinudki, vaatan kogu aeg, kuidas sa siin kätega vehid, ja mõttes mõõka keerutad!» ütles ta.

Anton vihastas:

«N-nii? Noh, see pole igatahes aus tegu — nõnda luurata!»

«Oled kah napakas — usud lga nalja! Tulin just praegu,» seletas Klaara nüüd tõsinedes, nihutas end veelgi lähemale ja küsis sosinal:

«Kas sa juba ... lõpetasid selle raamatu?!»

«Jah, lõpetasin,» vastas Anton saksa keeles.

Ning seades enda mugavalt onupoja kõrvale, päris tüdruk aina edasi:

«Kas meeldis? Kas see pole tore lugu, ah? Jumala eest, mina igatahes pole veel midagi niisugust lugenud ...! Näed sa nüüd, kuidas maailmas asjad seisavad ja misuguseid raamatuid leidub!» Ning kohe halvustavalt, osatades: «Sina aga aina: Heine, Heine, Goethe, Goethe ... ja Schiller, Schiller! Jah, ku-ju-tage ette: «Mina loen h-harilikult Heine *«Buch der Lieder'it,»* hahaha!»

Anton ei mõistnud hulgal ajal midagi vastata, — võimalus, et teda oli siiski ehk vargsi vahitud, vihastas teda ikka veel. See vastumeelne plika — kurat teda võtaks! — võiks tõesti oma teed minna! mõtles ta järjest enam erutudes. Nende küljed olid vastamisi; tüdruku õla sõbralik soojus tegi teda veelgi segasemaks; nad vahtisid mõlemad läbi pärnaokste, mida kerged tuulehookesed aeg-ajalt hõljutasid. Viimaks teeskles Anton pisut halvustavat üleolekut ja ütles pikkamisi:

Kokku kirjutada võidakse jumal teab mida: eks see ole ju luuletajate elukutse — lugejaid petta. Ja külalap teeb samuti ka sinu armas — kuidas ta nimi nüüd oligi? — ah jaa, Bornhöhe. Mina ei suuda igatahes eluilmaski uskuda, et meie külamehed ... need su eestlased ... on olnud kord niisugused ...»

Tüdruk turtsatas vihaselt.

«Muidugi, kui sa enda järgi otsustad!» ütles ta, tõmbus kaugemale ja liskas nüüd juba õpetlikult-üleolevalt: «Vaata sinutaoliste ... ja kõigi meietaoliste ... süü selles seisabki, et me pole olnud nagu Jaanus. Muidu me oleksime kõik parunid kindlasti siit minema kihutanud.»

«Ära ole laps ... ja ära päris lolli juttu aja!» hüüdis Anton. «Parunid siit minema kihutanud? Aga mis need parunid siin ule häda on teinud?»

Klaara silmad välgatasid, suu tõmbus mossi. Hetke jooksul ei ütelnud ta midagi, näis parajat vastust otsi-

vat, leidis selle viimaks ja kähvatas vihaselt, ise nende sõnade juures näost üleni punaseks muutudes:

«Ah mis nad minule häda on teinud? Täpipealt sedasama, mis igale teisele eestlasele.»

Anton tõstis lõbusalt kulme, puhkes siis naerma.

«Soo-soo? Sina siis oled kah eestlane... tähendab?»

«Just! Nagu sa isegi, tä-pi-pealt nagu sa isegi!» hüüdis tüdruk.

Poiss mõtles pisut aega — talle meenus, et sellelaadilisi lapsikuid väiteid oli ta kuulnud kord paarilt veidraid ideesid hauduvalt koolivennaltki. Ta kehtas pikkamisi õlgu ja ütles viimaks halvustavalt:

«Nüüd leidsid tõe, jah... et hoia või alt. Eestlased, kes ei oska eesti keeltki, hahaha! Ema ja isa mäletavad veel meie vana-vanaisasid. Need olid sealt kustki... Breemeni kandist. Meie põõningutoas on veel ühe esi-vanema portreegi — teenija ajas naela otsast maha ja lõuend rebenes katki. Oled ju seda ka ise näinud... Eestlased! Hahaha!»

«Minu mammi mäletab oma vanavanemaid samuti!» noogutas Klaara. «Isa ei räägi küll neist õieti midagi... Aga kui ma vahel väga peale käin, siis ta ütleb ometi nagu emagi, et me olevat siia sisse rännanud. «Br-r-r-eemenist, jah, muidugi Brrreemenist.» Aga ütle mulle, ole hea, miks su ema... samuti ka onu Justus... oma kõnes nii palju vigu teevad?» küsis ta äkki. Ning naerdes kohe kuidagi vaikselt, ent ühtlasi ka kuidagi nukralt-solvunult, lisas ta kärmesti: «Vaata, Anton, mis ma olen sulle juba ammu ütelda tahtnud: ära usu iga juttu, mis sulle kõneldakse. Sellépärast, et sa liiga palju usud, sellepärast sa kah... liiga vähe tead. Mina aga ei usu ja mina tean! Ja paljud teised teavad kah... Ja... ja on teadnud juba ammu, juba algusest peale. Ainult...

et ka nemad ise on meiega ühte ja sama verd sakslased, ja sellepärast nad naeravad meid ainult selja taga: «Päh, Kubelikud nüüd mõned sakslased!» Justament, nagu teeme meie nendegagi: «Weissbaumid nüüd mõned sakslased! Lorenzonid nüüd mõned sakslased! Baumeistrid nüüd mõned sakslased! Schmiedehelmid nüüd mõned sakslased!» Ja päris tõsi, ega me olegi seda, ei meie ega need teisedki. Kui sa ainult teaksid, kus asub see kuulus Brrreemen, kust me olevat siia sisse rännanud... hahaha!»

Anton, kuulates üllatatult, kulm kortsus, küsis viimaks pikkamisi:

«Noh? Kus siis? Kus see Breemen siis sinu arvates asub?»

«Kuskil seal Pärnu-Jaagupi ja Kergu vahepeal...» ütles tüdruk, naeris ikka kuidagi nukralt-solvunult, välgutatas jälle hambaid, pööras äkki näo kõrvale.

Anton ei lausunud hulgal ajal midagi, vahtis hahameelselt enda ette murule, tundis end korraga väga ebamugavalt. Kuigi ta oli onutütre väidetele täie veendumusega vastu raiunud, hakkas ta süda siiski valutama ning pakitsema. Juba maast-madalast oli teda kasvatatud tõelise saksalapsena, ta oli kuulnud loendamatuid kordi naerdavat neid kohmakaid, matsliku käitumisega perekondi, kes purssisid kõigest hingest saksa keelt, püüdsid tungida kas või vägivaldselt seltskonda, ei saanud lauas aga pahatihti hakkama noa ning kahvilgagi. Onu Henrik ütles säärase kohta vahel, et ta ei imestaks, kui mõni neist ühel heal päeval laualinasse nina nuuskaks või nurka sülgaks, koolis aga pilgati neisse perekondadesse kuuluvaid poisse lausa kurjal kombel: «Kulle! Hei, sina kulle, kas su isa nimi pole mitte Mats?» Ning nüüd tuleb äkitselt see tüdrukuplika ja kinnitab täie suuga, et nemad ise, Kubelikud, põlvnevat samuti kustki

kolkakülalt, mitte aga ehtsast saksa soost linnakodaniku kambreist, nagu ta oli seni ikka uskunud!

Kuna onutütar vaikis nagu midagi oodates, küsis Anton viimaks veidi segasena, julgemata ikka pilku tõsta:

«Noh, hea küll, oletagem, et see tõesti nõnda on. Aga kust sina seda kõike nii selgesti tead?»

Klaara kehtas õlgu.

«Kust ma seda kõike tean?» ütles ta. «See pole ju tähtis. Peaasi, et ma tean.» Ja kohe kirglikult, nagu rutates, nutuvärinaga hääles: «Jumal küll, kuidas ma ei taha vahel sellele... tagasigi mõelda! Elasime kogu aeg nagu kotist! Kõik teised inimesed olid meist sada korda targemad ja irvitasid meid selja taga. Ja meie ise jälle... omakorda... tegime just niisama teiste oma- taolistega. Ma oleksin heameelega silmad peast pimedaks nutnud, kui ma sellest esimest korda kuulsin... Jah, jah, ma ei tahtnud enam eladagi! Ära mõtle, et sellepärast, et ma oleksin nii kangesti igatsenud edasi saksaks jääda, ma... ma... olin ju hir-r-mus naeruväärne... aru saadi! Ja... ja... ma võin ju ka ütelda, kuidas ma sellest kuulsin,» lisas ta hetkelise vaikuse järel, sai oma suurest erutusest jälle võitu ja jutustas nüüd juba hoopis ladusamalt: «Ma läksin kord tülli ühe tuttava tütarlapsiga, kelle isa oli varem seal mõisas õpetatud kärneriks, kus meie vanaisa oli kord möldriks. Nema! aga on päris ehtsad sakslased, mitte niisugused kulled, nagu meie, ja seda ta siis mulle südametäiega näkku ütleski. Mina vihastasin, läksin ta ema juurde ja... sõimasin. Oh, kui sa ai-nult teaksid, kui-das ma sõimasin! Ja seal mulle siis näidatigi kätte... koht, kuhu ma tõeliselt kuulun...» Klaara vaikis jälle pisut, näis kõike seda häbi ja alandust veel kord hästi üksikasjaliselt meelde tuletavat, ja rääkis viimaks kuidagi vaikselt, peaaegu

«õnahaaval: «Aga kui päris kainelt mõelda — ega see ei ole ju midagi... see on isegi hoopis ja hoopis... toredam. Noh, mis siis, olen jah eestlane! Olen jah... kulle! Ja kui süda päris, pä-ris täis läheb, ütlen seda näkku iga- ilhele... ja seda kah, et mu vanemad olid hir-mus ruma- lad ega teadnud, mis nad tegid. Vaata, Anton, praegu on juba päris palju inimesi, kes ütlevad seda, et nad on eestlased, aga mitte sakslased, täi-es-ti silma pilguta- mata. Liisi ja Lotte Tammann naersid mu välja, kui ma läksin neile oma häda kaebama. Nende isa on — sa ju tead — ajalehe toimetaja. Ja nad ütlesid mulle, et nad olevat teadnud seda juba ammu. Aga on nad siis sellepärast meist halvemad...? Muidugi, minu ja sinu isa ei salli neid silmaotsaski, aga...» lõpetas ta äkki poolel lausel.

Anton noogutas.

«Jah, neid ei sallita,» ütles ta pikkamisi. Ja pistes suhu põuakuumuses kõvaks kuivanud kasteheinakörre, küsis ta kuidagi vaikselt häälel, hoopis teise tooniga, kui ta kõneles seni: «Huvitav — miks nimelt meie omad... ja teised meie lähemad tuttavad... neid ei salli?»

«Miks? Väga lihtne,» vastas Klaara sõjakalt — näh- tavasti häbenes ta oma äsjast erutust. «Kind-las-ti sellepärast, et nad teavad meist liiga palju, ja kellele niisugune asi siis meeldida saab! Ja peale selle tahavad nad meid, kellesid, igalt poolt kõrvale tõrjuda ja ise asja juurde pääseda.»

«Kust, kust kohast nad tahavad meid kõrvale suruda?» päris Anton jälle hajameelselt-mõttlikult.

«Sohh, kas sa siis ei tea? No i-galt poolt, noh! Raatu- sest... ja puha. Kõi-gist ametitest. Ja päris-sakslasi samuti. Ma kuulsin, kui su isa seda kord ütles... minu isale... ja pörutas ise rusikaga vastu lauda.»

«Ah... nii? Ja mis siis... sinu isa...?» küsis Anton nüüd tahtmata naeratades.

Klaara kehtas õlgu.

«Mis temagi...! Oli sama pahane. Ainult onu Hans naeris ja heitis nalja. Tema on meist kõigist kõige taibukam, üteltu meie ema ta kohta, mis ta iganes tahab... Ja onu Hans sosistas sinu isale midagi kõrva ja onu Justus läks veelgi vihasemaks. Ja neil, kes tahavad meid igalt poolt kõrvale suruda, on ka täielik õigust!» lõpetas ta uuesti ägedaks muutudes. «Kui sakslane, siis juba sakslane, mitte aga mingisugune — kulle. Jah! Või nagu vennas August ütelda armastab: kui kala, siis kala, kui liha, siis liha — vahepealne ei kõlba kuhugi!»

«Ah... nii...» venitas Anton jälle. Ta pea oli järsku pööratama hakanud. Ta oli nüüd täiesti kindel, et Klaara räägib õigust, ja ta teadis, et tänasest peale ei julge ta ühelegi oma senisele sõbrale otse silma vaadata. Jah, kindlasti oleks palju parem tunnistada end puhastverd eestlaseks, kui kõikuda nõnda kahe tooli vahel mõtles ta valutava südamega. Ja ta ütles veel vaid möe pärast, vaid selleks, et oma meeolu kas või veel veidiks ajaks parandada: «Loril Ajad tühja juttu ja muud midagi. Meie — kullid! Meie — eestlased... hahaha! Muidugi, muidugi — see on ju tõesti kaunis ja romantiline, — eriti pärast seda, kui sa oled lugenud neid... kuidas nende nimed nüüd olidki...? Ah-jaa — vist Bornhöhe ja Vilde.»

Klaara vihastas.

«Loll!» ütles ta ja vaatas kiiresti pilgutades läbi tasakesi hõljuvate pärnalehtede.

Ja Anton, teeseldes omakorda pilkavat üleolekut, sõnas vanamehelikult viivitades:

«Noh, noh, ära tooreks mine, see ei passi sulle. Ja üldse — võiksid selle kõõgimamslite keeles vatramise

juba jätta. Sa ära pane pahaks, aga näitled sa tõesti oma hästi — tüdruk külakolkast mis tüdruk külakolkast!»

«Loll! Täitsa peast põrunud!» ütles Klaara jälle.

Ja Anton, karates äkki hoogsalt istukile, käratas ootamatu ägedusega, tasakaalutult:

«Pea suu... aru saadi! Loll? Mis loll? Sa ise oled loll! Sa... sa... sa ise... ise oled peast põrunud, aga mitte mina... aru saadi!»

«O-oi-jumal, vaat nüüd, jah, ütlesid väga targalt,» naeris onutütar, tõsines aga jälle kohe ja ajas enda samuti istukile. Ta vaatas kaua ja tungivalt Antonile näkku, krimpsutas siis kergelt suud ja lausus viimaks pikkamisi, halvustavalt: «Kuula ennast ainult, kuula, kuula, hahaha! Kas ka sinu suu kaudu ei kõmista nõnda praegu meie ühine aus isaisa, vana maatõugu mõisamölder?»

Vaikus. Klaara püüdis oma pilku traagilist ilmet manada ja hästi tõsisena näida — ta kuueteistkümnepäevane eluiga nõudis oma pärisosa, ta hing vajab pisarateni liigutavat romantikat. Endalegi märkamata hakkas ta üha enam teesklema, ohkas, hõljutas end aeglaselt edasi-tagasi, käed ümber põlvede. Ta oli alles eile kuulnud onu Hanssu lausuvat midagi tüütavaist esivanemaist, kes armastavad kuulata meie kõrvaga, haista meie ninaga, lobiseda meie suu kaudu ja vaadata meie silmaga. Ta kordas seda mõtet Antonile veel kord ja veel kord; ta paljundas seda ja teisendas; ta lisis omapoolseid kommentaare, sattudes ise neist vaimustusse. Ta rääkis nüüd kuidagi vaikselt-nukralt ja kogu ta olemusest pidi kuulajale vastu hõõguma resigneeritud inimese sügavate pettumuste kurbust. Ja Anton, kes ei suutnud oma puuduliku eesti keele oskusega kuidagi jälgida tema aina hoogsamaks muutuvat sukeldumist rahvuslike

probleemide hirmus ähmastena näivatesse tõdedesse, katkestas ta jutuvada viimaks küsimusega:

«Muuseas — kelle käest sa need — kuidas nad nüüd olidki — Bornhöhe ja Vilde... raamatud said?»

Klaara kulmud tõmbusid kortsu, ta tegi jälle pingutusi, et ka pilku vajalikku karmust saada. Salapärasel ilmel ringi vahtides hakkas ta sosinal kõnelema tillukesest vandeseltsist, kuhu kuuluvat juba ter-r-ve hulk temataolisi kullasid, kes olevat endale ülesandeks seadnud uurida täie lugupidamisega ja armastusega oma rahva elu ning olemist; tõsieestlased — õeksed Tammannid, nende tublid vanemad... ja paljud ning paljud muudki... ei keelavat neile oma abi; nad täiendavad end nagu suudavad, ja kui seda täiendamist enam vaja pole, astuvad nad julgesti võitlusse... õigluse eest, mida tallavad nende südametud isad ja emad oma niisama südametute pere-meestega, see tähendab sakslastega! — Kõiki neid mässulisi mõtteid esitades ägestus Klaara üha enam, pörutas rusikaga vastu maad, välgutas oma suuri, vallatuult üle-meelikuid silmi. Ta rääkis Koidulast ja vanameister Kreutzwaldist, keda ta polevat siiski veel lugeda jõudnud ja kes olevat juba möödunud aastasajal võidelnud vaeste rõhutud suguvendade heaolu eest. Nad olevat nüüd ammu juba surnud... vaesed kangelased... olgu muld neile kerge! Ja mida kauemini ta rääkis, seda kirglikumaks ta muutus, kuigi ta püüdis kogu aja säilitada traagilise rahu kaamet maski, mis ta oli endale nõnda jutlustades ette mananud.

«Ja usu, u-su — me ei halasta kellegi peale, me talime just tä-pl-pealt niisama, nagu tegi seda Tasuja,» ütles ta. «Jah, me ei halasta. Me kisume päevavalgele kõigi nende lur-jus-te mustad hinged, kes on oma rahva salgamise ja oma kalli eesti kodumaa mahakauplemisega oma hõbeseekleid teeninud... pane tähele!»

«Soo-soo...» venitas Anton ebamääraselt.

«Jah,» ütles Klaara. «Kind-las-ti teeme me nõnda, pane tähele!»

Anton, haududes ikka oma tärpanud muremõtteid, küsis:

«Kes te siis kõik sinna vandeseltsi kuulute? Palju teid's kah on?»

«Oiii-i... meid on pal-ju,» vastas tüdruk veelgi ärevamalt ja saladuslikumalt.

«Palju, palju! Mis see tähendab — palju? Vahel on juba kümmegi palju, vahel aga pole sadagi... jumal teab mis!» venitas Anton kortsus kulmul.

Ja onutütar ütles juba kolmandat korda:

«Loll! Täit-sa l-loli!»

Samal ajal muutusid vestlejate hääled naaberaias järjest valjemaks, järjest üksmeelsemalt ägedamaks: onu Henrik ja onu Hans vaidlesid jälle puhkeda ähvardava sõja üle. Anton kuulis neid kordamööda oma väiteid esitavat ja teineteist aeg-ajalt temperamentselt katkestavat, ta mõtted olid aga nii laokil, et ta nende sõnad juba kohe jälle unustas. Ta nägi väikest halli lindu nobedasti põõsalt põõsale hüplevat ja rõõmsalt vidistavat; tubade-teenija, kes kloppis ikka veel vaipu ja madratseid, oli mingi hea mälestuse sunnil laulu jorutama hakanud; ema kamandas usinasti igaüht, keda ta nägema juhtus; väike õde Erika naeris; köögitüdruku tugev selg vilkus pesunööri ees, millel hõljusid vaikeses tuules värvilised riidehilbud. Oli kuum, väga kuum. Üksikuid vesikiile laskus kasteheinakörtele — nad olid nähtavasti väsinud ja kogusid uut jõudu, et jälle edasilennule asuda. Ja Anton, pahur ning tige, katsus neid vitsaraoga tabada. Kuid see ei õnnestunud, ja äkki tundis ta vajadust nutta.

Klaara, kes jälgis poissi kogu aeg vargsi silmanurgast, mängis nüüd suurejoonelist, avara südamega lohutajat.

«Rumall! Ära siis sellepärast kohe norgu jää, tee nagu meil!» sosistas ta tungivalt. «Lugesid ju, kuidas talitas niisugusel korral Tasuja...? Teda — haavatil! Teda peeti alamaks olevuseks! Ja vaat siis ta alles näitas neile... metsloomadele! Kättemaks on magus, tead sa! Jah!» Ning kummardudes poisile veelgi lähemale, ütles ta sellele peaaegu kõrva: «Luba... luba mulle juba praegu, et tänasest päevast peale ei räägi sa enam ühtainustki sõna seda i-ne-tut saksa keelt. Lubad, eks ole? Kas või löödagu maha, aga mitte ära räägi. Mina teen juba kolmandat päeva nõndal H-hahahaa, kus m-muti vi-has-tab! Ja kus Aime-Lie sõi-mab! Nagu kala-nai-nel! Isa ei tee sellest küll suuremat väljagi, aga küllap ma juba tean! Ja kus teenijad nae-ra-vad! Ja onu Hans veel, — oh-h sa jeerum! Ja igaüks ikka muudkui «kulle» ja «kulle»! Aga mis see mulle korda läheb, las aga ütlevad. Sellepärast et — mitte mina pole ju enam kulle, vaid just nemad isel! Jah, — just — nemad — i-sel! Ja kulladena nad kord surevadki, pane tähele! Ja sur-r-gu, mis see meile korda läheb! Kas sa lubad mulle seda, ah? Kas lubad?»

«Jätal! Jätal lollused!» ütles Anton, peites oma üha suurenevat rahutust jälle näilise pahameele taha.

Ja kuueteistkümne-aastane onutütar katsetas jälle oma esimeste naisevõludega. Ta pani sõrmed Antoni käesel-jale ning anus veelgi tungivamalt, puhudes sellele vastu pöske oma sooja ning muraka-lõhnalist hingeõhku:

«An-ton! Ole nüüd pai ja ära jonni. Ega ei? Mis sa sellest saad...? Seda võitlust ühiselt pidada on pai-ju-u lõbusam! Ja vaata, vaa-ta, kuidas ma sind palun, — la-man su jalgade ees ja palun... ole lahke ja vaata!» Ning äkki veelgi vaiksemalt, veelgi tungivamalt: «Kas su süda on siis tõesti nii kivine, et sa ei suuda teha mitte midagi selle heaks, kes... kes... austab sind...?»

Anton tahtis juba tõusma hakata, jättis aga tüdruku

viimaste sõnade tõttu selle kavatsuse ja vaatas äkki nüüst hõõguma hakates oma mullaga määrdunud paljaid varbaid. Ta ei vastanud midagi, — ta ei suutnud praegu midagi vastata. Klaara tuli talle veelgi lähemale; ta tundis nüüd ta käsivarre soojust; ta aimas läbi rõivalegi tema saleda puusa ligidust; ka tüdruku juuste mõrkjalt meeldiv lõhn meenutas tulivalmeid murakaid ja pani pea mõnusaltselt pööritama. Soolakas tuulehoog tuli mere poolt, tuhises läbi aia, jooksis välja tänavale, vaibus teisel pool halli planku — oleks nagu sinna pikali heitnud. Neli jalgratturit sõitis mööda, üksteise kannul, turjad kummargil. Ema kärkis teenijatega, suursugune nagu alati. Ja sadamas möirahtas korraga suur kaubaturik, ootas, möirahtas veel kord, ootas jälle ja kisendas siis pikalt, õhku värisema pannes, otsekui raevutseks seal mingi hiiglane, kes püüab omaltki poolt pahurat pere-naist toetada.

«Sina... Küll sa oled ikka põikpeal!» sosistas tüdruk ja tõmbas teise jala miskipärast kõveraks.

«Ei... ma...» ütles Anton, suutmata pilku kõrvale pöörata siidiselt läikivast tõmmust põlvest, millelt kleit selle ootamatu liigutuse juures kõrvale libises.

Kuid nüüdki segati teda just sel hetkel, kui ta oli juba pehmeks muutumas ja kui onutütre kelmikad silmad olid talle kõige lähemal — särasid otse ta näo kohal. See oli isa, kes vantsis ühes oma paksu sõbra Neeroga mööda rehitsetud teed lähemale, kuuehõlmad lahti. Tal paistis kiire olevat — ta ruttas, ei vaadanud ei pahemale ega paremale, näis kellegi eest põgenevat, piilus aeg-ajalt üle õla tagasi, pistis siis käe nagu vargsi põue ja võttis sealt suure paki ajalehti.

Kaubahärra Justus Kubelik oli just lehtlasse minemas, salapärane ja veidi koomiline, kui emand Emilie teda äkki märkas ning hüüdis. Kuid ta ei läinud siiski tagasi hoovi,

— ta pühkis vaid suure valge taskurätiga otsaesist ja põski, peitis samal ajal ajalehepaki selja taha ja lausus ootamatu segamise pärast ilmselt pahaseks saades:

«Oota nüüd vähe aega, las ma tõmban siin vilus veidi hinge tagasi. Peale selle... ära mind praegu sega... mul on ühe tähtsa asja üle vaja järele mõelda.» Ning ta kadus kohe tillukesse, väänkasvudesse maetud hoonekesse, mille sisemus näis eemalt vaadatuna lausa pime-dana.

«Noh... nojaa... seda ma arvan... ega sul ju meie, koduste jaoks ilmaski aega ei ole!» hüüdis naine ja solvus omakorda.

Anton näis samal hetkel mingile kindlale otsusele jõudvat, hüppas püsti, puhastas end energiliste löökidega hallist liivatolmust, mis oli tulikuivadelt tänavatelt aeda tunginud ja nüüd ta riietele jäänud. Hambad nagu vihase-risti surutud ja silmad kisis, läks ta samuti lehtla poole. Lävelt veel kord tagasi vaadates nägi ta Klaarat halvustavalt huuli mossitavat. Neli jalgratturit sõitsid mööda tänavat tagasi, üleliia kihutades, otse sillerdava mere poole.

Kui Anton vastu kõrget lävepakku komistades väikesse jahedasse ruumi astus, oli isa parajasti ajalehtedesse süvenemas, kõrgastest tugitooli kühmu vajunud, higipisarad laubal. Poja ilmumine kohutas teda miskipärast nõnda, et ta oleks peaaegu ümber kukkunud. Ta laskus lauale, nagu püüdes oma laia ning paksu rinnaga midagi varjata, ta kuldsete raamidega näpitsprillid kukkusid kõpsatades põrandale. Neero järeldas sellest, et ta peab valvas olema, tõmbus lehtlanurka ja urises järsku sügava ning soliidse häälega. Ja isa pungil põsed võpatasid nagu kunagi teolt-tabatul, kuni ta suutis viimaks suure vaevaga lausuda:

«Khm-khm... ahah, või sina...? Mina aga, näed,

mõtlesin, et ei tea, kes pagan... Kuidas, kuidas — kell juba varsti kaks, sina, vennas, pole aga veel viisakalt riideskil Hm-jaa... mis ma tahtsin nüüd üteldagi... Ei tea, kas ema hakkab juba lõunaga valmis saama...? Mul on nimelt kiire, ma pean juba tunni aja pärast kontoris tagasi olema. Kui sa, vennas, lähaksid õige ja... vaataksid järele...»

Anton aimas kohe, et teda tahetakse selle naiivse ettekäändega siit minema saata. Ta oli niigi juba erutatud ja see vihastas teda veel omakorda: talle näis, nagu oleks kogu maailm täna nõuks võtnud teda aina petta ning tüssata. Istudes teisel pool lauda asuvasse vabasse korv-loomi, katsus ta nüüd samuti veidi kavaldada, tegi näo, nagu poleks ta isa soovi üldse kuulnudki, köhatas ja küsis nagu muuseas:

«Vaata, papa, mulle tuli härra Schmiedehelm meelde. Kas ta on ikka veel haige...?»

«Jah... jah, vaene mehikel Seda ta on, seda ta on...» noogutas isa, ajas enda jälle sirgu ja asetas ajalehed enda kõrvale pingile, — hästi vastu seinale, samuti nagu muuseas. Ja ohates hästi haledalt, jätkas ta kohe nutuse häälega: «Ega tea, kas ta ülepea enam paraneb. Ta pole ju kuigi tugev inimene, aga kiratses ta juba ammust ajast peale... Ütle emale, et kui lõuna valmis on, las paneb selle kohe lauale. Ja ära... ära unusta talle ka seda meelde tuletamast, et mul on tõe-st-i väga kiire, — ma pean juba poole tunni pärast minema hakkama!»

Anton näis mõtisklevat, teeskles ikka hajameelset.

«Kas ta põeb tiisikust?» küsis ta, tegi jälle näo, nagu oleksid isa viimased sõnad selgi korral ta kõrvust mööda läinud, ja ohkas samuti kaastundlikult.

«E-ei, mis tiisikust! Kreeps! Temal on kreeps!» ütles isa. «Ja kui emal laud tõesti ehk kaetud on — tule kohe ja teata...»

Ja Anton ütles nüüd kuidagi ootamatult terava tooniga, ise kogu aeg põrandale vaadates:

«Ta on siis sündimiselt eestlane ja tal pole õieti mingisugust alust end sakslaseks nimetada. Kadaklane. Või nagu harilikult öeldakse — kulle?»

«Muidugi! Schmiedehelm nüüd mõni sakslane! H-hoo-hoo-hoo!» naeris isa. «Kena mehike küll, aga sakslase haisu pole tal tõesti mitte juures, nagu... nagu...»

«Nagu meilgi, eks ole?» küsis Anton ja punastas ise kõrvuni.

Kaubahärra Justus võpatas, ajas huuled torru, pungitas imestanult oma niigi juba pungis silmi.

«Me-il? Nonoh, nonoh!» pomises ta järsku poole madalamaks muutuva häälega.

Kuid poja pilgu teravalt-uuriv ilme ei lasknud tal täna esile tuua vana tuntud väljamõeldist ja tal hakkas järsku väga ebamugav. Ta paksud punetavad laud pilgutasiid kärmesti-kärmesti; ta matsutas suud ja pühkis käeseljaga habemetüükalist lõuaalust; ta oleks meelsasti jälle oma ajalehtedesse süvenenud või tõesti hoopis lahkunud, kuna ta aga ei saanud enam teha ei seda ega teist, jäi ta raskena oma kohale edasi istuma. Anton aga päris kohe edasi, punastades iga hetkega üha enam ning enam:

«Kui nüüd täiesti täpne olla: mis rahvusse me siiski kuulume?»

Kaubahärra Justus kogus end, kortsutas kulmu.

«Mis rahvusse? Kuidas, kuidas — mis rahvusse?» püüdis ta omapoolse küsimusega sobiva vastuse leidmiseks vajalikku aega võita.

«Jah, isa, — ütle mulle, ole hea, kes me siis päris õieti oleme — kas tõesti sakslased Breemenist või... üsna harilikud eestlased sealt Pärnu-Jaagupi kandist?»

«Ikka sakslased, ikka sakslased, vennas! Kes siis muud kui ikka sakslased!» mõmises kaubahärra Justus.

«See... see... ei ole õige!» hüüdis Anton, tundis järsku tahlmist nutma puhkeda ja lausa värises vaevu tagasi surutud viha pärast.

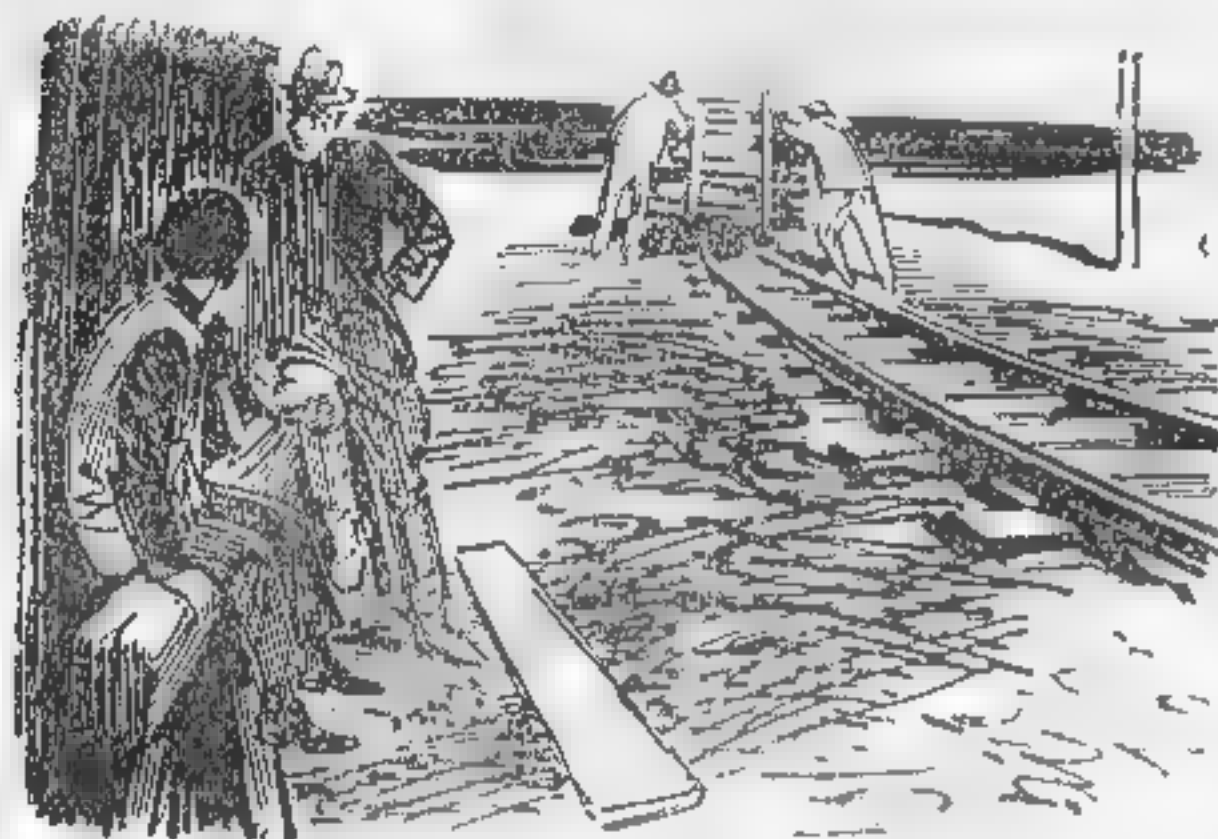
Ja isa, suutmata enam luisata, katsus end kaitsta veel vaid kahepaiksete sõnadega:

«Noh... me oleme igatahes... saksikud... Saksikud... saad aru. Ja kui järele mõtelda — mis vahe seal ongi...!»

Anton nuuksatas kuiva kurguga, abitult. Ta tõusis ja ütles, käändudes värisevi jalu lehtlaukse poole, et jälle lahkuda:

«Tähendab — kulleid. Niisiis oleme me tõepoolest... ninult kulleid.»

Mägrakoer Neero oli enda sõjakalt ta teele seadnud. Ja ta virutas loomale jalaga — toorelt, otse roietesse.

KAPTEN KUBELIK RAAGIB RAHVUSE
SALGAMISEST

Anton rõivastus kärmesti, nagu vihaselt rutates, jooksis tüminalt trepist alla. Tal polnud küll ees midagi pakilist, — tal polnud isegi ühtki lähemat kavatsust tänase päeva jaoks, — ta tundis vaid vajadust kohe, kohe kodunt lahkuda ja leida mingit tegevust, mis aitaks tal vabaneda neist piinavatest mõtetest.

Pisut aega seisis ta jalgvärava ees, pea norus, ega teadnud sedagi, kuhu poole minema hakata. Ta tõmbas silmad ereda päikese pärast kissi, vaatas ringi. Tänav jooksis otsaga vastu rannaparki ja hargnes seal kaheks; puude vahelt vilksatas eredaid hõbelaike; laisk, kergetest virvendustest kurruline suvine meri. Umbrus lõhnas tulikuivast tolmust, seintelt pudenevast värvist, märjast rannaliivast ja mädanevaist kalmuseist ning

ndruvarrest, mida loksuv laht endast siin-seal kaldale sülgas. Vesikiile ristles põuavinasest õhus nüüd sellisel liulgal, et üksikud neist talle näkku ja vastu mütsi põrkasid.

Anton, ikka veel otsusele jõudmata, kuhu nimelt peaks ta praegu minema, vantsis viimaks üle tänava varjuli-sele kõnniteele, et leida seal veidigi kaitset pilvitu, halas-lumatult kõrvetava taeva eest. Siin peatus ta veel kord ja vaatas tagasi kodu poole. Äkki näis see toretsev maja, kust ta äsja oli lahkunud, talle tülgestuseni vastikuna — pitsiliste kaunistustega katuseviilud, päratuid lõugu ammuli ajavaid lendavaid madusid kujutavad plekk-soklid vihmaveetorude ülemistel otstel, imar-roosad seinad, tõmp tornijupp. «Kulle! E-eh, kulle!» ütles Anton vihaselt läbi hammaste. «Ka-da-ka-saks!» ütles ta. «Sina seal, sa r-roomaja l-lollpea, sa kintsukaapija... ära kõõrita!» ütles ta. Ta mäletas järsku mingi valuvalmis-tava selgusega, kuidas isa ja ema olid kolm aastat tagasi seda villat ehitades kangekaelselt ületada püü-dnud linnapea Brocki toredat maja, mis oli peaaegu nii-sama maitsetu, kuid siiski läbi viidud hoopis ühtlasemas stiilis, hoopis jõulisemana ning massiivsemana; kuid ta polnud veel kunagi siiani taibanud, mis õieti kihutas neid sellele ebakohasele, tuttavate seas rohkesti nalja ning naeru tekitanud võistlusele. Täna aga mõistis ta seda lausa selgeltnägija taibuga ja see mõistmine oli valus, väga valus! Ikka veel poleks ta onutütre sõnu uskuda tahtnud, kui neid poleks kinnitanud ka terve rida muid pisiasju, mis talle korraka meenuma hakkasid. «Kadakasaks, edev lollpea!» ütles ta jälle, nüüd mitte enam puude varjus seisva maja, vaid kuhugi sinna leht-lasse jäänud isa kohta. — Ta kujutles äkki, et käesolevast silmapilgust peale ei kuulu ta enam õieti kuhugi, — ta pole ju enam ei sakslane, ei venelane, ei juut ega lätlane!

Ja ta kordas ikka uuesti ning uuesti — küll endamisi, mõttes, kord kuuldavalt, läbi hammaste: «Jah, kulle! Jah, ka-da-ka-saks!»

Veidi hiljem hakkas ta pikkamisi lonkides mööda tol-mavat trotuaari edasi minema. Kuid juba järgmisel tänavanurgal peatus ta uuesti ja tuli tagasi. Jälle vaatas ta vanade puude vahel seisvat edevat hoonet — selle kirikuakende taoliselt kumerate otstega aknaid, pärani aetud lõugadega plekist koletisi vihmaveetorude asemel, puust hiigelpitse mööda katuse servi ning akende kohal, rohelist lipuvarrast hõbedavärvi tipuga. Ja ta oleks meel-sasti suure suuga süülnud — sellele toretsevale monst-rumile otse näkku, sellele libedale orjaverale, kes püüdis oma peremehe eeskujul samuti saksaks, sellele... sellele jõleduste jõledusele, mille üle võis vaid sügavat häbi tunda. Ta arvas end vihkavat nüüd kõiki neid, kes olid teda seni petnud ja tüssanud: kõiki Kubelikke, Kericheid, Schmiedehelme, kõiki neid võõraste sulgede kandjaid, kes talle ta meelepahas vaid meenusid. Ja ta katsus endale üha uuesti ning uuesti kinnitada, et tõepoolest pole tal endal pisimatki põhjust häbeneda oma madalalt-mats-likku päritolu: «Jah, hea küll, olgu nii — ta on eestlane ja jääbki eestlaseks, ja tulgu keegi talle ütleva, et ta on sellepärast halvem kui mõni nõndanimetatud ehtne saks-lane või koguni mõni naeruväärne... kulle!»

Ent ometi — kuidas ta seda kõike endale ka ei kinni-tanud! — siiski oleks ta nagu midagi kaotanud, ilma jäänud millestki, milleta ta peab end igavesest ajast igavesti väga õnnetuna tundma. Ja ilma et ta oleks seda märganud, hakkas ta minema nüüd hoopis vastas-suunas, mere poole, mis lõhnas kuskil seal kaugemal puude taga.

Nõnda nobedasti edasi astudes läbis Anton juba varsti pargi, käändus pahemale, jõudis supelhoone kohale ja

liks suurte sammudega otse vee piirile. Maa jalgade all oli lihe ja hingas rõskust. Helekollane rannaliiv sillerdas mngu klaasitolmust ja oli turd soolasest mereveest; väi-kesed madalad lained veeresid vastu ta saapaninasid, tulla veertele jäid peatuma valged vahuraasud. Päikese-kiirte vastupeegeldus vees oli nii tugev, et see ähvardas silmi lausa pimedaks teha, rabades teda nagu kitsaste tulekeeltega, mis näisid süttivat ning kustuvat otse veer-jate põhjajoomede vahel.

Anton seisis ivakese aega üsna veepiiril, pilk kaugusse suunatud, pea kummargil. Siin oli märgatavalt jahedam kui kõrbenud tänavatel, kust ta äsja tuli. Silmapiiri kohal hõljus nagu õrn uduloor, kuid just see uduloor näis kõike kuidagi eriliselt esile tõstvat, otsekui suurendavat: kuskil kilomeetrite kaugusel kaldajärsakul õiendas oma õhulisi tiibu lageda taeva poole kõrge pukkveski, sellest pisut eemal asus harv männik, veski ja männiku vahel lõmitas pikk talumaja, katusehari pisut lookas, nagu hüppeks val-mistuva looma turi. Aeglase, pikkade sõõmudega tulid kaugusest randa harvad tuulehood, ja siis kattus lai lahepind juba hoopis suuremate kurdudega, mis kadu-sid ja tekkisid taas peaaegu võrdsete vaheaegade järele.

See suurejooneline, pimestavat valgust täis pilt viis Antoni mõtled kohe pisut laiali. Tusatuju ta hinges vähe-nes, vähenes, peas muutus nagu hoopis kergemaks, süda-mevaluks polnud järsku nagu enam ühtki põhjust. Ja ilma et ta oleks ikka midagi kindlalt kavatsenud, hakkas ta viimaks pikki ning mehiseid samme võttes eemalt paistva kalurite küla poole minema, supelhoone eest läbi, mööda sadadest poolpaljastest inimestest, kes lebasid laisalt siidpehmel plaazil või karglesid rõõmsalt ringi madalate luidete keskel, pritsides üksteisele vett, mille suured piisad välkusid läbi õhu nagu elava tule pisarad.

Pidulikumate suvitajate rajoonist varsti välja jõudnud, lagedale tühjale linnakarjamaale, kus eksles ringi vaid üksikuid absoluutse vabaduse otsijaid, otsustas Anton samuti suprema minna, et end veidi karastada. Ta kiskus kuue kärmesti seljast, tõmbas püksid jalast, tiris maha särgi. Kui ta viimaks täiesti alasti oli, haaras ta hoolikalt pampu seatud riided kaenlasse ja jooksis kirjeldamatut mõnu tundes vette, võttes suuna kuiva laiuriba poole, mis paistis üle kurrulise merepinna.

Ta istus vähe aega märjal liival, põlved püsti. Päike paistis talle kätele, rinnale, põletas kõhtu, pani higise nāo kibeleva. Üks naine, juuksed kõrgele seotud, ujus tillukeste tõugete haaval piki randa edasi, teine õlapael maha libisenud, ja aeg-ajalt vilkusid tibatillukeste murdlainekete varjust ta paljad rinnad nagu suured nimetud õienupud. Ta oli veel üsna noor, pööras aeg-ajalt pead ja näis oma alastiolust isegi rõõmu tundvat; Anton naeratas ega katsunud end samuti varjata; valgusesädemed, mida nende silmad heitsid, paistsid kohtavat kuskil nende vahel, ja ikka tuli säravast lahekaugusest kergeid tuulehooge, mis hääbusid kuskil teisel pool kaldariba, tõlmustel pargiteedel. Paljaste rindadega naine kauges, kauges, vähendas siis hoogu ja vaatas vargsi tagasi. Ja Anton, nüüd juba sootuks vaba kõigest rõhuvast ning kurvast, hüppas hoogsalt püsti ning viskus kõhuli laienisse, mis laksatasid priitsmeid heites kokku üle ta heledast päikeselõõmast kuuma selja.

Siis läks ta veelgi sügavamale, ei tundnud varsti enam põhja jalgade all ja hakkas ujuma. Ta hõljus uljalt üles alla, ähkis, puristas valjusti, tõukas vett kõrvale kord ühe, kord teise õlaga, tundis südant nii tugevasti peksma hakkavat, et hing sellest puhuti lausa kinni jäi. Kuid ta teadis samal ajal üpris selgesti, et see pole pingutustest

voi väsimusest, oojah, seda see ei olnud! Ta tõttas ujuvale naisele järele, jõudis selle kohale, hakkas temast mööduma. Nüüd olid nad koguni ligistikku, tema ja see paljaste rindadega merineidis, kes meenutas talle järsku erulavat pilti kustki (vist keelatud!) raamatust. Ja vähe aega silmitsesid nad teineteist kuidagi väga teraselt, kõike muud unustades, kuni noor naine pööras viimaks pea kohmetult kõrvale ja hakkas tulnud teed tagasi ujuma, täidlase, veidi pungil suu ümber teeseldud solvumus: «Mihuke häbematu poisike...! Mihuke skandaal, olge head!»

Kuid Anton oli teravmeelne mees ja taipas ilma pikemata vallatu haldja tõelisi mõtteid. Ta muutus veelgi rõõmsamaks, viskas enda hoogsalt poole kehani veest välja, vaatas kaugenejale järele. Kui selle tume pea viimaks päikesesärasse kadus, sukeldus ta paari tugeva tõmbega peaaegu põhja, tõusis taas pinnale, vaatles läbi roheka vee oma rütmiliselt kokku tõmbuvat ja taas välja sirutuvat keha, naeris äkki lõbusalt murduvas valguses moondunuina paistvate käte ja jalgade üle.

Ent vaevalt oli ta kaldale astunud, kui see uljus ning ülemeelikus otsemaid kustus: kogu hiljutine mure tuli uuesti tagasi, kogu ennistine tusk oli taas oma kohal! «Kulle!» ütles ta jälle, «eh sina kulle, sa kadakasaks!» Ja just siis, kui ta seda ütles, meenuski talle korraga onupoeg August, papivabriku puuplatši-ülevaataja, keda ta oli tema töökohal külastanud juba mitmel korral ja kellelt ta ikka nõu küsis, kui tal juhtus seda vaja olema.

August oli Klaara vanem vend, endine jalaväehvitser ja üldiselt võttes üsna ja üsna lõbusa loomuga mees. Ta oli välja teeninud kapteni auastmeni ja siis ootamatult erru läinud, kellelegi selle errumineku põhjusi teatamata. Nad olid head sõbrad, hoolimata isegi nende suurest vanusevahest. Ning Anton otsustas kohe ette võtta selle

alati meeldivana tundunud tee, nagu lootes tublilt onupojalt tänagi kuulda mõnd trööstisõna, mida ta kõigele vaatamata siiski nii hädasti vajab.

Rõivad kiiresti-kärmesti selga tõmmanud, hakkas ta kohe minema. Pärast poole tunnist kõndimist lahkus ta merekaldalt, läks põiki üle Riia maantee, oligi kohal. Väravavaht tundis teda, naeratas oma putkast, viipas käega: mine aga mine, sind ma juba ei keela. Ohk ümber ringi ja pea kohal mürises masinate töötamisest; kõrged telliskivihooned näisid selle mürinaga kaasa värisevat; veemaja teravatipuline põistorn vaatas ülalt alla, uhke nagu asjamees, — ta tillukesed kandilised akensilmad nagu pilgutasiid kavalalt ja kaastundlikult. Hoovil liikus vaid üksikuid inimesi, kuna enamjagu töölistest oli topitud paksude ja kindlate seinte varju. Kaugemal asuvailt puulao-platsidelt veeres katkematu reana vagonette jämedate pakkudega, mille otstel sädelesid kollased vaigupisarad. Kontorihoone pärani seisvate akende juures istusid kirjutajad ja vilusse hinge tõmbama tulnud kupjad, higinõred põskedel, vestinööbidki viimaseni lahti tehtud.

Mürtsatades avanevast büroouksest otsekui visati lagedale kõvakübarat kandev ja kõvakstärgeldatud püstkraega mees — härra direktor ise, lihav, suurekasvuline sakslane, kes oli paaril korral osa võtnud onu Henriku kaardimänguõhtuist. Ta märkas kohe Antonit ja vastas selle viisakale tervitusele teeseldud lahkusega. Kuid tähtsa asjamehe silmad väikusid samal ajal tigatedalt, näisid kõike nii lähedal kui kaugel tähele panevat ja olid otsustavalt valmis neist tähelepanekuist kohe ka järeldusi tegema. — Nii, nii, härra gümnasist on siis jälle üle hulga aja meid vaatama tulnud, ütles ta ja möödus vastust ootamata, mõlema vehkiva käega igale sõnale nagu hoogu andes. Ta lai ning tüse selg kadus varsti naaber-

hoone eeskotta, mis paistis väljast vaadatuna peaaegu pilkaspimedana.

Teiseks vastutulijaks oli lätlane Braunschweig, onupoeg Augusti lõbus ametivend. Toogi näitas Antonile juba kaugelt helevalgeid suuri hambaid, mida ta armastas välgulada oma vahatatud vuntside varjust isegi siis, kui kedagi seda nägemas polnud. Nagu kunagi hea sulane oli ta direktorilt ära õppinud kõik selle konksud ja veiderdused ning teeskles tänagi sama osavalt kui peremees ise. Ta kergitas oma ülespoole keeratud veertega kitsast viltkübarat, kummardas, kraapas isegi jalaga, esitas küsimusi nagu vana sõber vanale sõbrale, andis lahkelt seletusi. Jah, härra Kubelik olevat seal, kus harilikult, ütles ta ja pilgutab paljutähendavalt kord üht, kord teist vesist silma. «Jumal hoidku, no küll on ikka... veetorni!» mõtles Anton ja pidi vaeva nägema, et säilitada viisakust. Ja nad viipasid teineteisele hoogsalt veel üpris suurest kaugusest, isand Braunschweig ikka teeseldud lõbususega hambaid koorides, poiss ebamäärase tülgaustundega, mis vallutas teda peaaegu alati, kui ta kõneles selle saksastunud lätlasega, selle... selle... kul-le-gal

Anton leidis onupoeg Augusti tänagi samalt kohalt nagu alati: ta istus kõrge paberipuude riida varjus kliva vajunud vanal saagimispukil ja luges ajaviiteks õhukest raamatukest, mille lehed olid sagedasest pööramisest keerdu tõmbunud. Tal oli käes koorimata kasekepp, ta viibutas seda hajameelselt; aeg-ajalt tõstis ta pea ja jälgis silmi kissitades möödaveerevaid vagonette, — ühed neist lahkusid platsilt kõrgete koormatega, teised tulid sinna tagasi tühjalt. Ta oli pikakasvuline ja sirge, laiade õlgadega ja laia ning tugeva seljaga. Ta otsaesine oli kõrge ja arukas, näojooned teravad, nina suur, huuled etteulatuvad ja paksud. Ta silmades sädeles kergemeelne

elurõõm, mida kippus aeg-ajalt varjutama äkilise iseloomuga inimese hoolimatus igaühe vastu, kes näis tahtvat talle vastu vaielda, ta väiteid valeks tunnistada. Sinine ševiot-ülirikond, mida ta kandis, oli talle kitsaks jäänud ja näitas teda veelgi tugevamana-jämedamana, kui ta tõeliselt oli. Kuna ta ei suutnud kohaneda kodulinna saksikute harjumustega ja naeruväärsete põhimõtetega, mõtles ta pahatihti välja lausa uskumatuid vempe, millest sosistati siis kaua ja põlastavalt kõigis auväärseis perekondades — rangelt ta üle kohut mõistes, solvunud peanoogutuste saatel.

Anton peatus veidi kaugemal ja vaatas onupoega hetk aega nagu aru pidades, kas teda segada või mitte. Ta oli päris kindel, et raamatuke, mida sõber sirvis, sisaldab jälle midagi kahtlast ja taunitavat, ja korraga tundis ta kanget vajadust samuti sellesse pilku heita: arvatavasti on see midagi, mis pole veel tema käes olnud. Ja ta hääli värises vaid suure tegemisega tagasi surutud erutusest, kui ta viimaks hüüdis:

«Tervist... Tere päevast!»

Onupoeg vaatas vilksti teisest silmanurgast, noogutas, lõpetas rahulikult poolelioleva lause. Alles siis sulges ta raamatu, pistis selle Antoni suureks pettumuseks põuetaskusse ja vastas naerufades:

«Ahaa...! Tere, teregem jah, vana sõber. No kust sina siis nii äkitselt...?»

«Mida... mida sa seal lugesid?» küsis Anton, selle asemel et otseselt vastata.

«Oh-h, niisama... On üks jutuke meietaolistele meestele. Noh, ühe sõnaga — lugu vallatust krahvipojast, kes hakkas kaunist vürstitütart ihaldama, maskeeris enda teenija sõbratariks ja poetas enda ühes selle ja selle käskijannaga lossi naiste sauna... Noh, saad ise ju aru, kallid mees, mida mina sulle rohkem seletada oskan.

Või omavahel otsekoheselt välja ütelda — pornograafia. Ara karda, ära karda, küllap ma selle sulle varsti lugeda annan,» kõneles onupoeg August, nagu poisi mõtteid aimates, kohendas end viimaste sõnade juures pisut paremini istuma ja küsis jälle: «Kust sa, jah, nii äkitselt...? Kohutasid mu päris ära — mõtlesin, et viimaks direktor ise... see padakonn. Noh, mis me siis head räägime, pai isand?»

«Kodus hakkas igav, tulin korra hulkuma,» ütles Anton.

«Nii, nii, või tulid korra hulkuma?» kordas onupoeg August ja muigas sõbramehelikult — polnud kahtlust, et ta poisi seletust ei uskunud.

«Jah,» ütles Anton, punastas, vaatas kõrvale.

Vaikus. Siin polnud üldse tuult ja kõik ümberringi lõhnas surnud puude järele. Vabrik selja taga müris ja möirgas; ta kuus tohutult kõrget korstnat puhusid heleda taeva poole pakse, nagu rasvaga läbi imbunud suitsusambaid. Puuriitade taga voolas vaikselt mere poole lai lausmaajõgi, laisk nagu sätendava soomusega hiigelmadu, kes paistab end päikeses. Selle paremal kaldal, vähe maad linna poole, helendasid Tammiste mõisa valgeks lubjatud hooned, millest üles ning alla jätkus sinine männimets. Kaks sõudepaati libises mööda, heites lühikestelt laiadelt aerudelt nagu sillerdavat hõbedat. Ja onupoeg August, kelle terane pilk ulatus nägema oma noore sõbra varjatud kohmetustki, küsis jälle uurivalt:

«Noh, lase aga kuulda, kallid mees, mis sind vaevab? Sest kirjutatud on: «Tõesti, tõesti, ma ütlen sulle — iga südamepiin, kui sa saad seda kellegi teisega jagada, kaotab oma mõru maigu.» Ja usu, vennas, sa võid kindel olla, et ma teen kõik, mis ma aga iganes suudan, et sind hädast välja aidata!» lisas ta pateetiliselt, vaatas siis Antonile uuesti teraselt silma ja lisas sosinal: «Või oled

sa ehk armastama hakanud, ah? Meie aastates võib seda juhtuda...»

Anton krimpsutas nägu. Tubli erukapteni toon julgustas teda tõesti ja ta pidi tahtmatult naerma. Ta istus samuti pukile, võttis kahe käega põlvede ümbert kinni ja ütles viimaks pikkamisi:

«Vaata, August, minu teada pidime me sakslased olema... see oli nagu... meie perekonnaloo aksioom... Nüüd aga tuleb välja, et me seda ei ole, — et see pole mitte mingi aksioom, vaid päris harilik vale!»

Kapten Kubeliku paksud kulmud tõusid kõrgele, ta sinakashallid silmad läksid pärani ja omandasid heatahtlikult-pilkava ilme.

«Soo, soo?» ütles ta, noogutas mõistvalt, pigistas huuled kõvasti kinni — ta niigi lai ninaots tõusis sellest ülemeelikult püsti. «Ja see enne nii kõvana ja kindlana paistnud aksioomi uppilendamine... hm-m... vihastab sind, nagu ma aru saan?»

«Jah,» ütles Anton. «See on ju lihtsalt vastik — ehtida end nõnda võõraste sulgedega. Na-gu vargust!» Ning äkki ootamatult ägenedes: «Ja mina... mina uskusin! Kui... kui Klaara... poleks mulle sellest rääkinud, oleksin... oleksin ma... ka praegugi uskunud seda... seda... seda häbiväärset lo-ba, mis... mis...»

Ta hakkas üha enam kogeleva ega lõpetanud lauset.

Kapten Kubelik küsis, ikka sõbralikult naerdes:

«Ja nüüd oled sa muidugi väga õnnetu, eks ole?»

Anton äigas närviliselt kämbлага üle lauba, püüdis saamatult vastu vaielda:

«Õnnetu? Mispärast siis... õnnetu! Mitte põrmugi pole ma... õnnetu! Aga... aga... see on ju inetu ja... ja... läila. Jah, see on vä-ga läila... Jah, nimelt just — läila!» kordas ta üha uuesti, nuuksatas äkki lühidalt, kohkus sellest ja lõpetas nagu oma nõrkust varjata püüdes:

«... see on nii läila, et... Naerdakse, näidatakse napuga... pilgatakse: «Kulled, kulled!» Neid, kes ei salga oma rahvust ja ütlevad igaühele julgesti näkku, kes nad on, ei pilka... kindlasti... mitte keegi!»

«Jah, loomulikult, — neid ei pilka mitte keegi, neid ainult halvustatakse,» noogutas kapten Kubelik. Ja tõmmates oma päevitunud näo nüüd kuidagi jonnakalt viltu, lõi ta käega: «Lollust! Las naeravad, mis see sulle korda läheb. Täitsamees ei hooli millestki — naerdagu või ärgu naerdagu. Ole juut, kui ise tahad! Ole mustlane või baškiir, kui ise tahad! Ole või minupoolest... noh... lätlane — kui ise tahad! Kellele see korda läheb! Nii. Ja nüüd — mured metsa, mured metsa, vennas, ja vilista, vilista, muud midagi kui aga vilista!»

Ta lõi kämbлага vastu Antoni püstiseisvat põlve — lihtsalt, lõbusalt, nagu omataoline omataolisele. Anton ohkas häbelikult, tegi pingutusi, et taas rahuneda, rahuneski. Sõudepaadid kadusid kaldanõlvaku varju, üle jõe, mõisa vana härrastemaja kohal kasvavas pikas pilliroos lõi sulpsu suur kala, vesikiilide parved vajusid lõunast põhja, ikka lõunast põhja. Ja jälgides neid veidi aega pilguga, ütles Anton viimaks tasakesi:

«Seda küll, sul on õigus, — korda ei lähe see loomulikult... mitte kellelegi. Aga ma ei suuda — saad aru, ei suuda — kuidagi taibata, miks meie vanad, meie isad ja emad... niiviisi võltsivad!»

Kapten Kubelik tõusis oma kohalt. Ta ajas enda sirgu, ringutas ähkides, käed kukla taga. Nõnda näis ta väga suurena ja tumedana, ta oli nagu nurgeline kivikuju, kes oma aluselt maha on astunud. Ta nägu oli peaaegu mustaks päevitanud, läikisid vaid silmavalged ja suitsetamisest pruunid hambad. Tehes kandadel rõõmsa tiiru, kõneles ta jälle hooletult-muretult nagu kunagi see, kes on oma otsustes väga kindel.

«Miks? Aga loomulikult selleks, et nii või teistsugust kasu saada. Võta aluseks meie sugulaste ja omaste arvustamisel ikka ja alati see põhiprintsiip, ja üsna mõnigi segane asi muutub sulle selgemaks. Ma ei tea, kas sa tunnend kõiki üksikasju, mis puutuvad enamasse jaosse meie onudest, onupoegadeist ja onutütartest. Ei tunne? Noh, ma täiendan ja värskendan veidi su mälu. Kõigepealt, armas ja kallid vana sõber, — luba oma tähelepanu juhtida meie nimele ja selle väga erinevatele kujudele. Võta sulg ja kirjuta! Onu Hansu uksele seisab messingplaadike, millele on löigatud lihtsalt ja selgelt — dr. Kubelik; minu ja sinu isa ärisildile võime lugeda — Justus Kubbelich ja Vennad; minu isiklikes paberites seisab veel — Kubbelich; onu Martin, mõisaomanik, ja selle mõlemad pojad — leitnandid Maks ja Aleksander — on juba ammust ajast saadik Kubeljajevid; onu Sakarias, Hollandi-India kaubajuut, nimetab end ilma ühegi südame tunnustusepiinata van Coubelheveniks, kuigi ma kahtlen, kas selline moonutatud kolektis ilmutab mingit flaami algupära; onu Mihkel-Magnus on muutunud ammugi Michael Mac Cybbellic'uks... Ja kõik need auväärt Kerichid, keda sinu ema meie perekonnaringi on toonud — kas nad pole mitte päris tavalised Käärikud, mis sa arvad? Nõnda. Ning nüüd tee mu sõnadest järeldused, kallid sõber, ja pühi oma noor nägu puhtaks sellest suurest murest, mis su siia mulle külla tõid!» lõpetas ta ja lõi Antonit jälle kämbelaga vastu põlve.

«Aga miks... miks ometi?... Miks... ometi... nad nõnda teevad!» kordas Anton kuidagi kirglikult, sisemiselt ahastades.

«Miks?» ütles kapten Kubelik ja istus jälle ta kõrvale. «Imelik mees oled — ma ju seletasin praegu! Ainult ja üksipäinis selleks, et endast midagi kujutada. Eestlased — mis see on? Ebamäärane kari mõisamoonakaid,

popse, vabrikumehi ja... ülepea kogu niisugune rämps. Ja sellepärast peskem endalt kõik, mis annab põhjust meid munnas patust kahtlustada: olgem sakslased, kui me tahame teha tsiviil-karjääri, venelased, kui me iha käib sõjaväeliste aukraadide järele... ja nõnda edasi, ja nõnda edasi. Noh... selge, eks ole? On selge, vennas, ah?»

«On küll... Aga... aga... miks siis kõik haritud eestlased nõnda ei tee?» küsis Anton. «On ju ometi ka niisuguseid, kes...»

«Kes oma rahvust ei salga? On, muidugi on,» noogutas onupoeg August. «Aga need kuuluvad küll enamikus vaesemasse ja... noh... lihtsameelsemasse liiki — need on niisugused, kellel pole vajalikul määral ei raha taskus, ei arukest peas. Nõnda aga jäävad nad — tahtku nad ise seda või ärgu tahtku — heast seltskonnast eemale ja muutuvad kibedaks nagu piprakaunad. Ja nagu sa tead, armas, kallid sõber, kasvavad uute vaadete ja voolude eest võitlejad välja just nimelt kibestumisest, kibestumisest ja veel kord ki-bes-tu-mi-sest!»

«Kibestumisest...?» kordas Anton jälle.

«Jah,» ütles kapten Kubelik. «Uute vaadete ja voolude eest võitlejad kasvavad välja just ja nimelt kibestumisest. Ja sama lugu on ka meie sõjakate estoofiilidega. Soodsamatel tingimustel — see tähendab suurema rahakukru ja targema aru puhul — nimetaksid nad endid samuti mõne muu rahvuse liikmeteks, selle peale võin ma kas või mürki võtta. Ja... nad... teeksid... seda... täi-es-ti rahuliku südamega... usu mind, vanapoiss!»

«Kas sa... arvad?» küsis Anton.

«Arvan! Kuidas siis — arvan!» noogutas kapten Kubelik ja ajas kitsastesse säärikutesse kängitsetud jalad mõnusalt ilmel tulikuival liival õieli. «Jah, arvan, ja olen oma arvamisest kindel nagu sinu aus onu herr Kerich oma jumalasõnas. Erandid? Noh, erandid on loomulikult olemas,

aga erand eksisteerib ju ainult selleks, et i-le ka omalt poolt täpp peale panna. Kas sa oled näiteks märganud, missugune keel on suurema osa estofiilide koduseks keeleks? Ei ole märganud? Ah-haa! Aga mina olen! Täpselt sama keel, vennas, mida räägime meiegi praegu. Sest iga tõsine eestlane, kui ta on enda pisut üles töötanud, tunneb oma suguvendade vastu ainult haledust ja peab end neist hoopis ja hoopis paremasse sorti kuuluvaks olevuseks. Ja see on ju ka täiesti loomulik: rahvus, kuhu me kuulume, pole ju teps väärt, et seda mitte salata.»

«Kas... kas sa arvad?» küsis Anton jälle samade sõnadega.

«Noh, õigust ütelda — käesoleva probleemi puhul pole oluline, mida mina arvan, vaid mida n e m a d, meie tulise meelega suguvennad, arvavad, kuigi nad seda ehk päris kuuldavalt välja ei ütle,» naeris kapten Kubelik. «Mina ja meie onu Hans — see tark ja arukas teadusemees — me oleme kaalunud seda küsimust küll ühest küljest, küll teisest küljest. Ja peale maarahva oleviku oleme me tundma õppinud veel ka selle minevikku. Teatud usaldatavad andmed näitavad, et vähemalt üheksakümmend protsenti estofiilidest on liikunud, liigub ja saab liikuma oma suguvendade seas ringi samasuguse külma südamega, nagu seda on teinud, teevad ja saavad tegema misjonärid kuskil mustade maal. Sest kirjuta endale kõrva taha ja pea meeles: nende aktiivsust põhjustab peamiselt vajadus kätte maksta endast kõrgematele ja vajadus näidata oma vägevust endast madalamatele. Ehk teiste sõnadega: see, mis neid erksana hoiab, pole teps mitte armastus, — aseta nad ainult kindlale tõusuteele, kuigi see tõusutee viiks otse parunite, kadakate või vene tšinovnikute leeri, kelle vastu nad praegu kibedat võitlust peavad, ja nende meel muutub kohe ühes nende keelega. Ja nii on see ka täiesti loomulik. Nii et — armas,

kallis vana sõber, ära muretse midagi, kõik siin patuses maailmas on kõige paremas korras. — Meie vanemail on õigus: kui sul on õnnestunud suure hädaga lihtsast matsist kõrgemale tõusta, siis eralda ennast temast ka hästi põhjalikult. Servust! — nagu ütleb nii-sugusel puhul meie armas onu Hans, see meie tark ja arukas teadusemees, keda ma siin natike aega tagasi juba nimetasin.»

Anton vaikis, pea norus, näis mõtlevat. Viimaks küsis ta pikkamisi, ikka pisut kogeldes, nagu kunagi see, kes pole päris kindel veel üheski seisukohas.

«Kas see on siiski ainult lihtne kadedus, auahnus või... või... vihavimm, mis suure hulga meie kaaskodanikudest meist palju ausamaks teeb...? Jah, vaata, ma... ma... ei saa seda hästi... hästi uskuda.»

«Õndsad on need, kes näevad, aga siiski ei usu,» ütles onupoeg August, muutus aga kohe väga tõsiseks ja jätkas asjalikult, nagu loengut pidades: «Noh, oletagem, et mitte just päriselt kadedus, auahnus või vihavimm. Aga mis siis, ah, mis siis? Ei midagi muud, vennas, kui romantiline sentimentaaltsemine! Sest ka seda vajatakse maailmas üsna ja üsna rohkesti!» Ja äkki lisas ta koguni tunnustavalt, kulm nagu midagi kaalutledes kortsus: «Ära saa minust aga valesti aru, oo Juurdleja — ma ei taha muidugi väita, nagu poleks estofiilide tegevusel siiski ka oma päikese-pool. On, on, vennas, muidugi on tal see olemas. Nii mõnegi omaaegse kibestunud hinge või viljatult romantitseva tegelase lauluke liigub rahva seas ringi ja paneb sinutaoliste ausate meeste mõtteid liikuma, virgutab ja raputab teid: «Hõi, hõi, ärgake üles ja vaadake end... ja saage aru, kes te olete ja kes te teps mitte ei ole!» Aga mind see enam ei huvita! Minul kui oma rahvuse teadlikul ja aktiivsel salgajal on tähtis teada kõige enam seda, kas ma olen ainult inetu erand siin

vanal pühal Maarjamaal, või on ostetavad-müüdavad ka need õilsaid sõnu pasundavad idealistid, kes ruttavad mind oma pühas vihas hurjutama. Ja ma olen otsusele jõudnud, armas, kallid vana vennas, et küsimus seisab ainult... hinnas.»

Anton küsis, taipamata onupoeg Augusti sõnade õiget mõtet:

«Miks... miks hinnas?»

Kapten Kubelik ei vastanud hetke jooksul midagi, oli sellest küsimusest ilmsesti üllatunud. Alles tükikese aja pärast leidis ta enda arvates sobiva vastuse ning jätkas oma küünilist mõttekäiku, ringutades jälle mõnusal ilmel, käed kuklal: «Vaata, vana sõber, inimene tahab ju iga asjaga veidi ka edvistada — üks uue kübaraga, teine uue ülikonnaga, kolmas uue palituga, mõni uute saabastega. Ja inimene tahab vahel veidi edvistada ka oma rahvusega. Sakslane võib seda teha ja teebki üsna nobedasti — see on talle, pane tähele, tulus. Samuti ka venelane, sest ka temale on see tulus. Ja prantslane, ja inglase, ja ameeriklane oma suures vinigretikausis... Aga kas neeger või mõni muu võsavend võib seda teha? Ei või. Samuti ka mitte eestlane, ka mitte lätlane, ka mitte leedulane... või mõni tõmmu mees Kaukaasiast. Sest tõesti, tõesti, ma ütlen sulle... ja kuskil on see kindlasti ka üles kirjutatud: asi, millel suured ja uhked jalgu pühivad, ei kõlba enda ehtimiseks isegi... ka kõige vähenõudlikumale!»

Anton pomises:

«Jah... see võib ju olla. Aga kas see pole veelgi naeruväärsem, mis me praegu teeme...? Meid ju... meid ju... lihtsalt naerdakse... nagu ma juba ütlesin!»

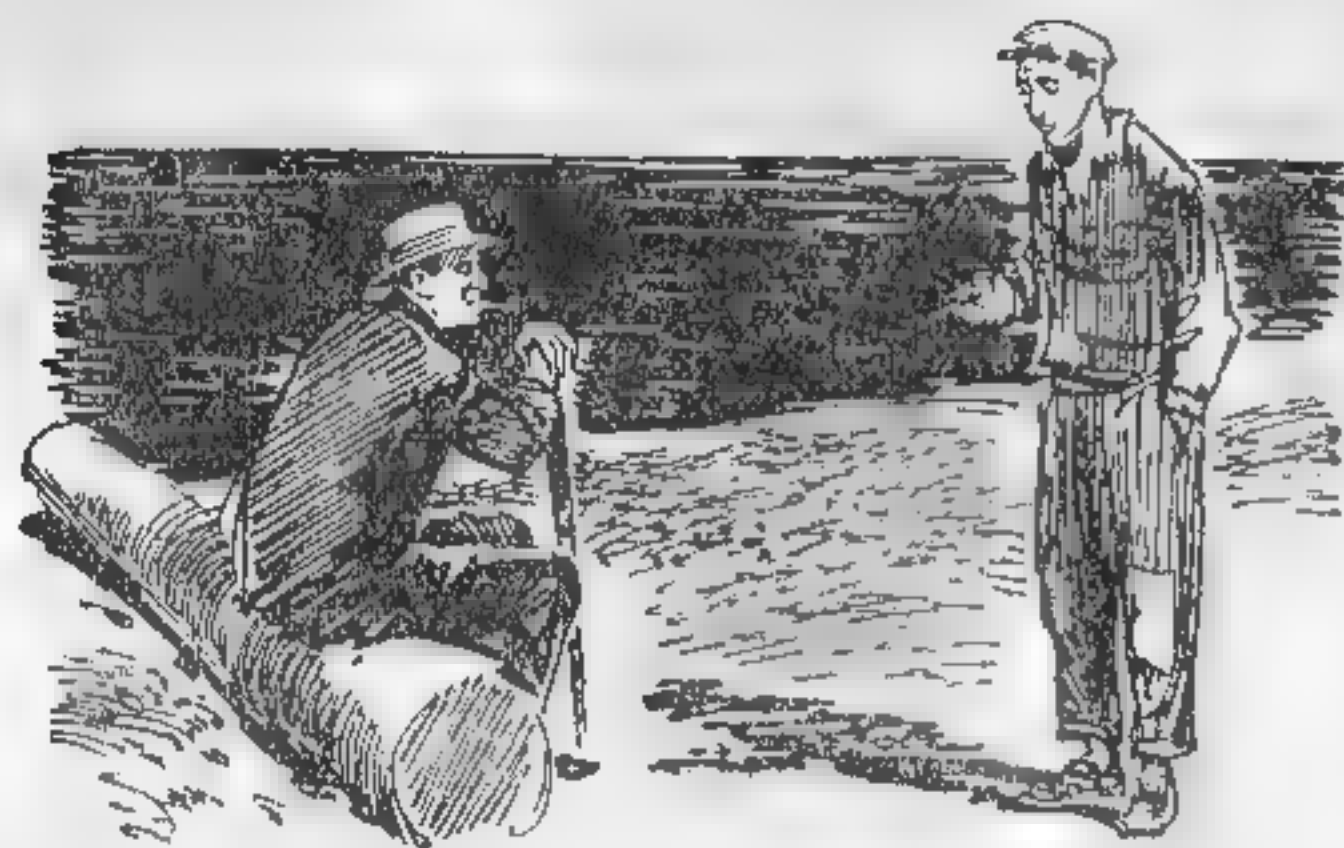
«Uhe põlve jooksul naerdakse, teise või kolmanda jooksul ei tule aga kellelegi enam meelde, et me pole

torupoolest pesuehtsad pa-re-ma rahva liikmed, tõepoolest pärit Breemenist, või kuskilt veelgi kaugemalt!» ütles kapten Kubelik.

«See on alatust!» ütles Anton kirglikult.

«Ei, see on ko-ha-ne-mi-nel» ütles kapten Kubelik. See viljatu kõneaine tüütas teda juba ammugi ja ta silmad hakkasid vägisi kinni vajuma.

Anton nõjatas kukla vastu kindlalt riidas istuvat palgi-juppi ega lausunud enam midagi.

KAPTEN KUBELIK TAPAB VESIKIILE

Kapten Kubeliku tuju oli täna erakordselt rõõmus, tükati lausa kergemeelne. Igavus- ja tüdimustunne, mis oli teda viimasel ajal pahatihti piinanud, ei teinud talle enam tuska, oli nagu käega pühitud; isegi preili Brocki, kõrgi linnapea sama kõrgi tütre näiline külmus ei häirinud teda enam. Iga päev jälgis ta kirglikult ja suure hoolega ajalehti, — maailmas töötas jälle sündida huvitavaid asju ja suurejoonelisi seiklusi. «Sõda, oojah, sõda!» kordas ta täis ärevat ootust, hõõrus üksi olles käsi, vajus aeg-ajalt ülepeakaela poisikeselikesse kujutlustesse. Tal oli kõigest sellest küll vaid teoreetilisi teadmisi — ta tundis vastavat kirjandust ja omas kogemusi igasuvistelt manöövritelt, millest ta oli regulaarselt osa võtnud, kuid ta omas ka elukutselise soldati veendumust, et tõelisel tapatandril on kõik veelgi suurejoonelisem, veelgi põnevam. Ja mis poleks samuti viimase järgu

tühisusega asi: ta saaks ometi kord jälle minema siinsest umbsest pisilinna-urkast, nende totrate meeste juurest, kes tundsid rõõmu vaid oma tühisest äritegevusest ja sama tühisest perekonnaidüllist. Ära, ära, kas või hädadesse ja viletsustesse, kas või vaevade ja valude kättel mõtles ta veidi pateetiliselt. Kuigi ta teadis, et ta vaatleb asju ja olukordi praegu vaid oma isiklikult seisukohalt, valmis- tasid ähvardavat iseloomu kandvad ajalehesõnumid talle siiski säärast headmeelt, et ta näis endale praegu otsekui uuesti sündinud olevat.

Pärast Antoni lahkumist jäi ta veel väheks ajaks riida varju istuma. Ta hingas pikkamisi, suurte sõõmudega, mõnu tundes vaigu lõhnast, millest kuum õhk oli tulvil. Ta ei mõelnud enam noorukile ja selle hädaldavale meeleolule — kõik see unus peaaegu silmapilkselt, seda ei olnud ta jaoks enam olemas. Otsekui kerge unevirvendus vajus ta meelele; vagonettide kolin läikivail raudrööbastel tuli nagu kuskilt väga kaugelt ja läks tast üle nagu rütmiliselt hellalt hõljutades. Siis tundis ta tõusma hakkavat kerget, head, jahutavat meretuult, ja ta naeratas sellele kogu näoga, nagu kunagi millelegi väga meeldivale. Kivisöesuitsu ja puumassi söövate hapete ebamäärane, kurku küünistav ja pead valutama panev hais andis aset kõdunevate vetikate veidi soolasele ja veidi mõrule lõhnale, mida tuli nüüd hoogude kaupa otse üle tühja karjamaa, üle tänava ääres seisvate madalate puumajakeste, läbi kidurate juurviljaalakeste, mis neid maju piirasid.

See hea ning jahutav meretuul muutis kapten Kubeliku meeled jälle virgeks. Tüdinud kauasest ühel kohal istumisest, tõusis ta uuesti, haigutas koduselt ja valjusti. Ta lonkis mööda peene koorepuruga kaetud teed alla jõe poole, kus askeldas kõikjal rohkesti töölisi. Tusaste nägudega, määrdunud mehed piilusid teda kulmude alt,

jälgides iga ta sammu: «Hei, sina, kasi juba minema, va nuhkija, kasi minema ja ära luura siin midagi!» Ta tundis seda vinduvat vaenu juba ammugi, see ei suutnud teda enam ei vihastada, ei kurvastada. Ent ta ise ei tundnud nende vaevaliselt oma leiba teenivate inimeste vastu ei põlgust ega poolehoidu, — ta oli siinse elu suhtes liiga ükskõikne, et arvestada nende põlgust, ja liiga lage igasugusest neetud humanismist, et tunda neile kaasa. Ja ta vaatas neid vimmas olendeid tänagi sama rahuliku ükskõiksusega, nagu ta oli kord vaadelnud endale alluvaid sõdureidki: odav, indiferentne materjal, mida ta pidi sõtkuma, vormima ja valitsema, silmas pidades vaid üht — maksimaalse kasulikkuse põhimõtet.

Näol pisut edevalt-jõhker ja väljakutsuv ilme, läks kapten Kubelik nüüd läbi luuravate tööliste nagu läbi vargsi lõõma valmistuva kadalipu. Ta möödus noorest poisist, kellele ta oli alles mõni päev tagasi rusikaga vastu nägu äianud, kuna see muutus äkki kangekaelseks ega täitnud ta korraldusi; ja seal vinnas vagonetile rasket pakutsa kõrgete õlgadega habemik mees, keda ta oli samuti karistanud hiljuti vana hea kasarmukombe kohaselt; ja sääraseid läbipeksetuid oli siin ju veelgi, — ojaa, ta teadis seda, ning kõik need läbipeksetud vahtisid teda nüüd nagu viha kiskuvad loomad, — hei, hei, laske käia, vahtige kas või silmad pungi, lollpead, teie olete oma pärisosa kätte saanud, minule aga ei tee teie vahtimine vistartki viga! Ja kapten Kubelik kujutles järsku küünilise lõbutundega, et kui sõja puhkemise puhul kõik need vimma vedavad, jõllitavad ning distsiplineerimatud mühakad tema käsutusse antaks, teeks ta neist kindlasti eeskujulikud soldatid, kes läheksid ta eest silma pilgutamata surma: «Teie kõrgeausus, see on meie kohus! Hurraa, hurraa!»

Selle ülemeeliku mõtte juures lõi kapten Kubelik endale koorimata kasekepiga, mida ta kogu aja käes hoidis,

vastu snapasäärt, andis teise obaduse tee kõrval seisvale lüvalunnikule, virutas maast üles suure kuivalt lehkava tolmupilve. Ta nägi vaimus, et ta kannab juba praegu mündrit — hästi-istuvat ohvitserikitlit, meeldivalt-mehe-likke ratsapükse, hoolikalt läikima hõõrutud säärikuid. Ta teadis, et töölised teda naeravad, see aga ei häirinud teda täna põrmugi, ta oleks meelsasti soovinud, et mõni kontoris kükitavaist kõhukaist direktoreistki oleks talle praegu vastu juhtunud ja talle midagi üteinud, — oo-jaa, ta oleks säärase ninatarga jalamaid kuhugi väga halba paika saatnud, h-ha-haa! mõtles ta kurjalt.

Nõnda tahtmata aina sõjakamaks muutudes sammus kapten Kubelik mööda liuska kaldanõlva alla, istus üsna veepiiril vedelevale palgiotsale, tõmbas mütsi laubale, et torkav päikesevalgus silmi ei kõrvetaks. Roiskveekanaliid sulisesid sõbralikult; selles rammusas sulinas oli nagu midagi luulelistki; ta kuulas ebamääraselt muiates: ja-jah, isegi lehkalevitav saast laulab vahel üsna ilusa häälega! Üpris kauge assotsiatsiooni kaudu meenutas see talle kohe vastikuid erainimesi, keda ta põlgas nagu... nagu haisuelajaid! Töölised, vabanenud ta tülikast lähedusest, hakkasid omavahel millestki juttu ajama, — küllap vist samuti sõjast, mida nad näisid kangesti kartvat... need lollpead, need tuimad koduloomad, kes ei osanud maailmas veel vee ja vee vahel vahet teha!

Et millegagi tühja aega täita, otsis kapten Kubelik endale tegevuse, mis ei seganud teda ta mõtete mölgutamises: ta hakkas osavate kepilöökidega tapma ilusaid vesikiile, kes laskusid aeg-ajalt puhkama siia või sinna la lähedale. Tal oli väga täpne käsi, — ta lõi mööda vaid harva, — plaks! ja värviline rändputukas siples maas lõmastatud tagakehaga, vigastatud tiibadega või laiaks napsatud peaga! «Ah-h-haa, ka see sai oma parajal!» mõtles ta. «Ja see samuti, see samuti, see samuti!» mõtles ta.

Ja ta loetles oma saavutusi rahulikult, korrapäraste vaheaegade järel: «Üks, kaks, kolm, neli, viis, kuus...» «Sõda — ojaal!» mõtles ta. Ja ta luges segi minemata aina edasi: «Seitse, kaheksa, üheksa, kümme, üksteist...» «Sõda, ahaa...» mõtles ta. Ning ikka rabas kepp halas-tamatu osavusega imetaoliselt kaunitele vesikiilidele pihta: «Kaksteist, kolmteist, neliteist, viisteist...!» Otse-kui kerge uim tõusis ta ajudesse, magus, hõljutav, sel-jas ja abaluude all iharaid võpatusi tekitades. Ja ikka voolas uusi rändputukaid juurde, stoilise, otse imestust tekitava rahuga, nagu oleksid nad loodud vaid selleks, et tema, vägeva tsaariarmee noor eruohvitser, võiks neid oma oksliku kasekepiga hävitada: «Kakskümmend üks, kakskümmend kaks, kakskümmend kolm, ja kaksküm-mend neli...»

Äkki tuli keegi mööda kallast alla, nuuskas pörinal ja peatus vaevalt mõne sammu kaugusel. Kuid kapten Kube-lik ei teinud sellest väljagi. «Direktor? Mis siis, oodaku!» mõtles ta lõbusalt. Ta sirutas jalgu, asetaski enda paremini, rapsas jälle kepiga: «Kolmkümmend seitse.» Päike oli juba mere kohale jõudnud ja äsja tulnu vari langes üle ta põlvede. Kuid ta oli liialt tegevuses oma erutava ajavii-tega, et seda lähemalt silmitseda, «Direktor? Pahl Oodaku ometi!» mõtles ta jälle. Ja korraga soovis ta, et seal oleks tõesti mõni kõrgem nina, — mõni raha kokkukraapiv, täissöönud tsivilist, vääritud tõbras, kellele ta võiks samuti oma jämeda kasekepiga pähe virutada: «Kolmkümmend kaheksa! ahah, kas said nüüd, sa laiade külgedega juuga-lass!» mõtles ta.

Jätkates ikka kepiga lahmimist, pidi kapten Kubelik äkki ilma ühegi näilise põhjusega meenutama Antonit, seda rumalat poisikest, kes oli äsja oma naiivsete mure-kestega siia tema juurde tõtanud. «Nõnda, nõnda, kas see olin tõesti ikka mina, kes analüüsis siin koguni üksik-

osajaliselt kadakluse ning pajuveneluse olemust ja eest-laste kiiret ümberrahvustumistungi?» mõtles ta. Korraga haaras teda sügav vastikushoog kõige selle vastu, mis teda praegu ümbritses: tuim, paigal tammuv, molluskina lousuleed rühkiv kultuuritu mass, järeleahviv, lame, jämedajooneline nagu kanepiköis! Eestlus, sakslus, juut-lus, kodulinn, rahvus, isamaa, — käigu nad kõik kura-dile, need üldsõnalised mõisted oma rumalalt imala talendusega: maailmas valitseb ainult tubli raskesammu-line soldat, kes poob ja peksab näkku kõigile teisiti-tund-vaille! «Sõda!» mõtles ta jälle. Ja nagu kõigele väärilist punkti pannes, lõi ta järgmisena palgiotsale laskuvat vesikiili säärase hoo ning osavusega, et see keskelt poo-leks kargas, — pea ühes tiibadega lendas edasi, tagakeha värises hetk aega vastikult ja tõmbus siis kõveraks nagu surmani kohkunud ussike.

Samal hetkel lausuti ta selja taga — vaikselt häälel, väga arglikult:

«Isand ülevaataja... Khm... isand ülevaataja...»

«Noh... mis on?» küsis kapten Kubelik järsult ega pööranud peadki.

«Isand ülevaataja...» pomiseti jälle.

«Noh?» kordas kapten Kubelik, tõmbus vihaselt kühmu, pöördus pikkamisi.

Ja mees, keda ta oli alles kaks päeva tagasi rusikaga näkku löönud, seletas sõnahaaval:

«Meil seal... juhtus õnnetus.»

«Õnnetus? Missugune õnnetus?»

«Toomingas murdis jala. Ta sattus kogemata vagoneti alla.»

«Soo! Kuidas siis?» pomises kapten Kubelik ja kiskus enda vägivaldselt lahti kurjuseudusse mattunud kujutel-made küljest. Ta tõusis, vaatas hetkeks noore töölise üksikõikset tuimust peegeldavat nägu ja läks mööda

kallast üles. Jälle muutus ta meeleolu endiseks — romantiline sõduriuim läks oma teed, järele jäi jälle väike laoplatsekubjas, nagu ta tegelikult oli. Lohistades oma koorimata kasekeppi mööda liiva enda järel, astus ta edasi kuidagi raskelt ja roidunult, piik süngena otse ette suunatud. Ja kui ta paari minutit pärast õnnetuskohale jõudis, siruli lebava keskealise mehe juurde, kelle üleskääritud püksisääre alt paistev määrdunud põlveliiges punetas verest ja oli juba tublisti paistetunud, küsis ta peaaegu väsinult:

«Kas luumurre või ainult nikastus?»

«Ei tea, härra, midagi siin just nagu... rudiseb,» vastas keegi.

«Hm-m, või rudiseb? Vaatame järele, vaatame järele,» ütles kapten Kubelik. Ta asetas kepi riida najale ja kummardus lamaja kohale. Hetk aega liikusid ta osavad ja kindlad sõrmed mööda tursunud lihaseid edasi-tagasi; ta oli säärase asjadega tuttav juba junkrukoolist saadik; seekordne vigastus näis aga peidus olevat kuskil liigesekapsli all ja ta ei suutnud seda oma poolikute teadmiste varal siiski kindlaks määrata. Ja ta ütles jälle, rääkides ikka kuidagi pikkamisi, nagu lohutades:

«Noh, kangelane, pole midagi. Arst vaatab su kohe üle ja kirjutab sulle just nii palju haigusepäevi, et sa võid siin jälle täie jõuga peale hakata. Praegusel ajal võib see obadus sulle muidugi viperuse mängida — kui sõda algab, ei saa sa kohe platsi asuda. Nii! Viige ta ära, mched, ja passige peale, et te teda liiga ei raputa.»

Ning käsi seljal risti hoides ootas ta, kuni kaks tugevat töölist vigastatud kaaslase üles upitasid, selle käed oma kaela taha tõstsid ja kolle minema hakkasid, küürus, päevitunud kuklad pingul nagu ülalt alla rõhuva suure raskuse all. Haavatu murtud sääriiivas kogu aja maad, keerutades sealt üles kuiva liivatolmu.

Kapten Kubelik vaatas kaugenejaile järele ja silmitses siis vähe aega musta suitsusammast, mis tõusis kõrge pikemast korstnast otse lageda ning kuumade põualeeva poole. Ta ei mõelnud enam mitte millelegi, ta vaid leadis ja ... tundis. Ja tundis ta nimelt oma maise olemise kummalist, hõiskamapanevat pidulikkust! Lai ja paks peadirektor oma rahahimuga; ja keemiliste menetluste retordid; ja koletud masinad oma lakkamatu õgimisnäljaga seal hallide kivimüüride taga; ja karvase nooga mees, keda töökaaslased eemale talutavad ja kelle paistetunud jalg teeb mööda maad niitva vikati veidraid laari, iga kord õhku tõstes väikesi madalaid tolmupiilvekeid; — nah, see ei lähe talle enam teps põrmugi korda, taevast olgu tänatud! mõtles ta ning napsas uue vesikiili poole, sel korral siiski tabamata. Ja just samal hetkel, kui loo ebaõnn teda tabas, märkas ta äkki üsna tühist ja lähtisusetut üksikasja, mis ajas aga ta silmad imestusest lausa suureks: too lohaka välimusega poiss, kes oli talle asjastest õnnetusest teatanud ja kes töötas tast praegu vaevalt paari sammu kaugusel, omas nii kogu rühis kui näoilmes midagi veidralt tuttavlikku, midagi, mida ta pidi näinud olema juba kuskil mujal ja kindlasti enam kui ühel korral!

Kapten Kubelik lükkas mütsi otsaesiselt kuklasse ja püüdis meelde tuletada, kus ta toda meest varem näinud oli. See suur, jõuliselt esileulatuv nina, see lai lõug, need tugevad, veidi nurgelised põsenukid, jõhvidena jämedad mustad juuksed ja peaaegu linaõievärvilised silmad, mis ei tahtnud kõige muuga sobida — kus küll väljaspool laoplatsti oli ta seda kõike kohanud? Ta vaatas mehe huuli, mis näisid veidi vormituina, nende varjust välgatavaid laiu hambaid, kõrget laupa ja veidi liiga harevil seisvaid suuri kõrvu, mis näisid ahnelt ja uudishimulikult kuulavat ning kõike kokku koguvat... Ja see

kinnine, külmrahulik pilk, mille põhjas lamas siiski mingi kohutav, peaaegu loomalik jonnakus, jõhker tung aina edasi ning edasi rühkida, millegagi arvestamata, millegi ees tagasi kohkumata...!

Akki valgustas kapten Kubelikku nagu ere valguse-sähvatus: jah, pole kahtlust, see seal peab olema kindlasti üks tema tõust, üks neidsinatseid, kelle soontes voolab tema ja ta omaste ülespüüdev veri! Ta vaatas nii teraselt, et ta silmad vesiseks läksid, ta uuris töölist nüüd sellise üksikasjalisusega, et ta meeled valvsalt pingule tõmbusid. Õige, õige: too pikk ja jõuline nina kuulus isa Henrikule, need paksud huuled temale endale ja ta õele Klaarale, see väga kumer, nagu paisununa näiv otsmik onu Justusele, pilgu julm külmus onu Martinile, tõmmut nahka pingutavad nurgelised sarnad onu Hansule, tollele terava keelega irvhambale ja üle kogu linna tuntud majasmokale!

Kapten Kubelik pidi tahtmatult muigama. Ja jälle nagu mingist saatustlikust vastuoksusetungist tagant kihutatud, läks ta äkki riida juurde, kus käis kibe laadimistöö, viipas käskivalt ja hõikas:

«Hei, kuuled sa, mees, tule alla!»

«Kes? Mina?» vastas kutsutav omapoolse küsimusega.

«Jah, sina, sina. Tee kähku, mis sa seal... seisad... nagu mõni Mats oma pruudi pulmas!» ütles kapten Kubelik, taipas samas oma nalja kohatust ja krimpsutas tahtmatult nägu: pagan võtaks, oli tal's üldse tarvis sellesse mõttetusse kõnelusse laskuda!

Tööline kuuletus sõna lausumata. Ta laskus kükakile, hüppas pika volksuga alla liiyale, puhastas end, ootas. Ja polnud mingit kahtlust: ta ei paistnud põrmugi alandlik olevat, nagu kapten Kubelik oli ei tea miks oodanud, ta pilgust helkis vastu veidi endastmõistetavat põlgust, veidi pilget ja rohkesti nudishimu. Ja kapten Kubelik

lõsis pikkamisi, tundes jälle ärritama hakkavat tungi enda ees seisvale noorele laadijale rusikaga näkku virutada:

Mis su nimi on? Nimi, saad aru!»

Nooruki silmad välgatasid, tõmbusid kissi. Kuid juba hetk hiljem omandasid need endise elutarga ning vagura ilme. Ta viivitas jälle vastusega ja pomises viimaks nagu maad kobades:

«Mu nimi, härra...?»

«Jah,» ütles kapten Kubelik. «Ma arvan, et ma kõnelen ju küllalt selget keelt...»

Ja poiss vastas nüüd asjalikult:

«Mu nimi on Kuhelik, härra.»

«Ku-be-lik?»

«Ei, Kuhelik, härra.»

Vaikus.

«Ah-haa, Kuhelik...?» kordas kapten Kubelik viimaks, vaatas teist silmi kissitades ja puhkes äkki valjusti naerma. Ja lisas hetke pärast, osutades oma koorimata kasekepiga mõnekümne sammu kaugusel sillerdava jõe poole: «Lähme sinna. Mul oleks sinult ühte kui teist küsida...»

«Jah, hea küll, härra,» ütles nooruk ikka väga tõsiselt.

Kapten Kubelik laskis tööliste ette, silmitses selle soone-
nelist kukalt, tundis end ootamatult erutuvat. Kerge meretuul valjenes veelgi, jõepind oli nüüd laineline ja virvendas loendamatuist valgusekurdudest. Näis, nagu oleks seal süttinud määratu hulk tillukesi leegikesi, mida vesi nüüd rõõmsalt hõljatas. Tammiste mõisa valged hooned paistsid selge ilma tõttu kuidagi ebaloomulikult lähedaina — oleks vaja vaid hästi pikk samm võtta, et üsna nende juurde jõuda.

Osutades palgile, mille peal ta oli äsja kiile tapnud,

ütles kapten Kubelik ülimal määral viisaka tooniga, ikka pilkavalt silmi vidutades:

«Istuge, olge hea.»

Noor laoplatsi-tööline paljastas äkilises naeratuses hambad, ei ütelnud midagi, jäi edasi seisma. Ta käed rippusid mööda külgi alla kuidagi lõdvalt, pisut hooletult, nad näisid aga varjavat endas hiigljõudu, mida võis aimata niihästi jämedais liivatolmustes randmetes kui massiivseis, nuie meenutavates rusikates. Tal olid väga suured labajalad, mis hoidusid varvastega väljapoole, nagu püüaks ta toetuda hästi tugevasti vastu maapinda, mida mööda tuli tal liikuda.

Kapten Kubelik ütles, naeratades esimest korda pärast Antoni lahkumist:

«Ka teile vist paistab, et me ... oleme sugulased.»

Noor tööline kõverdas pisut oma paksuhuulelist suud ja vastas kärmesti, nagu oleks ta sellelaadilist küsimust juba ammugi oodanud:

«Jah, see on õige, härra, me oleme tõesti sugulased.»

Vaikus.

«Nii, nii,» ütles kapten Kubelik. «Tähendab, te teadsite seda ka varem.»

«Teadsin, härra.»

Jälle — vaikus.

Ja kapten Kubelik ütles, tõugates paar surnud vesikiili kepiotsaga jökke:

«Noh, nüüd ärge siis mind iga sõna juures härratage — oleme ju ikka ühte verd. Arvatavasti olete te kuulnud midagi ka oma teistest linnas elavaist sugulastest? Muuseas — millest see tuleb, et te nimetate end Kubelikuks ...?»

«Nõnda on õige, härra,» ütles noor tööline, välgutades nüüd lõbusalt-pilkavalt oma siniseid silmi. Ja kohe seejärel vastas ta eelmiselegi küsimusele: «Jah, ma olen

kuulnud ka teistest linnas elavaist sugulastest. Need on minu isa vennad — onu Justus, onu Henrik ja onu Ants. Muldugi ... me pole neid näinud juba üle kolmekümne aasta ja taatki ei tunne neist vist ühtegi enam. Aga enne minu ümberkolimist rääkis ta mulle neist lähemalt. Nad olevat kõik suured saksad. Teie, härra, olete vist ... onu Justuse poegi?»

«Ei, onu Henriku omasid,» vastas kapten Kubelik ja kahetses teist korda seda üleaurust jutuajamist, — noh, mis seal's ikka — sugulane, siis sugulane ...! Kuid samal ajal näris teda ka mingi sapiselt-kibe uudishimu, tuge vajadus päevavalgele tuua midagi, mis võiks häirida ta vanemate-kodu ja kõigi linnaomaste pehkinud rahu. Ta ütles, (ulatades äkki päevakorrale kerkinud onupojale paberossi, ehkki suitsetamine vabriku piirkonnas oli kõvasti keelatud): «Sähke, ärge ennast oma alandliku teenri vastu uhkeks pidage, hahahaa. Imelik, et ma pole siiani oma kuuendast onust, teie auväärsest isast, midagi kuulnud. Arvatavasti on ta ... taluperemees?»

«Jah, härra, ta pidas seda. Nüüd aga asus tema asemele minu vanem vend Kaarel. Minu nimi on Andres ... kui see ehk härrat huvitab. Mu isa nimi on Jaak.»

Vaikus.

Sinised suitsurõngad tõusid läbi õhu.

Ja silmitsedes noore töömehe jämedaid, rahulikult ümber paberossi kõverduvaid sõrmi, küsis kapten Kubelik vähe aja pärast tasakesi, nagu kavalalt luurates:

«Huvitav ... mis teie arvate ... millest see võiks küll tulla, et teil ja minul on hoopis erinevad nimed ...? Olgu küll, et vahe seisab ainult ühes tähes, aga siiski, siiski.»

Noor töömees muigas jälle. Kuid juba varsti vajus ta

tagasi oma teeseldud, tõelist meeleolu varjavasse ükskõiksusse ja ütles viivitades:

«Ma ei tea, härra.»

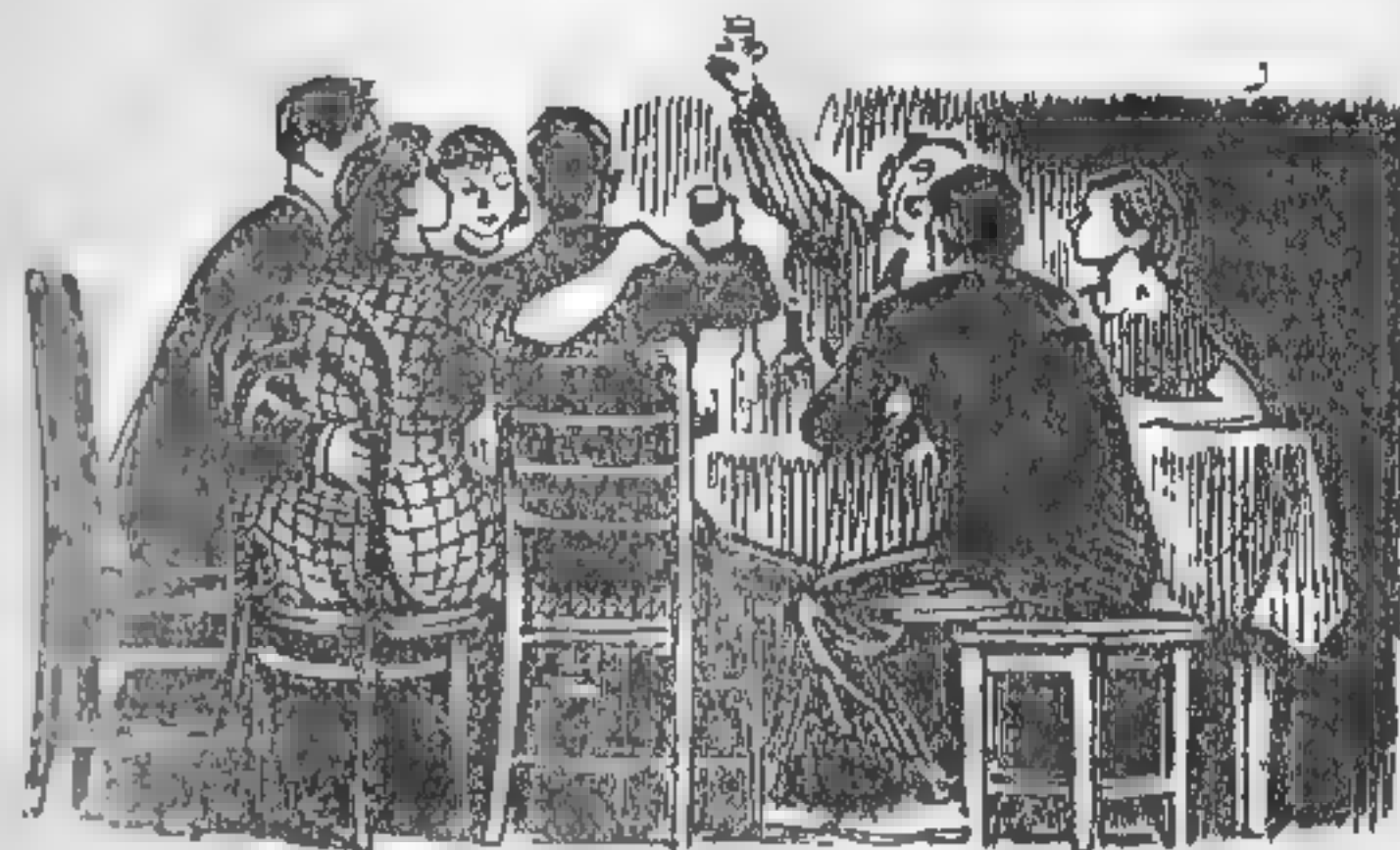
«Noh, mina selle eest tean,» ütles kapten Kubelik. Ja lisas kohe endise pilkava tooniga: «Oodake veel mõni aasta, armas mees, ja tehke edusamme — küllap te siis näete, kuidas teie tagasihoidlik h muutub juba varsti b-ks, siis bb-ks ja peale seda ... jumal teab milleks veel. Soo! Nüüd aga minge oma töö juurde tagasi. Pabeross visake aga enne ilusasti jökke. Nii, nõnda. Ah-jaa, veel üks küsimus ... Kus te elate?»

«Kolmandas kasarmus, tuba number kuus,» vastas nooruk kärmesti ja lisas kohe: «Mina, mu naine ja meie kaks last.»

Ning kapten Kubelik, teadmata isegi, miks ta seda tegi, ähvardas teda irooniliselt sõrmega ja ütles:

«Ei, mis siis — jõudu kõrgemale püüdmiseks! Ainult ... vaadake, et te edaspidi hoolsam olete ja mulle jalgu ei jää. Te saate ometi aru, et ma ei tahaks teile enam ... hm-m ... kätt külge panna. Ikkagi — üks veri ja üks liha, mõistate ju mind, eks ole!»

I I I A S A S P E A T O K K

«JOOME SOJA TERVISEKS!»

Samal öhtul teatas kapten Kubelik oma kohalt lahkumisest. Ta oli oma kaasametnikele juba algusest peale ülalt alla vaadanud, ja nüüd, kus ta lootis peatselt tagasi sõjaväkke pääseda, ei suutnud ta nende eest oma tõelist suhtumist varjata. Nad näisid talle tühistena ja rumalatena, need hallid kantseleirotid, need ennast-täis kümnikukesed, need läikivaks klanitud juustega metsapraakerid, kõhnad keemikud ja alati õli ning terase järele lehkavad insenerid. Ja talle olid lausa vastikud kõik need rasvased, alati higist liimerdavate nägudega ja aplate almadega onu Justust meenutavad paksmaodki, kes lonkisid siin kõikjal ringi ja nägid vist isegi unes suuri tulusid, mis nad siin igal sammul teenisid.

Kapten Kubelik lahkus kontorist sirge seljaga, pea väljakutsuvalt kuklas — kellelegi pilku heitmata, kellelegi hüvasti ütlemata. Ta läks kõigepealt mere äärde, rõivastus

lahti, suples kaua ja mõnuld, läks siis koju ja hakkas kohe rutates habet ajama. Vend Kunz, kaheksateistkümneaastane gümnaasiumiõpilane, oli enda ta tuppä poetanud ja soris raamaturiilit, otsides sealt nähtavasti tema erutavat lektüüri; ta õrritas poissi pornograafiliste postkaartidega, mis lätlane Braunschweig oli talle hommikul riida varjus vargsi pihku pistnud, ja ulatas nooremale vennale Ottol, kelle halvad kombad tegid muret kogu perekonnas, läbi akna viiekümnekopikalise hõberaha: «Osta omaale selle eest paar kompvekki ja pakk hästi kangeid paberosse, h-hahahaha!» Habemenoa lõbus läiklemine muutis ta tuju veelgi rõõmsamaks ja ta pidi tegema koguni paar üsna poisikeselikku rumalust: ta määris seinariitlil tiibu laotava pronksingli näo vahuks, rikkus samal kombel ära imeilusa Jeesuse kärbest veidi tähniliseks tehtud õlitrukil, pistis kummutil poseerivale kipsist Goethele kõrva taha ilase paberossiotsa: «Säh, sa õilsa saksa tõu õilis geenius — võta ja hoia seda pisut!» Ja nende ülbete tempudega omastele järjekordselt peavalu valmistanud, lahkus ta kohe kodunt — tore mees, kepp käevangus.

Tükikese aega hulkus ta sihitult mööda pargiteid, vaatles jalutavaid naisi, naeratas neile pealetikkvalt. Päevane kuumus taganes mõnusa jaheduse eest, unine väikelinn muutus iga hetkega aina elavamaks: ilus laupäevaõhtu kutsus inimesed majadest välja. Tuul, mis oli vahepeal tublisti hoogu võtnud, jäi jälle vaikseks ja suri viimaks vanade puude vahel, mille põuast kuivatatud lehed kahisesid plekiselt. Saabuv sinakasroheline hämarus oli soe, lõhnas mingisuguste õõlillede järele, näis aeg-ajalt peaaegu kombatavana. Siin-seal pinkidel istusid juba armastajad, vaikisid nagu oodates ja piilusid vaenulikult möödalalutajaid, kes nende kudrutamist segasid.

Kuna see umbse juuliõhtu hämar ja lõhnav vaikus hakkas kapten Kubelikku pikkamisi erutama, seadis ta viimaks sammud kesklinna poole üles, mööda Supeltänavat, mida piirasid suured vanad kased, valgetüvelised ja tüdinenud, nagu kogu maailm sel sõjaeelsel hilisõhtul. Siin oli jalutajaid juba rohkesti — edasipääsemine muutus puhuti koguni vaevaliseks. Inimesed tõukasid teda; porkasid temaga kokku; kippusid endaga kaasa viima; teda vahiti ja ta vahtis vastu. Kuigi ta oli pikast tööpäevast väsinud, ei tundnud ta ometi tahtmist magada, jäi välja kuni hilisööni ja otsustas koju minna alles siis, kui klvised tänavad juba tühjaks muutusid.

Ent just sel silmapilgul, kui kapten Kubelik oli juba loovivärvavast sisse pöördumas, ilmus pimedusest nähtavale tuttav kogu: lätlane Braunschweig, ta ainus sõber hiljutisel töökohal. Lõhnavaks õlitatud mees tõmbas küüru salapäraselt selga, muutus kuidagi ümmarguseks ja seletas sosinal, et ta olevat siin oodanud juba enam kui pool tundi. Seal ja seal olevat väike koosviibimine, ütles ta, — kas tema kõrgeausus ei tahaks seda kaasa teha, huhuhuu? Ja mõtlikul ilmel paberossi süüdates, sest selline heatahtlikkus peale ta hiljutist ülbust vabrikukontoris tegi ta kohmetuks (ta oli otsustanud vahekorrad lõpetada sellegagi siin!), küsis kapten Kubelik alles tükikese aja pärast:

«Kes sellest peale sinu veel osa võtab?»

«Noh... nagu ikka,» vastas härra Braunschweig, ja alles nüüd ilmnas, et ta lõhnab juba tugevasti veinist. Ja seda sooja ning imarat lõhna kapten Kubeliku näkku puhudes lisas ta kahemõtteliselt: «Ja kolm naist. Suurepärased! Näpuga kastate ära! Te tulete ju, eks?»

«Tubli! Mis siis ikka, — tulen!» vastas kapten Kubelik.

Nad läbisid nüüd tühje ning mahajäetud tänavaid; vaikisid, sammusid vaid, põiklesid siia-sinna; läksid hulk

aega edasi mööda varjulisi puisteid. Viimaks jõudsid nad kuhugi kõrge hoovivärava ette — tuttavasse kohta, kus oli viibitud juba mitmel korral varemgi, sammusid üle väikese, pimeda, ümbritsevate hoonete nagu kasti seinte vahele-surutud õue, koputasid valgustatud aknale, mille ette oli riputatud lina või väga tihe kardin.

Majas hakati kohe ruttama — ilmne tundemärk, et neid oli oodatud. Haak klõpsatas lahti, uks avanes valju kägina saatel. Nad astusid pilkasesse ja väga sooja eeskotta — kustki imbus siia äsja ahjust võetud leibade lõhna, kustki kuuldusid käratsevad hääled, mis näisid tulevat läbi kõigi nelja seina. Lätlane müksas sõpra vastu külge, ja toast, kuhu nad kohe astusid, paiskus neile näkku segane sõnadevaling, millest oli raske aru saada. «Hur-r-raa-a!» kisati läbisegi. «Tore, et te tulite... Valage klaasid täis! Ohoi — istuge ometi, teie kõrgeausus!» hüüdis keegi. Noor valget verd lesk — lõbusa kohakese lõbus perenaine ise, kelle õlgblondid juuksed olid üles seatud loendamatute nõelte, pärlitega ehitud kammikeste ja toretsevate luunaastudega, tervitas uusi külalisi daamilikkusega, mis ei õnnestunud, pööratas silmi, lehvitas nina juures pitsist taskurätti, mis lõhnas nagu lillekimp. Ta oli väga nägus, kuid ühtlasi ka väga rahutu ja pidi alalõpmata midagi tegema ning korraldama. Otsaga vastu seina toetuv laud täitis poolt tuba, laest rippuv kollane lamp kõikus edasi-tagasi, pudelite vahel, mis rivistusid sõdur-sirgelt ja tekitasid tahtmise rusikaga nende keskele virutada, seisid taldrikud suurte vähkidega. Üks tüdruk, Aada-nimeline, libu ametnikuperekonnast, vahtis end peegli kaudu ja korraldas kärmesti plikalikult seljale heidetud tumedaid patse, — ta tilluke etteulatuv suu liikus nagu kodujänesel ja ta kitsad närijahambad välgatasid nagu head, saaki oodates. Kolmas

naine ses seltskonnas — juba tublisti üle kolmekümne, varakult lüües, samm-sammult üha sügavamale libisev tooliskaasa, kelle mees oli aasta tagasi saeveskis jala kaotanud ja teenis nüüd papivabrikus õövahina — mugis midagi süüa ega saanud mahti teretadagi, kuna ta suu oli parajasti pungil toitu täis. Ta oli lätlase Braunschweigi uusim leiutis ja kujutas endast erutavalt eksootilist eksemplari: patune, hiljutise nälgimise tõttu valikuta andiv kehvikutar, kelle vastu pole lõbutsevatel härradel kungi nimetamisväärseid kohustusi — peale mõne hõberubla, mida nad pidid ta peale kulutama.

Kapten Kubelik viipas kõigile tervituseks, ei pakkunud aga kellelegi kätt, tõmbas tühja tooli laua äärde. Taast pahemale istus blond lesk, paremale haritud libu ametnikuperekonnast. Põrandast kuni laeni põlnud näha muud kui vaid tihedat tubakasuitsu — oli väga umbne, isegi mitte vastik. Naiste kehad lõhnasid, nende avaraist rihkuist ja edeva pesu voltidest tõusis vahetpidamata nagu sooja merevee soolakat leitset, mis täitis tiheda pilvena tuba, surus kõigile meeltele, erutas oma kangete vürtsidega. Lärmitsemise ja kohmakate naljade varjust, mis pidid kujutama endast haritud ametnikutütre meeleheaks seltsimehelikku vabameelsust, luuras saabuvate naudingute võpatusi tekitav eelaimus. — See tilluke tuba oli nagu ventiil, mis pidi vastu võtma rahuliku aja ootamatud pursked, üks neid loendamatuid, üle kogu linna laiali asetatud tõmbeavasid, kuhu pugesid igavust tundvad härrasmehed vahetevahel end unustama: kõlvatusi vajavad vallalised, tüsedad ja kõigest veidi tulpinud abielumehed, noored nolgid, kes ei julgenud sisse astuda avalikkusesse lõbumajadesse, mis töötasid keisrikulli kaitse all kuskil seal supelpargi taga. Ja lätlane Braunschweig, nüüd peaaegu vahetpidamata naeru kihistades, hakkas äkki kõrge ning heleda kurgutenoriga naljakaid

kupleesid laulma — armastusest ja truudusest, õnnetust petetud tütarlastest, kes läheb end ja oma maimukest jökke uputama, üle kogu kodumaa kuulsast hetäärist, kes teeb linnast linna uhket ringreisi ja keda lähevad «ausad härrad» ja «hallid saksad» vastu võtma juba linna triibulise piiritulba juurde. Ja peaaegu klaasina läikivate juustega ning korkkõvaks vahatatud härra Braunschweigi toetas omalt poolt kõigi meeleheaks patune tööliste-kaasagi:

«Selid Ellit kandsid süüles, —
ku-ni Munamäele üles —
näitasid tall' linnaraja
ja selle uhke, rõõmsa maja...»

Ja kõik naersid sellejärele nagu lausa pöörased: «Hohohool H-ho-ho-ho-h-hool!»

Peale kolme naise, kubjas Braunschweigi ja kapten Kubeliku võtsid sellest lärmakast pidutsemisest osa veel paar kahekümneaastast algavat metsapraakerit, kelle ninaalustel mustendas vaid harvu vurrukarvu. Need olid lihtsameelsed, heasüdamlikud poisid, veidi naeruväärsed ja tagasihoidlikud; nad pidid varsti nekrutiteks minema ja õhus hõljuv sõjakõmin tegi nad väga romantiliseks; nad teesklesid uljaid surmatormajaid ja olid endisse ohvitserisse, kes istus nendega nüüd ühe laua taga, peaaegu armunud. Hoides käsi laua all, pigistasid nad kordamööda endi vahel istuvat öövahi naist. Lätlane oli juhtunud nendega kokku tänaval, kus nad püüdsid parajasti mõnd koolitüdrukut, kes oleks neid kangelasteks pidanud. Ja nüüd nende loomupärane, noor tagasihoidlikkus kipus häirima oma naeruväärse lihtsameelsusega: nad vajasisid vaid süütut romantikat! (Kaks vanemat meest polnud siin aga kindlasti ainult selleks, et laulda ja et end üksteise käest kinni hoides rütmiliselt edasi-tagasi õõtsutada...)

Kapten Kubelik, sihitult-rahutu nagu kogu viimase nädala jooksul, hakkas kiirustama, lisas tempot, — kell oli juba pool kaksteistkümmend, milleks veel aega viita?! Noorukid, ootamatust hoost nakatatud, kisasid ja lärmaid teistega kaasa, püüdes näidata endid uljamaina, kui nad tõepoolest olid. Naised naersid mõttetult ja samuti teeseldes. Vein ja kümmel olid kauasest toasseismisest soojaks läinud, tundusid läägeina ega maitsnud eriliselt mitte kellelegi. Blond lesk, lahke ja kodune perenaine, kiirustas omaltki poolt — surus küünarnuki kapten Kubeliku põlvele ja lehvitas jälle pitsrätikukest, mille imar lõhn hakkas juba tüütama, ta pehmed sõrmed tundusid rasketena. Mustavereline Aada alustas järjekordseid kupleekesi süütu piiga igavesest truudusest, härra Braunschweig pistis sõrme sügavale suhu ja sümboliseeris seda truudust pudeli avamise paugatusega. «Hohoh-h-hool!» naersid kõik kooris. Joodi peenetele veinidele lisaks veel kaks klaasitäit kanget kroonuviina. Noorem ja uljam praaker lõi vähiga takti, hoides seda sõrgadest, mis rebenesid äkki keha küljest lahti.

«H-ho-ho-ho-h-h-hool!» naersid kõik kooris.

«Kelle... kelle terviseks?» küsis öövahi naine, lihtne inimene, valas klaasid uuesti täis ja püüdis lakkamatult mängida peent seltskonnadaami.

«Meie kõigil Mei-e-e kõi-gi-il!» ütles blond lesk, katsus samuti vähjaga takti lüüa, tundis oma pihku samuti vaid keha küljest ära rebenenud sõrgu jäävat.

«Ho-ho-h-ho-h-hoo-o!» naersid kõik kooris.

«Aga siis juba ükshaaval, mu armsad daamid ja veel armsamad härrad, — kõi-gi ter-vi-seks üks-haa-val!» kisas härra Braunschweig.

«Proositi! Elagu!» ütles ametnikutütar Aada.

«Ho-ho-h-ho-hoo-o!» naersid kõik kooris.

Kapten Kubelik tajus juba ammu veres sooja uljust, mis tõusis kiiresti pähe, sattus nüüd omakorda vaimustusse ja hüüdis:

«Sõja terviseks, sõbrad! Sõja terviseks!»

«H-ho-ho-ho-h-hoo-ol!» naersid kõik kooris.

«Jah, jah, sõja terviseks, joome sõja terviseks!» hüüdsid kaks noort praakerit ja trummeldasid rusikatega vastu lauda. Pudelid ja taldrikud klirisesid, üks kahvel kukkus kõlinal põrandale. «Sõja terviseks! Joome sõja terviseks... juheii!» kordasid kõik üha suuremasse hoogu sattudes.

Härra Braunschweig küsis haavava tooniga:

«Ohoh, teie siis kah... joote sõja terviseks?»

«Meie kah, meie kah!» hüüdsid noored praakerid.

«Kas te ei arva, et teie nokad on veel liiga kollased?»

«Kollased? Te ütlesite — kollased?»

«Jah, ma ütlesin — kollased.»

«Hohohool!» naersid kõik kooris, kõik peale kahe noore praakeri.

Blond lesk, tundes emavaistu sunnil pilgatavaile kaasa, katsus asja parandada. Kuid ta oli väga lihtsameelne ja hakkas teistesse piinulikult mõjuvaid rumalusi rääkima, tekitades juba kohe igavust. Tuju muutus peaaegu silmapilkselt loiuks ja veidi tuimaks. Krõbistati vähke, söödi, joodi; krõbistati jälle vähke, söödi jälle, joodi jälle; krõbistati aina vähke, aina söödi, aina joodi. Kapten Kubelikule meenus äkki, et lätlastest sõber oli talle kaasjoojate suhtes valetanud, ja ta hakkas kohe viha kiskuma. Et olukorda päästa, tegi blond perenaine ettepaneku juua veel üks klaas ja hüüdis kõrge ning kiljuva häälega, mis ei tundunud aga ehtsana:

«Kavalerid, kavalerid, jooge veel üks klaas... mei-i-ee, daamide, terviseks!»

«Jah, tõesti, kas me ei oleks kõigepealt kavalerid?»

leen ka omalt poolt ettepaneku: meie armsate, ilusate ja lahketate daamide terviseks! Hurraa!» hüüdis härra Braunschweig.

«Hurraa, hurraa, hurraa!» lõugasid noored praakerid talle kohe kaasa.

Meeleolu paranes jälle veidi — kuigi esialgu üsna pikkamuksi. Härra Braunschweig, vaimukas ja edev, hakkas konet pidama. Ta tegi seda väga teravmeelselt ja väga naljakalt. Silmi aeg-ajalt laugude alla pöörates rääkis ta kõigepealt armsast piduperenaisest, kuldse südamega proua Agaate Metsaotsast; siis ajas ta vahatatud vuntsid kikki ja pajatas ka ametnikutütrest Aadast; ja kõige viimasena külvas ta naerurõkatusi tekitavate ülistustega üle öövahi vallatu naise Lonnigi, kes oli ka sel pidulikul momendil tegevuses järjekordse singilahmaka hävitamisega, nagu kardaks ta tõesti, et keegi selle temalt veel viimasel silmapilgul ära võtab. Ta maalís suitsusesse ohku järgemööda kõigi nende pildid, säästmata värve, mis mängisid lihtsameelsetele pisaratele ja kubisesid rammusatest kahemõttelisustest, — ta varjatud roppused näisid lõhnavat niisama iharalt-soolaselt nagu need kehad, millest ta pajatas. Ja kui ta viimaks istus, kiljusid kõik lausa meeletuina, kõveras oma põlvede kohal, punased, higipisarad otsaesisel.

Nõnda läks aeg mingis lakkamatus askelduses ja larmis, ja see kõik ei omanud nagu mingit eesmärki ja tundus väga tühisena. Kui kisa ja naer vahel väsitama hakkas, räägiti vaid sõjast — sellest üksi — mitte millestki muust. Mehed — kahele noorukile nüüd lisaks ka härra Braunschweig — teesklesid võidu surmaminejaid, kelle tund ähvardab paratamatult lööma hakata; blond lesk selendas mahedalt veereva, kindlasti ja eksimatult oma otstarvet täitva häälega, et ka tema läheb sõtta: ta saab halastajaõeks ja hakkab haavatuid välja tooma otse tulest!

Ja äkki võlus valgel põhjal särav punane rist teisigi naisi.

«Muidugi, selge, see on kindlam kui aamen kirikus, mina lähen kahl!» hüüdis haritud ametnikutütar.

«Mina kah... mina kah!» noogutas patune töölinaine, kuid ei katkestanud ka nüüd söömist...

Ja õõ edenes, ja idataevas oli juba ammugi sügavas punases kumas, nagu verine. Imelikul kombel hakkas kapten Kubelik kainenema: mida enam ta jõi, seda teravamini taipas ta toimuvate tegude labasust ja inetust. Mis pagana pärast pidi ta neile hädavarestele seltskonda mängima — neile tillukestele libudele, neile kelkivatele nokkidele, sellele valelikule ja edevale laoplatši-kupjale! Kogu nädala jooksul küdenud uim mõõnas, lahkus nagu udu, jättis hinge õõnsa tühjustunde. Ta näis endale äkki naiivse poisikesena, kes ei tee oma aukraadile au, jah, ta peaks nüüd kohe sellest rämpsust vabanema, sellest neetud tsivilistide kambast, kelle totrused suutsid tas veel vaid läilust äratada! Ning ta tõusis viimaks, tõmbas kuue sirgu ja tahtis kohe lahkuda, heites väljakutsuvalt irvitades lätlase ette lauale paar paberraha, vaatamata nende numbroid.

Kuid ta ülbusel oli ka nüüd hoopis vastupidine mõju kui see, mida ta oma tigiduses taotles — härra Braunschweig ei võtnud endise ametivenna suurejoonelist ja põlastavat žesti selgi korral haavavana. Ta kisendas hurraa, kargas püsti, lehvitas kümnerublaseid ja teatas pateetiliselt, et ta lisavat endagi poolt teist niipalju: pidu võivat jätkuda! Noored kuked otsisid suure kiiruga mööda taskuid, rebisid nahkseid raamatukesti, laiutasid samuti. «Juhei, laskem käia!» hüüdsid nad teineteist kaelustades. Kolme naise silmis sädeles aplaus, — nende teenistus oli veel üpris väike. Kell oli pool kaks; väljas muutus kiiresti valgeks.

Olsekui sellest kõiki mõistlikkuseriegleid eitavast meelestusest veel kord hetkeks kaasa kistud, istus kapten Kubelik tagasi laua juurde. Proua Agaate — blond lesk — vahtis teda läbi ripsmete, naeratas vaikselt. Kui üks noorukeid luksuma hakkas ja teine ühes öövahi naisega uljust taotlevas hääbituses sohvale heitis, katkes see ijaline uim uuesti ja ta ei kannatanud enam välja.

Leskproua Agaate, nähes oma tummade palvete ja lubavate salamärkide asjatust, läks teda saatma. Kui nad eeskotta jõudsid, kaelustas ta kapten Kubelikku äkki selja tagant. Ta liibus kogu pikkuses vastu mehe keha — vedolalihaline, vananev naine, — ta rinnad, kõht ja niuded surutusid seda liigutust tehes laiaks ja lamedaks, nagu oleks ta voolitud pehmest taignast. Kuna ta taipas vist isegi, et ta võis võluda veel vaid ööpimeduses, mitte aga koidueelses puhtas karguses, muutus ta äkki väga vaikseks ning alandlikuks. Ja nad lahkusid tusastena ning vaenulikena, ammused armukesed, kel pole teineteisele enam midagi pakkuda ega midagi rääkida. Naine ütles vaid nagu igaveseks lahkumiseks:

«August... kui sõda peaks tõesti lahti puhkema... nagu inimesed kõik kinnitavad... ja kui sa tõesti pead lahingusse minema, siis... siis... tahaksin ma päris tõesti sulle abiks tulla su... su... su kangelasele!»

«Head hommikut! Tervita ka oma külalisi!» vastas kapten Kubelik jõhkralt ja läks kohe pikkade sammudega üle hoovi.

Kuid vaevalt uulitsale jõudnud, tasandas ta käiku: «Milleks rutata, milleks end veelgi enam väsitada, pagan võtku!» Juulihommik oli ilus nagu klaaspärl, ehkki veidi udune, — karastas ja hõõgus roosalt. Päike lähenes iga silmapilguga üha enam horisondile, et seda varsti ületada, tuul kohises puude latvades. Taevavõlvil polnud ka

täna ühtki suuremat pilvesagarakest ja sillutisekivid olid
õisest kastest tumedad.

Hall väikelinn magas veel väga rahulikult, kuigi akna-
ruutudel kumas juba lai hommikuvalgus. Ja läbi tühjade,
põhjatult-hääletute tänavate sammuv mees mõtles jälle
tigidalt:

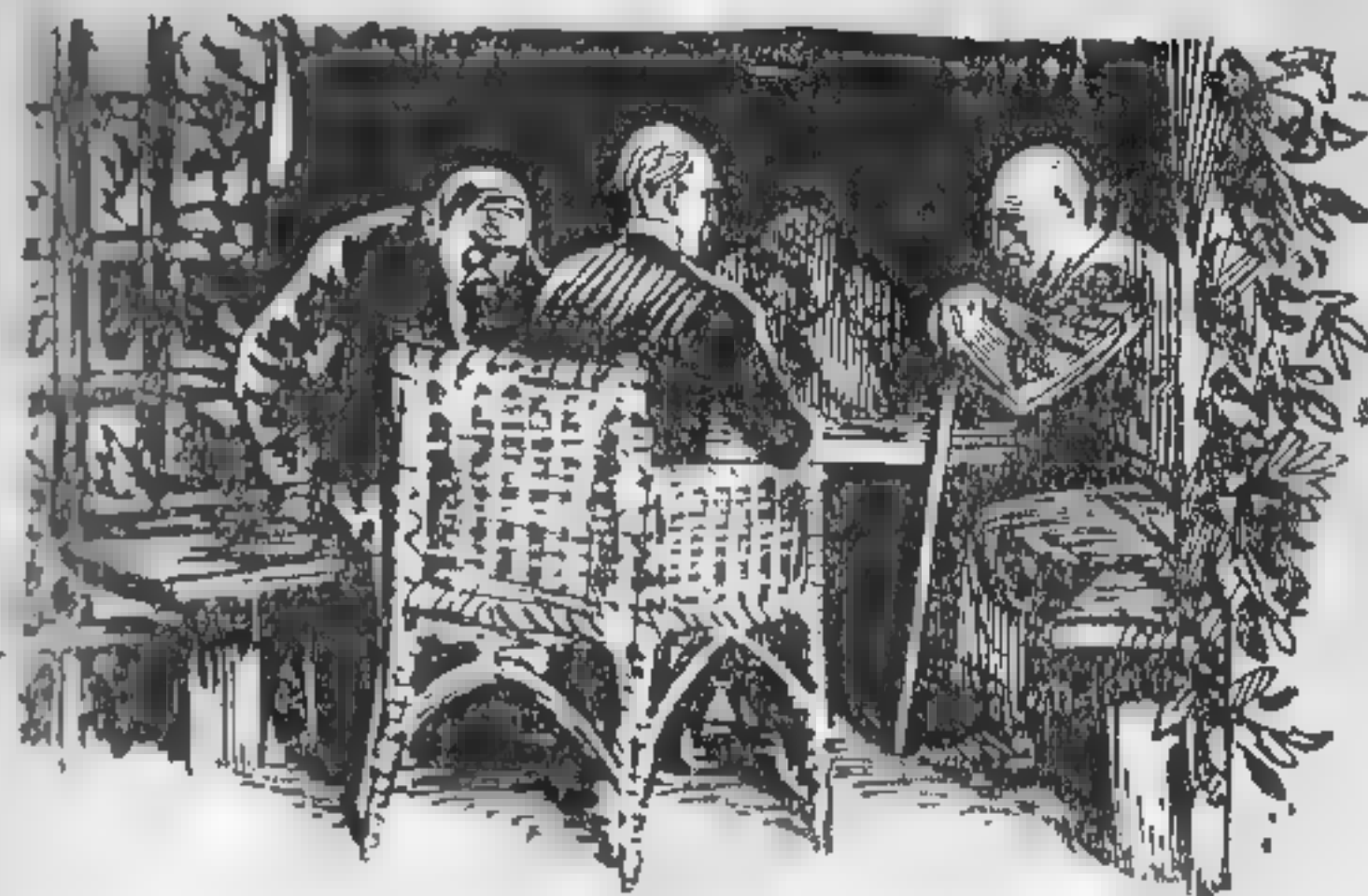
«Sõda! Ahaa! Küllap see juba varsti tuleb, et teile
vastu rasvaseid vatsu virutada... neetud unemütsid...
tuimad tolvanid... täissöönud orikad oma soojades
laudalatriites!»

Kui ta koju jõudis, heitis ta kohe magama.

Vana kodanlasemaja panetunud rahu langes tast üle
ja hakkas teda tasapisi lämmatama... nagu alati, na-gu
a-la-ti.

I I I N E J A G U

DOKTOR KUBELIK MÕNITAB
JUMALAT

Kui Anton suurte sammudega aiast lahkus, süda kogu maailma vastu täis vimma ja sappi, jäi kaubahärra Justus veel väheks ajaks lehtlasse. Ta rohkem konutas kui istus, rohkem nohises kui hingas, veidi aega lõi ta süda nii tugevasti ning kiiresti, et ta suur ning lai keha sellest lausa võpatas. Iga natukese aja tagant tõstis ta käe ja kratsis kimbatuses oma kahekordset lõuga, siunas mõttes poega, näis järsku häbi tundvat, krimpsutas südametäiega nägu. Jah, see polnud kuigi hea, see niisugune äkiline järelepärimine, — tema elu kõige õrnema koha osutamine, asjade ning olukordade puudutamine, millest ta oli seni piinliku hoolega hoiduda katsunud! Ta oli küll juba ammu endamisi tõdema hakanud, et

selline vanamoeline ja visa pidulikkude siltide taha varju pagemine pole ta äritegevusele enam kuigi vajalik, sest hästi läks viimasel ajal ju neilgi, kes tunnistasid end eesti suguvendadeks, — hästi nii varanduslikult kui auväärsusegi osas; ent kord oli see juba nõnda kujunenud ja veider ning rumal oleks nüüd korraga hoopis teised purjed üles vinnata, hoopis uus lipp masti tõmmata! Ning ikka rahutute sõrmeotstega habemetükalisi põski näppides sülgas ta viimaks südametäiega ja äigas kaastunnet ning hellitusi ootavale Neerole tüseda jalahoobi, nagu oleks kõiges juhtunud tõesti süüdi vaid see tõuguna rasvane, truu ja heasüdamlik neljajalgne sõber.

Kuid kaubahärra Justus polnud loodud nukrutsejaks ega norutajaks — ta oli kaine peaga teoinimene, kes ei jää kunagi liiga kauaks norgu ka üsna tõsise obaduse puhul. Jah, polnud kahtlust, tema suure kumera otsaesise taga oli küllalt veel talupoeglikku sarvkõva jonni: «Eh, mis siis, kellele kuradile see kõik korda läheb!» Pealegi teadis ka ta ise juba ammust ajast saadik, et nii teda kui ta vendi kiputakse selja taga naerma ja näägutama ja et täie usaldusega ei suhtu tema rahvuslikku päritolusse ei päris pesuehtsad saksa soost kaaskodanikud, ei viimasel ajal aina kõvemad kõra tõstvad tõelised eestlased, et ta pihta poetavad pilkeid teised... noh-hm-m... teised kadakadki. Aastakümneid ringi oli ta südamesse valu-tegevaks okkaks jäänud see pahandav tõsiasi, et p a r e m a t e s majades ei pööratud ta küllakutsetele põrmugi tähelepanu; et tema tõesti toredasse salongi ei toonud oma jalga ükski p ä r i s väärikas bürger; et tema lauas oli seni istunud vaid üksainus mõisahärra: ta enda lihane vend Martin, või nagu see end oma poegade üha kasvava kuulsuse tõttu ise nüüd nimetas — Martõnn Martõnõts. — Ta oli tundnud end sellest kõigest vahel nii hirmus looduna, et oleks meelsasti peadpidi sulgpaf-

jade kuhja alla pugunud ja valu ning viha pärast lausa ohuma hakanud!

Ent pikapeale harjus ta nendegi ebaõnnestumiste ning hulasaamistega. Veel vaid väga harva tegi ta kohmakaid katseid üle oma ukseläve tirida mõnd neist paljudest, kes pidid temaga igapäevases elus paratamatult suhtlema — temaga kaasa naerma, ta veidi matslikke nalju taluma. Ja ta elas oma elukest nõnda siis edasi samal kombel — ehkki ta ei tundnud end just väga õnnelikuna, polnud ta ometi ka just väga õnnetu.

Sel hetkel, kui ta end liigutas, et veidi teisiti asetuda ja lusatuju endast lõplikult maha raputada, tulid talle jälle meelde ajalehed, mida ta tahtis ju ometi kord läbi lugeda! Kuradi pihta, jah, kõik oleksid nagu omavahel kokku leppinud, et teda selles aina segada! mõtles ta pahuralt, ja kohe haaras teda jälle närviline ärevus. Heites kiire pilgu üle lehtlaukse maja poole, kust tuli otse ta juurde sirge ja imesile teerada, pistis ta käe vargsi laua alla ja korjas põrandale libisenud paberikahmaka ettevaatlikult põlvedele. Hallist maakivist tahutud, punaseks värvitud mütsidega ja traksidega põlvpükstes Baieri poisikesed põetud murul näisid talle mõistvalt silmi pilgutavat ja oma nägusid naerule kiskuvat: «Alga, papaa, alga julgestil!» Saksa haledalõpuliste muinasjuttude habemikud päkapikud toetusid tähnilistele kärbseseentele ja muigasid samuti: «Alga, papaa, alga julgestil!» Hoovist kostis ägedat sõnelust: naised valmistusid läheneva laupäevaõhtu vastu, üks kärarikkalt sundides, teised vihaselt sellele sundimisele alistudes ja vastumeelselt sõna kuulates. Ja veel kord ettevaatlikult lehtlast välja piilunud, hakkas kaubahärra Justus kõige esimesena avama saksa-keelse nädalalehe viimast numbrit, peatades nagu kartlikult hingamise ja puhudes oma suured põsed sisemise pinge tõttu pallidena pungi.

Kuid samal silmapilgul oleks ta viha ja valu pärast otse mõiratanud: tänavalt tulev jalgvärv käis ja veidi ragisev hää teretas lõbusalt. Ja üks teine tulija küsis kärarikalt: «Armuline proua, kas teie armuline härra on juba koju jõudnud?» «Jah, on küll,» vastas emand Emilie hää üliviiisakalt ja osutas kohe õiges suunas: «Läks laubesse. Eks ta seal vist istub ja... tukub.» Sammud hakkasid jälle liival krudisema, jalutuskeppide toksatused tippisid mööda rehitsetud aiateed otsejoones lehtla poole. Ja vaesel tagakiusatul jätkus vaevalt aega, et puhastada ainsa liigutusega laud, toetada pea kätele ja teeselda tõesti tukkumist.

Kaubahärra Justus kiristas hambaid ja ootas. Tihe vari langes ta näole. Vend Henriku hää ütles:

«Magab. Ma-gab, vana tõhki!»

«Aa, magab? Noh, mis siis ikka, eks ootame, kuni härrad ärkavad,» ütles kolmas külaline, kelles kaubahärra Justus tundis kohe ära oma naisevenna Tennis Adolf Kerichi, gümnaasiumi muusikaõpetaja.

Ja ta avas ohates silmad, — oli ju kindel, et need mehed ei lähe siit niipea.

Kuid ta nägi kohe, et uustulnukad ei tea veel isegi, kas lahkuda või jääda. Ja ta jätkas jälle teesklemist — puhus läbi vuntside, norsahtas järsku nii valjusti, et süljekübemed kuue-esisele lendasid.

Vend Henrik ütles:

«Jah, lõõtsutab tõesti... nagu hobune. Kas siiski maksub ootama jääda? Või teeme veidi müra — vahest läheb tal uni ära.»

«H-hee-e! Teeme, teeme müra, jah!» hüüdis härra Kerich lapsikult, naeris kõhinal ning kordas veel kord: «Teeme, teeme müra, jah!»

Ja siis seda müra tehtigi. Nad löid kepiotstega vastu põrandat, nuuskasid nina, kõhatasid, kolistasid jalgadega.

põristasid isegi sõrmedega lauale. Nad olid kuidagi väga elavad ja väga ülemeelikud, nagu oleksid nad tõusnud mõnelt äärmiselt veini- või õllelauast. Vend Hans — kogu suguvõsa au ja uhkus — naeris ja ütles ka oma poolt, — nähtavasti oli ta alles nüüd lehtlasse astunud:

«Vaadake, kuidas tõmbab aina põhja poolt, aina põhja poolt. Ei tea, mis me tast ikka äratame, las magab. Olge lühikesed, härrad, ja astuge sisse, ruumi jätkub siin vilus meile kõigile. Kus kohal meie jutt pooleli jäi, härra musicus?»

Kõik kolm surusid end laua juurde asetatud toolidele ning taburetikestele ja hakkasid tänagi kohe neid kangeid hollandi sigareid tossutama, milledega kaubahärra Justus polnud ikka veel harjuda suutnud. Pisut aega vaikisid nad, nohisesid kuumuse pärast, tundsid mõnu lehtlas valitsevast karastavast jahedusest. Isand Kerich, muusikaõpetaja, ütles viimaks mesimagusa häälega (see oleks hoopis paremini sobinud mõne usulahu jutlustajale kui tolele jändrikule, lühikese kaela ja suurte lotendavate kõrvadega neljakümne viie aastasele koolmeistrile):

«Kus meie jutt pooleli jäi? Meie jutt, härra doktor, jäi pooleli teie lapsiku ja — vabandage — rumala välte juurde, nagu poleks maailmas mingit korraldavat jõudu, mis asetseks meist endist väljaspool, aga juhiks meid siiski... Jah, nõnda te, vist ütlesite, härra doktor...?» Ning kohe ka kaubahärra Henrikule, nagu selle ees kaebust tõstes: «Eks ole, ma vist ei eksi, — meie härra doktor kinnitas meile täna jälle, nagu poleks maailmas mitte mingisugust... mingisugust...»

«Nõndanimetatud jumalati Õigel!» ütles doktor Kubelik.

«Jälle, jälle te algatel!» hüüdis härra Kerich koomiliselt hirmus.

«Kallis musicus, te võite kas või uluda ja ham-

baid kiristada, aga ometi ei suuda te mulle veidigi kaaluvamat tõendust esitada, mis näitaks vastupidist,» ütles doktor Kubelik. «Jah, mitte ühtegi, kallis musicus, mitte ühtegi. Te ajate ainult ammu juba habemesse kasvanud muinasjutte piiblist, prohvetitest, jüngritest ja kurat teab millest kõigest veel. Aga vabandage mind väga, härra musicus, — neis auväärses väidetes pole ju mitte midagi, mis jääks kaine kriitika ees kas või osaltki püsima, ega sulaks jalamaid nagu lumi kuumas vees. Jah, tõendage, tõen-da-ge, ja kui te seda suudate, võtan ma kõik sõnad tagasi ja järgnen teie neetud pastoratele paljaste päkkadega nagu jüngrid oma jeesukesele.»

Härra Kerich liigutas turtsakalt nina ja ütles:

«Hm-m, kui ma seda suudan! Aga teie ise? Ka teie ise ei suuda ju tõendada oma seisukohta, härra doktor. Ja olgu ka see öeldud — kahjuks pole ma märganud teie juures niisugust kommet veel iialgi nende aastate jooksul, mis me teineteist tunneme, see tähendab — kommet oma sõnade eest vastutada ja oma hirmsaid väiteid tõendada. Jah, jah, doktor, see on kahjuks nii — just teie pole mulle esitanud veel ühtegi usutavat põhjendust, et ... et ... et seda ... korraldavat vaimu ...»

«Jumalat!» kordas doktor Kubelik jälle nagu haukudes.

«Jah... et jumalat ei ole...» jätkas isand Kerich, kuigi oli ilmne, et säärase sõnade lausumine valmistas talle tõsist raskust. «Te ainult eitate, ja see on kõik. Ja mina ütlen teile praegu ilma naljata ja päris nõuan kohe: tooge teie mulle kas või ainult osalise tõendus oma sõnadele, ja mina järgiksin teid samuti... nagu... palverändaja... ususalgamise mõttes...»

«H-hohohool!» naeris doktor Kubelik ja hõõrus normenukkidega rõõmsalt oma kuivi, nagu paberiga kaetud lõuapärasid.

Vend Henrik, küllalt elutark ja ettevaatlik, et lasta enda ise sellistesse kõnelustesse (kuna tema talupoeglik kahtlemine ei lubanud teda vahekordi katkestada mitte millegagi, mis tundus temast tugevamana), pomises lepitada katsudes:

«Noh, noh... ärge ometi tülli minge! Tasemini, tasemini, sõbrakesed!»

«Nojah, nii see on, — kõige üle naerda, seda te oskate!» hüüdis härra Kerich.

Doktor Kubelik ütles:

«Aga mis te siis jampsite, kulla musicus! Ma ütlen teile vist juba tuhandet korda: asi, mis tahab, et ta olemasolusse hakataks uskuma, peab kõigepealt ise oma olemasolu tõendama! Ta peab end kõigepealt ilmutama, see tähendab näitama! Ja näitama end pidevalt, nõnda et me saaksime teda mõõta, ta omadusi uurida, teda kombata, nuusutada, keelega katsuda ja noaga või skalpelliga lahata. Kas see teie nõndanimetatud jumal on seda kunagi teinud, härra musicus? Kas on?»

Vend Henrik pomises jälle:

«Noh, noh... päris tõesti, ärge ometi tülli minge! Ja kas see jutt pole siiski... pisut ebasobiv jutt!»

Muusikaõpetaja Kerich jätkas peale hetkelist järelemõtlemist:

«Ei, mis te nüüd räägite, armas härra doktor...! Andke andeks aga — lapsikud sõnad, lapsikud sõnad! Jumal ei olevat end ilmutanud?! Jumal ei olevat end näi-da-nud?! Aga muidugi, muidugi on ta seda teinud! Ainult teie, teie üksi pole seda märganud!»

«Ah on ilmutanud? Ah on näidanud? Kus, palun?»

küsis doktor Kubelik ja vaatas laua alla. Kohe selle järel vahtis ta ka sohvakese taha, kõigisse nurkadesse, isegi tühja käsitöökorvi. Ja just nagu oleks tal sellest pühadust teotavast ülbusest veel vähe, naeris ta jälle mürinal, laotas käsi ja kordas: «Jah, kus ta on, palun. Kus — näidake mulle, olge kena mees. Minu vae-sekese silmad ei seleta teda igatahes mitte kuskil.»

«Uuu... ärge tehke, ärge tehke, oh-h ärge tehke!» hüüdis härra Kerich hirmunult.

Ja doktor Kubelik, jättes kohe vigurdamise, nagu oleks ta isegi kohkunud oma liiga kaugele läinud nal-jast, turtsus vaid väljakutsuvalt ning lausus viimaks väga pikkamisi, suutmata vaidlust siiski jätta:

«Te, ütlete mulle muidugi, et lugege piiblit. Tuhat tänu! Kuid teadus nõuab siiski kontrolli abil tõestatud fakte, ega lepi kaugeltki hullude meeste sonimisega või vanade naiste jahvatamisega. Kui mõni ebausklik eit tuleb ja kinnitab teile, et tema rahu lahkunud mees hulkuvat öösiti mööda maja ja kolistavat pan-nide ning padadega, siis ei tõenda see ju põrmugi, et surnud tõesti südaööl oma haudadest välja tulevad ja end omakseile näitavad. Kui külatüdruk usub nõidust ja püüab oma unistusteprints Jaan Jaani poega ära võluda sel teel, et ta söödab sellele sisse oma higi kaa-peid või tuhka põletatud kaenlaalusekarvadest, siis ei tõenda see põrmugi, et ta nõnda eesmärgile jõuab. Kui vanad taadid kinnitavad teile oma issanda jumala juures vandudes, et nad olevat sel ja sel öhtul ja sel ja sel ööl näinud päris ehtsat tulihända oma aita sõitvat, end vilja täis imevat ja jälle minema vuravat, siis — kas te usute seda? Kas usute, kallid härra musicus?»

«Rumalad võrdlused, — ärge pange pahaks, et ma teile seda ütleva pean,» sõnas muusikaõpetaja Kerich.

«Oo, kas arvate?» naeris doktor Kubelik ja vastas endale ise: «Muidugi — te ei usu seda! Sest kõigele vaalamata olete isegi teie niisuguste rumaluste jaoks liiga kaine mõistusega mees. Aga ometi usute te ilma uhegi kahtluseta neid lollusi, mida on lobisenud maailmale aastatuhandeid tagasi vanad valelikud juu-did. Palun, palun, ärge krimpsutage nii halvustavalt mina, nõnda see on, seal pole midagi parata. Eh, häbi, häbi sööb silmad peast, kui ma ainult mõtlen, et inim-kond on sääraseid ärkvel olles und nägevaid infantiil-seid ätikesi soojalt Heebreamaalt kummardanud ja austanud nagu ei tea mida või keda! Neile kas sündi-nud või vanadusest lollidele on süüetatud viirukit ja kõrvetatud mürril Nende auks on maha põletatud rik-kaid linnu ja tapetud kümneid tuhandeid inimesi! Nende jaburate ideede nimel on terved ja tugevad mehed ning naised müüride taha pugunud ja eitanud inimese kõige suuremat rõõmu maailmas — sigitamis-rõõmul! Vaadake, armas musicus, nüüd ma ulun omakorda — uhuuuuul! Sest kõik see, millest ma praegu kõnelesin ja mida teie usute, ei tõenda kau-geltki inimsoo mõistlikku arenemist, mida me tahame nii kangesti näidata oma õppivaile lastele. Kui ainult ette kujutada — loendamatud põlvkonnad tagasi, mil iga kohin ja kahin kuskil võsas sundis meie esiltsasid ja esiemasid kartlikult ringi piiluma, mõttesid rumalad olevused välja terve rea kujuteldavaid koletisi — ka juudid tegid seda — ja nüüd kummardame me üht niisugust koletist juba ligi kaks tuhat aastat ja nutame ning karjume ta ees, ninad põrandatoimus!»

«Jätke, jätke, jätke ometi oma hirmus jutt!» hüüdis härra Kerich jälle nagu ahastades, peod kõrvadel.

«Miks ma selle jätma peaksin? Ja miks see hirmus on?» kehtas doktor Kubelik õlgu. Ja kordas kohe

naerdes: «Tõendage vastupidist, musicus, tõendage vastupidist!»

Kaubahärra Justus kuulas, kuulas, hoidis ikka silmi kinni, hakkas äkki vihastama. Sellelaadilisi poisikeselikke jõukatsumisi sõnadega oli ta kaasa teinud juba kümneid kordi; ja tänaseski vaidluses polnud ta jaoks enam midagi uut, — see vaid tüütas. Pealegi hakkasid ta jalad kauasest kohal istumisest surema, ta ei julgenud end aga liigutada, lootes ikka veel teiste lahku-mist. Ja ta oleks südametälest kas või vanduma pistnud, kui muusikaõpetajast-usuvennast naisevend uuesti algas:

«Tõesti, härra doktor, teie materialism, uskuge mind, läheb juba üle igasuguse piiri. Mu vend, härra direktor Kerich, on füüsikaõpetaja ja ta on mulle mitmel korral üteinud, et elektrit, mida küll tuntakse, ei osata-vat ka praegu veel seletada. Näete nüüd, ahaa! Ometi ei kahtle isegi teie elektril olemasolust!»

«Paike, härra musicus, kuidas seda võikski? Sest elekter ju avaldab end, a-val-dab!» vastas doktor Kubelik.

Muusikaõpetaja Kerich oli jälle täies võitlushoos.

«Nil, nii,» ütles ta üleolevalt. «Elekter, tähendab, avaldab end...? I-lus, väga ilus! Aga issand jumal teie arvates ei avalda end? Noh, mu härra, eksite rän-gasti, — issand jumal avaldab end tuhanded korrad vägevamalt kui teie tühine elekter! Elekter, härra dok-tor, ongi ju üks issand jumala avaldusviisidest! Ja mis paneb päikese kiirgama? Ja rohu kasvama? Ja vee voolama mere poole, aga mitte vastuoksa? Ja vilja-seemne idanema, et sellest võrsuks uus vilj, mis idaneb omakorda ja võrsutab omakorda uut vilja? Või — et mitte laiali valguda — analüüsigem ainult taimede kasvamise küsimust. Näete, seal kohisevad puud. Enamik neist

on palju suuremad ja vanemad kui meie, kes me siin tühje targutusi targutame ja oma armsa Jehoova vägevuses kahtleme ja teda teotame. Ütelge mulle, palun, härra doktor, mis sundis kasvama ühtesid tam-medeks, teisi vahtrateks, kolmandaid pärnadeks ja neljandaid kaskedeks? Miks külvatud seemnest ei võr-sunud ebamääraseid monstrumid, vormitud nagu... verikäkid? Ah! Vastake mulle, palun!»

«Miks? Seda, kallid sugulane, teadus veel uurib!» ütles doktor Kubelik. Ja taibates ka ise oma vastuse nõrkust, läks ta üle oma tavalisele kombele. Ta ütles, püüdes kaasvestlejat vihastada või isegi solvata: «Aga küllap vist kindlasti sama looduseseadus, mis ei lasknud teid... näiteks konnaks või ämmatossuks areneda.»

«Noh, noh, noh... jumala pärast, ärge ometi tülli mingel!» keelas vend Henrik jälle ettevaatlikult.

Usklik muusikaõpetaja keris oma mõttekäiku edasi:

«Ja ega's puud üksi, nii on igal sammul. Kui me linnast välja läheme ja ringi vaatame — põllul, nur-mel, metsa all... ilusal aasal... mis me seal näeme? Lill õitseb, haljendab, laulab taeva poole oma väikest tänulaulukest. Võtke, härra doktor, see lill korraks kätte ja vaadake teda lähemalt. Missugune kooskõla, missugune... armsus! Õielehed on nagu... nagu... unenägu. Õiekobar on nii korrapärane ja imestus-väärne! Me oleme küll targad, aga ometi ei suuda me mitte midagi niisugust järele teha. Ja sellepärast ma palun teid, pa-lun, ärge rääkige ometi nii koledaid ja uskumatuid sõnu, — terve suur maailm tõendab teile ju igal sammul vastupidist... tehke ainult oma sil-mad lahti ja vaadake! Jah, ma küsin teilt, miks me ei suuda valmis teha ühtegi rohukõrrekest, olgu küll, et me peame endid nii äraarvamata targaks.»

«Kah mul asi, mille pärast tuska tundat!» ütles doktor Kubelik. «Seda enam, et me teeme valmis veelgi täiuslikuma olevuse kui on seda teie nārune lilleke või rohukõrreke: me teeme valmis ajuga inimese, kes mõtleb, käib, räägib tottrusi nagu teie praegu ja teeb oma nāo järgi juurde teisi inimesi, kes jätkavad ta tegevust. Maailmas, hārra musicus, on asi korraldatud nõnda, et üks ärgu tükkigu teise alale. Inimene loob inimesi, rohukõrred rohukõrssi, lillekesed lilli, meie alamal arenemisastmel olevad kaasvennad loomad teisi loomi. Ja oleks hullumeelsus, kui see poleks nõnda. Hahaha! Poleks ju vist kuigi kena kujutleda end sündinuks mõnest roomavast kahepaiksest või sõnnikut tuhnivast sitasitikast. Või inetust kitsast, kes närib puuksi... Või kui te oma naise juurde heidaksite ja selle asemel, et terveid ja tublisid kahejalgsid lurjuseid soetada, sigitaksite valmis peotäie sibulaid või veiseporgandeid... hahaha! Noh, näete, kui hea see on, et meie, inimesed, produtseerime ainult inimesi ja et teistsugused tagajärjed pole võimalikud ei tahtlikult, ei kogematagi.»

Kaubahārra Justuse vihahoog läks venna viimaste väidete juures üle — ta oleks meelsasti turtsatanud. Kuid ta suutis end ikka veel yāos hoida, laskis kuulda uue norina. Hārra Kerich vastas, olles vähe aega mõtteid kogunud:

«Need on jõledamatest jõledamad sõnad, mis te nüüd ütlesite. Aga ma ei pahanda teie peale ka nende üle, ma püüan teile vastata. Ma nimetasin puid ja lillekesi... ja seda, kuidas nende õitsemises ja viljakandmises näitab ennast välja meie issanda jumala juhtiv käsi. Võtame nüüd veel inimese hinge. Te olete küll välja uurinud kõik mustad ja kasimata asjad, mis keha peab tegema, et endal elu sees hoida, aga seda

te ei tea ikkagi, mis hoiab ülal inimese hinge... või kust tema tuleb ja kuhu tema läheb.»

«Uuuul!» hüüdis doktor Kubelik. «Jah, see veel puudus. Kas teile sellest ei aita, et te olete loonud endale jumala ta kolmes pales ja kiidulaule laulvad inglid, nüüd peab teil olema veel suurematu hingkihtus...! Noh, teate, hārra musicus ja kallid sugulane: te olete kohutaval kombel konservatiivne. Veel praegu, kahekümnendal sajandil, kujutate te ette, et kui te kord kärvate, avanevad teie lõuad nagu kotisuu ja teie hanguvast kerest lendab välja teie väiklane, sallimatu, tige mina, kel on järsku all maa peal kitsas hakanud ja kes igatseb taevalikkude avaruste järele?»

«Kuidas, kuidas!» hüüdis isand Kerich häält kõrgendades.

«Ma arvan, et ma väljendasin end küllalt selgete sõnadega!» ütles doktor Kubelik.

Muusikaõpetaja Kerich näppis pisut aega oma heledat mokahabet, liigutas huuli, otsis sobivaid vastuväiteid. Midagi veenvamat siiski leidmata, ütles ta viimaks:

«Me rääkisime elektrist. Mu vend, koolidirektor, tegeleb oma otseste ülesannete tõttu väga palju just nimelt selle teadusharuga. Alles hiljuti istusin ma ta kabinetis, kui ta tegi... katseid... akumulaatoriga. See omapärane masin, kui ta on korras, annab voolu; kui ta aga puruneb, see tähendab sureb, ei kao ta ometi lõplikult... sest me teame ju ometi...»

Doktor Kubelik katkestas teda jälle jõhkralt:

«Õige, hārra musicus, ka inimene ei kao lõplikult, ta laguneb ainult nendeks elementideks, millest ta koosneb. Muuseas — akumulaatorgi ei kao peale purunemist mitte kuhugi. Jäävad järele anumatükid,

vigastatud tinapiaadid, hape, mis valgub mööda põrandat laiali. Nõnda. Kaob ainult elekter.»

«Ahhaa, jah, elekter kaob! Just, just, nimelt — elekter kaob!» hüüdis muusikaõpetaja Kerich võidurõõmutsedes.

«Nagu inimesel kaob see nõndanimetatud hing,» ütles doktor Kubelik. Ja ainult hing, ainult see teie hing. Jaa-jaa härra musicus, kehast, mis hakkab küll kohe lagunema, kõduneb ja viimaks näiliselt kaob, jääb siiski, nagu ma juba ütlesin, midagi järele — elemendid, millest meie koed koosnevad. See teie armas hing aga kaob täielikult, täi-e-li-kult!»

«Noh, noh, kuulge nüüd, kuulge nüüd!» hüüdis muusikaõpetaja Kerich.

Vend Henrik ütles:

«Jah, ärge ometi tülli mingel! Ma palun päris — ärge ometi tülli mingel!»

Ja doktor Kubelik kordas:

«Ta kaob täielikult, see teie usuisade poolt välja mõeldud hing, selles pole kahtlust. Sest harmooniline koostöö organismis, mille produkt ta on, on ju kadunud. Jah, seda koostööd ei ole enam — iga elund seisab ainult omaette ja vaikib. Ja et koostööd enam ei ole, siis ei ole enam inimese «mina», see tähendab «hinge». Nõnda nagu akumulaatorigi juures: see kukkus maha ja purunes; anum läks rikki ja jäi ainult omaette; tinapiaadid varisesid oma õigelt kohalt ja jäid ainult omaette; traadid rebenesid lahti ja jäid ainult omaette. Mis seal muutus? Muutus see, et katkes harmooniline koostöö. Mitte, midagi ei kadunud... vähemalt esialgu... katkes ainult koostöö. Ja elektrit — pole enam. Sest alused ta olemasoluks on kohalt ära nihkunud. Täpselt nii on ka inimesega: Organite kooskõlaline funktsioneerimine katkeb, tuleb see, mida

me surmaks nimetame, ja see, mida me nimetame hingeks, kaob! Kaob, härra musicus! Kaob lõplikult! Kaob absoluutselt! Keha aga ainult muundub, kaob näiliselt.»

Doktor Kubelik, edev hästi ülesseatud analoogia üle, soputas end nüüd nagu kukk: nah, seda väidet too lolipea enam ei väära! Ta süütas uue sigari, muheles, ei tundnud vaidlusest enam õiget mõnu, muutus korraga uniseks. (Ka vend Henrikki oli tukkuma jäänud, sirge seljaga, nagu oleks talle tugikepp kuue alla pistetud.) Ja äkki vajusidki ta silmad kinni — likutoos, millega ta ajaviiteks mängis, kukkus lauale, sigar kõpsatas laialiseisvate põlvede vahelt põrandale. Tüllukesed higipisarad hakkasid alla valguma mööda la elurõõmsaid, veidi kortsulisi, kuid ikka veel roosaid põski. Ta pea otsis loomusunniliselt tuge, kaldudes hetk aega pahemalt paremale, ja vajus siis kukk-laga vastu toolileeni.

Muusikaõpetaja Kerich, kes armastas rääkimise ajal oma sõrmeküüsi silmitseda või vestinööpe näppida, ei märganud jutukaaslase väsimust veel niipea. Ta tõi esile veel terve hulga vastuväiteid, mis pidid selle jumalasaalgaja ta enda arvates tuhaks ning põrmuks legema.

Kaubahärra Justus kaotas jälle oma lõbusa meeleolu ja muutus pikkamisi nii pahuraks, et ta oleks meelsasti püsti karanud ja tüütava seltskonna sõimuga minema saatnud. Kuid loodus nõudis oma, ja viimaks uinus temagi. Kolme Kubeliku vägev norskamine pani lehtla lausa värisema.

Härra Kerich, märgates viimaks, et ta on juba hea tükikese aega tühjalt tuulde kõnelnud, tõusis vaikselt ja lahkus aiast. Ta käis kikiarvabail ja ta jässakas keha tegi iga sammu juures väikese hiiliva nõksatuse.

ISAND JUSTUS LOEB AJALEHTI

Vennad Kubelikud magasid rahulikult kuni kella kaheeni, ja kui nad viimaks ärkasid, tundsid nad üksteise ees veidi piinlikkust. Nad hõõrusid silmi, haigutasid pärani avanevate suudega, ütlesid paar kiitvat sõna ilma kohta, mis tundus juba veidi jahedamana. Doktor jutustas naerdes, et ta olevat juba hommikupoolikul uksele sildikese riputanud, milles ta teatas oma ühepäevasest ärasõidust: vähemalt polevat ta patsientidel nüüd juriidilist alust teda manada. Nad kohendasid end uniselt, katsusid veel ühe kui teise küsimuse üle vestlust alustada, jätsid aga selle ja tõusid viimaks. Ja nagu end millegi pärast tagantjärele vabandades, mainisid nad kõik kordamööda halba roidumust kogu kehas, — ei see olevist millestki muust kui sellest neetud põuakuumusest, mis kipub hävitama vilja ja tapma inimesigi!

Kaubahärra Justus saatis külalised väravani, tuli kohe tagasi lehtlasse, korjas ajalehed põrandalt üles, toppis põuetaskusse. Nälg näpistas kõhtu ja ta ruttas raskelt jalalt jalale vajudes majja. Laud oli kaetud; lapsed ootavad suid vesistades söömaaja algust; igas ruumis tiksus kell. Ja kui oli jälle hea tükike aega oodatud — sel korral fihiselt ja üksmeelselt — sai ka emand Emilie viimaks mahiti lauda istumiseks loa anda, ise samal ajal suure kilruga üle naksatava põranda tõtates ja kangesti pika musta taftkleidiga valju kahinat tekitades.

«Tere päevast, ema, kuidas läheb?» küsis kaubahärra Justus, tõmbus äkki lõbusalt kühmu ja suudles kõigile kolmata naise kätt.

«Oo, tänan, papi... palav on!» vastas emand Emilie ahkelt — ta oli ilmsesti liigutatud mehe ebatavalisest lähelepanust.

Istuti kohe lauda, hakati kohe sööma — viisakalt üksteisele toitu ulatades, pealtnäha väga vaikselt, auväärsel tsjalikkusega. Kuid polnud kahtlust, et kõigil oli midagi üdamel. Anton, suutmata ikka veel lahti saada hinges päirivast vihavimmast, mossitas huuli ja püüdis näida traagiliselt murtuna; vähemad lapsed — õde Erika ja selst paari aasta võrra vanem vend Rondolf — näisid varjavat mingisugust ainult neile tuntud saladust ja piilusid silkulmu. (Nad teadsid, et ema kitsad silmad jälgivad neid lakkamata, ja see teadmine aina suurendas kanget vajadust sellest ainult neile tuntud saladusest mõelda ja sellega vargsi tegelda.) Paul, kahekümneaastane õlitatud peaga tähtis mees, nägi hirmsat vaeva sellega, et olla sama soliidne nagu isa ja ema — ta ei teinud ühtegi ülearust liigutust, hoidis selja hästi sirge ja surus küünarnukid õige te lauakommete kohaselt vastu külgi. Asetati leivaviiludele vorstilõike; tõsteti hõbekahvlitega suhu tillukesi lihakillukesi; näriti väga kaua, jahvata-

vate liigutustega — nõnda läbipuretud toit pidi tarkade peade arvates organismile kõige rohkem kasu andma. Puude vahelt aknasse paistvad päikesekiired libisesid üle emand Emilie lühikeste sõrmede ja peegeldusid läikivalt taldrikupõhjalt teises lauaotsas istuva isand Justuse higist ja supiaurust niiskele habemetutile. Kuigi noored hoidusid kramplikult igast koerusest, mida nad oleksid ehk tõesti meelsasti teinud, pidasid korda armastavad vanad siiski vajalikuks neid õpetada.

«Erikal Kes siis lahtise suuga närib! See ei passi ju viisakale tütarlapsele!» hüüdis ema.

«Rondolf, kahvel korralikult kättel Hoiad seda nagu m-mats sõnnikuharkil!» sõitles isa.

«Oh, mammi, ära nende peale parem sõnu raiskagil!» ütles vanem vend Paul väga väarikalt ning väga paipojulikult.

Ja Anton, ikka tighedust täis nagu pois, lisas omaltki poolt, püüdmata varjata oma sõnade taha peidetud halba pilget:

«Jah, fui, inetu! Sakste lapsed — ega te ole ometi pärit... kustki sealt Pärnu-Jaagupi kandist!»

«Sina, poiss, ära aja pindu keelesse!» ütles isand Justus, oli aga liiga heatahtlikus meeleolus, et tülinorijaga pikemat juttu ajada.

Kui see perekondlik, väga pidulik toiming viimaks lõpule jõudis, võttis isa ajalehepaki kaenlasse ja suundus saali, et viita siin ülejäänud päevaosa: ta enda kabinet asetses vastu päikest ja oli liiga kuum, pärastlõuna-uinakuks polnud aga enam tahtmist. Pealegi kuulis ta koguni selgesti, kuis emand Emilie rammusa kõhutäie pärast ohkides juba voodisse puges, ja ta teadis, et nõnda, naisega ühes olles, ei saaks ta jälle segamatult süveneda sellesse ärevasse naudingusse, mille ta oli pidanud niikuinii edasi lükkama juba enam kui kümnel korral. Ja saavad

õnner vahelanud soojade viituhvlite vastu, mille mada lad kannad löid iga sammu juures tasakesi laksatades vastu põrandat, astus ta suurde kandilisse ruumi, mille muutsid tumedaks sügavrohelised, kuldsete lilledega tapeedid.

Kuid ta ei julgenud praegugi veel lugema hakata: ta polnud kindel, et teda siiagi segama ei tulda. Ta istus kaleviga kaetud kiiktooli, hõljutas end pikkamisi üles-alla, veeretis rahutult põidraid, liigutas varbaid, mis olid kiisastes kamassides sügelema ja kipitama hakanud. Maja köögitiivas tõtati, kolistati toidunõudega, teenijate hääli polnud aga kuulda: askeldusrohke poolpäeva ja hoolika perenaise tagantsundimine olid juba oma töö teinud; noored kasutasid aega, mil ema oma traditsioonilist lõunauinakut magab, ja kadusid vaikselt oma eritavaid askeldusi askeldama.

Kaubahärra Justus otsustas veel pisut oodata, vedas pilku ajaviiteks mööda tuba edasi-tagasi. Ta vaatles juba harjumuseks kujunenud tähelepanuga nikerdatud jalga-dega riivleid; neil seisvaid kirjuseid portselankujuseid; heegeldatud linakesi, mida võis näha igal mööbliesemel; silmitses veel tänasenigi püsinud uhkusetundega suurt tiibklaverit, mis täitis peaaegu kolmandiku toast, — nagu kõik siin, nõnda oli seegi ilmseks tunnistuseks pererahva jõukusest ning väarikusest. Ja ta luges pikkamisi veerides (ehkki ta teadis iga sõna ammugi peast) mustade klaaside alla surutud tinapaberist mõttesalmikesi, mille kohal hõljusid jeesukesed palmiokstega, punnispõs-lised inglid vahutavalt pilvetükkidel ja habemikud taeva-taadid Siinai mäe imeilusasti korraldatud suitsus. «Minu majas elab vägede Jehoova!» kuulutas üks selline sal-mike. «Talle veri lunastab kõik minu patud!» teatas teine. «Issand saadab mind minu eluteel» ja «Inimene mõtleb, aga Jumal juhib» kinnitasid kolmas ning neljas.

«Lunasta, oh Önnistegija, oma alandlikku sulasti» palus aga kõige toredamasse kuldraami paigutatud salm, mis rippus magamistuppa viiva ukse kohal. Määratu suur õlimaäl, nailivne ja kallihinnaline, näitas Jeesust teravate murdlainete vahel kätt ulatamas Peetrusele, kes istus vees kuni kaenaldeni. Ning teenides ikka kombelisust ja kaunidust, ilutses kohe selle vaga pildi kõrval peaaegu samade mõõtudega lõuend vastu jämedat puutüve nõjatu- vast ja sulega kübarat kandvast kikkvuntsidega jahime- hest, kes sihtis silma kinni hoides suurt, põlvini ulatuvas rohus seisvat põdrapulli.

Kaubahärra Justus, ikka nõndaviisi oma esindustoa sisustust vaadeldes, kuulas samal ajal valvsalt teise kõr- vaga ja mõtles viimaks, et õige aeg ongi kord ometi saabunud. Ta pistis käe ettevaatlikult põue, et võtta sealt niiskest ihusoojusest juba pehmeks muutunud ajalehti. Kuid selle asemel juhtus temaga äkki see, mida ta oleks kõige vähem oodanud: ta jäi siiski magama, sügavalt ja rahulikult, nagu ta oli seda teinud peaaegu viieteist- kümne viimase aasta jooksul, peaaegu iga päev pärast mõnusat kodust lõunasööki.

Ning — mis sealjuures kõige veidram — vastuoksa oma tavalisele harjumusele hakkas ta täna kohe und nägema... täpselt nagu siis, kui ta veel üsna noor oli. Ta nagu läks kuhugi — kibekärmesti ästudes, sõber Neero ikka ustavalt kannul. Nad väljusid mingisugusest võhivõorast, jämedast lattrauast valmistatud väravast, mis pidi nagu olema tema enda koduaia värav, mis aga seda samal ajal ometi ka ei olnud; nad pöörasid mööda kitsast, poolpimedat ja samuti võhivõorast tänavat esmalt otse mere poole, tegid siis kuskil ootamatu kää- naku ja jõudsid äkki «Bürgermusse» ette, kus seisis maa- ilmatu rahvahulk, kõige ees linnapea Brock ja kohe selle kõrval kõrendina pikk parunist linnanõunik Wolfenbüttel,

kollega ta oli alles möödunud hommikupoolikul oma jalu tuskaiku tehes kokku puutunud. Ja nende kahe selja tagant vilkus veel määratu hulk tuttavaid nägusid; ja kõik plaksutasid talle, hüüdsid, vehkisid kätega; ja ta üda lausa rökkas seda nähes ning kuuldes rõõmu pärast, sellise suure rõõmu pärast, et see teda magadeski vapus- tas ja kõige tagatipuks magusa õnne pärast valjusti nuuksuma pani.

Kuid tänase lõunauinaku üllatused polnud veel lõppe- nud, oh ei, need alles algasid. Korraga tegi kaubahärra Justus paar vallatut, nooruslikult kõpsutavat hüpet, siru- tas ühe jala kuidagi kentsakalt ette, andis teisega tubli lõuke ja tõusis sujuvalt hõljudes õhku, täpselt nõnda, nagu ta oli teha armastanud neil kaugetel aegadel, mil ta oli veel noor tugev mees ja võis oma kaubapambuga maha rännata ühtejärke kümneid versti. Ja rahvahulk eesotsas härra linnapea Brockiga jäi tast kaugele maha... ja kaugele maha jäid tast tänavad, neid piira- vad majad, kogu kodulinn oma teravate katuseviilude, merelahe, jõe ning kuuekorstnalise papivabrikuga. Ja see väike must täpp, mis libises edasi tast veidi eespool, polnud ju keegi muu, kui ta truu sõber Neero: ka tema oli vaevalise ja väsitava kõndimise mõnusa ja peaaegu magusana tunduva lendamise vastu vahetanud, — ta lühikesed kõverad jalad sibasid õhus nagu siis, kui peremees ta vahel eriti kuumal suvepäeval madalasse vette viskas, ta pikk peenike saba oli taga naljakalt sirgu ja oleks nagu otsast välja ajanud helevalget, kangete hollandi sigarite järele lõhnavat suitsu.

Isand Justusele tundus asjaolu, et ka paks ja raske- pärane Neero nii hea eduga lennata suutis, väga nalja- kana ja ta avas juba suu, et selle üle veidi mõnusat naeru lasta. Ja jälle — just sel hetkel, kui ta oli seda juba tege- mas, viskas unenägu sisse uue vembu: see, kes rajas

endale tast eespool pilvede vahel teed, polnud hoopiski mitte mägrakoer Neero, vaid... emand Emilie, tema seaduslik naine nii inimeste kui issanda jumala enda eest!

Korraga toimus kaubahärra Justuse meeleolus sügav muutus: kõik hea, rõõmus ning magus kadus sealt nagu käega pühitult, ja see, mis sinna järele jäi, oli raske, hirmus, tinana külm tusk. Oli nagu tarvis ette võtta midagi senisest hoopis erinevat, korda saata midagi senisele hoopis vastupidist. Ja ikka väljasirutatud kätega oma liikumist juhtides, kord ühe, kord teise jalaga tublit hoogu andes, tegi ta äkki järsku käänaku ja libises emand Emiliest kiiresti kaugemale, aina kaugemale... otse edasi oma isiklikku teed mööda, ära, ära, ära, ära!

«Justus, Jus-tu-us, papi, oo-ta-a mind!» kostis ta selja tagant. Ja kaubahärra Kubelik hakkas vehkima nüüd käte ja jalgadega korraga, pannes välja kogu oma jõu ning rammu, mis sellest järjest korduvast hüüdest otse kümnekordistus!

Kuid üllatused ei lõppenud ikka veel — isand Justuse kummaline unenägu tegi sisse uue ootamatu haagi. Ta keha hakkas järsku paisuma, muutus ümmarguseks nagu õhupall, ajas pinguli kõik selle, mis ta enda ümber kandis! Jäid kitsaks püksid; hakkas suruma vana tubli saterkuub; soonisid valusalt kägistades õlgadesse ja rinna voltidesse traksid, mille pandlaid ning šnalle oli ta alles eile järele lasknud. Issand jumal, tule ise appi ja avita — ta peaks ometi nõnda paisudes kergemaks muutuma ja veelgi kõrgemale tõusma, tõepoolest aga toimus midagi risti vastupidist. Ta suur kõht oli täis nagu tina, see tina surus vastu vaheliha, otsis väljapääsu, midagi ta sise-muses mürises ja põrises ja ... ta hakkas laskuma, laskuma, madalamale, aina madalamale, kuni ta märkas viimaks, et ta ei lennanud üldsegi mitte kõrgete pilvede

keskel, nagu see talle seni paistis, vaid oma isikliku maja lae all, söögiloas, otse pikaks tõmmatud laua kohal, mille ümber istus kogu ta lähim sõpruskond: vend Henrik oma naisega, vend Hans, see suguvõsa au ja uhkus, naisevend Kerich oma emandaga. Kõik naersid ja näitad talle näpuga. Ja just kui ta tahtis viimseid pingutusi tehes kogu linnas tuntud ja kogu seltskonna poolt imetletud inglise kappkella laele puhkama istuda, jõudis vihane naine talle järele, haaras ta küünarnukist kinni ja ütles sõideldes:

«Justi, papake! Oh Justi, papake küll, — kuidas siis nõnda võib, armas, kallid mees!»

«Mina... mina... mina pole mitte midagi teinud, mis...» pomises kaubahärra Kubelik, ärkas iseenda häälest ja avas kohkunult silmad. Ning nähes emand Emiliest tõesti ka ärkvel olles enda juures seisvat ja teda tõesti käsivarrest hoidvat, küsis ta kohe ühegi põhjuseta vihaslades: «Noh, mis on? Mis ma's jälle sihukest korda saatsin, et...?»

«Issa ristike — pluht, pluht, noh, pa-a-pil!» ütles naine sosinal.

«Mis — pluht?»

«No pluht, noh! Mu vennas oma prouaga... proua Kerichiga... astusid sisse ja härra Kerich tahab siia sinu juurde juttu ajama tulla. Jäl-le pole sa sokke vahetanud!» pehmendas ta kohe oma sõnade mõtet.

Kaubahärra Justus tõmbas ninaga, punastas, vihaslas veelgi enam.

«Pagan ja põrgu... kas sa sonid, või!»

Emand Emilie muutus omakorda pahaseks.

«Mina? Sonin? Kuidas, kuidas ma sonin? Mitte midagi ma ei soni! Nuusuta ise — just nagu... nagu... mõne matsi talukambris. Tõuse, tõuse nüüd kähku ja lähme söögituppa, siis vennas... jätab siia tulemata.»

Kaubahärra Justusel oli naise ees nüüd nii põletavalt häbi, et tihhe puna ei katnud mitte üksi ta higistavaid põski ja kõrvu, vaid isegi otsaesist — see lausa hõõgus nagu tule paistel. Ja et seda põletavat häbi otsustavalt maha salata, ütles ta madala häälega, iga sõna tarbetult alla kriipsutades:

«Mam-mi, kas sa ise mõtled kah, kui... kui... jämedasti sa... praegul Asjata, as-ja-ta pöörasid sa jutu neile sokkidele! Mu hing on sellest süüst puhas nagu... nagu allikavesi. Aga seda ma ütlen sulle küll: kord sa mu oma hirmsate toitudega tapad — peaksid ammugi teadma, et nii-i rasvased asjad mu maksa üles paistetavad, ja... ja... noh... puhutusi tekitavad!»

Emand Emilie taganes veelgi, otsis lepitust:

«Hea küll, hea küll, papi, ära siis kohe jälle... nii kurjalt...! Laud on õhtueineks kaetud, lähme, lähme keha kinnitama!»

«Mine... kui tahad! Ja ütle sellele... oma vennale... sellele lo-lorule... lorule... et ma haige olen ja... magan juba!» vastas kaubahärra Justus, sirutas jalad solvunult välja ja sulges silmad — märgiks, et ta o-me-ti kord rahule jäetaks.

Emand Emilie püüdis teda veel küll nii, küll teisiti veenda, ohkas viimaks ja lahkus saalist. Kaubahärra Justus kuulis teda nutuse häälega hilistele külalistele vajalikku valet sepitsevat; isand Kerichi vaga häälel avaldas lootust issanda sügavale armule; kõigi haiguste ees peaaegu paanilist hirmu tajuv proua Kerich kiljatas ja hakkas kohe minema kiirustama, seletades kõigisse tubadesse kostva häälega, et nad tänavat väga õhtusöögile kutse eest, et nad olevat kah-juks just enne kodunt lahkumist einetanud ja et neil olevat — ülepea — tarvis kiirustada, sest... Ja läinud nad olidki: kartliku emanda

meel muutus kord-korralt vaiksemaks, eesuks käis, ta kolksatas heledalt raudvarbadest aiavärvigi.

Lorud! lo-lo-rud!» pomises kaubahärra Justus ikka veel väga sõjakalt, kuid tundis nüüd häbi ning piinlikkust oma üleearuse ägedusegi pärast.

Isand Justus Kubelik hoidis pilgu oma risti asetatud ormedel, ohkas sügavasti, kuulis ikka toidunõude nobedat klõbinat, mis einetajad tekitasid. Ta kõht kolises jälle ähvardavalt ja ainus mõte toitudele, mille lõhnu tõi tuul talle aeg-ajalt ninna, pani südame iiveldama, — sohh, jumal tänatud, see toiming oli jälle lõppenud! Köögis pesti kiirustades taldrikuid ja nuge-kahvleid; siis vajus üle suure vana maja sügav vaikus, — algas öö oma väljakujunenud korra ning kommetega. Veidi hiljem kuuldus läbi poekvii seisva ukse pealetükkivalt-edvistavat sositat: ikka veel mehe peale vimma kandes oli emand Kubelik enda juba lahti rõivastanud ja palvetas enne voodisse minekut. Arvatavasti olid lapsedki täitnud oma usukohustused püha kolmainu vastu ja läksid müriinal joostes teisele korrale, kus nad magasid Antoni toaga kõrvuti asetsevas toakeses; Paul läks aeda, et suitsetada ja «veidi elu üle järele mõelda»; teenijad põmistasid köögis, tasast jutukest — südapäeval nad teineteist kuigi hästi ei sallinud, õhtul muutusid nad ootamatult leplikuks ja võisid vahel poole ööni sosistada ja teineteisele põnevaid tondilugusid jutustada. Ja siis polnud kuuldavat enam midagi peale tänaval jalutajate sammude kabina, mis, ühinedes mere tasase kohinaga, hakkas väsitama ja ähvardas jälle und laugudele kiskuda.

Kuid kaubahärra Justus pidas sel korral mehiselt vastu ja suutis end erksana hoida. Ometi viimaks oli saabunud õige aeg, o-me-ti vii-maks! — pärast pikka ja piinarikast ootamist! Ta tõusis, nihutas kiiktooli üsna akna alla, pistis käe põue ja tõmbas sealt esile esimese kätte-

juhtuva ajalehe. Ta avas selle; ta käed värisesid; ta süda tuikas kärsitult ja peaaegu valusate tuigetega. Esimesel leheküljel polnud midagi! Samuti ka teisel mittel Kolmandal ja neljandal leidis ta vaid kuulutusi ja lühikesi palasid õnnetustest ning kuritöödest. Kuid ta ei lasknud end sellest esimesest pettümusest kohutada, muidugi mitte. Ja kui ta ajalehte veel kord tasase krabinaga sirvis, oligi ta viimaks seal, kuhu ta sellise kärsitusega ruttas: viimasel leheküljel, selle keskpaigas asetses paber-rubla suurune pilt, mida ta oma esialgses kärsituses ei märganud — vaevalt keskikka jõudnud julge pilguga paks mees uhkes tuletõrjujamundris —, mille alla oli trükitud suurte ning rasvaste tähtedega: «*Härja Justus Kubelik, meie kodulinna tubli mees, kes võib varsti tagasi vaadata oma kolmekümne viie aasta pikkusele suurele elutööle.*» Ning siis tuli kaheveeruline kirjeldus, — pateetiline ja magushoogne:

«Nagu meile teatatakse, pühitseb üks Pärnu linna auväärne kodanik ja suurkaupmees 20. juulil käesoleval aastal oma kuuekümnendat sünnipäeva ja tuletõrje tegevusest osavõtmise kolmekümne viie aasta juubelit. Härja Justus Kubelik on üks neist vähestest meie isamaapoegadest, kes on kogu oma jõu rakendanud kaaskodanikkude avitamisele ja aitamisele. Kus on häda ilmsiks tulnud, seal on ta alati juures olnud, kus on tuli lahti pääsenud, sinna on ta alati vaeva ja raskusi kartmata appi tõtanud. Ta ei ole kunagi jäänud oma pehmesse voodisse lamama, kui hädakellad on ööpimeduses teatavaks teinud õnnetu loo: «Tuli, tuli lahti!» Esimesena on ta alati kohal olnud ja viimasena on ta alati sealt lahkunud. Oma isikliku eeskujuga ja vahvusega on ta julgustanud sadu ja tuhandeid noori mehi, kes on leekide kohutavast tantsust ära kohkunud ja kelle südamesse on asunud hirm ning kartus, seistes palgest palgesse vasta-

mis mollavate loodusjõududega. Kolmkümmend viis aastat teenida oma armast kodulinna, ilma selle eest ühtki tasu või auavaldust nõudmata, kas see pole suur heitegu meie austatud härja Kubeliku poolt, kelle kätt me surume selsinasel 20. juulil ja kelle auks me hüüame uhiselt ja ühes kooris: «Tänu sulle, oh õilis mees ja tugisõnu kaua su kuldne süda, eeskujuks ja kinnituseks oma linale ja rahvale! Kolmekordne hurraa ja palju aastaid, meie armas ametivend härja Justus Kubelik.»

Kõik! Pagana pihta, kas tõesti kõik?! Aga kuhu on siis jäänud käesoleva kirjutuse teine pool, mille ta teadis ameti peaaegu niisama pika olevat, nagu oli seda praegu läbiloetud osa kahjuks üsnagi tuhmilt välja tulnud pildi all?

Kaubahärja Justus pööras ajalehte edasi-tagasi, kort-sulas kulmu, ei leidnud aga siiski kaotsiläinud veerge. Jah, neid polnud kuskil, need olid nagu õhku auranud, ta kõrvus kõlas neist vaid paar katket, mis olid teda eriti liigutanud. Nilsis oli see... see k a m p tüssanud teda tema aupäevalgi, need nõndanimetatud eestimeelsed kaabakad, keda jätkus tõesti ka igale poole, — ta teadis ju täiesti kindlasti, et sõber Kerich, muusikaõpetaja, oli i g a oma kirjutuse lõppu lisanud ka üpriski pika ning sooja jutu oma õemehe elukäigust, nõnda nagu seda oli aastakümnete jooksul uskuma hakanud enamik tema kaubatarvitajatest ja armsatest majasõpradest...

Kaubahärja Justus lükkas põlvedele laotatud ajalehe kärsitult kõrvale, haaras kärmesti pihku järgmise. Vähe-malt selle veergudel poldud teda ninapidi veetud: jutt temast endast ja ta kangelastegudest oli sama pikk nagu see, mis ta oli äsja lugenud, ja kohe selle järel tuli veel ka vähemalt poolsada rida asjalikke eluloolisi andmeid, mis ei säästnud üldkokkuvõttes samuti ei värvide lopsakust ega kontuuride teravust. Ja ta luges jälle pikkamisi

ning asjalikult, tundes kogu aeg kurgus liigutuspisarate magusust, kõditavat nagu hea viin:

«Härra Justus Kubbelich kuulub ühte neist vanadest perekondadest, kes on varustanud meie armast Maarjamaad oma nooremate võsudega. Ta on Breemeni esimese gildi suurkaupmehe härra Jan Kubbelichi seitsmes poeg. Leides, et vanemate maja ei suuda talle pakkuda nagu kord ja kohus meelitavaid tulevikuväljavaateid, ei kartnud härra Kubbelich möödunud sajandi viimase veerandi alguses ette võtta pikka ja väsitavat reisi Baltimaale, et asuda siin iseselsvale ja õitsvale järjele. Ühes oma südi venna Heinrichiga murdsid nad kohkumata läbi raskuste ning katsumiste, töötasid endid juba varsti haljale oksale ja asutasid kaubamaja, mida tuntakse praegu üle kolme kubermangu. Kes küll neist, kes on juhtunud vahel härra Kubbelichi kodulinna, pole näinud seda pikka ilusat hoonet, mille lettide taga teenivad ostjaskonda paljud viisakad sellid ja õpilased! Kes küll pole peatunud ja küsinud mõnelt möödaminejalt: kellele see kõik kuulub, kes seda kõike valitseb? Jah, kes meist, härra Justus Kubbelichi sõpradest, pole küll korduvalt suures imestuses käsi risti asetanud ja imestanud: issand, issand, kuidas sa oled andnud küll mõnele oma sulasele nii palju jõudu, osavust, mõistust ja pealehakkamist? Nagu me kuuleme, on härra Justus Kubbelich ka praegu veel, oma kuuekümnendas eluaastas, väga hea ja tugeva tervise juures ja võib ennast julgesti kõrvu seada mõne hoopis nooremaga, mida meie kõik soovime talle veel kauaks ajaks, rõõmuks oma ligimestele ja kiituseks oma jumalale.» Ja selline meeldivalt austav õiglane kiidulaul kestis veel tublisti sama suures ulatuses, muutes oma ilusa tooniga helgemaks isegi selle sünge toa, mis tõmbus nüüd iga silmapilguga aina hämaramaks.

Olles kõik enda kohta käiva hoolikalt läbi lugenud,

oliski üks kirjutus sarnanes väga teise omataolisega, tõusis isand Justus kiiktoolist, ringutas mõnusalt meelel, naeratas ja heitis sohvale. Ta laskis pilgul nüüd üle libleda neistski kirjutustest, mis käsitlesid Vabatahtlikkude Pritsimeeste Seltsi lähenevat juubelipäeva ja mis meenutasid teda veelgi mitmel korral. Kuid see kõik ei huvitanud teda nõnda, nagu see, mida ta oli praegu lugenud. Ka kippusid ta vanad silmad juba kipitama ning väsima, ta laskis ajalehed põrandale libiseda, hakkas unistama. Ta ette kerkis äsja ajalehes nähtud pilt umbes kolmekümne aastase välimusega mehest, kelle lai kumer rind oli ülalt alla täis aumärke, ja ta kujutles heldides, kuidas teda austatakse loodetavasti veel mõne uue risti või rahaga ka eelseisval paraadil; ja kuidas ta kõnnib raskel sammul oma osakonna ees läbi imetleva linna; ja kuidas ta korraldab tuleval laupäeval neissamades ruumides sünnipäevapeo, kus armsad sõbrad lasevad teda «kaua elada». Ta süda lõi nüüd nii tugevasti, et isegi ta paksud jalad sellest rappusid. Ja ta mõtles neelatades, et kindlasti teeb ta jälle kord katset, mille õnnestumine näib tänavu hoopiski tõenäolisemana kui kunagi seni: ta saadab kutsed ka linnapea Brockile ja nõunik parun Wolfenbüttelile, kes oli alles paar nädalat tagasi omaenda algatusel teda uulitsal kinni pidanud, et temaga vestelda ja palavamate päevaküsimuste üle mõtteid vahetada!

Kuna ilm muutus iga hetkega aina hämaramaks, sest päike seisis juba väga madalal ja vanad puud varjasid aknaid, kippus uni viimaks jälle laugudele. Kõik ümber ringi omandas mingi imeldiva pehmuse; kuskil oleks nagu pasunaid puhutud; ta jäi magama, ajaleht kõhul; ning jälle kohe hakkas ta und nägema, veidi lapsikut, selle eest aga ka väga erutavat. Ta astus nüüd teivas-sirgena mööda määratu suurt paraadiplatsi edasi, vehkis

kättega ja virutas jalgadega vastu maad: tümp, tümp, tümpadi-tümp! Kogu linn austas teda, juubeldas, hüüdis tervitusi, külvas teda üle õnnitlustega: «Hõissa, hõissa, hõissa-s-sa-al» Ta läks, läks, läks, ja mida enam ta läks, seda kergemaks muutus ta samm: «Hõissa, hõissa, hõissa-s-sa-al» Ja nüüd oleks ta jälle nagu otse õhku astunud ning sammus edasi kõrgel linna kohal, kust ta oli eelmises — pealelõunases — unenäos omaenda raskuse all maha vajunud.

Kui kaubahärra Justus viimaks ärkas, oli õõ juba möödumas, lühike suveöö, mil pimedus ulatab maapinda vaid kergesti riivama. Toas valitses niiske varesekarva valgus; hall mereudu surus vastu ruute; ta ristluud valutasi ja ta lihav kukal oli kõva sohvaotsa vajutusest sootuks kangeks muutunud. Ajades end valjusti nohisedes istukile, korjas ta ajalehed põrandalt üles, haigutas, võpatas vilude tuulehoogude pärast, mis tungisid poekvile jäänud aknast sisse. Mingi rõõmus, sõnul seletamatu ootus tegi ta meeled samal ajal kuidagi erksaks ja ta mõtles järsku magusa südamevärinaga, et uus päev, mis on juba saabuma hakanud, võib teda üllatada nii mõnegi hea vembuga. Ja ta otsustas korraga, — jah, jah, just nõnda ta teeb: ta saadab juba „homme välja ka need kaks kutset, mille suhtes ta kahtles ja oli kahevahel veel ellegi. Ning suutmata kogu seda suurt õnnetunnet, mida ta endas nüüd tajus, ainult endale pidada, tõusis ta naeratades, korjas veel ülejäänudki ajalehed kaenlasse, läks kikiarvabail läbi saali ja avas ettevaatlikult magamistuppa viiva vaheukse.

Proua Kubelik puhkas alles rahulikult, käed kõhul ristil, täidlane suu pisut avatud. Kärbsed, ammu juba virged, sumisesid ta higistava näo kohal, vaip oli ta jalgadelt ära libisenud, näidates väikesi lihavaid varbaid, mis hoidusid miskipärast harevile ja liikusid aeg-ajalt

nagu elavad; õhuke öösärk ei suutnud varjata tema elanud keha laialivalguvaid vorme; roosade lindikestega pitstunu oli viltu vajunud ja iga kord, kui ta hingas, varisesid need lindikesed kiiresti-kiiresti katkendlikkudes ohupuhangutes, mida ta liigse priskuse tagajärjel kitsaks jäänud kurk endast valju norina saatel välja paiskas. Kogu tuba lehkas soolaselt-imalalt niiskest nahast, lohnaõldest, mitmesugustest salvidest, mis pidid tagasi tõrjuma visalt ning paratamatult ründavaid aastaid. Ning ikka ja ikka tiirlesid magaja kohal hommikuselt virgad kärbsed, laskudes kord selle kuivavaile huuletele, kord nukilistele labajalgadele, kord jämedale, väga ümmargusena ja väga pehmena näivale põlvele, mille külge oli peatuma jäänud paar tekist või padjast välja pugunud õhkkerget udusulekest.

Kaubahärra Justus, istudes voodiveerele, võttis naise käe, tõmbas sellest, ootas naeratades; kui see ei aidanud, raputas ta magajat paar korda üpriski tugevasti. Emand Emilie õlad tuksatasid, ta muutus rahutuks; suu tõmbus karmesti kinni, sulgedes endasse paar lahkumisega hiline nud kärbest, nina norsatas ja laskis kuuldavale paukuva aevastuse. Siis ilmus higiste kanavarvaste vahelt äkki nähtavale esmalt üksainus hall silmatera, siis kohe ka teine. Ja unine majaproua vahtis tükikese aega tige dalt põrnitsedes enda ette, nagu midagi nägemata, veidi rumalalt ja veidi kõõritades.

«Noh? Mis sina siis... tahad?» küsis naine viimaks kahtlustades, ilmsesti pahane, et teda segati.

Isand Justus tõstis heaõnuliselt kulme, ütles:

«Ära pahanda, mammil! Mul on sulle midagi... näidata. Eile õhtul, kui ma sellele sattusin, magasid sa juba. Ja ära mulle ka sellepärast viha kannu, et ma su peale natike... noh... torisesin.» Ja ta laotas vaibale laiali kaasasolevad ajalehed, osutades sirgeks aetud sõrmega

järgemööda kõigile täpselt ühesuguseile ülesvõtteile:
«Ole lahke... siin see on! Kui sa ehk seda isandat tundma juhtud... heheh-h-heel!»

Emand Emilie vaatles, vaatles, ei taibanud alguses midagi ja kibutas pahuralt huuli: nähtavasti kavatses ta mehele õhtuse ägetsemise pärast siiski kätte maksta. Kuid pikkamisi hakkas ta nägu selginema, sinna tekkis taipav ilme, ta maigutas ja ajas enda istuli. Ta pilk vabanes äsjasest tusast, muutus uudishimulikuks, väga ärevaks, — ojah, siin oli tõesti midagi, mis väaris enne-aegset ärkamist! Ta heitis teki täiesti kõrvale; haarates mehe käest esimese kättejuhtuva ajalehe, laotas selle oma laialiseisvaile põlvedele ja küsis ärevalt:

«Justus, ar-r-mas jumal! See oled ju sina?»

«Kas olen, mammi, h-heheh-h-he?!» naeris kaubahärra Justus ja tundis end häbelikult punastavat.

«Jah, jah, jesseke, Justus... see oled tões-ti-i sina! Ja... ja... kui he-a-a sa siin veel välja näed! Just nagu — tõe-li-selt! Mis nad... mis nad... sinust kah kirjutavad?»

«Oh, niisama... Kuidas nüüd ütelda...» püüdis kaubahärra Justus jälle naljatada, oli aga selleks juba liiga ärevaks muutunud: suurem osa näost jäi liikumatuks ning kohmetuks ja hõõguis habemetutist kuni kõrvalestadeni.

Ja naine, tõmmates ta hoogsalt enda kõrvale voodisse, hüüdis:

«Oh, oh, ma ei suu-da enam, Justus! Nii et... need üleannetud on sinu pildi ajalehte paigutanud?! Justus... Justus... ega nad seda viimaks ilma loata ei teinud?»

«Kuule... või nad seda mult küsimagi tulid, ehh, teie s-semud küll!» vastas kaubahärra Justus tooniga, mida võis mõista sedasi, aga sama hästi ka hoopis teisiti.

Nõnda intiimselt vesteldes loeti kõik kirjutused veel

kord rida-realt läbi, mõnuleti iga ilusa sõna juures, pilluti teineteist vargsi silmanurgast. Ja uuriti avaldatud fototid ikka hästi lähedalt: «See auraha on ju välja tulnud päris ilusasti! Je-es-ses, see samuti! Ja see samuti!» Nad olid rõõmsad nagu lapsed, need kaks paksu vanainimest, kes püüdsid nüüdki veel aina ülespoole. Ja neile ei tulnud meeldegi, et kell oli alles äsja kolm löönud ja et tööpoolest oli aeg alles väga varane, ehkki ilm oli ammu juba valgeks läinud. Ning kui neil enam midagi silmitseda polnud, tõusid nad peaaegu ühel ja samal ajal, naeratasidki peaaegu ühel ja samal ajal, astusid kõrvuti akna alla ja hakkasid sõbralikult vastamisi toetudes välja tänavale vahtima, mis lamas vaiksena keset merelt tulevaid udupilvi.

«Oo, Justus... näe, ilm läheb ilusaks...» hüüatas emand Emilie ja surus enda hellalt vastu mehe külge.

«Jaah, loodame, loodame! See oleks meie seltsile tema pidupäeva puhul nagu jumalast antud kingitus,» noogutas kaubahärra Justus.

Samal hetkel käändusid nad aga nõrdinult aknast eemale: äkki oli nurga tagant nähtavale ilmunud vend Henriku eruohvitserist poeg August, kes tuli vist jälle ühelt oma inetult joomapeolt. Ta keerutas hoogsalt keppi ja vilistas lõbusalt, pisimagi sündsusetundeta. Ja jõudnud onu aiamaja akende kohale, seisatas lõbus õhul kur otse kauni raudvärava ees ja hakkas selle kunstipäraselt väljasepitsetud ornamendile vett viskama, katkestamata nüüdki oma heledat vilesirinat, nagu püüdes endast nõnda kellelegi märku anda.

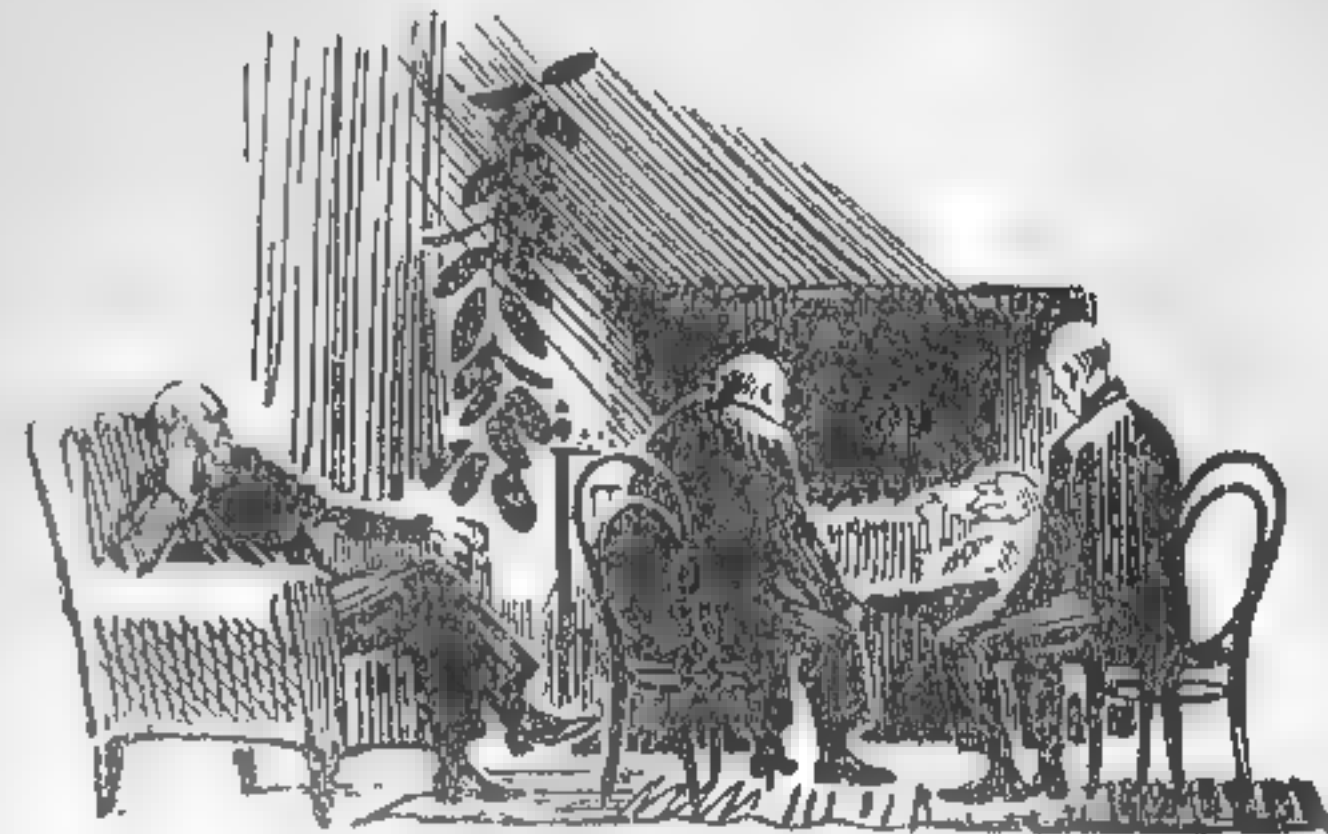
«No vaat kus pörsas!» urises isand Justus vihaselt süljates. «Võta või teivas ja laksata talle kuklasse, häbitule! Ja sihukesel koeral on veel julgust härra Brocki tütrele silma heita! Ptüi, raisk!»

«Oh-h... vaene preili Schmiedehelm... kuidas ta

seda üle-an-ne-tut küll armastab...» ohkas emand Emilie, puges tagasi voodisse ja lisas hetke pärast tasakesi: «Hea küll, Justus, kallis mees... Tule veel ivake puhkama, aeg on ju veel nii-i varane.»

«Seda jah, aeg on tõesti varane,» noogutas kaubahärra Kubelik, raputas tuhvlid jalast ja puges nooruslikult põksuva südamega oma kalli kaasa kõrvale teki alla.

Pool tundi hiljem kuulutas üksmeelne norskamine, et nad olidki jälle viimaks magama jäänud.

KULASTATAKSE HAIGET SOPRA

Ent pikemast puhkamisest ei tulnud sel varahommikul siiski enam midagi välja. Nad magasid veel vaid paar tunnikest, ärkasid peaaegu ühel ja samal ajal, hakkasid tasakesi vestlema. Nad meenutasid nagu möödaminnes läinud päeva ja hakkasid siis kujutlema seda, mis oli juba saabumas, — nad rääkisid pisut pidulikust juubeliparaadist, mis pidi täna toimuma, ja isand Justuse eelseisvast sünnipäevapeost, mille tähe all elati juba mitu nädalat. Külalisteks kutsume selle ja selle, arutasid nad, lauale paneme neid ja neid toite, algus olgu siis ja siis, lõpetame aga täp-selt sel kellaajal, mil kõigil on villand nii söömisest kui joomisest! Selle järel laskusid nad detailidessegi ja siblisid kaua ning asjatundjate põhjalikkusega loendamatu veinisortides, mille prantsusepäraseid nimesid ei osanud nad kuidagi hääldada. «Jah, kas nad ei korraldaks aias tillukese feiervärgigi,

üsna tagasihoidliku, peamiselt vaid noortele?» küsis isand Justus, kuigi ka see probleem oli juba ammu otsustatud.

«Fetervärgi? Aga, papi-i — see on ju suu-re-pärane plaan! Suu-re-pä-ra-nel!» hüüdis emand Emilie.

Kui nad olid mõne mõtte viimse piirini arendanud, algasid nad kohe teisega, astudes edasi ikka sama noorusliku julgusega ja sama suurejooneliselt. Ja ise kogu aeg oma vaikselt arutlevaid hääli kuulates tajusid nad mõlemad, et sellist sõbralikku vestlust polnud juhtunud nende vahel enam kaua, küllap vist... juba aastakümneid.

Aeg aga kulus märkamatuult — kell lõi viis, kuus, viimaks seitsegi. «Seitse?! Pagan võtku küll!» hüüdis isand Justus poisikeselikult. Nad pilgutasid teineteisele silma, purskasid naerma, panid peopesad vastamisi ja hõljutasid käsi vaikselt edasi-tagasi. See näis kummalise, otse seletamatu võluna, mis oli nad sel soojal suveööl valutanud: nad olid nagu veel üsna noored, usutamatult noored! Nad käitusid nagu kolmekümneaastased ja tundsid nagu kahekümneaastased, — nad tajusid teineteise vastu jälle ning jälle patust kihku, see paksuks läinud vana mees ja niisama paks neljakümne seitsme aastane naine. Ja kui kell naabertoas viimaks kaheksa lõi (millist tõsiasja kinnitasid korratute vaheaegade järel ka kõigis teistes ruumides asuvad kellad), tõusid nad rõõmsaina ja oma abielurahvaliku elujõu üle veidi edevaina, et astuda mehiselt vastu uuele päevale ja selle uue päeva uutele askeldustele.

Tanugi peast võtmata tõmbas emand Emilie hommikumantli selga ja läks kööki. Kuulates hajameelselt naise kaugenevaid samme, mõtles isand Justus Kubelik endamisi, et temalgi pole enam aega peesitamiseks, — paraadi alguseni on ju veel vaevalt kolm tunnikest, see pole enam

midagi nimetamisväärset, jah, ta peab ruttamal Mugav loodus ikka veel kontides, pistis ta jalad soojadesse vilt-tuhvlitesse ning sammus — särgiesine eest lahti ja aluspüksid üle paksu kõhu alla vajunud — vastasseinas asuva kapi juurde. Ta avas selle, võttis nagi otsast punasega palistatud kalevist mundrikuue, triipudega vöö ja valge põhjaga mütsi, mille värviline rummulint oli auga heledaks pleekinud; kõik need rõivastusesemed laiali tooli-leenidele riputanud, vaatles ta neid kaua ja veidi sentimentaalselt. Järsku hakkas teda rahutuks tegema mingi poisikeselik kihk: mis oleks, kui ta katsuks mundrit selga... juba praegu...? Peopesi erutatult vastamisi hõõrudes. püüdis ta sellest salasoovist siiski võitu saada — kiheles ivakese aega siia-sinna, vaatas veel kord aknast tänavale, kõnetas valju häälega (nagu kellegi ees teeselda püüdes) hoovil hulkuvat koera. Kuid ta ei suutnud kiusatusele suurimatelegi pingutustele vaatamata vastu panna, see aina kasvas ja kasvas, ja ikka veel aluspükstes, jalas vaid vilttuhvlid, kiskuski ta viimaks pisut kitsaks jäänud vormikuue kuidagi selga, nähes kaua visa vaeva nõõpide kallal, mis ei tahtnud ega tahtnud ta vägeva kõhukumeruse kohal enam kinni ulatuda.

Siis kinnitas ta vöögi vööle — tugeva ning laia vöö, mis libises kohe üles kõrgele rinnakorvi alla. Ja mütsigi pähe seadnud, läks ta kikiarvabail peegli ette, lõi kannad uljalt kokku ja tervitas end kätt kõrva juurde tõstes.

Samal hetkel kohkus ta kangesti: keegi helistas, eesuks avanes ja sulgus valju raksatusega, kärmed sammud tulid läbi eeskoja. Ta vahtis südame põksudes ukse poole, tundis end punastavat — ta teadis ju, et ta oli praegu väga koomiline: kõhukas mees kitsastes, irtakil värvliga aluspükstes, mustas kalevist vormikuues, peas valge põhjaga vormimüts, vöö vööl ja tuhvliid jalas! Ning

ta lausa ohkas rõõmu pärast, kui see varane, ebasobival ajal majja murdnud külaline osutus vennas Henrikuks, kes kandis samuti mundrit ja oli samuti veidi korratu. Ta hüüdis naerdes, vabiseva vatsaga:

«Ohoo, herr hauptmann. Niisugusel koidueelsel tunnil... juba väljas!»

«Jah, koi-du-eelsell» pomises kaubahärra Henrik ja isand Justus märkas kohe, et tal polnud praegu vähematki lusti naljaheitmiseks. Ta kitsad ja tigedad huuled olid väga kahvatud, ta käed värisesid. Kuigi ta katsus end kõigiti rahulikuna näidata, oli siiski ilmne, et teda vaevas mingi suur erutus. Ja kuna see suur erutus nakatas kohe ka nooremat venda — isegi selle suu vajus hirmu pärast lahti — kogeles kaubahärra Henrik viimaks kõrge, aeg-ajalt katkeva ja närviliseks kõhaks muutuva häälega:

«Sea... khm... ennast kohe valmis... Ja tule... khm... minuga kaasa! Hans saatis just mõ-mõni minut khm-m... tagasi sõna, — ta on praegu vaese Schmiedehelmi juures, kes... khm... laseb meid paluda, et me läh-läheksime teda vaatama. Noh, sa saad ju a-aruu... khm-khm-m... ta võttis meie seltsi elust nii tulise osa, tä-tänavu ei saa ta aga meiega kaasa tu-tulla. See tapab ta, jah, ta ei ela seda üle. Ju-jumal tänatud, et sa oled ennast hakanud juba riidesse panema... khm-khm... khm!»

Kuigi vend Henrik oli kõhn, higistas ta ometi kogu oma luisse linnunäoga.

Ja vend Justus, kaotatud kõnevõime jälle tagasi saanud, hüppas kohe püsti ja küsis samuti kogeleva hahates:

«Ah... ah... ah Ants saatis sulle sõna?»

«Jah, Ants saatis sõna,» vastas vanem vend. «Juust mõni minut tagasi. Hingeline vapustus, hingeline vapustus!»

«Oh sa vaene velleke! Oh sa vaene, vaene vana velleke!» põlastas isand Justus ja hakkaski juba pükse jalga kiskuma.

Ent kogu oma heale kavatsusele vaatamata ei saanud nad siiski veel kohe teele asuda: magamistoast välja astludes nägid nad, et emand Emilie oli laua katmise just lõpetanud, — oo-jah, nad oleksid pidanud tõesti kivist kõltudega olema, kui need maitsvad palad, mis seal nii isuäratavalt reas seisid, poleks neile mõju avaldanud. Nad vahetasid kiire pilgu, vaatasid piinlikkust tundes kõrvale, muigasid veidi kohmetult, peatusid, kõhatasid, läksid külge ees hoides laua juurde. Ja isand Justus ütles viimaks, katkestades vaikuse, mida oli raske taluda neil mõlemal:

«Pagan, jah, kujuta ette — ma olen praegu tõesti täit-sa näljane. Ja mis patt see's ikka oleks, kui me... ivake... Palun, palun, istume, jah, ivake. Vaat nõnda... kui ke-e-na! Vala endale kohvi, ole hea.»

«Täna. Oigust ütelda — ma olen samuti alles söömata,» nõustus vend Henrik nagu ümbermuudetult — hoopis rahulikumalt ning sõbralikumalt. Ja nad hakkasid kohe isukalt võileibu valmistama, tõstes endale rutates ette küll singiviile, küll juustu ja vorsti, küll soolaseid keelelõike, mis kiskusid vee suhu ja panid nende tugevad ning terved hambad nagu iseenesest jahvatama.

Kuid nad ei unustanud ka hetkeks oma õilsaid sõbra-kohustusi: kogu aeg vestlesid nad vaid vanast heast Schmiedehelmist, sellest tublist mehikesest, kelle maks hakkab nüüd siiski viimaks otsa saama. Nad ülistasid kõiki ta häid omadusi ja lasksid hea maitsta ka ühes ribiga praetud härjasilmadel; nad tõstsid esile ta truusüdamlikkust, noogutasid, ohkasid sügavasti ja sõid kahe peale ära terve karbi erutavalt teravamaitselist kilu; nad kiitsid teda kui head inimest, kui tublit kamraadi, kui vah-

vat ning kartmatut võitlejat hirmsa kahjutulega ja proovisid veidi norra rasvaheeringat lillakat värvi hispaania sibulaga, mis pani nii ühe kui teise neist esmalt luksuma ja veidi hiljem ka rõhatama. Ja kui neil enam isu polnud, puhkasid nad pisut vastu toolileeni toetudes ning jõudsid üksmeelsele pessimistlikule otsusele, et kõigist neist toredatest iseloomujoontest hoolimata omas edasipüüdlik rätsepmeister ka üpriski suuri puudusi, kas või näiteks see, et p ä r i s h e a s seltskonnas ei õppinud ta esinema kunagi nagu kord ning kohus...

«N-nojah, mis me räägime, eks see ole ju ka arusadav...» ütles vend Henrik, kehtas õlgu ja tegi põlvedel lebavate kätega ebamäärase liigutuse.

«Seda küll, et... Muidugi mõista... Ja kui võtta veel niisugune asi, nagu...» noogutas kaubahärra Justus hambaid torkides.

Nõnda sõnahaaval vesteldes said nad minema umbes kella poole kümne ajal. Nüüd, kus nad olid tugevasti täissöödud kõhtude tõttu väsinud ja tülinud, hakkasid nad vanale sõbrale endamisi tillukest salaviahagi kandma: mis pagan oleks neil praegu viga mõnusalt kodus voodis lamada või aias murul leiba luusse lasta, selle asemel et kihutada läbi kuumade tänavate ja liguneda oma isiklikus higis! Mundrikaelused, eeskirjade kohaselt kõvasti kinni nõõbitud, hakkasid pigistama ja isand Justusel oli tunne, nagu hoiaks keegi teda selja tagant kõrist. Kui nad viimaks päralt jõudsid, lõõtsutasid nad nii tugevasti, et oli raske isegi mõnd sõna vahetada.

Vähe aega seisatasid nad madala pulkadest värava ees, võtsid mütsid peast ja lehvitasid endile nendega tuult. Vend Henrik rõhatas jälle kuuldavalt — magus hispaania sibul tekitab ikka veel puhutisi; isand Justus haigutas; hetk hiljem läbi eeskoja minnes luksatasid nad peaaegu korruga. Ja pühalikult nukraid nägusid

otte tehes koputasid nad kohe õige tasakesi uksele, mille puulikult puhas, lumivalge läige mõjus neisse liiveldust tekitades veel ka omalt poolt.

Isand Schmiedehelm avas, teretas mõlemat külalist külltpidi ja ohkas teeseldult: mehe pikaldane haigus oli jõudnud tüüdata juba kogu perekonna. Ja vennad Kubelikud teadsid väga hästi, et ta teeskleb; ja nad ise teesklesid samuti; ja kuna nad kõik vastamisi teadsid, et nad kõik praegu vastamisi teesklevad, hakkas neil kõigil äkki plinlik. Ja alles tükikese aja pärast vabastas neid sellest vastastikusest piinlikkusetundest õige nõrk häälekene, mis hüüdis kuskilt tumeda maja läpatavalt soojust sügavusest:

«Armsad kamraadid, tulge aga edasi!»

«Oo, sõber, seal te siis oletegi!» ütles isand Justus.

Tuba, kuhu nad nüüd astusid, oli väga hämar ja lõhnas ebameeldivalt. Näis, nagu mädaneks siin kuhugi nurka visatud lihatükk, — see oli haige mao poolt väljaheidetud seedimata toidu, piinava südamepööratuse puhul tarvitatava piparmündi, hapneva higi ja kaua pesemata ihu lehk, mingi jäle segu, mingi kohutav leitsak. Vaene mees näis haisevat juba praegu, enne lõplikku hingeheitmist, see hais tuli ta pikkamisi lagunevate kudede vahelt, see hais levis ühes hingeõhuga, seda haisu oleks nagu tulnud otse läbi ta kollatõbise, kortsu tõmbunud naha. Ja isand Justus, kelle sisikond hakkas kohe sees vastikuid liigutusi tegema, pani käed kõhule risti ja sõnas jälle, püüdes kõigest jõust võitu saada liiveldustundest, mis hakkas tedagi siin kohe vaevama.

«Noh, hea härra Schmiedehelm... seal te siis, jah, oletegi! Ega te taha meist siis tõepoolest lahkuma hakata?»

«Jaah... tahan küll...!» kähistas vähihaige kuidagi abitult-lapsikult: juba teist nädalat polnud ta enam täie aru juures.

Doktor Kubelik oli oma leentoolis tukkuma jäänud, — oodatav surm, millega ta nii visalt võitlust pidas, oli siit toast jälle mõneks ajaks välja hiilinud; nüüd ärkas ta võpatades. Ja ta ütles:

«Lahkuma? Loril! See mees tantsib varsti masurkat, võite mu sõnades täitsa kindlad olla!»

«Kõik, kõik maailmas on jumala kätes,» ütles vend Henrik, vagatsedes äkki oma häälega täpselt samuti, nagu tegi seda tavaliselt isand Kerich, gümnaasiumi muusikaõpetaja.

«Ega see tähenda ju midagi, et ta mulle sedasi... naljakalt... ütleb...» muigas haige nii nõrgalt, et ta hääle meenutas vähemalt kaheksakümneaastase rauga oma. Ja nagu ikka sellises olukorras olev inimene, muutus ta äkki otse vaevavalmistavalt jutukaks: «Muidugi... jah... mis see siis teeb... Ma... ju... tean, et ta... niisama... heast südamest... Minuga... aga... minuga on varsti... lõpp. Ja on kah aeg! Kaua ma siin siis ikka teiste kukil pean istuma! Muudkui... kahju... nagu... oleks äkki kõigest... lahti... ütelda. Ja poisse... oma tublisid poisse... tahaksin kah näha... Kui jumal siiski veel nii palju päevi annaks, oleksin ma talle tänulik... terve... igaviku...»

«Jaburdate, meister! Elate kindlasti vähemalt saja aastaseks ja teete meile kõigile veel kümme uut ülikonda!» pomises doktor Kubelik ja uinus jälle.

Isand Justus, edukas kaubahärra, tõmbas tooli voodi ette. Ta püüdis surevale sõbrale otsa vaadata, pidi aga ikka suurt vaeva nägema, et tagasi suruda kurku tõusvaid luksatusi. Rätsep Schmiedehelm meenutas juba enam tilukest luukeret kui elavat inimest. Ta oli väga väikest kasvu viiekümneaastane mees, kõrge otsaesisega, suurte hallide silmadega, safranivärvi näoga, sisselangenud põskedega ja terava pika ninaga. Tal oli lõua otsas suur

tutt hallisegast habet, pealael polnud tal aga enam ühtegi karvaudemeket, — see läikis tuhmilt nagu kolme luupall. Ta käed olid kõhnad ja pikad ja ta sõrmed, mis lebasid vaibal, värisesid kartlikult. Iga kord, kui ta hingas, kostis ta sisikonnast õudset korinat — kasvaja oli doktor Kubeliku väidete järgi levinud peaaegu kõigile ta seedeelunditele, arvatavasti vist vahelihalegi. Ta hingeldas selga heidetud peaga, high laubal. Põrandal mustendavad laigud, mis polnud sealt kadunud pesteski, andsid tunnistust hiljutisest raskest vereoksendamisest, mille pärast doktor Kubelik oligi siia kutsutud.

Vaene lahkumiseks valmistuja võttis hoogu ja rääkis jälle oma poegadest:

«Oh, kui ma... neid... veel... kordki näha... saaksin! Nad on tublid... uskuge... mind! Kui nad kolm aastat tagasi siin käisid, ei rääkinud... nad... enam midagi... peale... sulaselge... riigikeele... nagu ehtsad... venelased. Jah... kui ma neid veel kordki näha saaksin...!»

Ta naeris mõttetult ja hakkas läbipaistvalt valetama. Ta püüdis jätta nii endasse kui ka teistese muljet, nagu armastaksid kõik kolm poega teda väga, kuigi linna kogu parem seltskond teadis, millise ülbusega need mehed olid oma vanemad hüljanud. Ta lõõtsutas, ähkis, mõtles välja olematuid lugusid, ragises ja korises nagu tolmunud seinakell. Aga nagu kõigil surmalävel seisjatel, nõnda oli temalgi küllalt palju optimismi, et isegi praegu mitte tunnistada oma seisukorra lootusetust.

«Täna on siis meie kallil seltsil neljakümne aasta juubel,» jätkas rätsepmeister Schmiedehelm jälle veidise hingetõmbamise järel ja läks nüüd üle uuele kõneainele.

«Jah, see on... meil... alles... tore... päev! Nii... kaua... oleme meie... siis... ühed enne, teised pärast... pingutanud end... kaaskodanikkude... varan-

duse... kaitsmiseks. Ei, ma usun... et... ma... saan ehk veel... väljagi... tulla... kui te... pritsimaja... eest... minema... hakkate...»

Doktor Kubelik virgus taas hetkeks, tõstis pea, ütles muiates:

«Loril Ratastoolis... ehk küll... mitte aga oma isiklik-kudel jalakestel, meister.»

«Hans!» keelas vend Henrik endise vagatseva pidulikkusega.

Isand Schmiedehelm rääkis aga juba jälle muudest asjadest. Ta ütles alandlikult, nutt hääles:

«Ärge pahandage, oh, armsad kamraadid, et ma teld siia kutsusin. Aga ma... ei... saanud... kuidagi rahu... ilma... oma vanu... sõpru... nägemata... enne meie... seltsi... suurt... piduparaadi. Olge head... ja... viige kõigile... tervisi. Pealikuile... ja... meestele. Ütelge, et... vana Schmiedehelm... surub... teie... kätt ja hüüab... teile... elagu! Ja peale selle... ajalehed, mida ma... eile... lugesin... räägivad... sinust, Justus... vana... kaim. Soovin... õnne... Soovin... õnne!»

«Täna! Oh, tä-nan!» hüüdis isand Justus. «Täna, oh sõber, oh vend!» Ja ta raputas skelettkõhna tõbise väikest kätt endalegi märkamata nii tugevasti, et selle sõrmeluud peaaegu kuuldavalt ragisesid.

Akki näis rätsepmeister Schmiedehelm segi minevat. Ta naeris ja ütles:

«Kes... tõi... sõjasõnumeid...? Va vares... tõi... sõjasõnumeid... Hehehee...! Kes... kes see... kandis... vaenukeeli...? Va kiitsharakas kandis vaenukeeli! Hehehee...! Mis... te... ütlesite... palun... väga...? Ja... mina... oh kallid... kamraadid... pean... koju... jääma... mune keetma! Noh, ma... ei... taha. Ma... võtan... kah... püssi... armsad... kamraa-

did... ja... ja löön kella seinalt maha! Keetke... siis... veel... heheheel Missuguse... missuguse... õigusega te... mind... keelate? Andke... andke... ka mulle... püss ja mõõk! Mina... mina... ma kah... võtan... ja... lähen...»

Isand Schmiedehelm, suutmata kauemini teeselda, küsis sosinal, värisevate huultega, kuidagi valusalt-kohatult

«Oh jumal... oh jeesuke... kas nüüd siis kord juba... hakkab minema?»

«Ema, ema, ma kardan!» hädaldas kuskil vaheukse laga preili Schmiedehelmi sametine, kuid pisut jäme hää. l.

«Hei, hei... kuhu... mu püss... jäi...? Andke mu... püss... siia... ja ärge... ülepeagi... mind keelake! Ja keetke... ise... oma... munad... kuradid!» hüüdis surija, vehkis järsku nagu uppuja kätega, ajas silmad ootamatult pungi, kohkus millegi üle ja lisas siis kurvalt ning vaikelt: «Ootate... juba ammu... et ma... sureksin! Tean... küll... ootate... jah!» Ja käsi näole surudes puhkes ta nüüd härdasti nutma, katkeva laälega, abitult nagu laps.

«No, aitab, aitab, meister!» ütles doktor Kubelik tüdinenud inimese hoolimatusega.

Ja isand Justus, puudutades vend Henrikut vargsi küünarnukist, sosistas hirmunult:

«Lähme... kaome!» See on ju... hirmus ja kole. Ja niikuinii ei aita meie abi siin enam mitte kui midagi.»

«Siin ei aita, vennas, enam kellegi abi,» noogutas doktor Kubelik, hõõrus tõmblema kippuvat pöske, tõusis samuti. Ta lisas emand Schmiedehelmi poole, kes vahtis sonivat meest hirmust pärani pilguga: «Ma pean veel ka mõne teise patsiendi juurde sisse astuma, armuline proua vabandagu mind väga. Kui juhtub midagi halvemat, saatke mulle kohe jälle sõna. Praegu vist... ei ole karta

midagi... hm... erilist. Elage hästi. Elage hästi ja pidage vastu, armuline proua.» Aga kui nad kohe üksteise kannul astudes majast lahkusid, hakkas ta jälle oma harjunud kombe järgi targutama, väsinud ja kurb, kuna ta oli jalul olnud kogu möödunud öö: «Maailmas on mõnigi asi... nagu näete... pisut veidravõitu. Kas teile ei paista vahel, et me jookseme pahatihti peaga vastu lolluste ja totruste paksu müüri? Ei, ei, härrad, ärge vaielge, — nii see on, nii see on. Ma toon teile kohe paar näidet, mis peaksid teid veenma. Kell kaksteistkümmend, kui ma olin parajasti magama heitmas, kutsuti mind lapse juurde, kes oli tund või paar tagasi tulisesse vette kukkunud. Arvan, et te teate, mida see tähendab, — see on kõigist inimlikkudest kannatustest kõige metsikum. Lollid puupead olid püüdnud omaenda jõu ja nõuga hakkama saada, sest arst tahab ju oma abi eest palka ja julgeb koguni nõuda, et ta korraldusi täpselt täidetakse. Kui ma kohale jõudsin, nägin ma kohe, et ei ole enam mingit lootust. Mida ma pidin tegema? Loomulikult saatsin ma vaese väikese haigemajasse. Ta vaevleb seal veel vähemalt kakskümmend neli tundi, kui mitte enam. Ja ometi, o-me-ti ei tohtinud ma talle... mürki anda, et päästa teda sellest üleinimlikust, kohutavast vaevast. Kas see on loogiline, vennad, ah, kas see on loogi-li-ne? Me mõistame väga karmilt hukka pere-mehe, kes ei tapa oma niisugusesse õudsesse olukorda sattunud looma. Metslane, ütleme meie. Sest meil on külluses kaastunnet piina tundva hobuse, koera või lehma vastu... Jah, on! Aga inimese vastu, vennad, ah? Inimese... vastu? Ja teine juhtum oli mul möödunud öösi kellegi vähitõbisega, keda ma arstisin vaevalt teist nädalat. Ma valmistasin teda ette vajalikuks lõikuseks, sest see oli veel ainus, mis oleks ehk ta elu pikendada võinud. Noh, nüüd on ta juba surnud. Ta kisendas...

kella kahest kella viieni. Ja muidugi oli ta kisendanud juba palju kordi varemgi... Kuid täna öösi oli see midagi niisugust, mis rääkis juba... hoopis selget keelt sellest, et kõik abinõud on ammugi saatuslikult hilinevad. Muuseas... mul juhtus isegi vajalikul määral morfiumi kaasu olema, et teda sellest põletava valu tuest välja aidata. Või nagu seadus ütleks — et teda tappa. Ja kolmas juhtum — meie ühine sõber Schmiedehelm. Te nägite, kuidas temaga lood seisavad. Kuid mis küll juhtuks, kui ma läheksin praegu tagasi ja süstiksin ta... surnuks...? Ah? Mis te arvate, vennad, ah, mis siis küll juhtuks...?»

Ta silmad olid suurest väsimusest hallid ja kippusid kõõritama; ta vaatas loiu pilguga kord vend Justust, kord vend Henrikut, nagu oodates neilt vastust oma valusatele küsimustele.

Henrik vaikis ja vahtis kaame ilmega otse taevasse.

Justus aga ei suutnud enam: ta nõjatus äkki vastu plankaeda, millest nad olid parajasti möödumas, ja oksendas otse kõnniteele.

MEHED MAETAKSE LILLEDESSE

Kella kaheteistkümneks hakkasid Kubelikud minema, kuigi kogunemine pritsimaja juurde pidi toimuma juba tund aega varem. Vennad olid kokku leppinud, et nad lähevad kõik üheskoos. Henrik oma perekonnaga — naise ja kolme noorema lapsega — ootas nooremat venda vähe aega tänaval, andis sellele paaril korral vilega märku ja saatis viimaks Klaara küsima, kas Justus ei saaks o m e t i k o r d tulema hakata. Kuid tüdruk, kangekaelne ja isekas, ei läinud üldsegi onu juurde, vaid hakkas lobisema Antoniga, kes oli tänagi veel täis solvunuvimma ja kippus minema teistest eraldi. Ja pärast väikest nõupidamist leppisidki nad kokku kaduda omaste killast juba esimesel võimalusel, kuna neile mõlemale näis, nagu oleks neil tarvis nii mõnigi küsimus veel hästi põhjalikult läbi arutada.

Lillukese jalgvärava kaudu tagasi tänavale jõudnud, seletas tüdruk rahulikult, et onul ja onunaisel minevat veel ivake aega — nad paluvad end lahkesti vabandada. Kuid otse samal hetkel ilmusid oodatavad paraaduksel nähtavale. Rondolf ja Erika, hoides teineteist ema sunduse kohaselt sõrmeotstest, kippusid samuti muust perekonnast eralduma; Anton pörmitses tigidalt enda ette maha, isand Justus toetas oma kaasat õrnalt kaenla alt ja higistas juba praegu selle perekondliku raskuse all. Mägrakoer Neero tuli samuti väravale ja tahtis nagu tavaliselt peremehega kaasa minna, sai aga inglise piipu imevalt Paulilt vopsu kintsu pihta ja põgenes heledasti kiljatades tagasi hoovi, et piiluda suurt sündmust eemalt napuljade vahelt.

«Noh... om-meti kord!» pomises Henrik pahuralt ja vaatas jälle kella — ta tegi seda nähtavasti juba vähemalt kümnendat korda.

«Kas te siis juba kaua ootasite?» küsis emand Emilie ja naeratas kõigile korraga.

«Oo, ei sugugi, ei sugugi!» püüdis emand Rosalie mehe ebaviisakust kohe heaks teha.

Ja vahetati ka paar märkust ilmakesegi kohta.

«Tõesti — see on ju-ma-lik!» hüüdis emand Emilie.

«Jaa! Peaasi, et vihma sadama ei hakkaks!» arvas emand Rosalie.

«Pilvi, pilvi ja pilvitust oleks siiski vaja!» ütles kaubahärra Justus autoriteetselt — lähenev juubel tegi ta viimasel ajal tüki auväärsemaks, kui ta juba niigi oli.

Siis hakati minema. Vastupidi konventsionaalsetele viisakusnõuetele asusid mehed kõige ette. Nad käisid kõrvuti; päeva tähtsust arvestades katsusid nad loomusunniliselt astuda hästi raskel sammul: trahh, trahh, trahh, trahh! — Meestele järgnesid kohe nende jumalast seatud abikaasad — Justuse oma suurekasvuline, kuk-

lasse aetud peaga, Henriku oma pisut vimmas, ettepoole libamisi õlgadega. Nad mõlemad olid paksuvõitu, nad mõlemad kandsid peaaegu maani ulatuvaid, väga raskeid seelikud, mis läikisid süsimustadena, nende mõlema pihta hoidvate korsettide tugevad nõõrid ning naastad nägid meeletultlikku vaeva, et nende rikkalikult laiutavat liha kokku suruda ja saledana hoida. Nad olid oma pikad ning paksud patsid ühe ja sama moe kohaselt üles lagipähe köitnud ja edevad, ilusate lilledega kübarad, mida nad kandsid, olid selletõttu pisut liiga laubale tõrjutud. Iga sammu puhul vilksatasid nende laiade seelikute voltide varjust väga teravad saapaninad, nagu kaks tigenat kutsikat, kes näitavad oma koonuotsi.

Tähtsa päeva üldiste probleemide kõrval vestlesid kaks emandat veel ka Schmiedehelmidest, kuigi peamiselt prouast ja preilist, puudutades vaest surijat vaid paari põgusa lausekesega. Nad polnud tigenad, ei, paljude arvates omasid nad koguni kuldseid südameid; kuid nad polnud ka sellised, kes suudavad silmad sulgeda kaaskodaniku puuduste ees. Nad teadsid kõneldavaist väga palju üksikasju ja paraku polnud need üksikasjad oma suures enamuses just päris kiiduväärsed. Ei olnud ju näiteks saladuseks, et see perekond polnud kunagi omanud head maitset, tuletas meelde emand Emilie. Maitset? Oo, taevake, kas s ä ä r a s t sõna saab üldse tarvitada, kui kõneldakse päris au-salt neist tublidest inimestest! kinnitas ka emand Rosalie. Ning meenutati veel seda ja teist: maja, tubade sisustust, proua ja preili veidrat arusaamist rõivamoodidest, aknaraamide rumal-rohelist värvust, toitude alatist schmiedehelmlikult ülesoolatud või jälle kõrbenud maitset; naerdi heatahtlikult asjade üle, millest oli kõneldud juba loendamatu kordi; arvati üksmeelselt, et preili Schmiedehelm ei saa kunagi mehele: kas tohib siis abiellumisealine tüdruk ringi käia nii-

lootukalt! Ja ivake aega koguni sosistati, ninad koos: ju-unuluke, jah, ei saa ju igast asjast rääkida laste kuul-

Need lapsed aga ise, kelle pärast hoolitsevad emad nonda muret tundsid, olid tõeliselt väga kaugel kõigest ellest, mis huvitas vanemaid! Ka täna oli neil küllalt tegemist endi ja oma isikliku eluga! Erika ja Rondolf jutustasid Ottole ja Kunzile oma uusimatest koerustükidest: nad olid magavale köögitüdrukule kõhuvalu-sõega lubeme lõua otsa joonistanud; nad olid paksu ja laisa tsakassi Karli (keda nad hüüdsid omavahel herr Justuks) suured vurrud lühikeseks püganud; nad olid pakule Neerole sappa sidunud täispuhutud suhkrukoti ja kogu möödunud õhtu vaese mägrakoera kulul naerda saanud, kuni selle silmi valguvad pisarad lõpetasid viimaks tolle kindlasti pisut julma nalja. Nad tegid valitlusi, mida nad oleksid pidanud tegema juba ammu, aastate eest; kuid siis olid nad veel vanemate sõna kuulnud ega saanud millegi säärasega hakkama, ja nüüd katsusid nad kõike, mis tollal võlgu jäi, kuhjaga tasa teha. Ja mõlemad võrukaelad teiselt poolt piiriaeda, eriti aga Kunz, see suur tagantkihutaja ning silmakirjateener, kihistasid pooldavalt, õpetades kahele tragile vembutajale omaltki poolt üht-teist: «Laske aga käia, maailmas peab ju ivake nalja saama!»

Nõndaviisi näilises üksmeeles tänavaid läbiva Kube-likkude salga lõpus sammusid Klaara ja Anton. Nad sosistasid kogu aeg omavahel, — poiss, traagiline joon suu ümber, ütles end riivavale onutütrele, et ta olevat nüüd läbi lugenud ka «Villu võitlused» ja «Vürst Gabrieligi», need olevat tõesti toredad, jah, need olevat talle tõesti väga meeldinud. Ta muutus eestlaseks väga kiiresti, oojah, nõnda see aina edenes — isegi mitte päevadega, vaid tundide ja minutitega. Ta ütles veidi pate-

tiliselt, et kindlasti hakkab ta lähemas tulevikus samuti eesti keelt rääkima, oma kalliste esivanemate keelt, mida rääkisid omal ajal julge sepp Villu ja vägev Tasuja. Ja ta seletas kohe ka lähemalt, miks just lähemas tulevikus: nimelt sellepärast, et ta sõnade-tagavaragi on veel väga väike ja et ta teab ise paremini kui keegi teine, kui vigaselt ta saab hakkama kas või näiteks verbide õige pööramisega. Nad olid mõlemad väga traagilised, riivasid teineteist ikka õlaga või küünarnukiga ja heldisid sellest ise pisarateni. Kui neile siis korraga meelde tuli ennist valmissepitsetud põgenemisplaan, olid nad juba saatuslikult hilinenud; ja nad sõlmisid kohe uue lepingu: nad lippavad papade-mammade ja nende tattninade juurest minema pritsimaja ees või Niidu mõisa pargis, kuhu pidid tuletõrjujad peale paraadi pidutsema minema.

Nii edenes see tähtsa päeva teekond läbi tuulitute tänavate nagu märkamata — lõõtsutati vaid, nohiseti, sosistati ja nühti end taskurättidega. Mida enam nad südalinnale lähenesid, seda enam hakati kohtama samas suunas minevaid sõpru, teisi sama auväärseid kaaskodanikke. Nad silmasid mündris arste, advokaate, majaperemehi, linnavolinikke, kaupmehi, väikesi lihtsaid poeomanikke, kelle püüdlikku sammupidamist oma tähtsamate naabritega oli vahel lausa liigutav näha ja tähele panna. Tervitati võidurõõmsalt ja lärmakalt: «Hei, tore hommik, mis?» Vahetati juhuslikke lauseid, millede tagant piilus ometi üks ning sama mõte, — mõte tänastest pidulik-pühalikkudest sündmustest. Ja kui pärast veerandtunnilist kiiret tõttamist viimaks puuturule jõuti, võpputi otse pisaraid silmi kiskuvast rõõmust: kogu suur väljak oli täis uudishimulikke, kes moodustasid nagu kaks vastamisi seisvat müüri, millede vahel särasid juba kohalejõudnud ning väärikas vaikuses rivisse asuvate meeste vaskkiivrid nagu suured kuldsed kopsikud.

Mundi üsna pritsimaja ukse juurde, kus oli juba koos teinigi juhtivate ja muidu tähtsate inimeste perekondi. Mehed laksid kohe majja; emandad sammusid päid tähtsalt kuklas hoides trepi ülemistel astmetel seisva salgukese poole, kus nad nägid rohkesti tuttavaid. Ning ikka: peanoogutused siia ja sinna; vastastikused tervitused; ülistused ilmale; käepigistused; sosinal vahetatud sõnad selle või tollega, keda polnud enam hulgal ajal kohatud. Rõõmus lõhnade segu: higi, naftaliin, sirelid, pumat, juukseõli. Keegi vabandas üliviiisakate sõnadega. Keegi naeris. Keegi heitis nalja ja hakkas ise kohe kihistama. Keegi astus kellelegi jalale, palus andeks ja astus kohe jälle kannatada saanu samale jalale. Rahvahulk munakivisillutisel sumises, virvendas, voogas edasi-tagasi ja hüüatas iga tuttava tuletõrjuja kohalejõudmisel; ja et kord jõudsid kohale ühtede tuttavad, kord teiste omad, hüüatas rahvahulk munakivisillutisel vahetpidamata. Päike, halastamatu nagu eile, nagu tunaeile, nagu üldse viimaste nädalate jooksul, kõrvetas aga jälle metsikult, ja suust suhu käiv teade kõneles juba mitmest minestusse langenust ning sellest, et kuskil olevat kellelegi peale tulnud mingi hull tõvehoog.

Äkki, jahmatas Emilie, vaatas selja taha ja kokkus nii kangesti, et ta suugi ebasüüdsalt lahti vajus: issand — lapsed! Jah, need olid kadunud, põgenenud, kõige ulakamal kombel oma teed läinud! Emand Rosaliegi ei näinud enda omi, erutus aga siiski hoopis vähem ja arvas ükskõikselt, et küllap nad juba kuskil siin läheduses ikka sekeldavad. Säärane külmaverelisuus rahustas kohe ka emand Emilie meeli; kuid ta otsustas siiski endamisi, et ta peab neile üleannetuile meelde tuletama kohusetunnet, sõnakuulmist, austust oma vanemate vastu.

«Ma... ma karistan neid täie rangusega... täie rangusega!» hüüdis ta suud pahaselt kinni pigistades.

«Mis sa ennast niisuguste tühiasjadega ülepeagi ärritad!» kehtas emand Rosalie jälle ükskõiksest.

Pritsimaja avatud uksest kostis juba tükk aega pasunate segaseid tuututusi ja tüminaid — muusikamehed seadsid korda oma põrisevaid trumme ja kõlavate kõridega vaskpille. Keegi Kubelikkude hea tuttav — halli peaga vana daam paksus tumehallis atlasskleidis — ütles huuli imedes, et sellist toredat paraadi pole ta näinud vist veel kunagi oma pika eluea jooksul. See tulevat jumalik! See tulevat ülitor! See saavat imeväärselt ilus... Ah, kui taevalik see ikka saavat, armulised prouad pangu ta sõnu tähele ja üteltu talle, kui ta peaks küüne-võr-ragi liialdamal!

Selle lühikese, ainult hõigetest ning hüüatustest koosneva vestluse ajal väljusid härrad pritsimajast, olid väga ärevil ja jooksid vatsade vappudes rivis seisvate alluvate vahele laiali. Neil oli nüüd väga kiire, nad pidid ruttama, nad said omastele eemalt vaid viibata: «Hei, ärge kartke, kõik on korras, kõik läheb hästi!» Ja võis märgata terasemagi vaatamiseta: nad polnud enam hoopiski needsamad, kes nad olid alles mõni minut tagasi — heatahtlikud, laisad, kodused olendid, — vaid ranged ning kanged mehed nagu nende kohad elus neilt seda nõudsid. Isand Justus, kes oli vanemast vennast paari aastat võrra ette jõudnud, käis vägevate sammudega edasi-tagasi, korraldas, näitas käega, kortsutas liiga ülemealikutele alamatele kurjalt kulmu, raputas vahel nii energiliselt pead, et kahekordne lõug ta mundri kitsal kaelusel otse vabises. Ta ei sallinud täna vasturääkimist: ta teab ise kõige paremini, ärgu talle asjata seletatagu! — Kauba-härra Henrik Kubelik, pikk ja teivassirge, tegi iga hetke järel tillukesi kummardusekesi, näis päris kõrgete juhtide ees aeg-ajalt kandugi kõpsutavat. Nad olid kord siin, kord seal; nad kõnetasid teisi omataolisi ülemusi;

nad tegid reameestele märkusi mundrite suhtes, moonutusi nägusid, — esimesena ikka Justus kui kõrgema aukraadi omanik, siis kohe Henrik kui temale teenistuse osas alluv, kuigi aastatelt vanem. Ja kuna teised samasugused suuremad ülemused tegid samasugust ranget relevantust ka oma jagude ning osakondade ees, oli rahval küllalt, mida vaadata, mille pärast vahel hingamistki kinni hoida...

Siis hakkas äkki sadama lilli — helevalgeid, veripunaseid, lillakaid ja hoopis siniseid. See oli ilmseks tunnuseks, et aeg oli täis saamas — et kell lähenes kaheleiskümnele, et varsti pidi algama pidulik talitus. Sirgetes ridades seisvate tuletõrjajate naised ja pruudid, kes olid seni kaasavõetud kimpe paberite ja salliotste all varjul hoidnud, et päike ei pääseks neid närtsitama, jooksid nüüd oma meestele lausa tormi. Ohk hakkas kohe magusalt lõhnama nagu asuks kuskil siin läheduses suur kasvuhoone. Uljaste kangelaste rinnaesised kirendasid varsti mitmevärviliste õite rohkusest, ja kui nõõpaukudesse enam ei mahtunud, topiti lopsakad pojengid, punased ja valged roosid ning liiliad otse võõrihmade vahele. Ja paksud ning auväärsed seltskonnatalad, kes sarnanesid varsti jämedate bukettidega, olid oma toreduse üle uhked ning naeratasid liigutatult. Keegi oli kavatsenud veidi originaalitseda, — noor naine helesinises kleidis —, ta viskas oma kaasale selja tagant kaela vorsti-taolise vaniku, põhjustades läheduses seisjais heatahtlikku naeru ja ehitavas endas kanget kohmetust.

Äkki tekkis vaikus — pritsimaja uksele ilmusid seltsi peamees härra linnapea Brock ise ja selle püüdlik abi, rahukogu eesistuja cand. jur. Mieländer. Nad olid samuti uppumas lillevanikuisse ja kirevaise õitesse. Mõlemad keskmist kasvu, mõlemad tublisti paksuks läinud, mõlemad väga asjaliku ning tõsise näoga — nõnda

vaatasid nad ivakese aega kulmu kortsutades all platsil nagu kiviks tardunud kolonne; külalised naaberlinnadest, kes väljusid nendega ühes, samuti ka halli habemetutiga kõhukas pastor, järgisid nende eeskujule. Inimesed hoidsid hinge kinni, et mitte kuuldavale tuua mürisevaid, kõikematvaid hõiskeid. Siis astusid Suured Mehed pritsimaja trepilt alla ja hakkasid mööda riviesist pikkamisi edasi minema; ja päikeses säravad vasksed pasunad, südid ning vahvad nagu inimesedki, kes neid puhusid, löid õhu värisema oma jõuliste helidega, mis näisid tiireldes üles kõrgele tõusvat, üle majakatuste, kuni pilvitu taevani.

Riviesise kogu pikkuselt läbi käinud, igale kolonnile tervituse hüüdnud ja sellele ka vastuse saanud, tõmbus staap tagasi pritsimaja trepile. Ja kohe algas tegevust õpetajahärra Klaos. Keerutades talaariga platsikividelt üles liivatolmu ja kuivanud hobusesõnnikut, läks ta väikese välikantsli juurde, ronis mööda selle kolme astet üles, pani käed kõhule risti ja pidas kiiresti ära ettenähtud jumalateenistuse. Ta oli ammugi tuntud oma suure jõu poolest: ta laulis mõirates ja rääkis oma issandaga valjusti röökides nagu vaevaks teda kogu aeg hirm ning kartus, et teda teisiti seal ülal ei kuulda. Südamlikus ja väga hõrdameelses tänupalves, mis kiskus kodanikuemandail pisarad silmi, nimetas ta hulga Auväärseid Nimesid, kelle head teod käivad nende kannul nagu magus hais ja keda on ülal kõrgel taevakodades kaalutud ja raske leitud: härra linnapea Brock, härra kohtu-eesistuja Mieländer, härra notar Lorenzon, kaubahärra Justus Kubelik, kaubahärra Henrik Kubelik ja veel palju teisi ja veel nõnda edasi. Ja kui ta oli kõiki Kangeid Mehi nõnda pühalikult õnnistanud ja nende mõistusele jätku ning nende käsivartele rammu palunud, tõmbus ta samuti tagasi trepile, tehes seda nii pidulikult-

pühalikult, et paljud oleksid meelsasti ta ette kummardanud ja ta talaaripalistustele suud andnud.

Lühki tervitajad olid küllalt arukad, et mitte asjatult aonu teha, kestsid nendegi sõnavõttud ligi paar tundi. Kuna nad kõik olid ka ise tuletõrjujad, rääkisid nad oma juubelt pühitsevaist ideekaaslasist hellusega, millega nad armastasid mõelda tavaliselt vaid enestest. Nad algasid väga piduliku ja vaikse tooniga, paisutasid siis hääle mehiseks kärkimiseks ja lõpetasid viimaks vaevalt kuuldavalt deklameerides. Enamik tervitajaist oli elus üpris kaugele edasi jõudnud (nad olid isand Justusest vaid veidi saledamad), ja kuulutasid sellepärast üksmeelselt ning suure vaimustusega, et elus peab ikka üles püüdma, — ikka ühelt pulgalt teisele, ikka ühelt pulgalt teisele, — et kaaskodanikel oleks meist hea meel, ja et issandal jumalal oleks meist lausa rõõm...

Paljud vanemad daamid ümberringi pühkisid vargsi silmi, emand Emilie nuuksus valjusti taskurätisse. Ta ei katsunudki oma nõrkust varjata, — ta õlad võppusid aeg-ajalt nõnda, et ta iseenda üle haledust tundis. «Issand jumal, aita mind, aita mind, oh issand jumal, aita mind...» kordas ta pominal, just nagu kardaks ta endamisi, et kogu teda ümbritsev kaunidus võib äkki kaduda ning hävida. «Jah, see on tõesti imeilus, see on lihtsalt liigutav, see on tae-va-lik!» noogutas emand Rosalie ja püüdis samuti paari pisarat laugudele saada, mis aga ei õnnestunud, ja ta pühkis agarasti vaid higi, mis ta põskedel ja laubal nüüd lausa pärlendas.

Paraadi ametlik osa lõppes juba kella kaheks. Pealikud, kõik suurt kergendust tundes, andsid vajalikke käsklusi ja mehed kohendasid end üksteise võidu. Kolonnide kohale kerkis tolmu ja auru. Rasked metallkiivrid imesid enestesse põletavaid päikesekiiri, juhtisid neid edasi juustesse, peanahasse, läbi koljuluude ajudesse. Nüüd, kus

kunstlikult üleskrutud pinge äkki katkes, tundsid niihästi ülemad, alamad, kui ka pealtvaatajad end väga väsinuina. Mõnel nõrgemal olid silmad suurtest pingutustest punni tõusnud, mõne lihavam nāgu oli vähkpunane ja tursunud pähe kogunevast verest, justkui oleksid nad maha tulnud ülalt saunalavalt. Kuuldus üksikuid hāāli, mis nõudsid kohest minemahakkamist, — kuumusevaev hakkas juba tuju rikkuma.

«Edasi... mmmmaarrss!» hüüdis ülempealik Brock, tehes paar kekslevat tagurpidisammu.

«...M-m-m-aaarrššš!» kisendasid talle järele ka väiksemad pealikud oma jagudele ja osakondadele.

Kolonnid hakkasid liikuma; paks tolmupilv näitas nende suunda, nugateravad kollased valgusekiired ristlesid nende vasksete kiivrite kohal ja paiskasid hallid, tulikuivad majaseinad täis lõbusalt tantsivaid päikeselaike.

Emand Rosalie ja emand Emilie, püüdes jääda kogu teeks oma meeste lähedusse, pistsid erutatult jooksmas, tõugates vihaselt eesminejaid, kes ei suutnud ikka veel võitu saada kurku pigistavaist nutuluksatusist.

DOKTOR KUBELIK MONITAB JÄLLE
JUMALAT

Juletõrjujate rongkäik käändus mööda Vee tänavat alla nahksilla poole ja kapten Kubelik, kes seisis seni suurest rahvasummast kõrval, hakkas samuti edasi minema. Ta oli alles āsja siia jõudnud ja tajus jälle rānka tūdimust. Pealegi oli ta meeleolu pahur hommikul juhtunud pahanduse pärast: isa, kellele ta liiga vabad elukombed ei meeldinud, oli talle teinud kibedaid etteheiteid, ja öeldud ning vastuseks saadud sõnu ikka veel unustada suutmata, tundis ta end ākki nagu midagi hābe-
nevat.

Jōuti Ülejōele ja sammuti veidi aega edasi möōda Jānesselja tänavat, käānduti siis paremale ja marsiti otse edasi. Majad siin olid ühekordsed, tibatillukesed, enamikus kuidagi kiiva ning viltu vajunud, väikesi aknaid kattis tolm, hoovide kasimatust ei suutnud enam varjata plankaiad, mis olid paiguti ümber kukkumas. Hōredate marlikardinate vahelt vahtis uudishimulikke

nägusid, eeskodades ja laudadest trepikestel seisis rohkesti inimesi. Ja nagu tänavat piiravad majad, nõnda muutusid ka nood tähtsat sündmust vaatama tulnud inimesedki: nende nägudel puudus vaimustus, nende silmis välkus aeg-ajalt isegi umbset vimma.

Kui kiviluutis Hundiküla kohal lõppes, muutus tolmu- ja pilv marssivate meeste pea kohal veelgi tihedamaks. Peenike must liiv kerkis kõrgele õhku, mattis higistavad tuletoojad ja neid saatvad omaksed nagu suitsusse, muutis nende uljad näod porikarva tumedaks. Juba varsti puges see must vaenulik liiv suhu ja silmigi, krigises hammaste all, pani laud nagu soolveest kiputama. Kuna siin oli täiesti tuulevaikne, näis õhk lausa kõrvetavat, ängistades kopse ja muutes hingamise vaevaliseks lõõtsutamiseks.

«No tere kah, kallid sugulased!» hüüdis keegi äkki pehmelt paitava häälega ja võttis kapten Kubeliku käe alt kinni.

Kapten Kubelik pöördus ja krimpsutas pahuralt nägu: see oli muusikaõpetaja Kerich, onu Justuse naisevend. Ta oli tüütava pedagoogiga kahe viimase aasta jooksul, mis ta oli sunnitud siin uneurkas mööda saatma, vahetanud vaid mõnikümme üldise iseloomuga lauset, kuid juba sellestki aitas, et tema kohta oma pisut ühekülgset ning pisut kurja otsust langetada. Vaga palvevenna suured ettepoole pööratud kõrvad, lühike kael, kõrged õlarnukid — kõik see hakkas teda jalamaid ärritama.

Kuid täna polnud kapten Kubelikul niigi palju energiat, et ülbeks muutuda ja magusa häälega muusikameest nagu kord ja kohus solvata. Heites härra Kerichile laisa pilgu, vastas ta lühidalt:

«Tere, jah.»

Härra Kerich püüdis endale taskurätiga tuult lehvitada ja pidas oma kohustuseks vestlust maksku mis mak-

sus jätkata. Ta ütles veidi laulvalt, suu lõõtsutamisest mmmh.

«Näete nüüd, näete, August — issand jumal on meile kuni ilusa ilma andnud. Ja me peame teda selle eest tänama, tä-na-ma! Kas see pole nagu kalliskivi... kingituseks meie armsaile juubelipidajaile. Eks ole, kallid sõbrad: poleks ju olnud kuigi meeldiv seda jalutuskäiku ette võtta, kui iga silmapilk oleks olnud oodata vihmavalin-gut. Te lähete kah nüüd sõtta, kui see peaks järsku lahti minema...?»

«Lähem, selge. Aga teie...?» küsis kapten Kubelik, varjamata ikka oma üha suurenevat vaenutunnet.

«Noh, mina...! Ma olen selleks kahjuks juba liiga vana,» ütles muusikaõpetaja naerdes. «Aga — ma tahaksin. Jah, ma tahaksin nii väga, uskuge mind... muidugi, kui ma teie-ealine oleksin. Kangelaslik ajajärk, mida kavatseb jumal meile korraldada, ooja, ooja! Suur epohh, mis niipea ei kordu! Meie keisrihärrale antakse osaks korda saata suuri asju, aja-loo-li-si asju. Jah, võite tõe-sti uskuda — ma tahaksin nii kangesti seda kõike kaasa teha, kui...»

Ta peatus hetkeks, ohkas, noogutas paljutähendavalt.

Ja kapten Kubelik küsis, püüdes teda ikka haavata:

«... Kui? Kui te ei kardaks surma, kas pole?»

«E-ei, seda mittel!» hüüdis muusikaõpetaja Kerich en-diselt naeratades. «Surma karta — milleks? Jumal on meile ette määranud meie saatuse, küllap ta teab ise kõige paremini, millal meie aeg täis saab, et meid tagasi päriskoju kutsuda. Ja ega siis aastad üksi, võib ju juhtuda, et järg ka minuealiste kätte jõuab... Lugu seisab kahjuks ka selles, et... mu tervis pole enam täitsa korras. Olgu omavahel öeldud — halvakujuuline südamehaigus. Teie, kallid sugulased, olete ju loomulikult täiesti terve, eks ole?»

«Jah, jumal tänatud — mina kõlban nii ea kui tervise poolest,» ütles kapten Kubelik.

Ning äkki esitas muusikaõpetaja omapoolse tigea küsimuse, nähtavasti vaid selleks, et õepoega samuti solvata:

«Kahjuks pole teie mulle kunagi kõnelnud... Kui te nii terve olete, miks teist siis lahti taheti saada...?»

«Lahti... saada?»

«Jah. See tähendab — miks teid erru saadeti?»

Paus.

«Noh, vabandage, auväärt onunaise vend, härra musicus, — see enam teisse ei puutul» vastas kapten Kubelik äkki vihastades ja tundis ise, et ta nüüd kindlasti punastab.

Tolle vägisi viltu kiskuva vestluse katkestas uus juurdetuleja. See oli onu Hans, kes neile lähema tänava-nurga juures keppi keerutades järele jõudis.

«Aa, tere, teie kõrgeausust!» hüüdis doktor Kubelik, võitles enda läbi inimmurru ja pistis käe vennapoja kaenla alla. Ta oli paar tundi maganud, ta tundis end jälle reipana, möödunud raske öö oli juba unustusse vajunud. Ta tundis väsimust veel vaid kuski kukla taga, koljukontide vahel, ta vaim oli aga seda värskem ja lausa otsis võimalust end avaldada. Ta ütles lõbusalt, pilgutades vennapojale teist silma, just nagu oleks tal selle jaoks tagavaraks suur huik põnevaid uudiseid: «Ma kuulsin siin nimetatavat jälle kedagi jumalat... Ei, teie kõrgeausus, kas meie aus härra Kerich ei katsi ka teid ümber pöörata, hahahaha? Ma käisin nimelt vähe aega teie kannul, ei pääsenud aga teie juurde ja kuulasin üsna tahtmata. Ja seal ma siis kuulsingi, et härra Jumal olevat niisiis jälle suure vägevusega hakkama saanud, ja nimelt sellega, et ta venitab härrade pritsimeeste heaks veel vähe aega seda neetud põuda, mis tapab viimaks

mul pollud kui loomadki. H-hahahaha, ennäe ikka, kus ka meteoline endast märku andmine. Mina aga, teie kõrgeausus, ütlen — teate, mis? Lollus, lori, vaat seda ma ütlen. See meie armsa härra Kerichi jumal, kui ta oleks tõesti jumal, kes on kõik loonud ja peab ka taipama, mis need tema enda poolt loodud olendid vajavad, võiks juba juba taevaluugid lahti teha ja vee voolama lasta. Ei, ei, kallis musicus, te vabandage mind väga, aga ma ei saa siiski teiega ühel arvamisel olla!»

«Armas härra doktor,» ütles muusikaõpetaja väga vaikelt ja pani käed vagalt kõhul risti. «Te liialdate jälle! Jah, te liialdate jälle, nagu alati! Ja peale selle olete te ühekülgne... sa-mu-ti nagu alati. Te ütlete, et jumal, lastes põual jätkuda, ei arvesta nende soove ega heaolu, keda ta on loonud. Nii, eks ole? Aga vaadake, härra doktor, ma vaidlen teile vastu. Jah, ärge pange pahaks, jah, ma vaidlen teile vastu. Nimelt selles mõttes, et te arvestate ikka ainult siisugust heaolu ja siisuguseid soove, mis tulevad soolikatest. Kust te teate, armas härra doktor, et sel ajal, kui meie kehad nälga ja muid ihulisi vaevu kannatavad, ei ole jumalal meie hingedega oma suuri plaane? Kuld puhastub tules, — kas pole? muld pakases, kas pole? ja inimese vaim kannatuses, kan-na-tuses, härra doktor, kas pole? Ja küllap ongi vist nõnda, et jumal saadab meile nii mõnegi ränga kannatuse kaela üksipäinis selleks, et puhastada meie kehade piinlemise ja vaevlemise ajal meie vaimu... kõigest mustusest ja mudast, mis on maailmas ringi käies sellele aja jooksul külge hakanud.»

«Jätke lori, musicus!» ütles doktor Kubelik. Ja lisas kohe: «Või — hea küll, olgu. Nagu ma olen teie mõttekäiku jälgides juba märkinud, lähtute teie ikka ja alati absurdsest aksioomist, et jumal kui iseseisev, inimeste ja muude puduloste ajudest väljaspool asuv olend eksis-

teerib niisama tõeliselt nagu teie ja mina. Niisugune väide on muidugi — ärge pange mulle mu otsekohesust pahaks — äärmiselt totter. Aga lihtsuse pärast võtame selle umbes veerand tunniks edaspidistele arutlustele aluseks. Ühe sõnaga — oletagem, et jumal on tõesti olemas. Kui me seda eelpool nimetatud lollust aluseks võttes vaatleme nüüd veidi terasemalt maailma ja seda, mis selle sees sünnib, — missugustele järeldustele me jõuame? Te ütlete, et jumal paneb inimestele kannatusi peale selleks, et puhastada nende vaimu. Nii. Muide — ma ei usu, et isegi sel korral, kui see juutide poolt välja-mõeldud varikuju tõesti eksisteeriks, suudaks ta teha niisuguseid sigadusi ja antisigadusi — see tähendab kannatusi tekitada ja neid oma tahtmise järgi uuesti jälle kaotada. Ei, mu härra, tal pole selleks mingit jõudu ega oskust, sest ta on inimese keha tundmises ja selle või teise organi tegevuse mõjutamises täielik võhik, šarlatan, halb diletant. Ta on neis küsimustes veelgi suurem šarlatan ja diletant kui mõni suurte vuntsidega kroonuvelsker, kes kipub igal soodsal silmapilgul rääkima aina haigustest ja nende arstimisest. Ahaa, teie meeled juba määratsevad? Te tahate tõendeid? Olge lahke, palun, palun.» Ja kohe uue tooniga — nagu kiiresti jälle väsides, — veidi nukralt: «Tä ju teate, et ma ajan oma ametit juba enam kui kakskümmend aastat. Ma käin, teiste sõnadega, juba enam kui kakskümmend aastat haige juurest haige juurde, songin nende vanades haavades, võtan vastu sündijaid ja saadan ära surijaid. Kas te mõtlete, et ma pole selle aja jooksul näinud küllalt hädasid ja viletsust, mille kõrvaldamiseks pole ma paha-tihti mitte midagi suutnud? Jah, inimesed on valu pärast karjunud, möiranud, aga ma pole ühegi vahendiga neid aidata suutnud. Ja vaadake, armas härra musicus, siis olen ma vahel meelega tagasi teie tasapinnani lange-

nud, käed palves risti pannud ja hüüdnud: «Issand, issand, kinnita sina meid... Kinnita hädalist ja kinnita onud, kes ma katsun teda asjata toetada tema suures viletsuses.» Noh, kas te arvate, et ta on mu palvet kuulda võtnud? Ei, muidugi mitte, ta pole seda teinud!» Ning korraga läis viha, kirglikult: «Jah, ta pole seda teinud, härra musicus, ta on vaikinud nagu mühakas, nagu loll, nagu edev uhkustaja, kes näeb äkki, et ta ülespuhitud oskust tahetakse proovile panna ja järele katsuda. Ja ometi pole ma temalt heategu palunud endale, vaid neile, kes kannatavad. Saate aru, härra musicus: neile — kes — kannatavad!» Jälle — paus. Ja siis taas vaikselt, resigneeritult nagu äsja: «Jah, see vana kehken-püks, kes kiitleb juba ligi kaks tuhat aastat oma suurte võimetega, ei ole suutnud veel ühtegi haava sulgeda. Uskuge, ta ei ole seda tõesti suutnud! Us-ku-ge, härra musicus!»

«Ikka, ikka see vana patujutt!» ütles muusikaõpetaja Kerich ohates ja vantsis kärmesti edasi.

Pritsimehed rühkisid nüüd läbi paksu liiva raskepäraselt taarudes, viitsimata isegi kõnelda, aeg-ajalt vaid higi pühkides.

Ja doktor Kubelik, sattudes üha enam oma raske kutsu-muse kurbade elamuste mõju alla, ütles jälle vaikselt, ilma oma tavalise vimmata:

«Jah, härra musicus, ma ei liialda, teie nõndanime-tatud vägede Jehoova ei ole tõesti suutnud sulgeda ühtegi haava. Ärge saage minust valesti aru, aga — ma olen vahel isegi katsetanud. Ma olen järsku oma hoolitsemised pooleli jätnud... Just kõige kriitilisemal silmapilgul... ja mõttes ütelnud: «Siitamaani ja mitte enam, tule nüüd alla ja näita ka oma oskust!» Aga kas te usute, et ta on mu väljakutse vastu võtnud? Ei, ei, muidugi pole ta seda teinud, ta on vaid vaikinud. Ja inimene

oleks verest tühjaks jooksnud, kärvanud, kui minu südametunnistus poleks õrnem olnud tema südametunnistusest, minu võimed suuremad tema võimetest. Ehh... see... see... vana orjastaja... see... see olematu mõttekujutus, kes kükitab meil kukil ega lase ette võtta ühtegi julgemat sammu, mis viiks kogu maailma senisest hoopis kaugemale! Mis te temast kaitsete, sellest kohutavast plakatist!»

«St! St! Härra doktor!» hüüdis muusikaõpetaja ja pistis sõrmed kõrvadesse.

Kapten Kubelik naeris mürinal.

Ja doktor Kubelik, ise oma julguse ning leidlikkuse mõjul uuesti veldi elavnedes, laotas käsi ning ütles ebamäärase muigega:

«Jah, näete, armas härra musicus, nõnda on lood. Ja nüüd, oletades ikka edasi, et see teie suur issand Seebaot tõesti eksisteerib ja et ta on ühtlasi ka tõesti nii vägev, nagu teie ja teie mustade mantlitega hingekarjased kinnitate, küsime edasi: Miks ta laseb inimesi piinelda ja vaevelda? Miks ta kuulab vuntsiotsagi liigutamata hädaliste valukisa, mis muudab pehmeks õelamadki südamed? Miks ta ei saa mulle kord ometi pahaseks ega võta vastu mu mõnitavaid väljakutseid ja võitlushüüdeid, mis ma olen talle läkitanud sadadest haigetubadest, sadade kannatajate juurest? Miks? küsin ma. Miks?» Ja ta vastas endale ise, kummardudes muusikaõpetaja kõrva juurde ja naerdes valju, vihaselt läbi marsihelide põriseva häälega: «Ei, ei, ei, ärge tulge enam välja selle lapsiku hingepuhastamise teooriaga! Ta ei tee kõike seda vaid sellepärast, armas härra musicus, et ta on... loll! Et ta on vaid po-si-ja! Kuulete mind, ah, teie issand Seebaot, kui ta on tõesti olemas, on vaid harimata posija ja loll nagu saabas. Noh, näete, ma ütlesin oma arvamise jälle avalikult välja, kuhu jäävad siis

selle profaanil välg ja müristamine, mis peaksid nüüd mulle pähe raksatama ja mind hävitama, hahahaha?»

«Teie elu ei ole veel lõppenud, härra doktor!» ütles muusikaõpetaja järsku imelikult madalaks ja väga kurjaks muutuva häälega. «Jah, härra doktor, ärge ka teie minust valesti aru saage, teie elu ei ole veel lõppenud! Kuhu jäävad meie armsa jumala välg ja müristamine, mis peaksid teid nüüd hävitama? küsite teie. Aga millest te arvate, et see välg ja müristamine, mis kord teie jõledusi kõneleva suu suleb, ei ole juba nagu tuline nool vibule asetatud? Jah, millest te seda arvate? Kas te ei suuda näiteks uskuda, et jumal, kuulates ära teie mõnitused, saatis oma välgu ning müristamise mõne oma ustava sulase südamesse? Ja võib olla, et see tema ustav sulane kõnnib kogu aeg teie kõrval... või teie kannul... ja et kord tuleb aeg, mil püha sõna tema kaudu tõeks saab.»

«Loril!» kordas doktor Kubelik jõhkral. Ja kuna ta oli juba liiga erutatud, et hoida oma skeptilisi (võib-olla ka pisut naiivseid) mõtteid ainult endale, kõneles ta kohe edasi: «Või võtkem üks üsna värske fakt ja analüüsigem pisut sellegi kallal. Nagu te teate, hõljub juba kaua aega õhus sõjahädaoht. Suured riigid on närvilised, teevad kahtlasi märkusi, ähvardavad, võtavad kohe väljaõeldud ähvardused tagasi ja ähvardavad samas uuesti. Te ju kujutlete ometi, mis tähendab sõda, ah...? Eks ju? Te kujutlete seda?»

«Tratatata!» hüüdis kapten Kubelik ülemeelikult, jälgendades kuulipildujat, ja mõtles endamisi, mil ta saaks ometi kord siit igavast urkast minema.

Doktor Kubelik, krimpsutades nägu, ütles pahameelega:

«Muidugi, muidugi, teie kõrgeausus, sinule on see täiesti 'tratatata'. Sest see on ju sinu elukutse. Sest selles peitub ju kogu sinu karjäär, tulevik, auahnus ja nõnda edasi.

Sa ei arvesta asja kui niisugust, vaid asja kui sinule isiklikult kasulikku või kahjulikku nähtust. Kui me aga räägime jumalast ja sellest, mida t e m a teeb, siis peame me asuma üldsuse seisukohale. Oletagem, et ka sõda, selle algus, selle edasiarenemine ja lõpp sõltuvad samuti ainult armsast issandast, tema tujudest ja tahtest. Kas see pole siis õudne ja ühtlasi absurdne? Juba korduvalt on ajalehes teateid ilmunud, et Venemaal peetakse mingisuguseid üldrahvalikke jumalateenistusi... kindlasti mitte selleks, et sõda tulemata jääks. Samasuguseid üldrahvalikke jumalateenistusi peetakse arvatavasti ka Inglismaal, Prantsusmaal, Austrias ja Saksamaal. Ja jumal, kui me tahame loogilised olla, kuuleb neid kõiki. Aga ma ei taha prohvetiks hakata, kui ma väidan, et rahu katkeb juba üsna varsti. Austria kargab kukile Serbiale, Venemaa Austriale, Saksamaa, kes on viimasega sõprusvahekorras, hüppab hammastega kinni Venemaa kintsudest ja Prantsusmaa ning Briti impeerium istuvad kukile talle endale. Nagu te näete, armas musicus, kaunistest suur koor, et mõirata ja röökida nii valjusti, et tulevasedki aastasajad sellest vastu kõmisevad. Ja siis lähevad miljonid mehed vastamisi, tapavad üksteist, vigastavad, vägistavad naisi ja kähgistavad surnuks süütuid lapsi, kisuvad üksteisel ulgudes ning hambaid kiristades küljest liikmeid, põletavad maatasa linna ja külasid, millede ülesehitamine pole toimunud kindlasti mitte ühe või kahe aastaga. Ma olin Jaapani ja Vene kokkupõrke puhul üks neid, kes katsus kokku lappida lahinguväljadelt hospitalidesse ja välipalatisse saadetavaid jäänuseid. Ma löikasin päevad ja ööd läbi purustatud jalgu ning käsi, õmblesin kinni avatud kõhukoopaid, seadsin kohale oma haakidest välja libisenud lõualuid. Aga kui mul juhtus mõni silmapilk vaba aega olema, võtsin ma ajalehe ja tundsin mõnu sellest karjuvast ruma-

lusest, mida seal kirjutati sõjast, mis mu enda silma all parajasti käis. Jumal? Kus see härra on viibinud kõigi nende meelelute verevalamiste puhul, mis me teame toimunud olevat hallist aegadehämärukest kuni siiani, ja kus ta on praegu, millal valmistutakse jälle liha raiuma? Kas ta on toores sadist, mõnuga verd vaatlev lihunikusell, või on ta end oma kõrgel kohal magusat viina täis menud ja priiskab Soodoma ja Komorra libudega, hoolimata midagi inimesest ja selle hädadest...? Või on ta suurtööstuse omanik, massiprodutsent, kes vorbib maailmu valmis sellisel hulgal, et tal endal puudub nende valmisvorbitud maailmade vastu juba loomise silmapilgust peale pisemgi huviraas? Noh, palun, seletage mulle, seletage mulle, härra musicus!»

«Ma usun siiski, härra doktor, et teie patujutt teile andeks antakse!» ütles härra Kerich ja pidi vaeva nägema, et kahele kaaslasle järele jõuda.

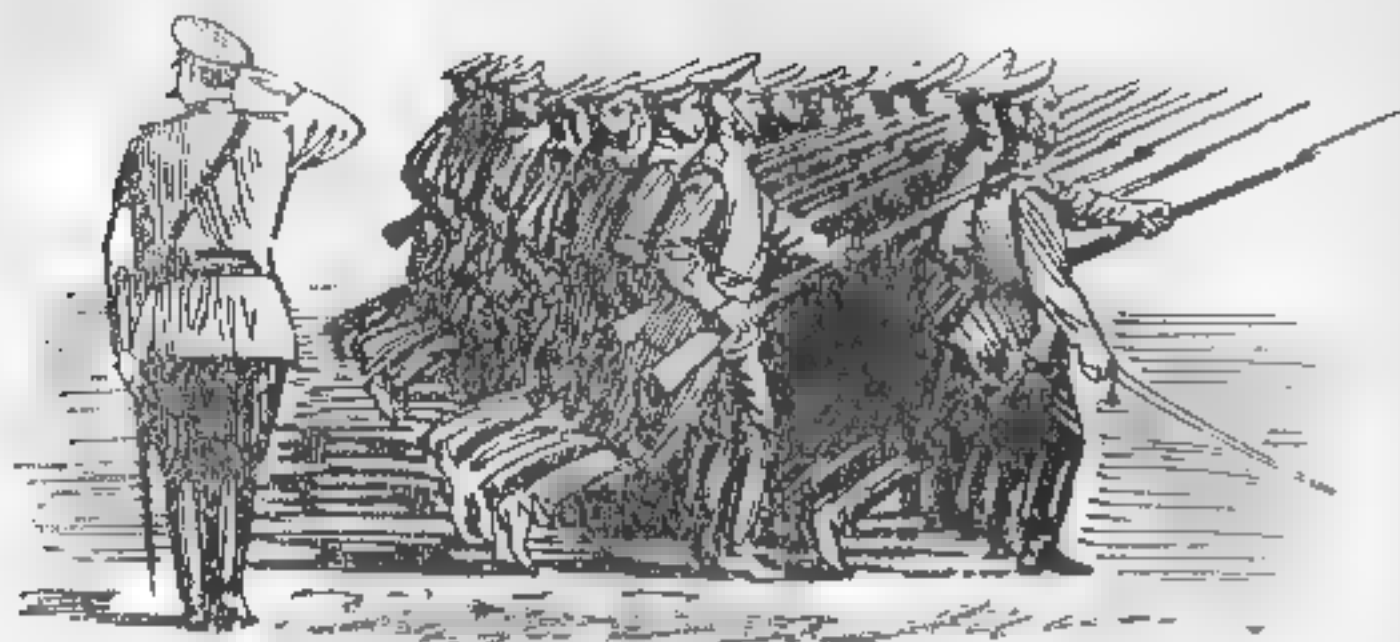
«Loril!» ütles doktor Kubelik üle õla.

Ja muusikaõpetaja Kerich, vahetevahel jooksu sõrki-des, hüüatas äkki meeleheitliku visadusega:

«Kõik... kõik... kõik... tuleb jumalast! Kõik, jah! Nii hea kui halb... jah! Ja kui jumal tõesti kurjad lõukoerad maailma rahvaste kallale lahti päästab... sõja ja nälja ja katkurusma... siis on maailma rahvad selle ka kuhjaga ära teeninud. Jah, härra doktor, nad on selle ära teeninud mitmekordselt, kümnekordselt, sajakordselt! Ei, ei, koguni tuhandekordselt! Ja teie... teie... ärge pilgake teda... meie issandat jumalat, kes...»

«Loril!» ütles doktor Kubelik.

Ja kontideni väsinud, näod musta liivatolmu pärast kibedad, pöördusid nad samal ajal suurelt teelt ära, Niidu pargi poole, kuhu rongkäik hakkas juba jõudma.

TARGUTATAKSE SOJA OLE

Vähe hiljem aset võtnud teest kõrval suurte tammede all, laskus kapten Kubelik selili murule, hingas suurte mõnusate sõõmudega vana metsa jahedust, vaatas silmi kissitades sügavsinise ning selge taeva poole. Tuletõrjujad, higist märjad ning rõõmsad, valgusid kõikjale laiali, grupeerusid, hakkasid lärmitsema. Perekonnad liitusid perekondadega, vallalised vallalistega, poesellid poesellidega, auväärsed kodanikud auväärsete kodanikudega, alevikeigarid alevikeigaritega. Ollevankrid, mis olid juba varakult kohale jõudnud, ei suutnud rahuldada kõiki ründajaid: paksud poisid jagasid pudeleid kahe käega, sirvisid muidusaaajate seltsiliikmete nimestikkegi kahe käega ja tõrjusid alandlikumaid järjeootajaid tagasi samuti kahe käega. Pikutati, edvistati, joodi, lauldi vahuste huultega küll õigeid, küll vigaseid saksa salmi-kesi, vehiti uljalt kätega, kuigi keegi polnud veel purjus.

! ol millise agarusega ka ei joodud, — kange põuakuumus põletas suud kohe jälle kuivaks; kõigilt nägudelt peegeldus Janupiin; sellepärast joodi üha uuesti, kiire tempoga, nagu rutates. Ning doktor Kubelik, kes oli tagasi lükanud kuhu vanema venna kutse ühineda nende seltskonnaga, ütles isand Kerichile, kes vahtis teda hävitada tahtva pilguga oma suurte kulmukaarte alt:

«Niil, härra musicus — pöörake pead ja vaadake ringi. Kas te ei ütelnud hiljuti, et issand jumal kinkis meie armsatele pritsimeestele toreda ilma juubeldamiseks ja pidu pidamiseks...? Noh, hahahaa — see on tõesti alles ilmul Jällegi: kui ma oletaksin, et see tänane põrguilm on tõesti teie armsa issanda jumala tehtud, peaksin ma mõtlema kurjale kahjurõõmule või päris harilikule piinatahtmisele. Või oskate teie ka nüüd käänata asja vastu pidisesse asendisse ja seletate kõike omamoodi?»

Ta naeris ja ootas, suunurgad pilklikult alla tõmmatud.

Kuid muusikaõpetaja Kerich, selle asemel et pareerida ta küsimust, ütles ivakese vaikimise järel peaaegu paludes:

«Siiski, doktor, kas me ei jätaks vähekeseks ajaks rahule nii taevaisa kui tema tahtmised. Kui teil midagi selle vastu ei ole — kõnelgem ehk millestki muust.»

«Millestki muust? Aga näiteks — millest? Või ehk... sõjast?» küsis doktor Kubelik.

«Jah, kui teil midagi selle vastu ei ole,» noogutas härra Kerich.

«Minul? Selle vastu? Jumal paraku — mitte kui midagi!» hüüdis doktor Kubelik, viipas juurde tuletõrjujamundris tuttava poisi ja palus seda tuua ka endale mõne pudeli õlut. Kui nad jälle omavahele jäid, kordas ta: «Muidugi mitte. Laske aga käia!»

Muusikaõpetaja Kerich ütles, väljendades nähtavasti mõtet, mida ta oli vahepeal vaikselt enda ette mälnud:

«Te kujutasite meile, kui me siia teel olime, sõja koldusi ja õudusi. Ometi on need rasked ajajärgud kogu inimkonna arenemises, mil rahvas tõusis rahva ja kuningriik kuningriigi vastu, kõige võimsamad ja... ilusamad. Millest see siis nõnda, härra doktor?»

«Kõige võimsamad ja kõige ilusamad?» ütles doktor Kubelik külme tõstes. «Jah, kõige võimsamad ja kõige ilusamad — nende silmis, kes neist rahvaste ja riikide üksteise vastu ülestõusmisest pole tegelikult osa võtnud. See tähendab — meile, eemalseisjaile. Kas te olete kunagi sõdinud? Ei ole! Kas sina, teie kõrgeausus, oled kunagi sõdinud, olgu küll, et sa oled selle tegevuse oma elukutseks valinud? Ei ole! Ja mina, teie alandlik teener, ei ole kah sõdinud, kui selleks mitte pidada mu tillukest polguarsti-osa seal Vaikse ookeani rannikul kümme aastat tagasi. Nii. Ometi oleme meie kõik näiteks Kolmekümneaastase sõja hindamisel ühel ja samal arvamisel: see oli Euroopa rahvaste elus kangelaslik ajajärk. Aga mis te arvate, — kas see oli nõnda ka nende meelest, kes siis elasid ja sellest kangelaslikust ajajärgust isiklikult osa võtsid ja kõiki selle katsumisi isiklikult omaenda nahal tunda said? Ei, muidugi mitte, nende meelest see nõnda ei olnud! Saate ju minust aru, eks ole, härra musicus?»

«Saan küll. Aga ma ei ole teie väidetega nõus!» ütles muusikaõpetaja Kerich resoluutselt.

Doktor Kubelik naeris.

«Aa, nii-nii? Ei ole mu väidetega nõus? Noh, ma ei imesta selle üle, olen ma ju alati teile ütelnud, et teie ülemine kamber on... liiga tolmunud. Ärge pange pahaks, aga nii see küll näib.»

«Lõhn!» ütles muusikaõpetaja Kerich jälle solvudes.

Ning kapten Kubelik, kes kuulas seni vaikselt, käsi-varred kukla all, tuli nüüd välja oma junkrukoolis omandatud tarkusega, mis jääb kutselistele ohvitseridele nende loeksplidamiste aluseks kogu eluajaks. Ta ütles, närvides «munnurgast allarippuvat rohukõrt:

«Sõda, mu härrad, on paratamatus. Ta võib teile meeldida või mitte meeldida, te ei saa teda ei tagasi hoida ega kiirustada... See on kõik!»

«Mis?» küsis doktor Kubelik, kuna ta polnud vennapoja sõnu kuulnud — tuletõrjujariides roosa poiss oli ollepudelitega päralt jõudnud ja ta avas parajasti üht neist põhjalöögiga vastu maad. Valades klaasidesse heledollast vahutavat, meeldivalt vahutavat jooki, küsis ta veel kord: «Mis? Jah, mis sa seal ütlesid?»

«Sõda on paratamatus!» vastas kapten Kubelik.

Muusikaõpetaja Kerich kinnitas kohe innukalt:

«Õigel See on täitsa õige — sõda on paratamatus!»

«Nii-nii?» venitas doktor Kubelik ikka pilkavalt, jõi suurte sõõmudega, ähkis mõnu pärast.

«Jah,» ütles kapten Kubelik juba kolmandat korda, nüüd jälle kohe ka täpsemalt kommenteerides: «Sõda on rahvaste elus samasugune paratamatus nagu üksiku inimese elus... mõni väiksema ulatusega paratamatus. Me võime seda manada, kuid mitte tagasi hoida või peatada: filosoferime, ajame ilusat patsifistlikku mulinat, siis aga saab aeg täis ja me võtame sõjariistad kätte ja läheme lahinguid lööma. Ja sellepärast: olgem targad ja pidagem parem suu kinnil Paratamatuse eest ei pääse. See tuleb nagu saatus, ja mida suurema rahuga me ta vastu võtame, seda kergem meil endil!»

«Nii! Ahah, nii, teie kõrgeausus?» ütles doktor Kubelik.

«Inimkond muutub vahetevahel patust nii ligunenuks, et seda ei saa lunastada muidu kui... tulise rauaga

põletades ja seda paksu verd välja lastes!» hüüdis muusikaõpetaja Kerich ja äkki hakkas ta hääli värisema.

Doktor Kubelik avas uue õllepudeli, ägestus ja ütles:

«Tubli, olgu nii, sõda on — number üks — paratamatus, ja number kaks — et jumal nuhtleb selle paratamatuse abil patuseid ja sõnakuulmatuid. Nüüd aga küsin ma teilt, härra musicus, — mis põhjusel olete te nii väga kindel, et see õiglaseks nuhtluseks kavatsatud paratamatus tabab just neid, kes on selle ära teeninud? Mina olen patune, — nõustun! Teie olete ehk kah patune, — hästi! Teie vend, see lurjus, koolidirektor, kes nii oma nais- kui meesõpilasi võrgutada püüab, on seda kindlasti! Samuti on seda päris kindlasti ka minu vennad, kuigi nad pole võrdsed just teie omaga... Nii! Aga kas te ei mõtle hetkekski, et ükski meist — nagu ma kord juba tähendasin — ei ole nuusutanud püssirohtu ei möödunud sõdades, ei nuusuta püssirohtu oodatavas sõjas, ega nuusuta püssirohtu ka edaspidi, tulevikus! Jah, meie, kes me vajaksime tõesti ehk vähemat või suuremat nuhtlust, jääme rahulikult oma kodudesse, sööme, joome, magame oma voodites, sigitame oma naisi ja hoiame seda tege- mast oma armukestega... ja nõõrime aina edasi oma kalleid kaaskodanikke. Ja kannatada saavad jälle vaid need, kes elavad maast madalamini ja tallekesest vagu- ramalt. Jah, härrad, just neil lõigatakse kõrisid, kes ei ole kunagi mõtelnud puutuda teist endataolist! Just neil käänatakse kael kahekorra, kes ei sõanda jalga tõsta konnagi laiaks litsumiseks! Ja õigus, palun? Hei, kus on õigus? Näidake mulle seda! Jah, armsad härrad, ma ei leia kustki õiglust, millele ma tahaksin nii suure hea- meelega paar küsimust esitada... näidake, näidake mulle õiglust!»

Ja ta hakkas jälle veiderdama: otsis kõikjal enda üm- ber, tõstis oma kuusiile, siblis rohus, pea kummargil.

«Mis te vigurdate ometi, kuulgel!» hüüdis muusikaõpe- taja Kerich, ägestus samuti, lõi rusikaga matsudes vastu kolme müra.

«Mis ma vigurdan? Vabandage, ma ei vigurda, ma olen õiglust!» vastas doktor Kubelik.

Lekkis lühike, vimmane vaikus, kõik kolm vahtisid enda ette ega lausunud midagi. Elu ümberringi käis aga talle hooga. Kogu metsaalune oli täis segast lärmi, rõõm- vund hüüatusi, õllepudelite kõlinal; noored tantsisid, va- nud lobisesid. Uljad poesellid, vaskkiivrid turukorvidena kae otsas, kõndisid mööda liivast teed edasi-tagasi, uhkustasid oma veidi raskepäraste mundritega, pugesid välja oma tavalisest küürutavast kestast. Kõige kange- mad päevakangelased püüdsid kirevatesse sitskleiti- desse rõivastatud elurõõmsaid tüdrukuid ja võlusid neid teravmeelsete naljadega ning saksakeelsete lööklaulukes- lega. Justus Kubelik hõikas ja huikas kõigest jõust, püü- des tõmmata endale teiste, Kõrgemalseisvate Ülemuste lähelepanu, neid aga sellega endast veelgi enam kauge- male peletades. Ja muusikaõpetaja Kerich, kes mälus ikka oma vagu ning pidulikke mõtteid, väitis jälle jon- nakalt:

«Ei, armas härra doktor, vaielge mulle vastu või tehke mis te tahate, aga sõda sisaldab siiski ka määratu hulga kangelaslikkust ja isamaa-armastust. Eriti seda vii- mast... seda te peaksite ikkagi arvestama.»

«Isamaa-armastus?» ütles doktor Kubelik ikka halvus- tavalt pead väärutades. Ja küsis: «Loogika, loogika, härra musicus, kus on siin loogika, ütelge, palun? Serblased löid maha Austria troonipärija ning selle naise; austerlased selle asemel et asja lokaliseerida, ajavad rinna ette ja valmistuvad sõjaks; vene suguven- nad tunnevad endid äkki kohustatud olevat samuti sekka lüüa. Nii. Ja lõpuks teritavad hambaid hoopiski kaugemal

asuvad riigid, kuigi neil pole asjasse nina toppimiseks niigi palju põhjusi kui neil, keda ma praegu nimetasin. Isamaa-armastus? Pah! See on ainult tore sõnakõlks, millega tuleb pahatihti varjata asja õiget olemust ja selle tõelisi põhjusi.»

Nad jõid jälle, ähkisid jälle mõnu pärast.

Ja kapten Kubelik, toetudes ikka oma junkrukoolist kaasa toodud tõdedele, ütles veel kord:

«Ei, härrad, murdke praegu piike nagu te iganes soovite — sõda on tõesti absoluutne paratamatus. Mõned nimetavad seda ka vajalikuks aadrilaskmiseks. Ja nähtavasti on see tõesti nõnda: ka riikide ja rahvaste elus esineb olukordi, kus organismi kui tervikut võib päästa ainult vere vähendamine. Teie, arstid, panete sel puhul vist kaanisid; kupumoorid teevad sama töö ära oma sarvedega; saunades istuvad hakkajad mehed oma aadri-raudadega ja lasevad aadrit. Aga riigid ja rahvad, kui nad tunnevad, et on õige aeg kätte jõudnud organismi sisemist vererõhku vähendada, mobiliseerivad suure osa oma alamatest, annavad neile kätte püssid ja mõõgad ja lõövad veidi aega tuliseid lahinguid...»

«Ja hävitavad vahel nagu metsalised...! Või õigemini — hävitavad alati nagu metsalised...!» ütles doktor Kubelik tumedalt, taltsutas end aga jälle kohe ja jätkas: «Ma mõistan, teie kõrgeausus, et sinu mõttekäik on teistsugune kui minu oma, aga sa oled siiski liiga tark selleks, et laulda ühes kooris meie vaga musicusega. Jah, see on tõesti nõnda — sõda on paratamatus. Kuid see on siiski hoopis ja hoopis teistsugune paratamatus kui teie mõlemad seda arvate. See on nimelt koopaelanikkudel päritud atavism, nõndaütelda fülogeneetiline paratamatus, ja meie ülesanne peaks olema seda fülogeneetilist paratamatust suunata hoopis teisiti kui me seda praegu teeme. Hea küll, oletagem, et sõda on tõesti tar-

vilus, abinõu ja võimalus lahti saada üleliigsest verest, teiste sõnadega ülearusest jõust, mida pole meil tavalises olukorras kuhugi panna. Hästi, saagem siis sellest lahti. On ju hoopis lihtsamaid abinõusid, mis viivad meid sihtile, — see tähendab, kuhu me võime selle ülearuse jõu lahutada. Me oleme ju ometi inimesed ja omame mõistust, — tehkem siis kord päris kindlaks, et iga viie, kümme või viieteistkümmene aasta tagant nõuab nende ja nende riikide heaolu teatud lisaraiskamisi, ja kui me selle oleme kindlaks teinud, siis asugem ka mõistlikku lahendust otsima. Pange tähele, ma ütlen nimelt mõistlikku lahendust. Muide — mul on üks vana, kaua-aegne sõber, kes võttis järsku kätte ja läks hulluks. Verehulluks nimelt. Ja temal on kah tagavaraks teie omaga analoogiline teooria paratamatutest aadrilaskmistest, mida iga organism — ka riigi ja rahva organism — teatud aja tagant vajab. Ainult selle vahega, et tema eelistab sõdadele, see tähendab stiihilisele kõriloikamisele päris asjalikku, kalkuleeritud ja teadlikult kavandatud kõriloikamist. See minu verehull sõber väidab nimelt, et kui selle või teise rahva vägevus kasvab üle teatud piiri, ei saa see rahvas teisiti, kui peab kellelegi kallale kargama. Ehk teiste sõnadega — nagu sina, teie kõrgeausus, seda iseloomustasid — peab puhkema sõda kui paratamatus. Kuid see on asjatu ja mõttetu väärtuste hävitamine ja sellest tuleb minu sõbra arvates hoiduda. Aga kuidas hoiduda? Noh, väga lihtsalt: seda ülearust jõudu kehastavate inimeste arv kindlaks määrata ja need ükskaks-kolm maha tappa. Ja uskuge, mu härrad, selle verehullu maniaki idee on tõepoolest palju ja palju kordi inimlikum kui seda on näiteks meie issanda jumala senine talitusviis! Või arvate teie teisiti, härra musicus?»

Kapten Kubelik kuulas, kuulas ja puhkes jälle kõminalt naerma.

Aga muusikaõpetaja Kerich, üha süveneva solvumise pärast kahvatuks muutudes, ütles tasakesi:

«Vaadake, härra doktor, kõik see, mis te siin praegu suust välja ajate, on vä-ga inetu ja ma ei oska teie jutule üldse enam ... nime anda. Teie peaks ... vähemalt häbigi olema.»

«Häbi? Mille üle?» küsis doktor Kubelik.

Vaikus.

Ilm muutus üha kuumemaks ja see viljatu sõnalahing hakkas neid endidki viimaks tüütama. Doktor Kubelik tundis, kuis ta peas mõnus raskus tekkis — mõtted ei töötanud enam endise selgusega, hajusid mitmesse suunda laiali. Muru külje all soojendas kogu keha, vennapoja süsimustadest läikivatest juustest levis imalat pumatilõhna, muusikaõpetaja Kerichi mustjashall ülikond meenutas mulda. Möödalainetav rahvahulk, kui vaadelda seda läbi kissitõmmatud laugude, paistis erakordselt kirevana ja erakordselt kärsituna. Orkester mängis vaheldumisi valsse ja polkasid, masurkasid ja reinlendereid; Auväärsed Kodanikud, kellest ta enamikku tundis — kombelised ja elurõõmsad — libisesid läbi tantsuplatsi liiva, tegid keerukaid tuure, hoidsid üliviiaskalt eneste või oma sõprade kaasasid, atsakaid mamsleid, kes naeratasid kogu aeg mesimärgusalt; poesellid keerutasid alevitüdrukuid ja kinkisid neile vargsi klaaspärleid või värvilisi patsilinte; noorhärрад, kaamed ja suurejooneliselt hooletud, jalutasid oma tulevase pruute, keda vanemad olid neile määranud. Oli juba neidki, kes hakkasid purju jääma — nad kippusid tülitsema kõrvaliste inimestega ja väitsid kärarikkalt, et niisuguseid polevat siia täna üldsegi vaja. Ja äkki taarus keegi võsast välja verise lagipeaga, — noor ning uljas poiss ronijate jaoskonnast, kes oli katsunud läheneda kellegi teise endaealise armsale ja keda see teine endaealine oli

muud kollektunud üpris julmalt. Ja doktor Kubelik, kää-nudes enese külili ning saates haavatud peaga sangarit pilguga kuni õllevankrini, mille nurga varjus see hakkas umbekogunejatele oma lugu jutustama, ütles uniselt:

«Lühene on üldse loll ja rumal, armas härra musicus, alles ei maksa teil igatahes kahelda. Muuseas — ka mina olen üks esimese järgu lollpäid. Ma rändasin ootama vaeste vaevlejate juures ringi nagu igavene juut, kes otsib lunastust, ja ma oleksin võinud tänase päeva puhkusele pühendada. Ometi aga — mis ma tegin? Kõmptsin siia ja joon praegu seda sooja õllelaga nagu mõni vana bürger. Ka teietaolist jämedajoonelise mõistusega turska ei tee ma kunagi küünevõrragi targemaks, eks ju? Mis ma siin vahin ja vedelen? Jah, ma hakkan parem minema.»

Kuid ta ei tõusnud, ta lebas edasi.

Ja kapten Kubelik, kes oli samuti jälginud katkilöödud lagipeaga poisi kuulsuseteed, hüppas äkki püsti, naeris jälle valjusti ja hüüdis:

«Ei, tark teadusemees, jää veel, ära mine praegu kuhugi. Oodake, ma toon teile nüüd tubli jutukaaslasel!»

Ja ta jooksis kohe minema, tantsuplatsi poole, mille kohal hõljuv tolmutülv muutus üha paksemaks ning raskemaks.

Varsti tuli ta tagasi. Ta oli näinud nimelt ühes nägusa noore naisega mööda jalutavat suure ninaga töölist, kes heitis talle jalutajate varjust karme kõrvalpilgu. Ja ta ütles lõbusalt, tehes laia käevilpe ja kummardades liialdatud viisakusega:

«Noh — saage tuttavaks. See, armas härra doktor, on mälestus meie armsatest esivanematest, kes nimetasid endid veel Kuhelikkudeks. Huvitav, kas pole? Andres Kuhelik, ole lahke ja ulata sellele vanahärrale ilusasti käsi — see on su onu Hans, meie linna otsitum tohter.

Ja sina, armas härra doktor: see siin on sinu venna ja minu onu... mis ta nimi nüüd oligi... noorem poeg, kes on tulnud nagu teised enne teda linnast õnne otsima...

Doktor Kubelik kergitas üllatuse pärast kulme, mui-gas ja ütles:

«Nii-nii-nii! Ja Jaak ise? see vana karupäts? Mis siis tema teeb?»

«Ta on juba... puhkusel. Kohta peab nüüd mu vanem vend Kaarel,» vastas vabrikutööline Kuhelik peaaegu sama häälega, millega ta oli lausunud neidsamu sõnu eile kapten Kubelikule.

Vaikus.

Muusikaõpetaja Kerich, pakkudes südile noorukile, kes ei mõtelnudki kohmetust tunda, omakorda teretamiseks käti, ütles pikkamisi ja vagalt:

«Jah-jah, — jumala teed on imelikud... Jumala teed on v ä g a imelikud.»

Siis hakati loiult vestlema, õllepudelid nina all.

Kuid kapten Kubelik ei viitsinud neid enam kuulata, neid igavaid lobamokki, kes tahtsid kangesti näida väga tarkadena. Ta tõusis ja võttis suuna tillukese vahtrasalu poole, mille all oli aset võtnud linnapea Brock oma naise, kahe tütre ja suure hulga sõpradega.

Vesikiilid lendlesid puude vahel ja lai lausmaajõgi läigatles kõrge kalda taga nagu tohutu hulk vedelaks sulatatud seatina.

I I I S M E S P E A T U K K

«PALUN... PALUN... VAIKIGE!»

Kapten Kubelik surus enda pikkamisi läbi tiheda rahvasumma, põikdes kord pahemale, kord paremale, naeratas tuttavaile, kes talle vastu juhtusid. Ta oli jõudnud õllest uimane ja tundis vajadust seigelda. Vilis- tades ühe ülemealiku kupleekese teise järel, vaatas ta silmi pööramata preili Brocki, kes istus kergesti vasemale kiele nõjatudes kõige suurema puu vilus. Kostis naeru ja kilkeid: nähtavasti rääkis too vahatatud vurrudega loll proviisor jälle mõnd ehtsaksalikku rumalust, mõtles ta veidi ärevalt ja hakkas eduka võistleja vastu kohe vanni tundma. «Niisugune siga, mis ta endast seal kuju- tab!» pomises ta hetk hiljem läbi hammaste.

Kui ta valitud seltskonnast veel mõnikümmend sammu eemal oli, jooksis keegi talle järele — onu Justus, kes õhetas ja auras nagu äsja katlast välja tõstetud lihamägi. Ja ta küsis selle halvustava familiaarsusega, mida ta

armastas tarvitada juba ammust ajast kord selle, kord tolle sugulase vastu.

«Nonoh, kuhu siis sina nõnda kihutad?»

«O-oo... meil on vist üks teel» hüüdis paks onu ja naeris kogu oma rasvast ängistuvate kopsude vähese jõuga. Ning nagu kavatsedes avaldada vennapojale mingit ülemeelikut saladust, sosistas ta sellele äkki ärevalt: «Kuuled ju — *«Donauwellen»*, noh! *«Donauwellen»* — saad aru, hehehee...! Mineval aastal — meie väljasõidu ajal — tantsisin ma proua linnapeaga sedasama valtsarit... Loodame... loodame... et ta tänavu kah... Ja sina, nagu ma näen, pead sihti kellegi teise Brocki poole, hehehee?»

«Ei, eksid, mina ei pea sihti... mitte kuhugi!» vastas kapten Kubelik ja käändus kohe vihaselt kõrvale.

Ta läks nüüd maantee ja tantsuplatsi vahel asetseva mäenõlva juurde, kus oli pidutsejaid hoopis vähem (kuna siin puudus muru), istus kuivade männiokastega kaetud künkakesele, hingeldas vihaselt. Oli kuum; pea sumises, hinge täitis ikka ebamäärane kihk seigelda. Sipelgpeenikeste pihtadega naised ja nende mundeid kandvad kavalierid jalutasid eemal luhal, tantsisid all liivasel platsil, laulsid loole kaasa. Kõik see tuletas meelde omaaegseid piiripidamatuid leitnandilõbustusi ja ta muigas korraga kõveralt, paljastades oma fugevad laiad hambad, mis välgatasid nagu ähvardavalt päikesekiirtes. Ja hetke jooksul näis talle, nagu peaks ta nüüdsama püsti kargama, mõne neist liiva õhku keerutavaist väikelinna emandaist või elurõõmsaist agulitüdrukust sülle haarama ja oma magusa kandamiga metsa jooksmata, kellestki hoolimata, nagu kentaur oma võidusaagiga.

Siis vaatas ta veidi aega onu Justuse veiderdusi ja need tegid ta sihitult rahutu tuju jälle pisut paremaks; siple aga, siple, sa lolipea, sa paksmagu! Proua linnapea,

loa polnud seni vahele jätnud ühtegi tantsu, keeldus teatavalt; kõik vaatasid koomilist äriomanikku, kes tõkkas nagu vana kukk, soputades end oma väärtust tundva kanna ees — laotas käsi, nõksutas nurgeliselt, tegi ootamatult raskepäraseid, tema enda teada väga elegantseid kummardusi; kuid talle vastati ikka vaid peuraputusega. — Härra Brock, oma pedantsest ja uhkusest kaasast elutargem ning kavalam, katsus viimaks ühekorra päästa. Ta tõusis, võttis isand Kubeliku kaenla alt kluni ja osutas käega õhus laia kaart joonistades enda kõrvale. Paks isand keeldus aga nüüd omakorda — kummalasti vaid vajadusest teeselda kasvatatud inimese peent viisakust. Ja nad keerutasid seal tükk aega nõnda teineteise nina all, kaks aurahades sädelevat Kõrget ülemust, paindumatud nagu haned, keda on nuumatud lollis.

Kapten Kubelik, kuigi ta ei kuulnud kauguse tõttu alustki sõnakest, mis seal tolle koomilise sekelduse puhul vahetati, naeris tahtmata. Äkki meenus talle eilne jutuaajamine onu Justuse noorema poja Antoniga, selle nolgiga. Niisiis oli ninatargal poisil õigus, kui ta arvas oma nooruse teravmeelsuses näha võivat seda, mida teised ei tahtnud näha juba aastakümneid, õige, õige, need naeruväärased kadakaonklid oma niisama naeruväärsete püüdlikkude kaasadega polnud päris ehtsate sakslaste juures kuigi kõrges hinnas, h-hahahaha! Ning kuna talle ei tulnud mõttessegi pidada end isa ja teiste sugulastega ühtle mesti kuuluvaks, oli ta kahjurõõm koguni sügav ja siltras; ta plaksutas lõbusalt sõrmi, ahmis siis midagi kurku ja hakkas valjusti paukudes lakkastama.

Ja ta jätkas oma tähelepanekuid, silmad kisis. Ta nägigi, kuidas rõõmsas seltskonnas, kuhu oli äsja sisse tunginud soovimatu võõras, valitses nüüd ebamugav vaikus; kuidas inimesed põrnitsesid tuseselt endi ette;

kuidas seal vahetati üksikuid sõnu ja joodi vaikides õlut, unustades seda pakkuda ka külalisele. Üks kui teine hakkas võlleiba sööma, nagu oleks teda kibe nälg piinanud. Härra linnapea Brock oli ainus, kes oskas oma tõelist meeleolu varjata: ta noogutas viisakalt ja näis sallivat isegi seda, et familiaarne kaubahärra teda aegajalt kuuenööbist tiris või küünarnukist pigistas. Ent kui tüütav külaline juba liiga kaugele läks (suures jutuhoos oma higise käe välja sirutas ja teda õlale patsutas), ei suutnud ka tema seda kasvatamatust kauem taluda: kapten Kubelik, kes ei lasknud neid hetkekski silmist, nägi teda onu Justuse kaenla alt kinni võtvat ja midagi lausuvat, — nähtavasti ettepanekut tegevat oma kangete alluvate seas ivake ringi jalutada. Aga vaevalt olid kaks Suurt Meest veidi kaugemale jõudnud, kui paigalejääjad said ka kohe tagasi oma äsjase hoo: peened proud hakkasid jälle suure hasardiga vadistama, peened härrad vaidlema ja naljatama, peen noorsugu muretult naerma, üksteise läheduses nähtavasti sama magusat kihku tundes, nagu tundis seda kapten Kubelik neid oma kõrgeli kohalt silmitsedes.

Kapten Kubelik purustas läinud-aastase käbi, mida ta seni hajameelselt peos hoidis, tõusis, lõi okkad rõivastelt maha ja läks otsustaval ning kindlal sammul üle tantsuplatsi nurga. Ta oli oma edus nüüd väga kindel: noh, temale juba ei keelduta, kurat neid võtaks, neid ennasttäis seltskonnatolasid! Ta silmad olid jälle pöördumatult kiindunud preili Liisesse, — selle vallatledes vastu kõrva surutud kätesse, ruugetesse juustesse, murule sirutatud jalgadesse, mille kontuuride sihvakust võis aimata läbi päikeses läigatava kleidi, valgesse kaelasse, mis näis muide veidi liiga pikana. Ja nähes tüdruku tumedaid silmi endale äkki vastu pöörduvat, paljastas ta jälle hambad järsuks ning lühikeseks naeratuseks,

enesele rõõmiks ja häbematuks, naeratuseks, mis näis ütlevat: «Ma tulen — sa ju näed mind — ole aga valmis!»

Praegu samal hetkel, kui ta seda vääramatut võitjameelt molles, jõudis kapten Kubelik pärale. Ta teadis, et praegu vaatab teda vähemalt kakskümmend silmapaari; kuid see ei kohutanud teda, — ta tundis neid kõiki, kes sin istusid: kaks tavaliselt võistlevat, kuid täna teineteisega väga sõbralikult läbi saavat apteegiomannikku, vahutatud vuntsidega proviisor, kaks noort advokaati, üks edevalt rõivastatud arst, vanad, oma suurtes tüüri-umjades elavad jõukad kodanikud oma abieluealiste tütarde ja head partiid ootavate poegade. Rämps, need koduloomad, kõnts, keda võib maailmas vaid heatahtlikult sallida! Ta pidas end neist vähemalt õlgadest saadik kõrgemaks («Ojaa, tsaariohvitser!») ja tegi kerge kummarduse vaid proua Brockile, oma äravalitu emale. Ta küsis, klõpsutades kõlavalt kanda, just nagu kannaks ta praegugi seljas uhket ohvitserimundrit ja kontsade küljes iga sammu juures kõlisevaid kannu-
leid:

«Armuline preili, — kas ma tohiksin paluda...?»

«Ei, Lis'hjen, eil!» sosistas proua Brock äkki nii valjusti, et teda kuulsid peale tütre kindlasti ka kõik teised.

Tumedate silmadega ja pikkade ripsmetega preili punastas. See muutis ta tedretähniliise jumeka näo veelgi jumekamaks, veelgi erutavamaks. Tal olid ilusad kuld-punased juuksed, väike kitsas nina, roosakate tippudega kõrvad, veretu suu ja libamisi tagasikalduv otsaesine, mida piiras mõlemalt poolt liiga sügav meelekohalohk. Ta lõug oli väike ja lihav, kael sale ja täiesti ümar. Kolmenurgeline lapp paljast nahka, mis vaatas välja pluusikaelusest, kandis samuti harvu pruune laigukesi;

need kadusid tütarlapselikult lillelise kleidi varju (preili Lis'hjen oli juba tublisti üle kahekümne jõudnud!), juhtides pilgu nagu tahtlikult edasi kuhugi allapoole. Kaks suurt rinda, mis näisid uimaseks tegevät soojust hõõguvat, oleksid nagu kogu aeg end vangistavat kitsust tajunud ja sellest kitsusest vabaks ihkavat.

«Ei, Lis'hjen, eiii!» sosistas proua Brock jälle kähku.

Ja preili Lis'hjen, kelle hinge oli sirge ning tugev mees tekitanud juba ammu hoopis vastupidiseid soove, laususki kohe hästikasvatatud tütre kuulekusega:

«Härra Kubelich, vabandage mind tõesti väga... Ma mitte kuidagi... ei saa. Palun, palun — vabandage mind väga!»

Kuid säärane ebaõnnestumine muutis kapten Kubeliku veelgi kangekaelsemaks ja talupoeglikult pealetükkivaks, ehkki ta oli seda kangekaelsust ning pealetükkivust naernud alles äsja oma vana onu juures. Ta tegi jälle galantse kummarduse, muigas hambaid välgutades ja ütles pisut häbematuult:

«Siiski, siiski, armuline preili. Vahest teie armuline proua ema otsustab veel ümber ja võtab oma keelu tagasi?»

«Härra Kubelik, te eksite, — ma ei mõtlegi oma tütrele takistusi teha... tantsimast härradega, keda ta peab selleks sobivaks...» hüüdis proua Brock mesimagusa naeratusega, nähtavasti täiesti kindel, et Lis'hjen ei julge talitada vastu tema kindlat korraldust.

Ja kapten Kubelik, naerdes sama mesimagusalt, ütles:

«Nii? Järelikult oleneb kõik minust endast, — kas ma kõlban või ei kõlba...! Jah, armuline preili, nüüd on teie otsustada, pean ma lahkuma purustatud südamega või võin ma siiski loota, et te mu oma nõusolekuga õnnelikuks teete.»

Kogu seltskond kõõritas sirgelt seisvat kullepoega: nutuke habematus, fui, missugune kasvatamatus!

Aga preili Lis'hjen hüppas äkki energiliselt püsti ja hüüdis emale, kes oli otse suremas vaevu tagasisurutud kopsudest:

«Mam-mi... ma lähen! Eks ole, mam-mi-i, ma lähen, jah?»

«Mine, mine, tütreke, mine, mine, kui see sulle meeldib... Ja kui sa ei ole lii-ga väsinud. Jah, kas sa ei ole ehk toes-ti... lii-ga-a väsinud...?» kogeles proua Brock ja suulis end ainult suurte pingutustega vaos hoida.

Ja preili Liise hüüdis veelgi hoogsamalt, ehkki ta teadis üpriski hästi, et talt oodatakse hoopis vastupidist käitumist:

«Ei, mammi, ma ei ole veel pör-mu-gi väsinud! Ei, ei, ei, mam-mi!»

Kapten Kubelik, heitmata istuva seltskonna poole aimustki pilku, pakkus sädistavale kaaslasele käsivarre ja sammus tantsuplatsile, mille halli, nagu tuhaga kaetud pinnast sõtkuti ikka ühesuguse vaimustusega. Ta oli hea tantsija, ojaa, — ta teadis, et kõigepealt on vaja kahku keerutama hakata, et mitte tüdrukule mahti anda end koguda ja et suurendada veelgi seda käärivat segadust, mis selle hinges praegu tormitses. Tal oli kuum, jõudud õlu ajas ta higistama, ta ei hoolinud sellest aga midagi; ta tiirutas tüdrukut säärase hooga, et selle silmamunad pidevast tasakaalutuse-tundest sihitult liikuma hakkasid; ta naeratas kogu aja, hambad paljad. Ja kui lugu aeglasemaks muutus, peatus ta kohe järsult, pannes enda täielikult maksma, kummardus edasi ja ütles:

«Käigem ka sammu, armuline preili, muidu ma väsitän teid tõesti üleliia ja teenin teie pahameele. Teiesugune habras olend, — te pole ju nii nagu need... teised.»

Ta lootis nende (tema endagi teada üpris labastel) sõnadega edevat tüdrukut meelitada, talle heameelt valmistada. Ja ta oli lausa üllatatud, kui preili Lis'hjen talle kavalalt otsa vaatas ning vastas:

«Fui, härra kapten Kubelich, kuidas ma ei ole siis nii nagu need teised? Mis-s-poolest ma neist teistest erinen, lubage küsida? Kas mul pole samuti kaks jalga, kaks kätt, pea, juuksed...? Jah, palun ütelge, mille poolest ma neist teistest erinen... ütelge, palun!» kordas ta julgelt mängleva tooniga.

Kapten Kubelik sai oma halvustava üleoleku kohe jälle tagasi, — vaat mul mammatütart, kes teeskleb võlujat! mõtles ta pilkavalt. Ja ta vastas kohe, hingates ettekavatselt vastu tüdruku imeõrna, peaaegu läbipaistvat pöske:

«Oo, armuline preili, kas on siis üldse võimalik kõrvuti seada kaht mõistet, milledest üks kuulub astraalsuse valdkonda, teine aga paterdab all maa tolmus?! Ja teie, armuline preili... kuulute kindlasti... astraalsuse valdkonda...»

«Fui! missuguseid komplimente te räägite, härra kapten Kubelich!» hüüdis preili Brock ja lõi kavaleri kergelt õlale.

«Komplimente? Aga ei, preili!» ütles kapten Kubelik, tõmbas endasse suure sõõmu säravalt punaste juuste lõhna ja lisas hetke pärast tasakesi: «Kui kellelgi peaks maailmas tõesti õigust olema oma isikut kõrgelt hinnata, siis olete see kahtlemata teie.»

«Ärge rääkige lollusi, palun!» ütles tüdruk, muutus järsku väga tõsiseks. Ja ta valmistas kapten Kubelikule kohe ka teise üllatuse; ta ütles: «See on imelik, et kõik härrad on üle mõõdetud nagu ühe mõõduga. Te ei oska kujutleda, kui igav ja banaalne see on, kuulda aina ühtesid ning samu sõnu. Või arvate, et te olete täna esimene,

kes tulnud nende — vabandage otsekohesuse eest — rumalate meelitustega üle külvab! Oh ei, härra kapten Kubelich! ma olen juba vähemalt kümme korda sunnitud olnud liigutatult naeratama... just siisugustele — vabandage veel kord — idiootsetele komplimentidele. Kahjuks ei saa ma teie puhul aga enam naeratadagi, sest tõtt öelda olen ma teile alati vaadanud kui hoopis teistsugusele inimesele, — kui inimesele, kes... ei talle tuhande eelkäija poolt valmis sõtkutud rada. Või eksisin ma, härra kapten Kubelich?»

Kapten Kubelik muigas tahtmatult, — nõnda, nõnda, see polnud ju kaugeltki vagur Gretchenikene, nagu võis penliskaudsemal vaatlemisel oletada! Nähtavasti tundis noor daam igavust ja otsis romantilisi elamusi... Ja Julge Ründaja püüdis tehtud viga karmesti parandada, ohkas naljatades ning ütles:

«Jah, nõnda see on, armuline preili — nagu varem, nii olete te mu vastu ülekohtune ka täna. Uskuge, uskuge, palun, mul pole praegu pisematki kavatsust teile... tühje meelitusi kõnelda, — see, mis ma teile praegu räägin, on veel hoopis kaugel sellest, mis ma teist mõtlen.»

«Aga miks te ei räägi mulle siis seda, mis te... mõtlete?» küsis tüdruk jälle väga tõsiselt.

Kapten Kubeliku hinge läbis järsku midagi ahastuse taolist: ta tahtis võluda, kuid tundus endale naeruväärseks, ta püüdis olla teravmeelne, kuid ta sõnad näisid talle endalegi väga tühised ja labased! Ja kuna ta äsjane enesekindlus hakkas selle tõttu langema, rääkis ta kohe edasi üpris saamatult, ise kogu aeg higistades ja nagu vihaselt teise käega higi pühkides:

«Jah... miks...? Aga lihtsalt sellepärast, armuline preili, et koht, kus me viibime, pole sünnis nende sügavate tunnete jaoks, mis ma peaksin teie ette tooma. Oo, näete nüüd — ütlesingi juba... liiga... palju!»

«Ei... ma ei mõista teid,» kehtas tüdruk õlgu, punastas äkki ja vaatas — et seda punastamist varjata — kärmesti maha.

«Nii imelik, kui see teile ehk ka paistab, — ma oleksin isegi õnnelik, kui te mind praegusel silmapilgul tõesti ei mõistaks,» ütles kapten Kubelik. Ja ise jälle teades, et ta räägib väga naiivselt ja koguni rumalalt, jätkas ta kohe: «Ma... ma olen teid vaadanud vahel... tundide viisi. Möödunud laupäeval istusin näiteks teatris otse teie selja taga — jah, see oli kindlasti möödunud laupäeval — nädala eest — ärge vaieldgegi! — ja kui ma pärast etenduse lõppu koju läksin, ei mäletanud ma midagi ei tükist, ei näitlejate mängust. Ainuüksi teie jaoks oli mul silmi! Ainu-ük-si — teie — jaoks, armuline preilil Kartsin juba, et minu vahtimist märgatakse ja et ma võin teid nõnda kompromiteerida...»

«Palun... palun... vaikigegi!» hüüdis preili Brock.

«Aga miks, pardoona?» küsis kapten Kubelik ega märganud ise, kuidas trafaretne elumehejama muutus ta enda jaoks valusaks tõelisuseks. Korraka tundis ta, et ta käed kippusid värisema, — jah, see oli nii, ta ihaldas seda saksa tüdrukut praegu sellise ihaga, nagu ta polnud ihaldanud ühtki naist... juba ammu enam. Ja ikka vihas-tas ta endamisi selle labase kometi pärast, mida ta pidi aina jätkama...! Ning hakates jälle suure hooga tantsupartnerit edasi keerutama, sosistas ta sellele ikka vastu põske: «Kui te ainult aimaksite, kuidas ma olen unistanud, et me... saaksime kunagi kahekesi jääda! Täiesti kahekesi! Nii et keegi meid ei segaks, nii et meil poleks vaja... kellegi ees hirmu. Ega te ei põlga mind, armuline preili?»

«Palun... palun... vaikigegi!» keelas tüdruk jälle ägedalt, otsekui valmistaksid kapten Kubeliku sõnad talle

lausa kehulist vaeva. Kuid ta laskis samal ajal siiski oma puhla pigistada — ta tegi näo, nagu poleks ta seda üldsegi märganud. Ja pärast lühikest mõtlikku vaikust sõnas ta lauskesi, nagu ise selles, mis ta ütles, endamisi kaheldes: «Ei, mispärast? Muidugi ei põlga ma teid, härra kapten Kubelik.»

Akki kalkes tantsulugu; kõik peatusid ja nad olid sunnitud samuti peatuma. Hakati plaksutama; hõigati; naerdi; plaksutati üha ägedamini. Kuid moosekandid olid liiga väsinud ega andnud järele. «Kurat teid võtaks, kui meie pole ju puust tehtud!» ütles keegi neist. Nähes oma laotluse asjatust, valgusid paarid pikkamisi laiali. Ning nüüd valmistas tedretähtiline saksa tüdruk kapten Kubelikule järjekordse üllatuse. Ta ütles, hingates kuidagi kärmesti-kärmesti ja asetades käe nagu midagi pakkudes või paludes kavaleri randmele:

«Mis te arvate, kapten Kubelik, kas see oleks väga suur eksimuse kommete vastu, kui ma oleksin vähe nega... teiega ühes. Jah, näete — ma ei taha... seal istuda, — see on mulle lihtsalt vastik! Nõud naljad, mis seal tehakse, — uskuge mind, ma kuulsin neid juba siis, kui ma alles hällis lamasin.» Ja oma suurte, ilusate pruunikashallide silmadega oskuslikult edvistades hakkas ta nüüd jäljendama oma hiljutisi seltskonnakaaslasid — kaht apteegiomanikku, vahatatud vurrudega proviisorit, peenutsevat arsti, noort advokaati, oma sõbratare, kes olid harjunud naerma iga naljakese puhul, kui tühine see ka oli.

Nad suundusid maantee tagant algavale laiale luhale, mida katvate madalate pajupõõsaste tagant läikis vastu keskpäevane jõgi. Kapten Kubeliku meeleolu hakkas selle ootamatu ettepaneku tõttu paranema ja ta muutus jälle enesekindlaks ja pisut üleolevaks. Tüdruk, ärev mingi-suguste põnevate seikluste ootusest, muutus kuidagi eba-

loomulikult lõbusaks ning liikuvaks. Ta jooksis mööda nõlva alla, paterdas jalgu naljakalt kõrgele tõstes läbi paksu kasteheina, noppis angervaksu ja koerputki, tallates sealjuures päris ehtsatel lilledel, mida ta linnapreili silmad ei osanud üles leida. Nad rääkisid kogu aja õige tühistest asjadest, püüdes võidu varjata tõelist meeleolu — kapten Kubelik oma üha suurenevat vallutamiskihku, tüdruk oma romantilist kujutlust julgest mässutõstmisest kuhugi sinna puude alla istuma jäänud seltskonna mo-raa-li vastu. Maa oli paiguti märg ning pehme ja nad pidid tegema pikki kõrvalpõikeid, et üldse edasi pääseda.

Esiialgu kohtasid nad siin kui seal teisi samasuguseid üksikuid paarikesi, — poesellid oma armukestega ja ale-vipoisid oma sitskleitides sõbrataridega; varsti aga jäid nad täiesti kahekesi. Ja kui nad jälle ühe vesise lodu juurde jõudsid, ei viitsinud nad enam sobivamat rada otsida; preili Brock ütles, vaadates häbelikult maha:

«Ma ei tahaks kingi mudaseks teha. Ema võiks mõtelda seda nähes... jälle... jumal teab mida... Ringi minek aga... väsitab liiga.»

Kapten Kubelik, püüdes tüdruku juba niigi närvilikku meeleolu kavalalt veelgi kõrgemale kruvida, ütles:

«Jah, see on õige, need pikad kõverused väsitavad tõesti... kui ma julgeksin teile ainult ettepanekut teha...»

«Jah? Missugust ettepanekut?» küsis tüdruk põnevalt.

Ja kapten Kubelik vastas pikkamisi, ikka hambald välgutades:

«Ettepanekut, armuline preili, et ma võiksin teid siit süles läbi kanda!»

Vaikus.

«Aga... kas te siis... suudaksite seda...?» sosistas tüdruk ja vaatas jälle maha.

«Suudan, armuline preili,» hüüdis kapten Kubelik pisut potentsiliselt ja pisut kähinal.

Kui ta oma hingeldava koormaga keset lodu jõudis, tegi ta katset tormiliselt suudelda.

Kuid maa oli tõesti liiga pehme ja ta pidi pingutama, et lasakaalu säilitada.

INIMESED KAHEKESI

Madalat ning vesist sonni läbiv rada lõppes väikesel kõrgemal nõlvakul. See oli vaikne, kaunis kohake — keskel seisis paar vana mändi, selle pargipoolsel serval kasvas poolringis pajutihnik, millest ei näinud ülegi läbi.

Nad istusid suure põõsa äärde, näoga jõe poole, sirutasid jalad mugavalt välja. Kerged tuulehood, mis tulid eemalt linna poolt ja lõhnasid pärast ületatud vahe- maadki tänavate tolmu ja merevee järele, puhusid neile vastu põski; vesi madala kaldaviiru taga sillerdas; mõni üksik särg või seda jälgiv haug lõi pilliroos sulpsu; kaldaäärsetes soistunud lodudes tantsisid tibatillukeste murdlainete vahel üles-alla vesirooside lumivalged, heled kollaste südarnetega õied ja laiad lehed. Kulges mööda

omade paate ja kaugel pahemal norutas papivabrik oma tihedate plaksutades, puhates nädalaväsimust.

«On t, sun on ilus!» hüüdis preili Lis'hjen õhetades otug kael plaksutades. «Lihtsalt... ju-ma-lik! Kas te usute mind, härra kapten Kubelik, — vaatamata oma kahe-kümne kahe aastasele elule olen ma niisuguses kohas tunda alles esimest korda! Ma... ma pole saanud seni mitte kuhugi! Mitte kuhugi! Vahel harva... ainult mere ääres. Vaadake... vaadake... neid kiile... Kuidas nad valgivad päikese käest!» — Ta oli nõnda kõnel-des veidi sentimentaalne, polnud päris siiras, püüdis midagi varjata. Kuid see sentimentaalsus ja ebasirius tegid ta veelgi ihaldusväärsemaks. Ta põsed õhetasid; ta silmad sädelesid nagu palavikus; ta käed siblisid nervilikult pehmes kasteheinas, mis ümbritses ta jalgu otug sääri nagu pehme, lõhnav vaip. Ta oli väga eruta-tud oma esimesest suurest seiklusest ja kujutles end ikka kangelasena, kes on seltskonna pehkinud arvami-nest hoolimata omaenda teed läinud. Ta õhukesed, esi-mesest päevitusest roosad sõõrmed tõmblesid aeg-ajalt, olsekui nuusutaks ta mõnuldus iga nõrgeimatki tuule-tõmmet, mis jooksis üle nõlvaku; ja tedretähnikesed, mis katsid ta mõlemat põsenukki ning ulatusid kuni kõrva-lestadeni, näisid hõõguma hakkavat mingist sisemisest pidevast leegitsemisest, kui ta aina kordas ning kordas:

«Taevalik! See on liht-salt taevalik! Mu jumal, kui rõõmus ma olen, et ma... teie kutset kuulda võtsin ja teiega kaasa tulin... Ei tea, mis ema praegu teeb. Ta... ta on kindlasti... väga pahane... Jah, ta on kind-las-ti väga pahanel!»

«Ja selles kõiges olen süüdi ainult mina üksil!» ütles kapten Kubelik, toetades tūdruku väikest jaanalinnu-valt omaltki poolt. Ümberringi valitsev leebe vaikus muutis kõik ta hinges jälle hoopis rahulikuks ja ta lisas

alles tükikese aja pärast: «Jah, ma märkasin, et teie ema ei tahtnud teid üldse minu lähedale lasta, — ma kuulsin, kuidas ta keelas teid minuga isegi tantsima minemast. Ja nüüd järsku te oletegi... jäljetult kadunud... hahhaa! Mis te teeksite, armuline preili, kui ta meile praegu järele tuleks?»

Preili Lis'hjen plaksutas jälle käsi, muutus korraka väga loomulikuks ja naeris heledasti. Ta kujutas seda, mis mees ütles, nähtavasti ette ja see tundus talle nii naljakana, et ta otse kiljus läbi suule surutud sõrmede. Ta polnud enam edvistav vananev piiga nagu äsja tantsides, ei, ta näis äkki väga lapsikuna ja kodusena. Aegajalt trallitas ta lühikesi lauluviisikesi, millest ta ei viitsinud aga ühtki lõpetada ja lõi endale kinganinadega vastu maad takti, nagu teevad seda üsna väikesed tüdrukud, kes lamavad oma nukkude kõrval ja püüavad neid magama uinutada. Viimaks kargas ta virgalt püsti, heitis pea ülemealikult kuklasse ja astus pisut libiseval, otsekui õrnalt rohukõrsi paitaval sammul otse vee äärde, mis lõi kuuldava sulinaga vastu kaldasõmerat.

«Jumalik!» kordas ta jälle. «Jah, tõepoolest, see on lihtsalt jumalik...»

Kapten Kubelik pöördus selili, ei lausunud midagi, hakkas suitsetama, vahtis läbi kassis laugude kord põhjatusinist juulitaevast, kord tedretähnlist sakslannat, keda ta oli alles hetk tagasi nii väga ihaldanud. Kui see veidi aja pärast tagasi ta juurde tuli ja ta kõrvale seisma jäi, viskus ta uuest ootamatust kirehoost haaratuna põlvili, kummardus sügavale ettepoole ja suudles tüdruku tusklevat jalaselga, mille soojust tungis läbi õhukese suka ta huultesse ja — nagu talle näis — isegi põskedesse.

«Palun... palun... ärge tehke!» ütles preili Brock sosinal ja ta häälekõla reetis teda — just midagi sellist oli ta juba ammugi oodanud.

Kapten Kubelik aga, surudes käed ta säärted ümber, ei lugevasti ning tormiliselt kallistades, pomises suure rõõmu pärast jälle kogeleva hakates:

«Ar-mas... armas! Si-na ar-mas!»

Ja samal hetkel kaotas idülliline loodus jälle oma teadvatava võlu, nihkus nagu kuhugi kaugemale, tõmbus ebahallikult tagasi. Siin, lõhnavate põõsaste vahel, lõhnaval murul viibisid veel vaid kaks noort inimest — elada ja mõnuleda armastav mees ja luulelise hingega kahekümne kahe aastane terve ning tugeva kehaga naine, kes otsis maailmas oma õiget, looduslikku kohta. Ta hingeldas, värises, kõik ta ümber oli järsku kähgistavalt kitsaks jäänud, mingi tung seda kitsast ning kähgistavat endast eemale heita põletas teda; ja kuna ta oli lugeanud oma vangistavatesse raamidesse surutud eluea jookkul rohkesti üliilusaid keelatud armastuse lugusid, oli ta endamisi kindel, et nüüd-nüüd peab temaga kindlasti midagi juhtuma, midagi tormihoona tugevat, midagi aukesena rabavat. Kui kapten Kubeliku pikad kuumad sõrmed ta põlvede juurde jõudsid, pikkamisi ja kangekaelselt veelgi kõrgemale rühkides, suutis ta vaid tasakesi nuuksatada. Ja ta istus üsna äkki pehmele kasteheinale, silmad kinni, üks käsi selja taha murule toetatud; ta pea oli kergesti tagasi kallutatud ja ta huuled seisis avali, näidates helevalgeid, väga kitsaid ning teravaid esihambaid.

Akki võppusid nad kohkunult, nihkusid teineteisest pikkamisi eemale, katsusid loomusunniliselt tabada seda teeseldud sundimatust, mis ei suuda peaaegu kunagi kedagi petta. Tüdruk värises ikka veel; kapten Kubelik rahunes pikkamisi ja vandus mõttes. Nad kuulsid selgesti, kuidas keegi otse läbi lodu lähemale tuli, kuidas mudane pinnas latsatas tasakesi, kuidas see lähenev keegi hingas raskesti ja rutates, kuidas veel keegi teinegi

väsinult sörkides ja aeg-ajalt komistades üle luha traa-vis... Ehkki nad ei olnud veel pead pööranud ega ringi vaadanud, olid nad ometi nagu mingi salapärase vaistu sunnil veendunud, et nood kaks lähenejat on siin vaid selleks, et nende ellu vahele segada, takistada neid milleski, millele nad juba valmis olid ja mis ei kordu nende elus ehk iialgi enam. Ja kuna nad olid selles veendunud, suutsidki nad kiiresti rahuneda; nad vestlesid juba hoopis tühistest pisilinna-uudistest, kui proua Brocki hää l viimaks meeletult karjatas:

«Liise... Liisel Li-i-is'h-je-en!»

Tedretähniline tüdruk vastas veidi tuimalt, samal ajal pikkamisi ringi vaadates:

«Jah, mammi.»

«Jumal taevas... oh-h Liise, Li-is'h-jen, jumal taev... kus sa ometi oled!» kostis kohe veelgi valjemini.

Ja otsitav, — et teha end nähtavaks, — tõusis nüüd väarikalt ja rahulikult, vastates veel kord samade sõnadega:

«Jah... mammi!»

Härra linnapea ise jõudis üle lodu esimesena, ja samuti oli ta esimene, kes oma lühinägelikkusele vaata-mata viimaks ometi tüdruku silmas. Nad nägid teda pöösaste vahel püsti seisvat, rõivad laitmatult korras, silm selge nagu taevaliku süütuse kehastusel. Ja nad rahunesid kohe, peatudes vaid hetkeks, et hinge tagasi tõmmata. Polnud kahtlust: neil hakkas oma ebasüüdsate hüüatuste ja suure jooksmise pärast häbi, — nad ei tahtnud ju selle kullepoja ees ebaväarikaina paista! Kui nad siis jälle tulema hakkasid, vahetpidamata taskurättidega tuult lehvitates, olid nad ühevõrra mesimagusad ja ühevõrra õnnelikud, et nende kohutav kartus polnud siiski tõeks osutunud!

Härra linnapea Brock, kes oli oma käremeelselt

peadantlikust kaasast hoopis leidlikum, hakkas rääkima esimesena. Ta ütles:

«Armas laps... kas sa näed nüüd, missugust muret see sulle, oma vanematele, valmistab? Miks sa mammile ütled, et sa jalutama tuled...! Keegi kõneles meie läheduses üsna juhuslikult, et üks noor preili olevat jooke kukkunud, ja sind... ei tulnud tagasi! Me pidime, pidime ju sind otsima hakkama! Mu süda... mu va-na süda... ta oli lihtsalt lõhkemas!»

«Jah, papaal on õigus — see oli sinust su-u-ur rumalus, Liis'hjen, et sa tulid siia... minu teadmata!» tõreles proua Brock ja tegi hääle samuti väga hellaks, peaaegu paitavaks.

Ja preili Brock seletas süütu tütarlapse naiivsusega, mida talt oodatigi:

«Seal oli ju nii-i kuum, ah-h, nii kuum! Ma pidin lihtsalt minestusse langema. Ära pahanda, kallid mammi, ma ei teadnud isegi aimata, et me nii kaugele tuleme. Ma palusin härra kapten Kubelikku, et ta mind vähe muud saadaks... ja ma tahtsin hingata värsket õhku. Siin aga oli nii-i ilus... ja tae-va-lik... Ja ma palusin härra kapten Kubelikku, et ta saadaks mind päris jõeni välja. Ja me istusime siia... ainult, ai-nult silmapilguks. Anna andeks, mammi...»

«Oh ei, ei, ega sellest ei ole ju midagi, sellest ei ole ju midagi-te kui midagi!» hüüdis emand Brock.

Isand Brock ütles, — ikka kangesti ähkides-puhkides ja nagu punaseks keedetud näolt taskurätiga higi pühkides:

«Jaa-a, täna on tõesti pargis lii-ga kuum. Proua Hammerholmi süda läks pahaks ja ta oli isegi minestamas.» Ja kapten Kubelikule: «Niisiis, mu härra, võtke vastu meie südamlik tänu, et te meie tüdruku... meie kallist last... tema nõrgal silmapilgul üksi ei jätnud.»

Kapten Kubelik oli samuti tõusnud ja seisis õrnutsevast perekonnast paar sammu kaugemal. Ta kummardas kangelt; siis kummardusid nad mõlemad korraga; ja siis kummardas härra linnapea samuti üksi omaette. Emand Brock ajas huuled hellitades torru, pistis käe tütre kaenla alla ja hakkas teda õrnalt, kuid kindlalt tagasi õigele teele juhtima. Kahekümne kahe aastase süütuse piht paindus iga sammu juures graatsiliselt; ta lihavate puusade kerge hõljumine oli ilmselt määratud mehele, kes talle järgnes. Vesikiilid kihutasid neist mööda; vesikiilid kihutasid neist üle ja mööda; vesikiile oli neist paremal ja pahemal. Muusika mängis jälle pika-toimelist valssi ja selle laisk meloodiagi näis täis olevat kiirelennulisi sätendavate tiibadega vesikiile. Vesikiilid kihutasid ja kihutasid. Ning härra linnapea, võttes äkki kinni kapten Kubeliku küünarnukist, ütles sõbralikkusest peaaegu sulades:

«Tunnistan, tunnistan, härra kapten Kubelich, see oli meist ehk tõesti nalivne, säärane liiga äge hirmutundmine. Aga ma usun, et te mõistate mind, mu härra. Sest inimene, kes on lapsed suureks kasvatanud, jääb nende suhtes erutatud hoolekandjaks ka siis, kui selleks pole just erilist põhjust. See paistab teile koomiline olevat, mu härra, eks? Sest nagu te ise märkate, on meie tütar juba ... ligi paarikümne aastane ... Aga ühtlasi pean ma veel lisama, et ta on meil kasvanud väga ... koduselt. Jaa-jaa, armas härra kapten, — vä-ga koduselt! Sellepärast tunne ta pärast ehk tõesti veidi rohkem muret kui tunnevad harilikult need, kelle lapsed on juba maast-madalast kasvanud ... noh ... omapead.»

• Linnapea Brock kummardas nende sõnade juures jälle kange seljaga.

Ja kapten Kubelik, kummardades samuti kange seljaga, vastas:

«Argo murelsege, kallis härra Brock, ma mõistan teid väga hästi. Muldugi, mul endal pole siiani veel ühtegi last, hahahaha, kuid ma mõistan teid siiski väga hästi, mu härra. Teie tähelepanu ja hoolitsus oma armastusväärse tütre vastu on liigutav, lii-gu-tav, mu härra!»

«Kas te leiate seda, mu härra?» küsis linnapea Brock mesimagusalt ja hakkas juba päris ehtsalt edevaks muutuma.

«Jah, mu härra, see on ju igal sammul arusaadav!» lausis kapten Kubelik samuti mesimagusalt. «Peaks pime olema, et seda mitte märgata!»

«Oo, mu härra, me hoiame teda peaaegu samasuguse kuldumusega nagu siis, kui ta oli veel ... väga väikel!» ütles linnapea Brock.

«Tõesti, mu härra? Kui liigutav!» ütles kapten Kubelik.

Ja jõudnud mõne minuti pärast tagasi tantsuplatsi juurde, kust kerkivais hallides tolmupilvedes tiirutasid ikka endise hooga higistavad paarid, kummardasid nad teineteisele veel kord sellise viisakusega, et nad oleksid peaaegu laubad kokku löönud. Daamid — ema ja tütar — noogutasid kapten Kubelikule vaevalt märgatavalt. Ta kergitas neile suures kaares oma heledat õlgkaabut, pöördus ja läks kohe oma teed. —

Kell oli juba kuus — seega oli kapten Kubelik siin kuumas leitsakus viibinud juba rohkem kui kaks tundi. Ja korraga hakkas ta otse kivina ränka väsimust tundma. Ta tajus jälle tumma, sapiseks tigiduseks kasvavat vimma kõigi nende lärmitsevate, rõõmust ja õllest purjus inimeste vastu, keda ta nägi endast mööduvat, kõrgete puude all pikutavat või istuvat, vestlevat ja nalja heitvat. Ta peatus jälle ja ta silmad jälgisid tedretähnlist saks-lannat, kuni see puude vahele kadus; ja ta mõtles endamisi, et need kaks lobisevat, kavalust teesklevat vanaini-

mest on tõesti väärt, et... et... et neile nende lemmiku kaudu üllatust valmistada! Ta trampis vihaselt jalgu, hoolimata sellest, et salk noori nolke teda vahtima jäi. Ja kui ta viimaks siiski rahuneda suutis, läks ta pikkamisi astudes mööda teed edasi, kuni jõudis jälle kohani, kus ta oli ennist ühes kahe kaaslasega istunud — skeptilise doktori ja selle alatise vastasega, härra musicus Kerichiga.

Kuid ilus nõgu oli vallutatud juba hoopis vööra seltskonna poolt — seal istusid nüüd uljad ja uhked poesellid, kes jõid õlut otse pudelitest, kuna nad olid klaasid ammugi puruks peksnud. Onu Hans ja musicus olid kadunud; kapten krimpsutas nägu ja kavatses samuti lahkuda. Kuid olles seda juba tegemas, nägi ta jälle kaht vaidlevat rivaali — need seisisid keppidele nõjatudes tillukese, puldaniga kaetud puhveti ees, sõid suurte suutäitega läikivaid jahivorste ja arutasid ikka mingisuguseid hirmus tähtsaid probleeme. Peatudes neist mõne sammu kaugusel, kuulas kapten Kubelik veidi aega pead viltu hoides, ja kuna vaidlus käis ikka jumala ja selle vägevuse üle, pöördus ta kohe tuseselt ning jalutas jälle pikkamisi eemale.

Pisut hiljem peatus kapten Kubelik avaral rohelisel platsikesel, kus olid aset võtnud onu Justus, selle naine Emilie, isa, ema, proua Kerich kahe alaealise tütreaga, koolidirektor Kerich — too vastik habemik, — ja veel terve hulk teisi samasuguseid saksikuid: Baumannid, Lorenzonid, Weissmüllerid ja Blumenfeldid. Kuid siingi oli tüütav ning igav, siingi oleks nagu nähtamatut hallitust kasvanud. Ja ta tahtis taas oma teed minna, ehkki tal polnud ühtki lähemat kavatsust.

Kuid teda märgati ja hõigati ja hõigati lärmakalt. Ta äsjane vihatuju oli pikkamisi järele andmas, ta ei tahtnud kedagi haavata, roidunult naeratades istus ta mu-

ude. Talt küsiti midagi, kuid ta ei suutnud siiski vajalikult keskenduda ja ühmas umbropsu vastu: «Jah muidugi, seda küll.» Varsti jäeti ta jälle rahule; toonimõelajas hakkas uuesti lõbus onu Justus, kes jätkas oma asja pooleli jäänud lärmitsemist. Ja kapten Kubelik, nihutades kübara ninale, tõusis ning lonkis eemale sellestki lõbusast seltskonnast.

Kapten Kubelik läks nüüd kuni suure metsani, mis algas otse vana pargi tagant ja kulges võimsana ning süngena piki jõekallast edasi, Tammiste mõisast mööda, Kusaaküla ning Sindi poole. Ta löikas endale kätte paraja leputümika ja otsustas seda ajaviiteks, just nagu loodaks ta kohata kedagi, keda sellega mehiselt udjata. Siin oli hoopis kergem hingata; paariti hulkuvad inimesed juhtusid talle iga veidi maa tagant vastu, — ühed tulid häbelikult ringi piiludes vanade puude all kasvavast võsast ja teised läksid sinna omakorda... samuti häbelikult ringi piiludes. Uljaste tuletõrjujate vasksed kiivrid välgutasid põõsaste vahel kõrvuti agulitest tulnud töötüdrukute kirjute sitskleitidega. Eemal mängiti lõõtspilli: uua, uua, uua, uua! Ja järsku vilksatas kuskilt lähemale tuttav nägu, mille päritolu ta ei suutnud siiski meelde tuletada.

Kapten Kubelik peatus loomusunniliselt, et endast mööda lasta tüsedat tüdrukut, kes näis olevat samuti päris üksi ja hulkus vist samuti vaid selleks, et aega millegagi surnuks lüüa. Ta polnud just eriti ilus, jah, seda ta ei olnud; ta suured õõtsuvad rinnad ja tugevad sääred tegid aga mitmekordselt tasa kõik, mis jäi näos puudu madala nina, laialiseisvate põsenukkide ja lameda otsaesise tõttu. Läheneja kõnnakus tundus midagi väga iharat ja ootavalt-pakkuvat. Kui ta üsna kapten Kubeliku kohale jõudis, ütles ta vaikselt, laulva häälega:

«Tere, härra.»

Kapten Kubelik vastas kärmesti:

«Jah... tere-tere.»

Ja just siis, kui ta seda vastas, tundis ta lähenejas ära onu Justuse köögitüdruku, keda ta oli vaadelnud tahtmata juba vahel varemgi, — selle kauni, jõulise kehaga noore naise, kes näis olevat maailmas vaid selleks, et sigitatud saada ja lapsi sünnitada.

Koht, kus see ootamatu kohtumine toimus, asetses suurest piduplatsist koguni kaugel; läheduses polnud praegu näha ainustki hingelist, nad olid siin vaid kahekesi. Kitisas, siia-sinna väänlev jalgrada viis suurelt teelt kõrvale, turnedasse tihnikusse. Nad vaatasid hetke aega teineteisele otse silmi ja nad näisid selle hetke jooksul teineteist mõistvat. Üsna ivakeseks ajaks polnud nad enam oma äravalitu-olukorda tajuv eruohvitser ja labane köögitüdruk, nende pilgud näisid värahtavat, maa nende jalge all hõõgus soojust ja tundus nõtkena.

Akki astus kapten Kubelik pika sammu ettepoole, võttis tüdruku küünarnukist kinni ja hakkas teda mööda rada edasi juhtima, jonnakalt-isekalt, kindlusega, mis ei sallinud vasturääkimist. Ta tundis alateadlikku vastuseisu, ei arvestanud aga seda, üksikud kuivanud oksad pragisesid jalge all ja üksikud hirmunud linnud tõusid õhku ning kadusid kaugemale. Ja veel mõned sammud edasi astunud, tiheda võsa varju, kust ei paistnud enam midagi, suurele teele, haaras kapten Kubelik tüdruku järsku oma tugevate käte vahele, surudes ta vana männi alla pikali, peaaegu vägivaldselt, kogu oma apla meheihaga.

Muld pehme sambla all tundus tõesti imesoojana.

Ohus nende kohal sumises loendamatuid putukaid, kes kasutasid kiirustades oma lühikesi elupäevi.

I M A S J A G U

ANTON PIILUB LABI AKNA

"Õl vastu esmaspäeva oli ilm nii umbne, et isegi lah-
 lise akna juures oli raske hingata, ja Anton magas
 seelõttu väga halvasti. Segased unenäod pildusid teda
 vihaselt siia-sinna; mälestus onupoeg Augusti ja teenija-
 tüdruku armatsemisest, mida ta oli kogemata nägema
 juhtunud, vaevas teda õmaltki poolt. Ja niisiis juhtuski,
 et peaaegu kuni suure valgeni ta aina vähkres, aina
 piinles, viskus aina küljelt küljele. Kui ta viimaks
 täiesti virgus ja suletud silmadega vaikselt lamama
 jäi, oli kell juba üle poole üheksa. Talle näis, nagu oleks
 ta vajunud öhtul uinudes kuhugi määratusse sügavusse
 ja nagu oleksid kõik need rasked tunnid kulunud tal
 vaid meeletuks heitluseks, et end sellest määratust süga-
 vusest uuesti välja rabelda.

Ta vahtis pisut aega lauge kissitades lakke, pomises äkki paar vandesõna, tõusis istukile. Kätt välja ulatades, ise selle suunda jälgimata, võttis ta sohvaotsalt püksid, tundis neist levivat vana metsaaluse meeldivat ning karget lõhna, rõivastus vihaselt. Siis pesi ta end vastikult leigeaks muutunud veega, kummargil kausi kohal, traksid puusadel hooletult ripakil.

Kui Anton end kuivatama hakkas, kuuldus äkki kaevuvinna tasast nagingat. See ootamatu heli tekitas tas järsku kujutluse, nagu oleks keegi teda kutsunud. Ta jäi teraselt kuulama, peatas hingamise ja jooksis kähku hoovipoolse akna juurde, — kikiarvabail, valus naeratus suu ümber.

Ehkki tal polnud põhjust end kellegi eest peita, piilus ta siiski salaja kardina varjust, nihutades seda vaid õige veidi kõrvale. Ja kogu ta vaateväljale mahtuv maailm hakkas järgmisel hetkel virvendama, — jah, seal ta seisis, see tüdruk, seal ta oli jälle kummargil kollaste rakete kohal... seal ta askeldas jälle oma raske pangega, sõidutades seda pööranööri otsas alla kaevu ja vinnates sealt kohe jälle välja! Ta oli oma alatises kirjus sitskleidis, mis suutis täna veelgi napimalt varjata tema looklevat seljajoont, katta ta tugevaid jalgu, maskeerida tema lopsakaid, liialdatud enesekindlusega riidet purustada ähvardavaid puusi, mis tundusid ikka oma iseseisvat elu elavate, täitmatult ablaste olenditena. Kas ta juures pole pärast eilseid sündmusi tõesti midagi muutunud, et ta saab seal täna sellise rahu ning kindlusega oma toimetusi toimetada, — kas ta pole muutunud isegi pisiasjades: kas ta pole paksemaks läinud? kas ta pole pikemaks sirgunud? kas ta pole kõhnemaks jäänud? ja kas ta silmad on endiselt naeratavad, suu tukslev, huuled lihavad, nagu tursunud? Ning et selle tüsedakehalise patustaja juures polnud tõepoolest märgata pisimatki silma-

matvat muutust — ei erilist kahetseja kurbust, ei erilist hõõrdumist rõõmugi, jäi Anton järsku veidralt nukraks, just nagu oleks see tõsiasi teda sügavasti solvanud.

Kuid ometi ei sõandanud ta nüüdki veel aknast eemale astuda või kardinat tagasi ruudu ette lasta! Pisarad kõditasid kurku; ta neelatas, kugistas, püüdis neist võitu saada. Ainsakski hetkeks ei vabanenud ta jälestavalt mugusast tundest, nagu oleks ta praegu ihualasti, üleni nühkav, ja nagu vaataks kaevu juures askeldaja teda tuhande silmaga, kogu oma elu ahnitseva kehaga — oma kuklaga, oma seljaga, oma puusade ning säärttega. Korraga pidi ta kujutlema end trepist alla minevat ja läbi tühja õue sammuvat, et... et... ka omalt poolt midagi ette võtta... Kui aga patune naine samas üles vaatas, kohkus ta kangesti, ehkki kaine mõistus teda kohe rahustama hakkas, et sääraseks kohkumiseks pole praegu mingit põhjust: see seal ei näe teda, ei näe teda, ei tule teda...!

Viimaks suutis Anton enda siiski akna juurest lahti tõskuda! «Kurat võtaks, ta pole ju ometi mõni märja minnaga poisike, kes...!» ütles ta mõttes. Ivakese aega seisis ta keset kuuma tuba vööni palja kehaga, käed taskus. Ta katsus end petta ja püüdis teeselda, nagu oleks ta kogu selle eilse sigaduse järsku unustanud ja nagu oleks tal praegu vaja lahendada hoopis tähtsamaid küsimusi. Siis astus ta nagu muuseas tagasi laua juurde, heitis jälle kiire, nagu juhusliku pilgu aknast välja, võttis kätte paksu, kirjusse paberisse poogitud köite: ta avas selle tiitellehe kohalt, noogutas asjalikult ja ütles: «Ahaa, ongi Vilde! «Mahtra sõda»? Nojah... nojah!» Ja ta hakkas kohe tähelepanelikult lugema, ühestki sõnast aru saamata, ühtki lauset täpsemalt mõistmata.

Korraga käis kuskil uks. Kogu maja läbiv korratu heli pani ta kohkunult võppuma; ta kummardus kärmesti ette-

poole, lõi lauba kolksudes vastu ruutu, teeskles, nagu otsiks ta avaralt hoovilt ainult seda ukse paugutajat, kes see ka oleks. Kuid tüdrukut polnud enam näha — küllap ta oli oma pangedega tagasi majja läinud; ning jälle hinges seletamatut kurbust tundes astus ta kohe voodi juurde, istus selle servale ja kiigutas veidi aega põlvele tõstetud jalga, hõljutades vilttuhvlit, mis rippus varvaste otsas.

Hetk hiljem võttis ta end kätte, tõusis otsustavalt, kulm kortsus. Tal hakkas nüüd närbutavalt kuum (higi lausa voolas mööda selga alla) ja ta avas vastamisi asetsevad aknad. Tekkis kerge tõmbetuul. Ta seisis selles avatud särgiesisega, paljaste käsivartega, kuklasse heidetud peaga. Kirjeldamatu mõnutunne pani ta sügavalt hingama. Ja äkki märkas ta jälle oma ümbrust, kõike seda, mille oli patune tüdruk äsja ta teadvusest välja ajanud: sadamasse tulevad ja sealt väljuvad kaugete rannade laevad mõirgasid lõbusalt, nagu ise rõõmu tundes oma jõhkralt-jõuliste häälte üle, kuskil kuumuses tukkuvate aedade taga mürisesid rautatud vankrirattad, sinise suvetaeva taustal hõljusid tänagi loendamatud vesikiilid. Ja kujutades end jälle kõvaks ning kindlaks («Nagu kunagi täismees!»), avas ta uuesti raamatu ning jälgis kortsus kulmul sünget rehepeksu kirjeldust, mõistes sellest siiski ainult niipalju, et juttu oli vaevatavaist talupoegadest ja vaevavast mõisarahvast.

Ent selle vähesegi järel taipas Anton juba varsti, et romaan, mida ta siin praegu niiviisi püstijalu luges, ei suutnud teda paeluda kuigi tugevasti. See oli kuidagi raskepärane, vihane, ristas hammastega kohut mõistev, — selles puudus too nobe kergus ning uljus, mis oli teda kütkestanud alles paar päeva tagasi «Villu võitluste» ja «Tasuja» lugemisel. Või sõltus säärane ebasobiv mulje tä killustatud meeleolust, ta laialikistud ja

segasest tujust? — hakkas ta teost vabandama omaenda hingelise seisukorraga. Ja kuna ta mõistis, et lugemist ei tule praegu kõigile püüdlustele vaatamata midagi välja, sulges ta viimaks raamatu ja jätkas rõivastumist, ise kogu aeg ikka tähelepanelikult kuulates, just nagu peaks nüüd kohe midagi juhtuma, — midagi ülipõnevat, mis ulatuks kindlasti ka teda puudutavaks.

Varsti oli ta endaga valmis ja läks pikkamisi linnale trepist alla. Ta katsus kujutleda, nagu tunneks ta praegu surmavat igavust ja nagu sisendaks kogu ümbritsev maailm tasse vaid tüütavat ükskõiksust. Kõõgis ja teenijate-toas jäi kõik endiselt vaikseks, samuti ka puukünnis, mille ust ta piilus silmi pööramata. Ja äkki hakkas ta süda veelgi enam valutama, pikaldase, pitsitava valuga, millest ta ei suutnud enam kuidagi jagu saada, — jah, see oli mehejonnistki tugevam, selle vastu ei maksnud enam võidelda!

Sügavasti ohates suundus Anton nüüd aeda, sammus otse üle muru. Harvalt kasvavad kasteheinad riivasid ta paljaid sääri oma märgade latvadega, alles hiljuti lühikeseks püगतud rohi torkis varvaste vahele. Linnud siristasid; vaikne tuul, mis puhus tänagi väljast lahe poolt, pani mere kuidagi veidralt-pehmelt kahisema; üks rähn, punane tutt lagipeas ja sama värvi triibud süsimustadel, valgega palistatud tiibadel, oli klammerdunud hobepaju pehkinud tüve külge ja vasardas sellise hooga, et ta ei märganud ei endale lähemale hiilivat inimest ega sedagi, kuidas see inimene maha kummardus, sealt klvi võttis ja selle välgkiirelt minema saatis. Ja enne kui Anton isegi oma impulsiivse teo võimalikke tagajärgi taibata suutis, nägi ta tabatud lindu esmalt vastu madalal asetsevat oksa pörkavat ja kohe seejärel alla murule langevat.

Samal silmapilgul näis noorele kütile endale, nagu peaks ta valju häälega nutma puhkema... iharalt magusa tunde pärast, mis tuikas rähni konvulsiivseid surmaliigutusi korrates läbi ta hinge. Ta seisis, seisis, ei mõistnud midagi ette võtta, kuulis vaid seda, kuidas ta enda süda rabeldes kord-korralt kõrgemale tõusis ja teda lammata ähvardas. Kuivalt luksudes kükitas ta maha, võttis linnukese lahtisele peopesale, vaatles seda hõõgivate silmadega. Kirjud tiivad väriseid, suur veremull rippus üle nokaotsa, väike pea, milles liikusid kaks tibatillukest musta silma, sirutus kuklasse. Ja just nagu oleks ta põletanud sellest lühikesest puudutusest kõiki oma sõrmi, virutas Anton rähni korjuse äkki jälestusega vastu maad, iga silmapilk karjatamas sisemisest survest, mis otsis väljapääsu.

Järsku hõigati teda ja ta pöördus kiiresti. Onutütar Klaara istus jälle ülal planguäärel, kiigutas ta poole oma paljaid sääri. Hoides end kramplikult tasakaalus, vehkis ta Antonile vaba käega ja pilgutas nagu mingit salamärki andes teist silma. «Tu-le... sii-a-al» hüüdis ta sosinal. Ent kui poiss mingis kummalises hajameelsuses, — üha enam laokile vajuva teadvusega, — ta juurde läks, viibutas ta end korraks nagu vettesukelduja ja prantsatas põlvili rohusse, naerdes ise selle ootamatu vembu üle kogu kehaga: õlgadega, vastu maad toetuvate labakätega, õhus siplevate jalgadega, lopsakate patsidega. Ja ikka poisile ülemeelikult alt üles otsa vahtides, ütles ta teeseldud pahameelega, üks silm jälle kavalalt kinni pigistatud:

«No mis sa siia nüüd vahtima jäid! Ime veel, et ma sulle pähe ei karanud!»

Anton pomises vihaselt:

«Kuidas — mis ma siia vahtima jäin? Sa ise ju kutsusid!»

«Kuuu, onuke, ära tee nalja, — milleks mina sind lubama pldin?» hüüdis Klaara, pöördudes kärmesti tagasi ja jäi kükakil istuma, jalad idamaiselt risti, hooguvad põsed täis puulehtede vallatult hüplevaid varje.

Anton istus samuti. Ta ei teadnud enam, milleks ta õieti oli teda tulnud; ta imestas äkki paksu ning raske raamatu üle, mille nurgad surusid talle vastu külge ning katabart. Pea huugas nagu palavikus, käed higistatult, kõrvadele oli surutud nagu tihe riie, mis muutis kuidagi ebaloomulikuks ümbritseva maailma hääbitsused lindude vidina, mere rauga kahina, majast mööduvate jalakäijate sammude tümina, mis kord lähenes, kord kaugenes, kord pikkamisi valjemaks paisus, kord nagu kustus ning hääbus.

«Kas sa... jäid veel kauaks parki?» küsis Klaara sosinal ja millegipärast salapäratsedes.

«Parki...?» pomises Anton. «Kuhu par-ki...?»

«Kuidas — kuhu parki? Parki, noh! Meiega ühes sa ju lgatahes koju ei tulnud,» ütles tüdruk. Ning kohe kahjuröömsalt kihistades: «Oi-i sa püha karistus, kuidas su ema ja vend Paul sind otsisid, hahahaha! Käisid läbi kogu metsa... Paul soris jalutuskepiga isegi jões ringi. Arvas viimaks, lollakas, et sa võtsid enda vist purju ja jäid kuskil õlleund põõnama.»

Anton ütles viimaks, meenutades nüüd vähehaaval kogu möödunud öhtu:

«Lollakas, jah! Ma olin kodus juba kaua enne teda ennast.»

«Noo-o? Kas sa tulid siis juba varem ära?»

«Muidugi varem!»

«Ah... niiviisi...» venitas Klaara ja näis korraga pettununa.

Nad vaikisid jälle pisut aega, kumbki vaatas otse enda ette. Tüdruk ütles viimaks veidi igavalt, hüpates hoopis uuele kõneainele:

«Ahah, sa loed siis juba Vildet. Kas pole see to-re asi, Bornhöhest kind-lasti tüki toredam. Olgu või see-samane... see Völlumäe Pearn! Ta ei karda mitte vana-saadanaiki, kui ta süda kord täis läheb!»

«Jah,» noogutas Anton.

Ja tüdruk vadistas suure hooga edasi, ikka sulaselges eesti keeles, milles ta oli viimasel ajal tõesti edusamme teinud:

«Vaata niisugused peavad õiged mehed olemagi! Just nii-niisugused! Ma... austan neid! Kes ei jookse kohe pakku ega karda oma naha pärast, see... see... juba on midagi! Mõtles järele ja katsi kõiki meie tuttavaid meelde tuletada. Kes... kes meist... jah... meist arg-püksidest... võiks end temaga võrrelda, ... selle... selle Völlumäe Pearnaga? Andis ikka kupjale ja opmanile... ega kartnud seda parunilonstrust ennastki. Peksetagut! Tapetagut! Ülevõimu vastu ei saa ju keegi, selgel! Aga vaat... mitte ainustki karjatust ega kaebesõna ei saanud need sead selle mehe suust kätte... jah!»

Jälle — vaikus.

«Ma ei ole veel niikaugele jõudnud,» pomises Anton viimaks nagu vabandades.

«Ah... soo...! Mina aga mõtlesin, et...» venitas tüdruk pettunult ja küsis hetke pärast: «Kus maal sa praegu siis oled?»

Anton katsus vastata, ei teadnud aga isegi, kus maal ta lugemiseaga õieti juba on. Ta pingutas, pingutas, ometigi aga ei mäletanud ta sellest puisest raamatust midagi. Meenusid vaid üksikud juhuslikud sõnad, vägivaldselt lahtirebitud mõistete-killud, lühikesed, mitte midagi ütlevad laused. Millegipärast oli tal väga piinlik, ta tundis

end punastaval. Ja ta ütles, närides vihaselt rohukõrt ja kuljates enda ette laiali selle ilaseid jupikesi:

«Oot... ma... pole veel alustanudki. Just... enne kui tulekut... tahtsin ma... peale hakata. Igatahes olen ma selle raamatu... juba täna läbi.»

«Ah... ssoool!» venitas tüdruk jälle.

«Jah...» pomises Anton.

Vaikus. Ja Klaara jätkas, tehes nähtavasti veel kord katset poisis oma lemmikteoste vastu huvi äratada:

«O-i-i-i... ära sa mitte seda raamatut pooleli jätta — mul on kohti, mis panevad kas või nutma! Kuidas vaesed, viletsad talupojad ei jõua enam orjust täita ja hakkavad mõisahärradele vastu! Ja kuidas nad täit-sa ühel meelel on! Nad ei lähe mit-te kuhugi, kuhu neid sunnitakse! Ei sõnnikut vedama, ega... Ja siis kutsutakse külla... vol mõisa... kasakad... need igavesed metsikud rõõv-lid. Ju-mal küll, ma oleksin liht-salt karjunud, kui ma... Mõned lastakse maha ja... mõnele antakse mitu-mitu-sada hoopu. Li-ha... narmendab! Fuul! Nii jäle ja kurb oli, et...»

«Kellele? Kasakatele?» küsis Anton ükskõikselt.

«Mh, lollakas! Ka-sa-ka-te-le!» venitas Klaara ja tahtis jälle pikalt-laialt jutustama hakata. Kuid ta ei saanud seda teha, sest Anton vinnas enda järsku püsti ja lahkus sõnalausumata. «Oota nüüd, oota, kuhu sa lähed!» hüüdis tüdruk ärevalt. Kuna talle aga ei vastatud, kehitas ta vihaselt õlgu, heitis patsid seljale ja ronis tagasi üle plangu, pikkade sihvakate sääрте välkudes heledas juulipäikeses.

Samal ajal hiilis Antoni läbi põõsaste, pea nagu jälgi ajades kummargil. Tasane magamispõrand, mida ta oli äsja kuulnud, vedas teda enda poole. Ta mõtles ärevalt, et arvatavasti on patune tüdruk enda kuhugi põõsaste vahele peitnud, et puhata eilsetest... sigadustest. Ta

otsustas, et ta üllatab teda kindlasti, et ta... ei jäta jubal Iga kord kui ta pilgutas, virvendas ta vaimusilma ees möödunud õhtul nähtud kohutav, hingepõhjani vapustav pilt kahest armatsejast, kelle keelatud ihadel ei paistnud ei otsa ega äärt olevat. Ja ta läks, läks... ja ta rinnakorv oli hirmsast pingest lõhkemas... ja ta põlved olid jõuetult kokku murdumas, et teda otseti murule kukutada...

Kui ta viimaks sõstarde varjust välja jõudis, päikeses helendavale teele, näis norin kalduvat temast pahemale, lehtla poole. Ta hakkas kohe uues suunas edasi minema. Ta käis ikka kikivarbail, ikka avatud huultega, ikka kergesti värisevate käte ja jalgadega. Ta jõudis üsna nähtamatu magaja lähedusse, peatus korra ja kuulas jälle teraselt. Et oma juuresolekut mitte enneaegselt teatavaks teha, laskus ta viimaks käpuli ning ronis otse läbi tihedalt kasvavate jasmiinide ja kibuvitsade. Maa ta harevile aetud sõrmede ning varvaste all oli väga soe ja näis ta igale veidigi tugevamale survele järele andvat, meenutades pehmet inimihu, mida... hellitatakse ja kallistatakse... Siis tõusis ta uuesti püsti, väga vaikselt ja ikka väga ettevaatlikult, toetus vastu lehtla nurka ning ulatas pea pikkamisi ette, et näha paremini.

Ja talle paistis selle õnnetusrikka hommiku jooksul juba mitmendat korda, nagu oleks teda tüssatud üsna meelega, nagu oleks teda ninapidi veetud vaid selleks, et ta kulul nalja saada. Ku-ra-di pih-ta, — see polnud ju keegi muu kui tema vana paks isa, kes oli otseti laua najale tukkuma jäänud ja norskas nüüd valjusti, süljepisad habemes! Taadi suur pea toetus kätele, kepi oli ta asetanud põigiti põlvedele. Mägrakoer Neero, niisama massiivne ja niisama unine, norskas peremehele ustavalt kaasa, käpad kaugele välja sirutatud ja pikast elueast nüriks hõõrdunud hambad veidi irevil.

Auton kulnenes lõplikult, sülgas südametäiega ja hakkas luldud teed tagasi minema. Ta süda lõi jälle rahulikult ja pikkamisi, pea muutus kord-korralt selgemaks, ta ei higistanud enam; ta näis endale vaid ääretult meenuväärsena. Ja ta tundis järsku kahju sellest õnnetu rühnist, kelle ta oli mõni minut tagasi surnuks visanud.

Kuigi ta polnud enam mingi sentimentaalne poisike, mõeldas ta siiski, et matab vaese linnu noore jalaka alla, üsna aianurka, kuhu ei puutu keegi segama ta... igavest und. Aga kui ta vana hõbepaju juurde jõudis, mõeldas teda veel üks pettumus, mis lõi kas sügavale ta mõlgi juba murelikku südamesse: murul istus hall isakass Kull ja sõi õhinal rähni sooja kehakest, paisates kõikjale lühki värvilisi sulgi, mida tuul hakkas kohe hoolimatult abast välja kandma.

ANTON TEEB RUMALUSE. TEDA
TROOSTITAKSE

Kogu ülejäänud osa hommikupoolikust hulkus Anton sihitult mööda linnatänavaid, otsustades koju minna alles lõuna paiku.

Eliisabeti kiriku kohal võttis keegi tal küünarnukist kinni. See oli onu Hans, kes tuli samuti jalutamast. Vana pikakasvuline arst oli täna hoopis paremas meeleolus kui eilse väljasõidu ajal, — ta oli oma suure väsimuse välja maganud, jah, jumal tänatud, see ei vaevanud teda enam, see oli läinud! Ja ta hakkas kõnelema jälle sõjast: noh, nüüd see olevat siis alanud, ehkki esialgu vaid kuskil seal Serbia kandis. Ta noogutas traagilise ilmega ja ütles, et polevat kahtlust päris suuregi tulekahju peatses puhkemises. Lüües ajalehe lahti ja vedades pika põidla-küünega üle rasvaselt trükitud veergude, seletas ta kohe ka oma tavalise jutukusega:

«Naed, armas noorhärja, siin see seisab — «Austria — Austria sõda». Nii et, jah, seal juba veristatakse üksteist. Pole midagi parata — inimesed on ju hullud... Kas suudetakse siis kunagi õigust või valskust kindlaks määrata tapmise ja määramisega! Uu-uu-u, v-vastik! Nagu vana rüütlite või härrade üliõpilaste kahevõitlustel! Noh, ilus, oletagem: serblased olid toored ja metsikud ja togi-aid austerlaste ertshertsogi maha. Mis seal salata, ilus ja jumala meelepärane see tegu ei olnud... aga samuti pole keegi ka austerlaste eneste puupäisus. Kuidas, pagana pihta, võivad nad julged olla, et Vene tsaar ei tõmba mõõka järgmises järjekorras? Uu-uuu! Ja siis võibki nii juhtuda, et esmalt tapeti maha ainult ertshertsogite paar, aga pärast antakse püssipäraga põmm kuklasse kelsserlikkudelegi kõrgustele. Nii! Kas sa tahad ehk lähemalt lugeda?»

«Ei,» vastas Anton ja soovis onust võimalikult kiiremini vabaneda.

Kuid vana arst ei mõtelnudki temast lahkuda ega tagasi pöörduda. Ta lehvitas jälle ajalehte, naeris ja ütles:

«Ei taha? Õige, ei maksa kah! Iga sigadust poleks inimestel üldsegi tarvis teada. Ma kalduksin koguni arvama, et maailmas oleks vähem nii mõnigi õnnetus, kui kõigist juhtumistest ja lugudest rahvale kohe laiali ei pasundataks. Nagu selle neetud Sarajevo jandigagi! Kas sa arvad, sõber, et meeled oleksid nii kuumaks läinud, kui atendaadist poleks niisugust numbrit tehtud? Mui-du-gi ei oleks! aga vaata nüüd, ole lahke: meie omad määrasevad austerlaste ja sakslaste saatkondade ees, austerlased peksavad üsna süütuid serblasi, kel pole tapmisega midagi ühist, Berliinis müratakse meie konsulaadi ees. Aga või see siis ainult niisuguseks müramiseks ja määramiseks jääb, päris mõll seisab veel ees!» Ja

ajalehte uuesti lahti lüües ning sõrmega ikka selle peal-
kirju sorkides: «Kuula, kuula, vennas! Venemaa
ministrite nõukogu asus üksmeelsele
seisukohale, et meil võib olla ainult
üks vastus. Nii. Uks? Missugune — üks? Kül-
lap me juba teame! Ei muud midagi kui, armas Austria —
anna oma kõrikene siia ja ära karju, kui me sind pisut
tugevamini mudime. Hahaha! Jah! Kelgi siis veel, et
sedasi ja teisiti, et «kuna keiserlik-kuninglik valitsus ei
saanud oma sel ja sel kuupäeval antud märgukirjale min-
git vastust, peame oma õigust kaitsma sõjariistade abil»
Nii, nõnda! Jah! Muudkui — armas noorhärja, puhasta
aga sinagi püss ära, et kui tuleb minna, siis kõik valmis
oleks. Hahahaha! Nii...! Jah...»

Anton oli väga õnnelik, kui nad võisid viimaks ometi
läbi koduvärava sisse astuda: kindlasti oli kodus teisiigi,
kes võivad kuulata seda segast juttu sõjast, neist, kes
arvatavasti veel kaasa löövad, ja sellest, mis ütleb see
või too Euroopa ajaleht. — Sel ajal kui onu sisemistesse
ruumidesse suundus, läks ta kohe üles oma tuppa. Kuu-
begi seljast võtmata viskus ta kohe sohvale pikali. Ta
vahtis lakke, liigutas saabastes kuumaks haudunud var-
baid, hingas pikkamisi ja sügavalt. Segased, ääretult
ülearused mõtted ning kujutlused tulid ja läksid, aina
tulid ja läksid. Kui ta viimaks uniseks jäi, nägi ta end
hiiglapika paela otsas edasi-tagasi hõljuvat, kohutavas
kõrguses, pead pööritava paneva sügaviku kohal. Kuski
õhukese pinna all hakkas jälle tasa-tasa liigatama mäles-
tus nagu tõuk oma kesta: mälestus soojust metsatihni-
kust ja meeletus hoos üksteisest kinni hoidvatest, tül-
gastavas rütmis lgaveseks ühte sulada püüdvatest ini-
mestest. Jumal paraku, kas see magus-hirmus pilt mõt-
leb siis jälgida teda kogu eluaja, ko-gu eluaja! mõtles ta
äkki siiralt ega katsunudki endale enam valetada.

Jumal! ta ja läks akna juurde... nagu hommi-
tulgi, kui ta pärast rahutut ööd ärkas. Ta litsus ninaotsa
võtu klaasi ja vahtis kuumade silmadega kõikjale ringi
kõrvale, puukuuri, aeda, pesuköögi esikusse. Kuid
midagi polnud kuskil näha — see oli nagu kuhugi pakku
pugenud, et end ta eest varjata. Ta neelatas, neelatas,
neelatas, lausa kugistas, see midagi aga, mis oli äkki
lõuku lõusnud, püsis endiselt oma kohal, ei läinud
enam tagasi. Jälle haaras teda vajadus kellegagi tüli
mõelda, kedagi sügavasti solvata. Ja alles tükikese aja
pärast käändus ta aknast uuesti eemale, jooksis trepist
alla ja astus jalgadega väljakutsuvalt kolistades elu-
luppa, kus viibis sel hetkel koos kogu perekond, samuti
ka onu Kerich, kes oli siin juba hommikust saadik, ja
onu Hans, kellega ühes ta oli äsja tulnud.

Vesteldi ikka sõjast; kõigi silmad olid ärevad ja tige-
dad, kõigi meeled olid väga pinevil. Onu Hans katsus ka
lõuna jalgu alla saada ühele neist vaidlustest, milledega
ta tavaliselt armastas hiilata, sellest ei tulnud aga mi-
dagi mõistlikku välja — muusikaõpetaja Kerich oli
kuame ja väga kahvatu ega võtnud kuidagi tuld, ja seda
pärishoogu polnud praegu ka temal endal. Ja kuna ta
mõistis, et läheneva katsumisaja raske eelaimus rõhus
kõigi teistegi südameid, vaikis ta viimaks nagu oma äs-
jase lõõpimise pärast pisut piinlikkust tundes, keerutas
pöidlaid ja vahtis hajameelselt akna poole, millest vilk-
satas tänagi mööda rohkesti vesikiile.

Anton, ikka kangest sõjakusest hingeldades, istus
kummuti kõrvale nurka ja pööratses kordamööda kõiki
vestlejaid. Armas jumal! küll, kui valelikud nad temale
näisid, need korralikult rõivastatud, tubaka ning nafta-
lini järele lõhnavad inimesed oma pedantse täpsusega,
oma isandliku hoiakuga, oma siin-seal lonkava väljarää-
kimisega ja vanatädilikude imestushüüatustega! Ta tun-

dis kanget iha püsti karata, nurgariiuilil seisev vahalilledega täidetud vaas võtta ja see suure hooga põrandale paisata. Ja ta surus korraga vaheliti asetatud käed nii tugevasti vastu kummutikülge, et raske mööblitükk seinapoolse jala alla asetatud puuliistukeselt maha libises, oma järsu ning valju mürtsatusega kõiki võppuma pannes.

«Is-sand... mis see siis oli?!» hüüahtas emand Emilie ja laskis heegeldatava pitsi sülle kukkuda.

Isand Justus pööras pikkamisi oma suurt pead, tõmbas kulmu kortsu ja ütles:

«Poiss... see oled j ä l l e sina, kes seal nõnda paugutab!»

«Jah, minagi... kohkusin. Mis seal õieti juhtus?» küsis ka onu Kerich.

Ja Anton vastas kõlgile korraga, lootes oma hoolimatusega haavata nii ühte kui teist:

«Mis siin pidi juhtuma? Kas te arvasite, et ehk mõni šrapnell juba...? Ja «j ä l l e sina»? Ma pole ju ometi iga päev seda kummutiloksu paigalt ära tõuganud ega meie saja-aastasi koisid hirmutanud!»

Säärane toon oli ses auväärses vanas majas tundmatu, see võrdus mässule, tavalises olukorras oleks säärasele toonile kindlasti plahvatus järgnenud. Kuid Antoni imetuseks ei sündinud siiski midagi — kõigil oli niivõrd tegemist äsja kuulnud äreva uudisega, et kellelegi ei tulnud meelde ta sõnade pärast meelepaha tunda. Hakati kohe jälle edasi vestlema, tambiti ikka ühel ning samal kohal: oojah, nad olid isegi säärases põnevas õhkkonnas endile truud ja jätkasid teed nagu hobused, kes on üksteisele sappa seotud. Onu Kerich ütles midagi vaimustust taotleva häälega, onu Hans katsus kohe soodsat momenti kasutada ja muigas üleolevalt; isa noogutas asjalikult ja pisut mõttetult, pühkides vahetpidamata

taskumatiga kukalt ja kaelavolte; ema hüüatas peaaegu vandaale valheagade järel ega saanud samuti kõigest piisavalt hästi aru; Rondolf kikitask kõrvu, suu ammuli. Antoni Erikal oli igav, ehkki ta ei söandanud samuti toost lahkuda.

Säärane ignoreeriv suhtumine tema poolt tekitatud vägevasse mürtsatusse vihastas Antonit veelgi enam. Ta hakkas nüüd omaltki poolt kaasa rääkima, heites vanaaegse inimeste ohete ning hüüatuste vahele eestikeelseid märkusi, vinnas jala põlvele, naeris lühikest, sunnitud naeru. Säärane kombevastane esinemine ei võinud loomulikult enam märgatamatuks jääda: ema silmist langes talle hoiatavaid pilke, isagi ümatas paaril korral. Siis lendas aknast sisse suur rohekas-sinine porikärbes ja talus ootamatu häbematusena ema lihavale ninale, põhjustades taas heleda hüüatuse, sel korral aga koguni allra. Ja Anton, kasutades jälle head võimalust, tõusis ning ütles ikka eesti keeles:

«Vaata, vaata, kuhu kohta see loru istuda julge! Ot-se meie memme auväärsele kulle-ninale!»

Kuid nüüd oli ta läinud tõesti üle igasuguse pliri, — kõik vaatasid teda peaaegu ühekorraga, isegi onu Hans, too vabameelne, tõstis kulme ja väärutas pead. Isa küsis viimaks pikkamisi, vaadates üle prillide, mis olid nagu akilise kohkumise tõttu oma tavalisest kohast hoopis madalamale nihkunud:

«Noh, poiss, pagana pärast, mis see siis tähendab!»

Anton ei mõtelnudki taganemisele. Ta ihkas endiselt head tüli, korralikku kokkupõrget. Kannatagu nad, oodaku, vaat nüüd ta neile alles kogu töö näkku ütleb, neile veiderdajatele, kes ehivad endid võõraste sulgedega mõtles ta sõjakalt. Ja asetades käed lohakalt kukla taha, vastas ta halvustava õlgade-kehitudusega:

«Ah et mis see tähendab? Sõda, sõda, mis muud. Väljas on kõik kohad kiile täis, mammaa auväärsele kulliniale tikub nüüd veel porikärbes... nagu lõhna tõmbama... Ei sel kõigel ole, jah, muud tähendust midagi, kui see, et tuleb suu-u-r sõda, h-hahahaha!»

Proua Kubeliku suu vajus üllatusest lahti, ta liigutas seda veidi aega abitult, suutmata aga lausuda ainustki sõna. Ja kulus enne hea tükike aega, kuni ta viimaks käratas:

«Anton! An-n-nton! Ma... ma... ma ke-keelan sulle... keelan sulle... Anton, ma keelan sulle...!»

Kuid ta ei suutnud nüüdki oma mõtet nagu kord ja kohus välja ütelda.

Ja poeg küsis kohe ülbelt:

«Mida? Mida sa mulle keelad, mammaa?»

«Poiss, pea lõuad!» käratas kaubahärra Justus äkki nii valju häälega, et kõik talle tahtmata hirmunult otsa vaatasid. Ja siis läks ta samuti üle koguni heale eesti keelele, pörutas jalga ning kärkis: «V-vaata mul ikka, mis-suguseid sõnu hakkab tarvitama! Vait, noh! Kasi kohe toast välja ja ära näita nii kaua oma nägu, kuni võõrad on lahkunud. Küll... sa... pärast... minu... käest... veel saad... n-nadikaelt!»

«Oi jumal, oi-i jumal!» hädaldas emand Emilie.

Onu Kerich, asetades käed süles risti, sõnas laulva häälega, kahjurõõmsalt huuli mugides:

«Jah, jah, jah... no see on vast lugul Kui-da's see siis nõnda...? Inimene, kes käib gümnaasiumis... Ai-ai-ai, jah-jah, jaahl!»

«Täpipealt nii — käin jah gümnaasiumis!» karjus Anton raevutsedes.

Emand Emilie suutis end jälle valitseda. Ta hüüdis heledalt:

«An-n-nton! Sil-ma-pilk jäta järele! Jä-ta järele! Ja mis-püüad sa ei räägi... nagu kord ja kohus...? Mi-mis-püüad sa...!»

«Kasi, kasi toast välja, pörsas!» kärkis isa jälle, lõkenud nööd nagu tulepaistel.

«Kõneleb... kõneleb... nagu köögis!» hüüdis ema.

Anton tundis loomusunniliselt, et nüüd on paras silma-pilk kogu hingele kuhjunud sapp välja pursata. Ta ütles, värises nagu palavikuhaige:

«Ah nii, — või nagu köögis? Vist küll sellepärast, et ma ei taha enam teie moodi vigurdada. Kas te mõtlete, et kõik need, kes ei pursi ühes teiega saksa keelt, kõlbavad ainult kööki? Ise olete selged eestlased, aga teete näo, nagu... ei tea mis. Iga mõistlik inimene naerab teid selja taga. Või — sakslased! Või... sisse sõitnud Bremenist! Kuski! Pärnu-Jaagupi ja Kergu vahepeal, vaat seal on teie Bremen! Te... te... olete nende valede pärast mulle... lihtsalt... vastikud! Teie — kullid!»

«Väl-jal!» paugatas isa nüüd kolmandat korda ega hoolinud sellestki, et teenijad võisid teda kuulda.

«Lähen, lähen!» kogeles Anton ja otsustas samal ajal kange ärrituse pärast kloppiva südamega, et ta lahkub siit majast jäädavalt, igavesest ajast igavesti.

Ent vaevalt oli ta elutoa ukse enda järel suure hooga kinni visanud, kui ta juba taltuski. Ta taipas äkki oma praeguse teo suurt inetust, — ta tundis end rumala poisikesena, kelle kulul on kõigil õigus nalja heita, kes on tõesti ära teeninud, et teda naerdakse ning pilgatakse. Ta oleks meelsasti kas või kisendanud — ränk ahastus haaras ta hinge oma süruvate rusikate vahele, pigistas, pigistas, rutjus, rutjus. Juba läbiski teda valus soov tagasi tuppa minna ja andestust paluda, kuigi ta teadis, et ta seda mingi hinna eest ei tee: jah, jah, pigemini ta uputab enda, poob puukuuris konksu otsa või lõikab läbi

käesooned, et verest tühjaks joosta! Ja ta hakkas sammhaaval mööda treppi teisele korrale minema, vaevaliselt, kuuldavalt hädaldades, kuni ta ei suutnud endas arenavat pinget enam kauemini välja kannatada: ta puhkes äkki kõigest hingest nutma, mõlemad peod tukslevale näole surutud.

Selle asemel et üles oma tuppa minna ja voodisse viskuda, nõjatus ta nüüd seljaga vastu käsipuud, tõmbus abitult vimma ja nuuksus aina edasi. Ta tundis soolaseid pisaraid sõrmede alt läbi nõrguvat ja suhu voolavat; ta teadis, kui häbiväärne see on, aga ta ei suutnud sinna midagi parata. Ja ta nuuksus, nuuksus, kuni ta hääli hakkas valitsevas vaikuses kostma koguni valjuna, nii valjuna, et teda võidi kuulda vist kõigisse tubadesse, kindlasti sinnagi, kust ta hiljuti välja kihutati.

Äkki puudutati teda küünarnukist. Ta käänas näo seina poole ja nuuksus edasi. Soojad sõrmed võtsid nüüd ta randmest kinni; teda tõmmati kuhugi; ta katsus veidi aega vastu puigelda, taipas aga siis selle vastupuiklemise mõttetust ja läks talutajaga kaasa. Ta tajus nagu kõigest kuskil kaugel-kaugel kõrval seistes kummalist, kangeks erutuseks muutuvat mahedust, mis hakkas pikkamisi mööda kätt üles tõusma ja jõudis varsti südameni. Siis suruti ta kuhugi istuma. Vaikne hääli, vaevalt valjem kergest tuulekahinast, ütles ootamatu hellusega:

«Noorhärä... jätke nüüd. Jätke, jah! Mis te's ikka...! Küllap see läheb üle, kallid noorhärä!»

Anton laskis käed põskedelt alla libiseda ja võppus ootamatusest. Ruum, kus ta viibis, oli tilluke puhas tuba kahe voodiga ja seinal rippuva valge kapikesega, ta ees aga seisis eilne ülemeelik patustaja, keda ta oli alles äsja läbi akna varitsenud! Noore naise pilgust hõõgus talle vastu midagi emalikku, midagi, mis tõi hinge otsemaid suure ning sügava rahu. Kui ta seal nõnda seisis,

pea kuklasse heidetud, suu pisut lahti, pluusiesine pingul muutunud rindade raskuse all, näis ta nii lähedasena ja koduseks, et Antoni katkendlik nutt kohe kiiresti vaibuma hakkas. Ta õhukestest sitsrõivastest tõusis sooja hõngu, mis meenutas meretuule soolasust ja tegi kõik meeled meelikult segaseks.

Anton, ikka veel pisaraist nõretades, ulatas käe välja ja noetas selle nagu kartlikult enda ees kumerduvaile noorjaledele puusadele.

Ludruk vaatas teda hetke aega imestunult ja hakkas äkki naerma, südamliku, tasakesi kudrutava häälega, mis talle kogu väikese, veidi hämara toa.

VEND HENRIK KISUB VIHA

Isand Justus veetis ülejäänud osa päevast väga mor-nis meeleolus. Kohe pärast külaliste lahkumist läks ta aeda pöösaste vahele ja heitis pikali otse paljale murule; ta oli niisama tundlik kui äkiline, — poja ülbuse ei vihastanud enam, kurvastas aga seda sügavamalt.

Nagu viimasel ajal tihti, nii hakkas ta tänagi targu-tama. Ta kujutles end oma perekonna heategijana, kes töötab ja rabeleb kõigi eest ööd kui päevad; talle meenus roosakas romantikaudus, kuidas ta oli samm-sammult üles püüdnud, kuidas ta oli kõigest jõust katsunud vaba-neda oma vaesest ja kurvast minevikust, kuidas ta oli teinud suuri pingutusi, et kasvatada endale selga uut nahka. Kas ainult edevuse pärast? Ja ta vastas endale kuuldavalt: «Edevuse pärast? Jumal paraku, ta pole ometi mingi kõlupea, kes ehitab oma elu sellisele ebakind-lale tuiskliiva-luitele!»

Ta tõmbas kuidagi abitult-nukralt ninaga, ohkas, noo-gutas plikkamisi. Jah, kas see polnud nõnda, nagu oleks teda äkki jälgima hakanud mingi irvitav paratamatus, mingi hävitamist ihkav saatuseingel — juba kaks päeva jagemooda rünnatakse teda suunast, kust ta teadis seda kogu vähem oodata. Ja alles nüüd taipas ta kogu selgu-aga, millise rumala eksituse oli ta teinud elama-asumi-aga kodulinna: muidugi — kuskil mujal poleks kellelegi meelde tulnud kolmkümmend viis aastat hiljem sonkima hukata tema minevikus, et uurida ta õnnetut sugupuud! Muidugi, muidugi, — sellesse või tollesse rahvusse kuu-lumise küsimus on iga inimese isiklik asi ja puudutab vaid asjaosalist ennast! Ja ta langetas tänagi lühikese ning kindla otsuse: rohkem kui kellelgi teisel, on temal, suurkaupmees Justus Kubelikul, õigus nimetada end maksaseks: on ta ju inimene, keda arvestatakse isegi... begi... parunite ja krahvide seltskonnas!

See resoluutne mõte rahustas isand Justust, kergendas pisut murekoormat, muutis ümbritseva maailma jälle veidi sõbralikumaks. Ta võttis põuetaskust jämeda sigari, — ühe neist väga lahjasse sorti kuuluvaist, mida ta tavaliselt suitsetas, — sussitas selle suure vaevaga polema. Popsides pea kohale siniseid pilvekesi noogutas ta nõrduvalt. Jah, ta oli olnud juba täiesti kindel, et ta kolmest pojast ja tütreist saavad kord auväärased inime-sed, kellega vesteldes ei tule kellelegi enam meelde, et nad kuuluvad vere poolest sellesse armetusse ning tuima tougu, mis täidab moonakate maju, pobulite saunahurt-sikuid, rumaluhkete hallparunite kasimatuid taresid. — Ta ei mäletanud juhtumit, mil tema või Emilie oleks tar-vitanud kasvavate laste kuuldes labast külakeelt, kuna nad kartsid mõra lüüa sellesse ehitisse, mida nad ise nii usinasti püstitasid. Ja milleks nad pididki seda tegema, — edaspidiseks eluks vajaliku sõnadetagavara

omandamiseks oli köök küllalt hea! Ta naeris tahtmata, meelde tuletales kordi, mil Anton või Rondolf oli jooksnud talle õpetama mõnd teenijailt kuulnud kõnekäändu, kuna poisid uskusid, et nagu nemad ise, nõnda oskavad ka vanemad vaid õilsat härraskeelt; või jälle need tillukesed, väga labased ja rumalad laulukesed, mida nad leelutasid vahel edvistades, need südamlikud nadikaelad: «Hör' doch, Papa, das ist ja ein Bauerslied!» Ja nüüd korraga tuleb üks neistsamadest poistest, pealegi veel Anton, tema lemmik, see kasvatatuim ja parima käitumisega, ning karjub talle näkku võõraste juuresolekul oma kuskilt ammutatud hirmsad tarkused: «Tean, tean, me pole kellegi sakslased, vaid samasugused matsid nagu need, kes koorivad õigete sakste kõõgis kartuleid ja tõstavad mõisatallis sõnnikut, jalanartsud virtsased!»

Kaubahärra Kubelik krimpsutas jälle nägu, sülgas südameäiega. Nii, nii, nõnda siis on keegi neist eestimeelseist lurjustest ta püha ürituse uppi paisanud, ta poolelioleva koja maha lõhkunud... tema supisse sappi tilgutanud! Ehkki tal polnud tõendusi ega tunnistajaid, uskus ta siiski teadvat, millisesse leeri kuulub too mürgise keelega rästik, kes salvas teda äsja ta enda lihase poja suu läbi. Jälle tekkis ta hinge tige vimm kõigi nende Tammannide, Koolmeistrite, Jaaksonite, Kaalepite ja Kodreste vastu, kes loopisid tõelisele härrasrahvale kui ka selle sõpradele kaikkaid igas organisatsioonis ja asutuses — alates Karskuse Seltsiga ja lõpetades linnavolikoguga. Ja ta küsis endalt täis tõsiselt muret: kas säärasest urgitsemisest ei jätku juba? kas need verivaesed advokaadid ja kirikurottidena kehvad arstikesed ei karda enam ei jumala asemikke, ei riigivõimu poolt seatud maa-valitsejaid? Nad julgesid halvustada pastorit; ei häbene nud vastu vaielda linnapeale endalegi; nad irvitasid

linnavolikukude enamuse üle raekojas, nad mõnitasid, talusid paljastustega, näitasid näpuga Pritsimeeste ühingu. Oma laia, talupoegliku keerutamisega on nad valmis üles kihutama kõige alamatki rahvast, kuni see vabalt lõpuks tuld ja käib rüüstates ja laastates mööda nende ringi, nõnda nagu see sündis vaevalt kaheksa-uheliku aastat tagasi, kurikuulsail mässupäevil!

Kaand Justus pööras enda jälle selili ja saatis pilguga üle põõsaste lendlevaid vesikiile. Ta teadis, et ta peaks poja üles otsima ja sellele pika ja põhjaliku epistli lugema; ta teadis aga ka seda, et ta peab selle epistliga õpiskl ettevaatlik ja osav olema: mis siis, kui Anton saab endas kindlaks ja hakkab oma väiteid veel põhjendamagi? Muidugi, ta võiks ju ninatarka poissi karistada: talle vastu kõrvu anda, teda karmide sõnadega kordale kutsuda... Aga edasi? Ei saaks ta ju mitte millegiagi väärata neid hirmsaid aga õigeid fakte, mida s-see nadikael näib omavati! Või millise dokumendi saaks ta esitada Antonile näiteks sellegi fakli tõenduseks, et vennad Kubelikud on ikka päris kindlasti sisse rännanud Bremenist, mitte aga kuskilt sealt Pärnu-Jaagupi kaudist, nagu poiss talle alles pool tundi tagasi nii ninatargalt näkku viskas...?

Need ja loendamatud teised sääraseid küsimused ei andnud kaubahärra Justusele kuigi kauaks asu aiaski. Ta suitsetas veel ühe sigari, kuid ka sellest polnud mingit abi. Ja viimaks läks ta majja tagasi.

Lõunalauas kustutas ta isu vaid paari praepalakesega, märkas kuidagi hajameelselt, et tõrges patuoinas ise puudus, ega vastanud ühelegi talle esitatud küsimusele. Kohe pärast magustoitu — pärast oma lemmikmaiustust pumperniklit — viskas ta salvräti vaikides lauale, tõusis lusase ilmega ja kadus jälle aeda. Ta tõmbus põõsaste varju, võttis kuue seljast, päästis targeldatud püstkrae

nööbi otsast lahti. Kerged tuulehood, mis tulid alt lahe poolt, panid puude ladvad aeg-ajalt sahisema, ei andnud aga tänagi ainustki kübet nii hädavajalikku jahedust. Kuigi kuskil Serbias sõditi juba, näis kogu siinne maailm ikka veel uniselt suikuvat: magas mereäärne lage linna-karjamaa, magas soostunud kaldakoolmes kasvav tihe pilliroolaas, magas aed, magas maja, magas kogu linn... Kas Anton viibib praegu ülal oma toas? Mis ta seal teeb? Nutab ehk häbi pärast? Ja kas ema on teda juba noominud, talle selgeks teinud ta ülespidamise inetuse? küsis ta endalt järjest raugemaks muutudes ja... jäi samuti järsku magama — ta üle vajus vaevarikas uni, mis ei kosutanud, vaid pigemini väsitas. Ning ta hakkas kohe kuhugi libisema, toetudes kõhule nagu kelgujalasele, püüdis pead kramplikult püsti hoida, et mitte näoga maad riivata...

Parajasti, kui kaubahärra Justus oli haigutavasse, kohutavalt järskude seintega kuristikku langemas, haaras keegi tást kinni ja ütles pahaselt:

«Noh... vana... ära alati põõna, pagan võtaks! Tõuse nüüd, tõuse üles!»

Ta virgus kohe, külm vaevahigi laubal. Nähes enda kohale kummarduvat vend Henrikut, naeratas ta tänulikult ja ütles, osutades enda kõrvale murule:

«Istu.»

«Ei tahal» turtsus vanem vend pahuralt.

Kaubahärra Justus puhus vuntsid suu eest kõrvale, silus habemetutti.

«No istu, istu, ära mängi midagi jonnakat!» kordas ta, haigutas nüüd suure suuga ja küsis usutledes: «Mis sinul siis häda on?»

Henrik turtsus ja sülgas jasmiinipõõsasse. Ta oli rahu-armastaja mees ega kaotanud kunagi tasakaalu, täna oli ta aga siiski vaost väljas. Ja mütsi kord otsaesisele,

kord kuklale nihutades hakkas ta äkki vanduma, raevut-
ma kaugesti ja kordas nagu kedagi õrritades:

«Mia mul häda on! Mis mul häda on! Sama häda mis sinul, just sama häda! Aga — kannatagu! Küll ma talle muutuse pähe panen... nii et see seal ka paigal seisab ja jälle alla tu-tuharatesse ei vajut! Kan-na-tagu, jah!»

«Kas Berensi-puupea on jälle midagi sassi ajanud?» küsis isand Justus, tundes muret kõigepealt äri pärast.

Aga Henrik ei suutnud nüüdki veel rahuneda ja aina tirtsus:

«Berensi-puupea! Mis kuradi Berensi-puupea! Mh-h, Berensi-puupea! Tüd-ruk, aga mitte min-min-mingisugune Beh-Berensi-puupea!» Ning alles tükikese aja pärast pisut vaiksemaks jäädes: «Ju-ma-la õnn, et... et... ma oma kätt va-vaos sain ho-hoida ja et ma... ma... teda ko-kohe maha ei lööh-löönud!»

Kaubahärra Justus ei suutnud endiselt venna üle-kohrutavate sõnade mõtet taibata ja küsis kortsus kull-
mul:

«Pagana pärast, eks sa kõnele siis juba nagu kord ja kohus! Kellest sa siin räägid?»

«Kurt oled või? Ma ju ütlesin, et... tüdrukust! Klaarast — aru saad!» karjus Henrik.

Ning hakates kohe midagi taipama, kuigi veel väga hämaralt ja uduselt, venitas noorem vend hoopis üks-kõiksemalt:

«Ah... soo? Klaarast, tähendab...? Oma nooremast tütre-st, tähendab?»

«Jah,» ütles Henrik, «ma räägin oma nooremast tütre-st Klaarast. Kas — sa — ka — tead — missuguse sigaduse — ta — mulle — täna näkku — viskas. Hul-
hullema veel, kui sinu sinder si-sinule! Ta... ta... ta olevat oma tulevikuülesandeks seadnud võidelda minu ja kõigi teiste minutaoliste vastu, a-ru saad!»

Kaubahärra Justuse paksud kulmud tegid kärke hüppe ülespoole.

«Mis asja-h? Kelle vastu-h?» päris ta nüüd samuti erutades.

«Minu ja teiste minutaoliste vastu, noh!» seletas vend Henrik ja jutustas jälle kohe pikemalt: ««Kel-kelle vastu?» küsin mina ja pean ta sõnu naljaks. «Äraandjate vastu,» vastab ta s-sunnik mulle vihaselt. «Kelle vastu?» küsin ma temalt veel kord ja ta jammib mulle ikka muudkui, et «äraandjate vastu» ja «äraandjate vastu!». Noh, siis ma ei jätnud enne järele, kuni ta pidi mulle ära seletama, keda ta nende ära-and-ja-te all mõistab. Ja mis sa arvad, mis ta mulle ütles? «Sind ennast, ema, onu Justust, onu Hanssu ja kõiki teisi kadaklasil!» — vaat mis ta mulle ütles! Jaa-jaa, ku-ju-ta ette — ta ütles... ka-dak-la-sil! Kas sa tead, Justus, ma läksin nii marru, et ma tahtsin talle vaa-vaa-vaasiga pähe anda!»

«Vaasiga pähe...?» kordas kaubahärra Justus Kubelik vaikselt.

«Jah! Just! Vaasiga pähe, jah!» vastas kaubahärra Henrik Kubelik.

«Tema muidugi näitas sulle ainult kandu ja jooksis minema?»

«Kan-du? V-või kandu! Hm-mh! Seda sa oleksid oodata võinud!» Kaubahärra Henrik Kubelik sülgas jasmii-nipöösasse ja jätkas ikka hädaldades: «Einoh, lihtsalt... uskumatul Jumal paraku, kes on seda varem kuulnud, et lapsed... et... lapsed... kõh-kõh... võivad oma vanemale nii-nii-niiviisi vastu haukuda! Ihu-ihu-ihukarvad võtab praegugi koh-kohevile! «Kadakasaksad! Kullad! Oma rah-rah-rahva äraandjad!» Einoh... kurat... vennas... kui kaugel see prae-prae-gune aeg oma kõlvatustega viimaks välja jõuab, ah?»

«Jumal seda teab...» ohkas isand Justus ja kõneles

ikka väga vaikselt, resigneeritult. Ta oli juba algusest peale üsna kindel, et lapsed on omavahel kokku leppinud, et nad on vastamisi teineteise kurjadest kavatsustest teadlikud. Ja kindlasti veeretatakse kohe kogu süü Antoni kui vanema kaela. Ta ohkas, hoidis pilgu habelikult maas, lõi rusikaga hajameelselt vastu poelud muru ja ütles: «Jah, nõnda see on, mis seal teha... Moodne aeg... Mõtlesin just enne su tulekut — eks see viies aasta ajanud kõik sassi ja segamini. Varem ei juletud niisugustest asjadest, millest nüüd laialt lõugu lootatakse, isegi mitte mõelda. Ja igal pool, i-gal pool... keesama lugu. Meid, paremaid kodanikke, püütakse ära ajada kõigist kohtadest. Juba ammu püütakse ülevõimu eneste kätte meie Pritsimeeste Ühingus... Sama alatul kombel katsutakse meid välja lükata mujaltki... Linnavolikogus kah aina kaagutavad meie kallal... Ja nüüd, nüüd — nagu sa näed — kipuvad nad meil ninast kinni võtma meie eneste kodudeski.»

Henrik vaatas venda kahtlustava pilguga, — tal oli oma isikliku hädaga liiga palju tegemist, ta ei suutnud veel mõelda üldisemalt. Ja ta küsis viimaks, kulmud umbusklikult kortsus:

«Hm-h...? Pritsimeeste Ühingus? Mujalgi? Linnavolikogus? Ja meie kodudeski? Mis sa siin... jaburdad! Ei noh, ma ei saa sinust aru, mis sa sellega mõtled...!»

«Mis seal aru saada! Kas sa siis ei mõista, kes kõige selle taga seisavad?»

«Noh, ja kes siis sinu arvates kõige selle taga seisavad?» küsis Henrik viivitades.

«Teadagi! Ei muud keegi, kui need sulid ja vurled, kes katsuvad meile igal sammul paha teha. Eestlased! Vaikus.»

«Ahaa! Ah... nii?» pomises Henrik. Ning vähe aega mõttlikult enda ette pörnitsenud, käratas ta südame-

täiega: «Selge! Täiesti selge! Niisugused ussid! Assitada lapsi vanemate vastu, naisi meeste vastu! Ja meie riigis pole ju enam korda, mis neil lojustel lõuad kinni paneks. Ei ole jah korda! Või — mis korda? Mitte korra-kübetki! Ptüü! Ma... ma... mi-mina ei salli niisugust asja! Ma... ma... äh-äigasin talle vastu kõrvu! Naine jooksis vahele ja hakkas keelama. Jah — keelama. Aga las-las-laste kasvatamine peaks ometi tema ülesanne olemal! Kui need ülekäte lähevad, tu-tuleb süüdistada ju just neid endid, jah, na-na-naisi!» Kaubahärra Henriku erutus oli ikka veel nii suur, et ta suutis kõnelda vaid suure vaevaga, kogeldes.

«Soo-soo... Sa löid teda siis... vastu kõrvu...?» pomises Justus ja mõtles, et temagi vist oleks pidanud poissi pisut õpetama. «Noh, mis ta siis tegi? Kas... röökis kah?»

«Võ-võ-või röökis! Ara mõtlegi!» pahandas kaubahärra Henrik Kubelik. «Seisab nagu tulp. «Peksa!» ütleb. «Tao veel!» ütleb. «Viruta, jahl!» ütleb. Ja i-ilma et ta-tal oleks ainustki vee-vee-veetilgakest silmi tulnud, aina karjub mulle näkku! Ja ku-kui siis see pä-pä-päris too-toorus vee-veel tulil! Et «muidugi», et «matsid jäävad ikka mat-sideks, seo neile krae kaela või ära seo». Vaa-vaat siis mulle aitas! Su-sugesin ta nii lä-läbi, et...»

Justus ei lausunud tükikesi aja jooksul enam midagi, tõusis vaid istukile, näis pingutades mõtlevat. Oli vist siiski õigem, et ta Antonile käsitsi kallale ei läinud, mõtles ta äkki kuidagi tühjana ja nagu mahajäetuna. Ja mitte midagi ei huvitanud teda enam, — ta ei suutnud praegu kujutledagi, et ta peaks minema oma tavalisele jalutuskäigule, et ta peaks sisse astuma kauplussegi, et ta peaks korraldusi tegema ja kuulama jälle juhmi raamatupidaja halvasti väljakukkuvaid komplimentikesi. Elu oli talle äkki varvastele astunud, talle pilkavalt

vaatu lülitanud; siin, kohe tema kõrval, istus ning sajatas tema temataoline hädavares, — milleks, oh, milleks olid nad nõnda püüdnud ja vaeva näinud! Isegi see oli talle olnud täiesti ükskõik, kas Serbias lüüakse juba lahinguid või ei lööda veel, — kurat nendega, las nad lõhuvad! lõi ta mõttes käega. Ja tundes samas vajadust end tänagi puuju juua, ajas ta enese jalule, kinnitas krae nõõbi alla, seadis lipsu lõua alla ja ütles karmi, väga jämeda sõnaga:

«Leh, mis sa siin lased silmist suhul Lähme parem klubisse ja istume seal, — tunned, kuidas siin kõrvelab! Ehk seal on juba teisigi inimesi, kellega ivake juttu puhuda... Või lööme paar partiid piljarditki...»

«Eks lähme siis, jah, mis seal ikka!» nõustus Henrik üldametäiega.

Vennad Kubelikud panid mütsid pähe ja väljusid jalgväravast. Heade Kodanikkude Klubi asus vanas linna-uus ja neil tuli läbida enne sinna jõudmist hulk tänavaid. Alad ja majad sulgesid tuule endi varju; kõik hõõgus nagu praepannil; aknaklaasidelt tagasi peegelduv ere päikesevalgus tegi silmadele haiget, kurku tungis tulikuiv tolm, ulda nad löid maast üles oma teravaninaliste saabastega.

Henrik hakkas jälle esimesena rääkima: ta ei suutnud ikka veel unustada seda halba lugu, mis oli talle kaela langenud. Ta ütles, noogutades astuvatele jalgadele peaga takti:

«Jah... kuradi pihta... kõigel meie patuses maailmas on oma piirid... o-oma lõpp ja oma a-algus. Aga... aga... ku-kus kohal on nii-niisuguse sigaduse lõ-lõpp ja a-algus?! Laps pe-peab ometi te-teadma, kuidas oma va-vana isaga ümber käia! Ütle mulle, ven-vennas, mis sa sellest sigadusest arvad?»

«Mis seal ikka arvata? Ja mida s i g a d u s e s t ülepea arvata saab!» vastas kaubahärra Justus õlgu kehitades.

Vaikus.

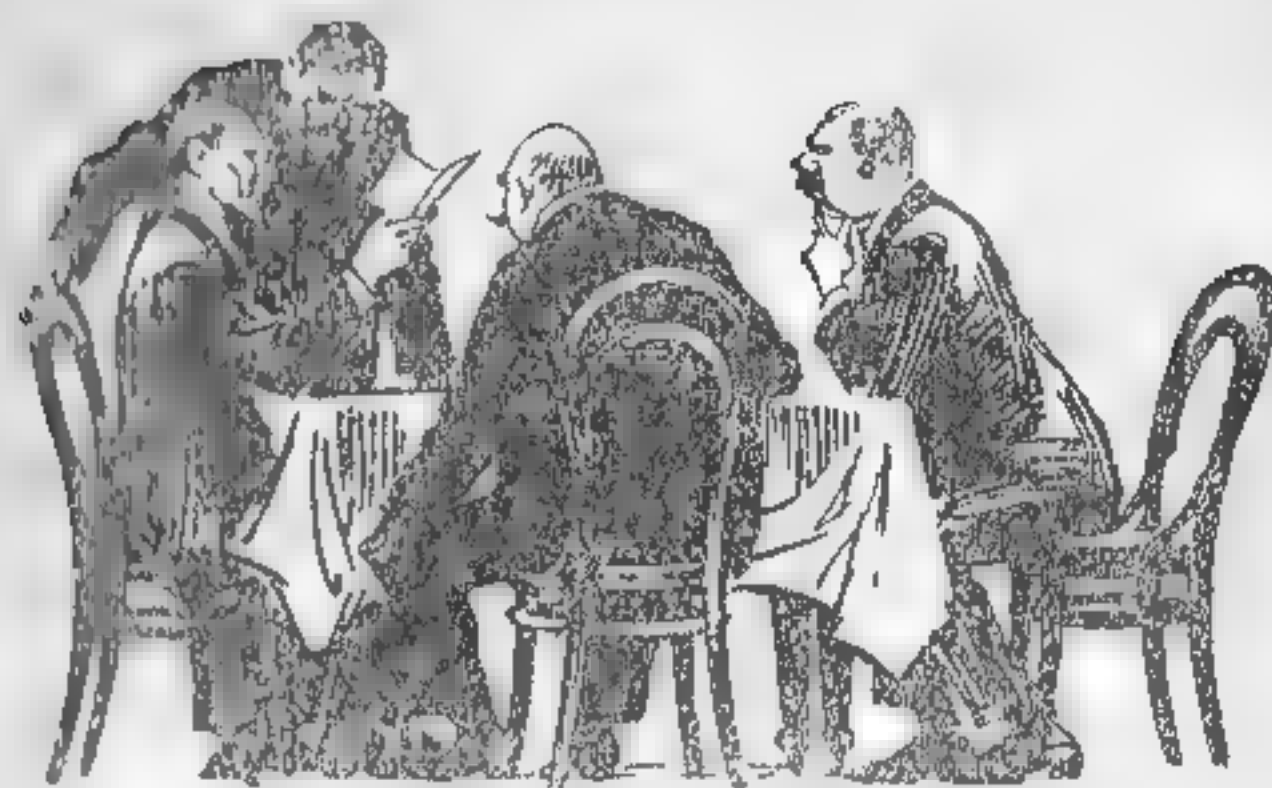
Ja kaubahärra Henrik algas jälle:

«See on õige, — mida, jah, sigadusest ülepeagi arvata saab! Ptüü! Va-v-vastik. Ja ku-kui-das ma neid koolitanud ja... toppinud olen! Ikka paremate paladega, paremate paladega. Ja järsku tulevad nad üksteise järel ja... ja... pistavad pori loop.mal! «Äraandja!» Armas... jumal! Noh, mis äraandja ma nüüd olen? Mis... äraandja... jah? Ja mida ma olen ära and-and-andnud? Kõr-kõrgemale ja kaugemale olen ainult jõudnud... Kõigist neist na-nadikaeladest, kes minu ja mu vere vahele kiilu taovad! Nad ta-tahavad, et mina oleksin nendega ühel ja samal pulgal... ja räägiksin nendega üht ja sama keelt... vaat mida nad tahavad, jah! Pa-paistab tõesti, et sul on õigus, — kurja juur on ju-just need kuradi matsid, kes oma matslikkusega praegu muudkui ed-ed-edvistavad!»

«Selge, selge! Ainult — rahu, vana, ära ennast sellepärast ilmaasjata vihastal!» ütles kaubahärra Justus, kuigi ta endagi rinnakorv tundus endiselt lausa õõnsana, hing lausa tühjana. —

«Või ära vih-vihastal! Saad sa, jah, ilma selletal!» ei suutnud kaubahärra Henrik Kubelik aga ikka hoogu pidurdada.

I I A S P E A T C K A

VEND HENRIK KAOTAB TASAKAALU

Uagu tavaliselt sel kellaajal, nõnda oli Heade Kodanikkude Klubis tänagi koos kümme-kond auväärset linnabürgerit, majaomanikku ja ärimeest, kes olid tulnud alla lõunastama ja vähke sööma. Laiseldi, nõjatuti mugavalt vastu sügavate toolide seljatugesid, suitsetati, torgiti luust orgikestega hambaid; vesteldi sõnahaaval, vahetati mõtteid eilse pidutsemise üle: oldi üksmeelsel arvamisel, et seda tuleb lugeda kõigiti õnnestunuks; ja soja üle, mille puhkemise kohta tänased ajalehed sõnu-meid avaldasid: kõik olid kaljukindlad, et selle otsustab juba lähemal päevil Vene Keisri ja selle Kahe Ustava Liitlase kuri ning karm hoop vana Franz-Joosepi ja üibe saksa Villemi lagipähe. Näerdi parastavalt — nõnda on neile verejanulistele koortele ka vajal Vanahärra Baumann, kes teadis harilikult ikka palju rohkem kui keegi teine, tõmbas oma pikä ja kuiva lõua tähtsalt alla ning jutustas paar põnevat lugu eelmistest sõdadest, ja kõik

ruumis viibijad kuulasid teda aupaklikult, isegi akna all asuva ümmarguse laua juures istujad, kes mängisid viitsada. Tagaseinas asuva ukse varjust kostis aeg-ajalt piljardipailide kõpsatusi ning silmi hõikavate mängijate hääli — need kaks seal demonstreerisid oma ükskõikset üleolekut palavamatest päevasündmustest.

Vennad Kubelikud teretasid kõiki varem tulnud härrasid kättpidi ja istusid muusikaõpetaja Kerichi juurde, kes asus teistest eraldi ja jõi vaikides õlut. Kaubahärra Justusel jätkus parajasti aega, et paluda naisevennalt tillukest teenet: hoida saladuses isa ja poja vaheline kokkupõrge, mille pealtnägijaks ta oli olnud.

«Muidugi, muidugi, muidugi, kellele ma seda siis kuulutama lähen!» noogutas muusikaõpetaja Kerich uniselt, kuid oli ilmne, et ta oli sellest põnevast loost juba siin seal kõnelnud.

«Jah, vaesel vanamehelgi... meie Henrikukesel... ei läinud ju paremini,» ütles kaubahärra Justus, pani käe varjuks suu juurde ja jutustas naisevennale omalt poolt vastutasuks vanema venna äsjastest kaebustest. Ja just nagu oleks selle loo meenutamine talle äkki väikest tröösti toonud, hakkas ta ise sealjuures ootamatult naerma, mõjudes kaasakiskuvalt ka muidu nii tõsisemeelsesse muusikaõpetajasse.

Kui kaubahärra Henrik, kes oli hetkeks kuhugi läinud, tagasi lauda jõudis, pilgutasid nad teineteisele kavalalt silma ja lasksid paista, nagu oleksid nad kogu aeg hoopis juhuslikku juttu puhunud. Nad tegid jälle oletusi erts-hertsog Franz-Ferdinandi kohta, olid mõlemad arvamisel, et see pidi — pildi järgi otsustades — niisama vana olema kui keiser ise; nad vahetasid mõtteid Sarajevo sündmuste kohta üldse, — pagan seda teab, kas seal pole mängus jälle... juudid...? Nad ärutasid pikalt ja laialt esimesi uudiseid esimestest lahingutest, millest olid

ladugi meeled väga ärevad. Ja kõige tagatipuks meenutati nende midagi, mis polnud veel nii läbi jahvatanud kui kõik muu: kõuekärgeatusena kaela prahvatanud ja järjest rohkem ja rohkem rahvahulki kaasa haarav ostupalavik.

«Läi lea ju, kas see tõesti nõnda on, aga — meie Luise olevat prouale nii rääkinud. Mõnes majas olevat sahvrid ja keldrid juba suhkrukotte tuubil täis,» ütles muusikaõpetaja Kerich.

Kaubahärra Justus sattus nüüd hoogu täiesti ehtsalt.

«Ah, kas see on tõesti nõnda? On, on, vennas! On!» hüüdis ta üle laua kummardudes ja just nagu mingit põnevat saladust avaldades. «Ja ega siis suhkrut üksi tagavaraks ei koguta. Vana Berens saatis juba lõuna ajal Pauliga sõna: peenjahu tagavarasid tuleb kohe täiendada.»

Muusikaõpetaja Kerichi silmad tõusid nii äkki pungi, et kogu ta näoilme tundus hetke jooksul võõrana: ka tema ei teeselnud enam, ka tema üllatus oli siiras ja ehtne. Kuid ta püüdis end kavalalt valitseda ja venitas nagu muuseas:

«Noo-o?»

«Jah, nii need asjad seisavad,» möönis kaubahärra Justus. Ja kuna ta meeleolu püsis ka praegu veel pisut sentimentaalne ja sõbralik, lisas ta õpetlikult: «Sa, vana, ätle oma prouale, et ta viimaks hiljaks ei jääks. Mele juures ja rikkas Vene riigis puudust kannatada ei tule, see on nagu aamen kirikus. Aga ajutisi tühje kohti, jaa, ajutisi tühje kohti võib juhtuda!»

«Sa siis arvad, et...?»

«Mis seal arvata, see on teada.»

«Kas... kas ma siis peaks...?»

«No selge! No muidugi pead!»

«...Kah üht kui teist mustade päevade jaoks muretsesema või...?»

«Klaar, noh! Ikka, ikka muretsema.»

Muusikaõpetaja Kerich kibeles toolil edasi-tagasi, pilgutas kuidagi kiiresti, nagu valangute kaupa silmi. Äkki tõusis ta ja ütles:

«Oh-h sa pagan küll...! Unustasin! Ei oleks tohtinudki siia kauemaks istuma jääda — ühe õpilase isa pidi minu juurde tulema...»

Henrik, kes oli teisele poole lauda istunud ja kuulas mornilt vaikides venna ning sõbra vestlust, ümatas halvustavalt.

«Ära ole laps — sinu jaoks jätkub alati... kui ehk olekski vaja mõneks ajaks üldist müüki piirata,» ütles ta ametlikult ja kuivalt, nagu ikka siis, kui olid kõne all äri, puudutavad asjad. Ja kohe noorema venna poole — irooniliselt, veidi tighedalt: «Plätrasid siin... sellest, mis ma sulle usaldasini! Et Adolf-Tennisele, see ei tee midagi, aga kui teistele kah sellest rääkisid, siis, vennas... polnud see sinust küll ilus. Mina sinu prügi su lävest kaugemale ei kannal!»

«Kuule, kuule, vana... mis sa nüüd!» hüüdis kaubahärra Justus ja muutus silmapilkselt näost punaseks. Ning kuna ta isegi teadis, et ta oli enda sellega reetnud, pomises ta pisut lapsikult ja pisut saamatult: «Oled ikka kah...! Muidugi — mis asja me Adolfi eest peitma peaksime! Aga et veel kellelegi teisele?! Jumal hoidku! Ju-mal hoidku!»

«Mis te siin siis neid jaanalinnu mängu mängite! Sara-jevo... ja Franz-Ferdinand... ja Serbia sõda... ja... Peidad oma pattu nagu rebane rukkikõrrelt varju otsides... näed nüüd, ajasid sugulase linna mööda ringi jooksmal!» sõitles kaubahärra Henrik ikka endise asjaliku ning kuiva tooniga, jõi klaasi õlut vahele ja lausus viimaks — nagu märku andes, et ta ei kavatse oma õigustatud etteheiteid jätkata: «Seisin seal garderoobis... ja

aken oli lahti. Enne, kui tänavat mööda tulime, ei saanud mu... Koik haiseb suitsust. Täna on see veelgi tugevam kui siamaani... Metsad ja rabad... muudkui põlevad ja polevad!»

«See on õige, see on õige, metsad ja rabad, jah, muudkui polevad!» noogutas vend Justus, uuest kõneainest loote nagu päästerõngast kinni haarates.

«Eks see ole kõik meie pattude pärast,» arvas muusikaõpetaja Kerich, oli esialgsest ehmatuses juba üle saanud ja otsustas end mõtlikult edasi-tagasi.

Vend Henrik jõi veel ühe kruusitäie õlut ja kviteeris chutargalt, nagu kunagi mees, kes neist asjadest tõesti ka midagi teab:

«Sellegaastane viljasaak on untsus. Rukkipea jäi väikseks nagu hiire saba, oder ja kaer ei anna vist seemetki tagasi.»

«M-jah,» noogutas vend Justus, ohkas, jõi ära ka oma olle. Ja kuna kõik omavahelised arusaamatused olid sellega likvideeritud, vaatas ta kohe mõnusal meelel ringi ja küsis naisevennalt: «Kas sa oled siin juba... pikemat aega?»

«Mis seal pikemat või... Nii umbes tunnike enne teid seal ju tulnud.»

«Kas Hanssu pole veel näha olnud?»

Muusikaõpetaja Kerichi nägu tõmbus nagu iseenesest klapra.

«On küll... näha olnud... Eks tema ju ole see meie härra doktor, kes seal ukse taga praegu piljardipalle taob,» vastas ta, turtsatas pahuralt, kuid seletas siiski: «Tema ju noorherra August. Tulid kah... alles natuke aega enne teid. Kas ma tohin teile veel valada?»

«Täna. Vala, vala,» ütles kaubahärra Henrik lühidalt.

Ökonoomi naine tõi härra Kerichi viipe peale veel mõne pudeli õlut ja täitis kannud — mahukad portselananu-

mad, mille külgi kaunistasid gooti tähtedega maalitud salmikesed ja paksude põskedega habemikke ingleid meenutavad baierlased. Vanahärra Baumann komberdas lähemale, toetas oma lumivalged luised käed pudelite kõrvale lauale ja rääkis madalate rindade pärast hingeldades: ülempealik Brock olevat kelleltki nõu küsimata ette võtnud öise rongiga linnast lahkuvaile aukülalistele siinsamas klubis veel teisegi õhtusöögi korraldada... peale selle, mis toimus pärast eilselt jalutuskäigult tagasitulekut.

See uudis muutis kõik kohalviibijad kohe väga tõsiseks. «Miks see mees siis varem hoopis teist juttu ajas ja millal ta mõtleb veel kutsed laiali saata?» küsiti üksteiselt arusaamatuses. Äkki tundsid need tublid isandid endid petetuina, kõrvaletõrjutuina. Pagan võtaks, kas nende arvamine ei maksa siis midagi? Kas nad ise ei maksa midagi? Kas nende ühiskondlik positsioon ei maksa midagi? Vanahärra Baumann seletas tagedalt silmi välgutades, et kutsete laialisaatmine olevat juba käimas ja... inimeste nimestik, kellele need kutsed lähevad, olevat väga väike... «Vä-ga väi-ke, jahl!» koristas ta sisinal läbi hambutute igemete.

Isand Justus, äkiline nagu alati, pörutas rusikaga vastu lauda ja ütles valju häälega:

«Ohoo — see on ju püsti si-ga-dust! Vaat niisugusele tembule ei oska enam nimegi anda!»

Kolme maja omanik härra Pullerits ajas oma tillukese, nagu täispuhutud põskede vahele peitu pugunud nipsnina veelgi enam kikki. Ta kitsad pilusilmakesed läksid äkki vesiseks ja ta ütles ootamatult peenikese häälega, mis ei sobinud mitte kuidagi tema kaheksapuudase begetikeyhaga.

«Jah, näete nüüd: sellel poisil pole juures mitte hairsugi tänulikkusest. Ta on juba nähtavasti unustanud, kes

teie aastaid ringi on toetanud ja kaitsnud! Ilma meieta, kes me oleme tema poolt nüüd ära põlatud ja tema meelest halvad, nii et külalisi tuleb tin-gi-ma-ta austada ja kauditada ka ilma meie kohalolemiseta, ei istuks ta hoopiski seal, kus ta praegu istub. Viimane aastakoosolek oleks võlnud päris kergesti tema toolile tõsta selle... noh... härra Tammanni.»

«Selge... kurati!» hüüdis Henrik nii valju häälega, et need kaks sõna kõlasid lausa raksatusena.

Isand Justus valas laual seisvate pudelite sisu kannikesse laiali, andes sellega märku, et ta on vennaga nõus. Nad löid kokku, noogutasid vastamisi, ütlesid «noen», imesid vahuseid vurrukarvu. Vana kivimaja oli loomulikult jahe, siin oli praegu mõnus istuda; seda karastavat jahedust näisid hingavat isegi tumedad mööblikatlad; raskelt rippuvate ukse-eesriiete voldid muutsid vestlovad hääled sumedaks, tasandasid neid. Külalised, kes olid hiljuti einetanud, torkisid ikka veel hambaid, hoides teist kätt viisakalt näo ees — see meeldiv tegevus kuulus ju samuti pärastlõunase heaolu juurde. Ja vanahärra Baumann, naerdes taas kõhinal, sosistas äsjase tagedalt arutava alatooniga: talle näis täna rõõmu valmistavat «õprade peekrisse sappi tilgutada:

«Eile peale metsast tulekut, kui me siin koos viibisime, on see kõrvast kõrva sosistades kindlaks tehtud. Teist, muu härrad, polnud vist mitte kedagi nende hulgas, kes selle targa otsuse tegid? Usun, usun, — mina kah ei olnud... nende otsustajate hulgas, olgu küll, et ma olen meie Ühingu kõige vanem asutajaliige.»

«Oh-h... sa kuramus küll!» ütles kaubahärra Justus Kubelik ja lõi veel kord rusikaga vastu lauda.

«Jah, inetu, inetu!» noogutas majaomanik Pullerits.

«Noh... eks me näeme... eks me näeme... eks — me — veel — näeme!» ütles kaubahärra Henrik Kubelik.

Muusikaõpetaja Kerich ohkas oma tavalise kombe kohaselt, oli teistest palju leplikum ja arvas sõnahaaval, selgitava tooniga:

«See on ikka nii, et... mõned inimesed muutuvad väga kergesti uhkeks ja vaatavad oma kaaskodanikele ülevalt alla. Kui aga neil enestel on tarvis toetust ja abi, siis on nad vä-ga sõbralikud ja ... libedad. Juba vana hea piibelgi teab n i i s u g u s t e s t r ä ä k i d a. Kui me võtame näiteks...»

«Kas polnud tore lõök, ah, teie kõrgeausust!» hüüdis doktor Kubeliku hääl kõrvaltoas ja paisus äkki lõbusaks naeruks.

«Oll. Ei salga — oli. Ja soovin õnne, tark teadusemees,» ütles kapten Kubeliku hääl.

Härrad torisesid sõnahaaval, upitasid jälle raskeid õllekanne. Isand Justus ütles vanahärra Baumannile, kellel näis veel mingi uudis tagavaraks olevat:

«Istu, istu, mis sa siin seisad ja jalgu väsitad... Ajame ikka juttu nagu kord ja kohus.»

Kuid äsja oli sisse astunud veel kaks uustulnukat. Ja jutukas taat, kiirustades neilegi erutavaid üksikasju teatama, vastas üliviiisakalt:

«Palju tänu, palju tänu, armsad sõbrad! Ega mul olegi enam aega. Eks me kord edaspidi vestleme edasi... Ja arutleme seda asja veel mitmestki küljest.»

Ja ta tippis kohe oma kangetel jalgadel naaberlaudade juurde, ristluudest kookus, kuivad kaelasooned pingul nagu naha alla peidetud peenikesed nõõrid.

Kui kuulnud ülekohtust tekitatud ärevus jälle vaikuma hakkas, vajus vestlus oma tavalistesse roobastesse. Mõned lahkusid, oli aga ka juurdetulijaid.

Ajalehetoimetaja Tammanni ja selle kahe noorema kaaslaste ootamatu ilmumine ajas kaubahärra Henriku jälle tasakaalust välja. Ta hakkas kiireid närimisliigu-

te tegema, ta käed värisesid, ta hallid silmad läigatasid kuuvalt. Kuid ta polnud ju kasvatamatu mats, ei, ta oskas end aliski vaos hoida. Ja ta ütles vaid nooremale vennale, kes jalgis teda valvsalt silmanurgast:

«Naed... jahah! Siin nad ongi, need... ee-e-eestlased!»

«St!» tegi kaubahärra Justus, kes ei armastanud kunagi avuhku tülitsemist. Pealegi põhjenesid ta kahtlustused vaid ebamääraste oletustel, mida võis üsna hõlpsa vaevaga ümber lükata. Tehes näo, nagu oleks tal ikka veel kange janu, tõstis ta õllekruusi suule ja sosistas selle varjust: «Jä-ta järele. Ega need härrad meie eest ju kuulugi pääse, küllap me tõmbame nad kord liistule!»

«Ä-ä-ära kar-karda...! Ma ei puutu neid. Ma pole ju sama puu vili, mis ne-ne-mad ise,» ütles kaubahärra Henrik sisemisest pingest väga jämeda häälega.

Kui kolm uustulnukat üsna nende lähedusse laua juurde istusid, tundsid nad ära sõjaka ajalehetoimetaja kaks trabantigi: need olid advokaadid Seiler ja Koolmeister, vaevalt keskikka jõudnud mehed, sama üleolevad ja ülbed nagu nende vaimne šeff. Ja nüüd ei suutnud kaubahärra Henrik Kubelik end äsjasele lubadusele vaatumata siiski vaos hoida, kuna tal oli kõigi kolmega aegadeid sõnavahetusi olnud juba varemgi. «Sumadanimehed... s-saadana!» mõtles ta südametäiega. Ja ta ütles äkki, tehes ikka kiireid närimisliigutusi:

«Imelik asi, peab ütlema... Meie linna on tekkinud viimasel ajal inimesi, kes tunnevad lõbu teistele kaaskodanikkudele kaigaste kodaratesse loopimisest. Ja mis kõige kahetsusväärsem — need inimesed ise ei saa oma teo inetusest põrmugi aru. M-jah... Või mõt-mõt-mõtlevad nad, et nad on väga targad ja kavalad ja et nende tempe ei märgata! Mina nimetan neid ainult po-poi-poisikesteks!»

«Šti!» sosistas kaubahärra Justus jälle õllekruusi varjust ja punastas piinlikkuse pärast.

Vanahärra Baumann, haistes puhkemisel olevat tüli, hõõrus heameelest käsi ja hüüdis:

«Kannata, kannata, kulla sõber... ja seleta! Keda sa nende ulakate poisikeste all mõtled? Ega viimaks mitte mind, hahahaha?»

«Noh, kü-kül-küllap ma juba tean, ke-ke-keda ma mõtlen!» torises kaubahärra Henrik, katsudes end rahustada paari lonksu jaheda õllega.

«Šti! Palun... jä-ta nüüd!» keelas vend Justus juba kolmandat korda, ikka õllekannu varjuks suu ette tõstes.

Ja kõrvaltuppa viiva ukse taga naerdi jälle müринаl ning hõisati:

«Hurraa! Kas sa näed nüüd, teie kõrgeausus! Anna tõele au, sõber, ja ütle, kas seegi löök polnud väärt, et ta piljardiajaloo annaalistesse läheks!»

«Tark teadusemees, sa oled täna nagu noor jumal!» vastas kapten Kubelik naljaka hardusega.

«Kui see neetud sõda sind meie juurest ära ei viiks – küllap ma õpetaksin sinugi meistriks!»

Toimetaja Tammann ja ta kaks kaaslast vestlesid tasakesi, ümbrusele tavalist tähelepanu pööramata. Nad olid täna väga tõsised, ei lärmitsenud nagu tavaliselt, näisid millegi üle nõu pidavat. Nende nooruslikult lõkendavad prisked näod kummardusid hästi lähestikku ja üks kui teine neist mängis hajameelselt tühja klaasi või pudeliga, joonistades selle põhjaga laudlinale tillukesi kaari või tõugates seda närvlikult edasi-tagasi. Ometi ei maininud nad kordagi ei Serbiat, samuti mitte Austriat. Ja kohtunik Ebbermann, keda nad näisid eriti huvitama hakavat, hõikas neile viimaks sõbramehetooniga, mida olid temast kõguni raske uskuda:

«Noh, härra toimetaja, kas ma ei ütelnud! Sarajevo revolvrilpauk ongi juba protsente kandnud. Võib olla, et mõnatsel silmapilgul, mil meie siin praegu koos istume, lamavad mitinedsajad vahvad serbia soldatid oma veres pikalt ja paluvad jumalalt kättemaksu!»

«Kindlasti!» vastas härra Tammann viisakalt.

Advokaat Koolmeister noogutas ja ütles ka omalt poolt.

«Paistab, nagu jääks see sel korral siiski kahe tülitseva riigi eraasjaks. Mõnele on see muidugi suureks põttumuseks, aga mina arvan, et sõda ei tooks õnne mitte kellelegi.»

«Siiski, siiski! On sõdu, millest ei tohi kõrvale hoiduda!» hüüti kustki Kubelikkude selja tagant.

Ja kaubahärra Henrik Kubelik, ikka tige nagu sõnn, trüvis sellest käremeelsest hüüatusest kohe kinni haarates:

«Nojah... on ju inimesi, kelle aru ja mõtte järgi peaksid kõik sigadused karistamata jääma... ja kõik sigatsejad, ükstäispuha, mis nad ka teeksid!»

«See tähendab — serblased?» küsis Tammann muiates.

«Loll!» ütles Henrik jõhkralt ega rääkinud enam midagi.

Väheks ajaks kaldus vestlus uuesti päevakorra lekerkinud rahvusvahelistele sündmustele. Kuid pineva õhukonna liigne kestus oli, juba pikkamisi tüütama hakanud ja nüüd, mil äike siiski viimaks kärgatas, polnud huvi asja vastu enam eriti suur ega värske. Kuskil tuhandete verstade taga käivad lahingud, — las aga käivad, las aga käivad! Nende lahingute puhkemise võimalustest oli räägitud juba mitu nädalat — noh, mis siis, tähendab et see pidi nõnda minemagi! Neid vanu inimesi paelusid rohkem nende eneste kodulinna toimuvad pisiasjad kui see, et kuskil Austria ja Serbia piiril tormavad kahe riigi ar-

meed tääke ees hoides üksteisele kallale, et seal saadakse surma ja jookstakse verest tühjaks, et ilusat suveõhtut lõhestab seal haavatute hädakisa. Elu tundus kõikjal ju nii rahulikuna, et nad ei suutnud kuidagi kujutleda vae-nutegevuse laienemist ka sinna, kus see oleks võinud kahjustada nende endigi elu-olu. Ja kui üldine jutuaine jälle soikuma kippus, pöördus toimetaja Tammann akna all istuva tuhkjashallide juustega härra Lorenzoni poole ja küsis sellelt selge ning valju häälega, nii et kõik teda tahtmata kuulma pidid:

«Nõnda siis on meie Ühingu ajama hakatud päris kenakest sohki. Härra notaarius teab juba muidugi, et täna õhtul antakse meie kallitele külalistele teistest lin-nadest «Bürgermusses» ruumides veel üks õhtusöök. Noh, mis te sellest arvate?»

«Kus?! «Bürgermusses»?! Aga mitte siin?!» hüüdis kaubahärra Justus Kubelik püsti hüpates ja tõukas oma suure kõhu nii tugevasti vastu lauda, et kaks tühja pudelit vastamisi kõiksatasid ja ümber kukkusid.

«Jah, «Bürgermusses», selles sakslaste vanas päris-kantsis,» noogutas advokaat Seiler.

«Härra Baumann teadis praegu ometi rääkida, et...» pomises kohtunik Ebbermann lauset lõpetamata.

«...et siin, meie Klubis?» naeris toimetaja Tammann. «Noh, seda me võime kaua oodata. Jah, õhtusöök kor-raldatakse «Bürgermusses».

«See on plära, plä-ral!» hüüdis kaubahärra Henrik Kubelik äkki heleda häälega.

«Št, š-šti Jumala pärast... kuulä mind ometil!» sosis-tas vend Justus ja hakkas nüüd aina kasvava ahastuse pärast higistama.

Kuid Henrik ei lasknud end enam kinni pidada — ta oli lõhkuva hobuse kombel suurauad hammaste vahele haaranud ja tormas täie hooga edasi.

«See on plära! Täi-e-li-k plära!» kordas ta kurjalt. «See... see... see on jälle üks neid ka-kaigaste ko-kod kodaratesse pildumisi, millest ma ennist rääkisin. Kõulge, te-tei-teie, kust te niisugused jutud võtate, mi-nul mulle pole ei otsa ega äärt?»

Toimetaja Tammann püüdis maksku mis maksab rahu-õhutada, ei suutnud aga seda, läks ärrituse pärast punaseks. Kuid ta ei pidanud ilusaks selle halli-pärase härraga tülitsema hakata, ta katsus asjast üle saada naljaga. Ta naeratas ja küsis sõbralikult:

«Leil, härra Kubelik, on mulle vist midagi ette heita, — mõni minut tagasi nimetasite te mind lolliks ja nüüd kuulitate te pealekauba, et ma ajavat juttu, mil puudub mul ots kui äär. Lubage endale siiski tähendada, et see, mis ma rääkisin praegu tänasest õhtusöögist, on täiesti tõsi. Olge lahke — kui see teid huvitab.»

Ja astudes lühikeste ning kärmete sammudega Kube-likkude laua juurde, asetas ta sinna viisaka kummarduse-antel lahtise ümbriku.

Kaubahärra Henrik Kubelik pistis käed demonstratiiv-nelt taskusse, kaubahärra Justus Kubelik avas aga ümb-riku ja tõmbas sealt välja pikliku, kullaga äärestatud kartongitükikese. See oli lühike, väga asjalik kutse, mis kandis linnapea Brocki iseloomulikku allkirja — keeru-liselt joonistatud tähed, kõver saba nagu türgi mõök üle-valt alla sihitud. «E. d. B r o c k, Vabatahtlikkude Tule-tõrjajate Ühingu Esimees ja Ülempealik». Kaubahärra Justus Kubelik asetas prillid ninale, luges selle kõik valju ning kindla häälega ette, uratas pahaselt; kohe selle järel luges sama teksti läbi ka muusikaõpetaja Ke-rich, kuigi tal polnud au kuuluda asjaosaliste kilda ja kuigi ta kuulis kõike juba õemehegi suu kaudu. Kauba-härra Henrik Kubelik, hoides kullaga äärestatud kutset endast hästi kaugel, veeris kaua ning asjalikult ja pomi-

ses siis nagu vabandades, et ta polevat ju teadnud. Tal näis nüüd piinlik olevat, ehkki ta süda oli toimetaja Tammanni vastu endiselt täis vihavimma. Ja ta ütles vähe aja pärast, veeretades segadust tekitanud paberitükikest oma valgete kõhnade sõrmede vahel ja andes selle siis edasi naaberlauda, kus istus vanahärra Baumann kahe hiljuti-tuunuga:

«Ah-soo-soo-soo...? N-no, jah-jah-jah! Või siis ikka «Bürgermusses»! Et nüüd seal, ega's see ei tee ju midagi... Aga et asjast ei la-lau-launutud suuremale hulgale meist sõnakestki, vaat see on i-ig-igatahes... halb.»

Ja ta rõhutas veel kord, nagu selle rõhutamise kaudu oma kindlaid veendeid kaitstes: «Jah... selge... ja klaar... koht ei ole ju ku-kui-kuigi tähtis.»

«Ei, härra Kubelik, ma ei ole teiega nõus, ka koht on tähtis,» ütles toimetaja Tammann. «Ja väga gi tähtis! Tuleb ju ometi arvestada, et enamik meie klubi liikmeid on ühtlasi ka seltsi liikmed. «Bürgermusse» mehi pole meie Ühingus aga vist mitte... kümmetki. Ei, muidugi, täiesti kindel, — neid pole seal kümmetki! Härra Brock ise ja veel kuus-seitse temataolist isandat! Kõik! Aga sellele vaatamata viib ta meie auväärsed külalised «Bürgermussesse»!»

«Jah, see on õige,» noogutas kaubahärra Justus Kubelik.

Ning vaga muusikaõpetaja Kerich ütles veel kord ohtes:

«Minu arvates on see samuti õige.» Ja kohe jälle õpetlikult: «Olgu küll, et asi ei puuduta mind nii lähedalt kui teid, võin ma vist sõprade ringis siiski ka oma arvamist avaldada. Jah, ma ju ütlesin: on olemas inimesi, kes muutuvad liiga uhkeks... enestest madalamal seisvate kaaskodanikkude vastu. Aga see ei ole enam kuigi

olus. Ma ütleksin koguni: see on inetul! Väga inetul! Misjooks ennast nii tähtsaks teha ja teisi nii tühiseks pidada? Mis-jooks... jah!»

«Asi on päris lihtne,» ütles advokaat Seiler, näppis ka tema ajaviiteks oma lühikeseks põetud lõuahabet ja lõi nagu harilikult jõhkralt, otsejoones: «Härra Brock on eestlane. Siin aga — siin ses seltsis — on enamuses eestlased. Sellepärast ei kõlbagi temale meie ruumid.»

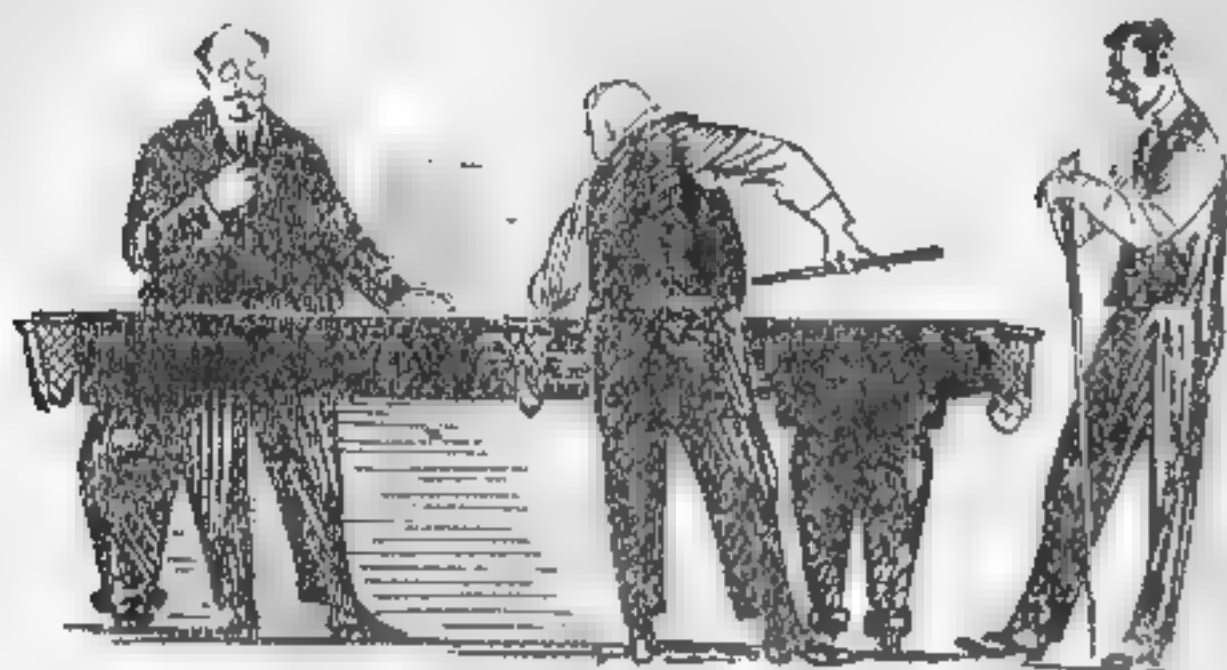
«Eestlased? Siin enamuses?» küsis kohtunik Ebbermann ja vaatas nagu kartlikult üle öla.

Kaubahärra Justus Kubelik tõmbus küüru, — see heiljutuaine ei meeldinud talle täna teps põrmugi — hommi-kune käre vestlus Antoniga vaevas veel praegugi ta meeli. Ja ta süda lausa jonksatas, kui ta kuulis toimetaja Tammanni halvustavalt naervat ning lausuvat:

«Eks te näe nüüd, sõbrad, mis see tähendab — see vana kehkenpüks uuesti tagasi valida. Ta oleks pidanud minnu juba minema... sinna, kuhu ta kuulub: «Bürgermussesse». Tuletõrje meie kodulinna on ometi meie eneste, eestlaste asi. Kui paljud neist majadest, milledest me oleme sajad ja sajad korrad mööda käinud, kuuluvad teie arvates sakslastele? Ja tuletõrje alamväelased on ju samuti üheksakümmend üheksa saja seast eestlased. Ometi läks ta läbi kõva häälteenamusega. Ja ega keegi teist taha vist salatagi, et te ise teda toetasite? Ega ei, mu härrad?»

«Ka-kas me pi-pi-pidime teid vist endile ku-kukile valima? Ah? Kas teid, summadanimehi?» karjus kaubahärra Henrik Kubelik ja lõi juba kolmandat korda rusikaga lauale. «Teid, mis? Noh, ärge loo-loo-lootkegi! Näete, niipalju, olge head!»

Ja näost üleni punaselaiguline, silmad täis kanget vihaläiget, sirutas ta rusika üle laua, kõhna, soonelise rusika, mis värises nagu krambi tõttu.

KADAKLASED OLEME MEIE KÕIK

See järsk vihaprahvatus, mida keegi polnud oodata teadnud, tekitas klubitoas vaikuse. Kõik vahtisid raevutsevat vanahärrat. Justus tõmbus häbi pärast kühmu; vanahärra Baumann, see kurja südamega ligi saja-aastane ätt, kihistas kahjurõõmsalt, kuivad huuled irevil. Magajad võppusid ja ärkasid; need, kes torkisid hambaid, katkestasid selle mõnusa tegevuse. Isegi kaardimängijad vaatasid ringi, unustades hetkeks oma kavaldavad vigurikesed. Siis aga mürises läbi suure ruumi äkiline naeruhog, sest ikka veel rusikat viibutavas tulivihases vanas ärimehes oli kõigele vaatamata midagi niivõrd koomilist, et oli täiesti võimatu teda tõsiselt võtta ja auväärset rahu säilitada.

Toimetaja Tammann, kes oli esialgu väga tõsiseks jäänud ja näost isegi pisut kahvatuks muutunud, ei suutnud end samuti pidada. Ta naeris teistega kaasa ja küsis:

«Loesti, armas härra Kubelik, teil näib minu vastu ootagi küdevat. Mis nimelt? Ma pole ju teile ei täna ega varemgi midagi teinud. Palun, kas te ei seletaks veidi lähemalt — kellele ja kunas olen ma kõikaid kodaratesse pildunud?»

Kaubahärra Justus katsus lepitajat mängida. Higinähtu ikka häbi ning piinlikkuse pärast, ütles ta saamatult:

«See pole midagi! Jah, palun, ärge pange seda tähele, see pole midagi, — mu venna tervisega pole täna ometi kõik korras!»

«Mis — ei ole kõik korras? Mis asi — minu te-tervi-
sega — korras — ei ole?» katkestas vend Henrik teda aga veelgi ägedamalt. «Sina... sa ka-kan-kanapea... ära topi oma nina vahele! Kü-kül-küllap ma juba tean, mis midagi!» Ning jälle kohe otse toimetaja Tammanni pihta sihtides, kuigi selle nime nimetamata: «Või arvab mõni mees, et te-tei-teised inimesed ei tea, kust kandist iga-augused ässitamised tulevad? Ässitamised, mis... hai-sevad. Jah, kas mõ-mõni mees a-ar-arvab, et te-tei-teistel inimestel pole ülepea millestki aimu?!» Ja nüüd ka juba päris täpse aadressiga: «Või on see teie meelest vä-väga ilus te-temp — üles ki-ki-kihutada rahvakihid ra-rah-rahvakihtide ja la-lap-lapsed oma vanemate vastu. Noh, olge rõõ-rõõ-rõõmsad, te olete oma töös ta-ta-tagajärgi näinud. Aga ma ütlen... ma ütlen... ma ütlen... et edaspidi... mina ennast i-iga-igatahes kohutada ei lase. Ennem ma löön oma tü-tütre maha, enne kui ma annan te-teile võimaluse rõõ-rõõmu tunda. Metsussid... nagu te kõik oletel!»

Toimetaja Tammann jättis naermise, punastas samuti; kuid ta näis endiselt rahulikuna ning tasakaalukana, kui ta hetke pärast lausus:

«Vaadake, armas härra Kubelik — isegi kõige parema tahtmise juures ei saa ma teie sõnadest aru. Ma olevat

rahvakihte üles ässitanud rahvakihtide ja lapsi vanemate vastu? Ma olevat oma ässitamise tagajärgi näinud ja pidavat selle üle rõõmu tundma? Ma olevat metsuss? Ja teie võivat oma tütre ennem maha lüüa, enne kui te annate mulle võimaluse rõõmu tunda? Ei, uskuge mind, see kõik on nii segane, et ma ei oska teile vastata ei a-d ega o-d.»

«Henrik, vennas, oh jäta nüüd!» manitses kaubahärra Justus Kubelik.

«Veiderdagel Veiderdage, veiderdagel!» kurjustas kaubahärra Henrik Kubelik aga aina edasi ja pühkis suure ruudulise taskurätiga laupa. «Asjatal Sil-silmad on pe-peas... meil kõigil! Ja sa-samuti ka kõ-kõ-kõrvad. Või... või... või tahate te... tagasi ajada, et te rääkiste mu... mu... mu tütrele pähe jumal teab mi-mis-suguseid lollusi... me-meist ja meie... tõ-tõust? Ja täna see rumal la-laps tuligi ko-koju ja sõ-sõ-sõimas mind... nagu... nagu...»

«Št! Št! Hakkame parem minema!» hüüdis kaubahärra Justus Kubelik ja katsus suure kiiruga tõusta, et pöörast vända endaga kaasa tirida. Kuid ta lõi jälle oma suure kõhuga vastu lauaäärt, tõukas ümber veel kaks pudelit, kukkus ise tagasi toolile...

Ja vanahärra Baumann, kihistades ikka kahjurõõmsalt läbi tumekollaste hobusehammaste, põlastas parastaval, valmis kurja heameele pärast kas või tantsu lööma:

«Ai-ai-ai-ai! Ai-ai-ai-ai!»

«Ära susise, rä-rästik!» käratas kaubahärra Henrik Kubelik nüüd täiesti enesevalitsust kaotades.

Kohtunik Ebbermann kõngutas pead ja venitas väärilt:

«Noh, teate, mu härrad, see ei kõlba enam kuhugi.»

Kuid ägedale vihahoole vaatamata oli kaubahärra Henrik Kubelikul tagavaraks siiski veel küllalt kainet

taipu. Ta hakkas kartma, et sõbrad teda liigse ägeduse pärast hukka mõistavad, tema vastu opositsiooni asuvad. Ja püüdes seda õnnetust vältida, seletas ta katkendlikult:

«Võib ju olla, et see, mis ma siin pra-prae-praegu räägiti, po-po-pole just väga ilus. Aga kü-kül-küllap te meele kord ise, et mul on õi-õigus: tuleb aeg, mil te-teiegi lapsed kargavad teile ha-ha-hammastega kallale ja karjavad: «Äraandja, äraandja, ennäe äraandjat!» Sest — muu — tean. Ja nüüd tahan ma teile näi-näidata neid mehi, kes meie per-perekondadesse nõnda mür-mürki ja kappi valavad.» Ja oma kondist kätt süüdistades välja astudes kõneles ta kiirelt, lausa prohvetlikult: «Ennäe, vaadake, seal nad istuvad! Need sumadanimed! Te-teie hingedel lasub juba su-sur-surmaohvreidki! Viien-dast aastast! Jah! Jah! Jah! Just nemad need on, kes ir-ir-irvitavad meie üle ja tahavad me-me-meid igal al-alal muulasa teha. Et me ei hin-hingaks enam... Et me peak-sime häbiga kra-kraed üles tõstma ja pakku jooksuma. Inimesed, kes ei suuda ise kär-kärnast konnagi jalule aidata, ei või ometi kan-kannatada, kui teistel veidi pare-mini läheb ja kui need teised kau-kaugemale jõuavad.»

Toimetaja Tammann muigas äkki ja tõstis taipava ilme kulme.

«Ah-haa, sedasil!» ütles ta. «Nii, nii, soo, sool Nõnda ei teie enda veri hakkab teid taga kiusama? Täiesti loo-mulik, varem või hiljem pidi see juhtuma. Mis puutub aga sellesse, nagu oleksime siin mängus mina ja minu sõbrad-mõtteosalised, siis te eksite küll väga. Muuseas — ma ei saa aru, mispärast te vihastate, kui teie lapsed tulevad ja ütlevad teile, et te olete eestlased! Või et te olete kadaklased, need nõndanimetatud kullad! Te olete ju ometi seda, eks?»

«Mis? Ah... te... te... ir-ir-irvitate veel!» hüüdis kaubahärra Henrik Kubelik, ajas kaela õieli ja tekitas

pealtvaatajates kujutluse, nagu oleks ta tahtnud kirema hakata.

«Ma palun ometi... kallis vend... jäta nüüd!» anus kaubahärra Justus Kubelik peaaegu nutuselt.

Ja toimetaja Tammann, lõpetades vasikaprae, mille ta oli äsja tellinud, pani piibu suhu, nõjatus vastu pehmet toolileeni ja ütles:

«Armas härra Kubelik — ma ei mõtlegi irvitada. Ma ütlen ainult seda, mis minu meelest tõsi on. Või püüate teie tõendada mulle oma, vastupidist tõde? Usun, usun! Aga uskuge ka teie mind: see ei ole nii kerge, nagu te paistate arvavat. Ma ju ei tea, kas te ise tahate seda tunnistada, aga mina igatahes ei näe siin praegu ainustki, kes meist poleks sündinud eestlasest isast ja eestlasest vanaisast. Noh, miks me peaksime seda siis salgama? Või kas keegi meist on tõesti nii rumal ja usub oma hinges, et ta saab aastatega ümber moonduda? Ei, keegi ei saa seda, sest iga inimese saatust käib ustavalt tema kannul. Ja häda sellele, kes seda saatust katsub endast eemale heita. — Ma mõtlen muidugi inimeste kuuluvust sellesse või teise rahvusse. — Ja häda nimelt sellepärast, et võib kergesti nõnda juhtuda, et teid ei taha tunda enam need, kellele te olete ise selja pööranud, ja teid ei taha enda hulka kuuluvaiks tunnistada ka need, kelle rüppe langemisest te ise unistate. Muuseas — see tänane lugu. Kas see pole üsna paslik näide, ah? Kuigi te peate endid ise sakslasteks... vähemalt šaksikuteks... ei pea teid need teie head sõbrad, kelle eest te olete valmis pimesi kas või tulle jooksuma, küünevõrragi paremaks meist, sumadani-meestest. Isegi teie tubli klubi, millest te püüate praegugi veel eemal hoida oma tõelisi suguvendi ja juurde tõmmata puhastverd baltlasi, ei ole neile küllalt hea: õhtusöök korraldatakse «Bürger musse», mitte aga siin.» Ning jälle peaaegu lõbusalt

naeratades, silmad kisis, vuntsiotsad pilkavalt püsti: «Ühulge mulle, palun, härra Kubelik, miks te nii hirmuvalt pahandute ja hoopis kõrvalisi isikuid süüdistama tõtate, kui teie lapsed julgevad teile meelde tuletada, kas te tõepoolest olete?»

«Igatahes — peab ütleva, — neil lastel on palju rohkem aru peas kui vanematel enestel,» arvas advokaat kohtumeister samuti pisut liiga jämedakoeliselt.

«Ma ei oska tõesti üles arvata, mis õigusega või mis-õiguse mõistliku sihiga peate te end kuuluvaiks hoopis teise rahvatõugu, kui te seda tegelikult olete...» kordas toimetaja Tammann.

Ja kaubahärra Henrik Kubelik, pistes jälle raevutsema, karjus:

«Mis õi-õigusega! Mis õigusega! Selle õigusega, mu härra, millest teie pole veel undki näinud. Ma küsiks teilt, mu härra: mis mees te õi-õieti olete? Jah, kõ-kõnelge ja vas-vastake: mis — mees — te — õieti — olete? Ja mis te üldse vää-väärt olete, et te julgete mõnitama tulla mil-minutaolist vana tegelast, kes seisab teist puu-puudest saadik kõrgemal...? Näidake, palun, mis te olete endale elus kä-kätte võidelnud? Ku-kus on teie varandus, et te nii-niiviisi oma pea püsti ajate? Kus on teie ma-maja? Kus on teie rahatagavarad? Mina... mina... olin jõukas ja auväärne inimene juba siis, kui teie alles oma sita sees ringi paterdasite ja seintele halbu sõnu kriitseldasite! Näete, vaadake, seal ongi see õigus, mis lubab mind teha ja otsustada nõnda, nagu ma just parajasti teen ja otsustan... ja mis ütleb, et mina olen sa-saks, aga teie... teie... teie olete ma-mats!»

Kaubahärra Henrik Kubelik tõmbas süljekübeme kurku ja hakkas nagu puid lõhkudes kõhima.

Toimetaja Tammann naeratas aga ikka ühtesoodu; ta ütles:

«Armas härra Kubelik — ärge mängige ometi naeru-väärset. Ei ole ju jõukus see, mis teeb ühtedest sakslased, teistest venelased, kolmandatest eestlased, neljandatest prantslased, viiendatest inglased. Ei, armas härra Kubelik, — see, mis meid nõnda jagab, on, nagu ma juba ütlesin, meie saatus. Ja tehkem, mis me iganes tahame, ometi ei saa me oma saatusest lahti. Või kui ühel või teisel õnnestub end täiesti ümber moondada, ei tule see kindlasti mitte kasuks ei talle endale ega tema suguvõsale. Igaühele meist on loomulikuks kasvupinnaks see pind, kust me oleme võrsunud ja kus meie esivanemad on sajandist sajandisse juuri ajanud.»

Kaubahärra Henrik Kubelik tahtis vastata jälle midagi õige-sapist. Kuid ta ei saanud selleks mahti, kuna samal hetkel lükati piljardituppa viiv vaheuks lahti ja kapten Kubelik, ta vanem poeg, ütles naerdes:

«Lori, härra redaktor! Igaüks meist peab kuuluma ja kuulubki sinna, kus teda parajasti vajatakse ja kus talle kõige enam makstakse.»

Naerdi.

Toimetaja Tammann pöördus ja ütles:

«Nii? See on siis teie arvamine, härra kapten?»

«Jah, härra redaktor, see on minu arvamine,» vastas kapten Kubelik, pöördus tagasi piljardi juurde, kummardus üle roheline kaleviga kaetud mängulaua ja lõi raske pallid veerema. Ajanud enda kohe uuesti sirgu, jätkas ta: «Ja tehke mulle tõeks, mu kallis härra redaktor, et see arvamine pole õige. Tark teadusemees — näita kohe ka oma järjekordset ilusat kiilööki!»

«Kohe, teie kõrgeausus!» ütles doktor Kubelik. Ning astunud selle järel samuti vaheukse juurde, paljas pealagi läikivates higipiiskades, ütles ta, kummardudes lõbusalt: «Nii, nii — siin siis pahandatakse üksteise peale rahvusküsimuste pärast? Ja nagu ma näen, istub teiste

polatud meeste killas ka minu armas sõber Kerich. Noh, polatud härra Kerich, kuidas teie arvate? Mis on õigem: kas see, mida räägib minu aus vend Henrik, või see, mida kinnitab jumalakeeli minu hea kaaskodanik härra Tammann...?»

«Mina? Ma ei arva midagi,» vastas isand Kerich kuidagi väga tõsiselt — tal polnud täna nähtavasti erilist igavust tundvate sõprade vaidluses kaasa lüüa.

Ja doktor Kubelik jätkas, noogutades teeseldud tõsidusega, ning ütles:

«Aa, te ei arva midagi? Kahju, kahju. Mis puutub minuusse, siis mina pean küll väitma, et kõige arukama meeskoha ütles välja silmapilk tagasi minu kõrgesti auslatud mängupartner härra kapten Kubelik. Jah, tal on õigus: igaüks meist peab kuuluma sinna ja kuulubki sinna, kus teda parajasti vajatakse ja kus talle selle tõttu hästi makstakse, — kõik me oleme ju ainult talitised palgasõdurid, kes on kohustatud kuidagi oma pilevi hua poole ajama. Tehkem sugu ja toitekem seda sugu! Ja pole hoopiski tähtis, kas me toldame teda siis sakslasena, venelasena, inglasena või prantslasena... kuigi me ise oleme samal ajal sündinud matslikust eesti talupojast ja tema matslikust naisest. Ja üldse — see on küsimus, mis on väga kohane eeskätt teoretiseerimiseks, mis aga praktikas annab end venitada nagu koolnu nahk. Teie kõrgeausus, kas mul pole õigus...?»

«Täpselt nii, tark teadusemees,» vastas kapten Kubelik.

Toimetaja Tammann küsis:

«Niisiis olete teie, härra doktor...?»

«Jah, — nõnda nagu on tulusam,» vastas doktor Kubelik ja tegi kerge, tahtmata veidi edvistava kummarduse. «Kui te kord haigestute ja hoolikat eesti soost arsti vajate — palun teatage mulle. Juhtub mõni teie tuttav

juut oma kaela kahekorra käänama — palun kutsuge mind, ma olen temaga sündinud kas või ühest ja samast Heebreamaa naisest, kui see talle tähtis on. Ja juhatage minu juurde kõik, kellega on mõni häda ja õnnetus juhtunud ja kes otsivad nimelt oma rahvusest abistajat, ma võin muutuda vastavalt patsiendi soovile ja oma isiklikule kasuprotsendile kas või mustlaseks. Nõndaks, härra redaktor, niiviisi. Teie kõrgeausus, — ütle sina kuurukas mees, — ma räägin ju õigust, kas pole?»

«Sulatõtt, oo tark teadusemees,» ütles kapten Kubelik teeseldud paatosega.

Naerdi jälle.

Ja toimetaja Tammann küsis:

«Teid tuleb mõista nähtavasti niiviisi, et teil pole mingit erilist sümpaatiat sellesse rahvusse kuuluva inimese vastu, kuhu kuulute ka teie ise...?»

«Niiviisi, härra redaktor, täpselt niiviisi,» vastas doktor Kubelik. «Ehk teiste sõnadega — mulle on ühevõrra armsad kõik maailma rahvad.»

«Tark teadusemees, sa pillud lausa pärleid!» hüüdis kapten Kubelik, tuli tagasi vaheuksele, toetus kiile nagu jalutuskepile, noogutas ning jätkas: «Jah, see on nõnda sa pillud lausa pärleid. Ja ma pean sulle koguni ütlema, et mul on tunne, nagu mõtleksid sa oma mõtteid minu ajudega. Isa, miks sa ennast ärritad? Las tüdruk olla eestlane, — olgu hea, kui see talle lõbu pakub. Sina tahad olla sakslane — ole hea, kui see sulle kasu toob. Mina kui vana tsaariteener kaldun olema rohkem venelane, sinu armas vend ja minu onu võiks olla kas või mustlane, nagu ta ise praegu ütles. Noh, mis on seal katki, palun, mu härrad?» Ja tehes doktor Kubelikule kerge kummarduse, lõpetas ta rohketi mängleva kui pilkava tooniga: «Niisiis, tark teadusemees, me oleme oma kõnelused kõnelnud — jätkakem mängu. Asi peaks

olema selge pimedalegi, kuigi ta ei näe, ja kurdilegi, kuigi ta ei kuule.»

Advokaat Seiler, kes oli siiani vaikinud, krimpsutas halvustavalt huuli. Ivakese aja pärast, kui keegi ikka veel midagi ei lausunud, ütles ta toimetaja Tammanni poole, et siiski nii valjusti, et teda kuulsid ka kõik teised:

«Naete, see on tüüpiline kadakluse ideoloogia.»

Doktor Kubelik, valmis juba piljardimunale hoopis andma, ajas enda uuesti sirgu. Ta tuli tagasi uksele. Ta naeratas heatahtlikult, kuna teda ennastki hakkas jälle võluma ta mõistuse terav lahkamisvõime ja kaval leidlikkus. Väärutades lahtvalt pead, sõnas ta:

«Ai-ai-ai, härra advokaat, kuidas te seda ütlesite! See on aus teie arvates tüüpiline kadakluse ideoloogia? Kuid, noh, pahandage, ma pean teie konstateeringut siiski korrigeerima. Esiteks pole see kaugeltki ainult kadakluse, vaid ka pajuveneluse ideoloogia, ja suuremal või vähemal määral toetuvad sellele kõik meie Edukad Mehed. Võib koguni olla, et ehk ka kõik meie Tulevaste Põlvede Edukad Mehed. Üldse need, kes on enda sel või teisel ajajärgul sel või teisel alal tavalisest kõrgemale redelipulgale vinnanud. See tähendab: kõrgemale... võrreldes oma päkapiku-rahvakesega. Muuseas, härra advokaat Seiler, kas ma tohiksin teilt midagi küsida, midagi, mis kannab väga isiklikku iseloomu, mis aga valgustaks siiski asja ka teisest küljest? Muidugi ainult sel juhul, kui te sellest küsimusest ei solvu.»

«Noh, mis puutub minusse, siis... pole mul igatahes varjata mitte kui midagi. Ma pole küll kellegi renegaat, kes peaks end häbenema,» vastas kõnetatav ägedalt.

«Ometi te räägite praegu kogu aja saksa keelt,» ütles kapten Kubelik naerdes.

«Saksa... keelt...?» pomises advokaat Seiler, näis ku ise sellest tõsiasiast üllatatuna ja muutus kohmetuks.

Doktor Kubelik tuli nüüd üle läve klubituppa. Ta ütles:

«Muide — olgu pealegi — ma ei esita seda teie poolt lubatud küsimust... noh... kohe. Ja ma ei tea, kas ma seda esitangi. Ma räägiksin, kui härrad veel tüdinenud pole, mõne sõna üldist juttu. Vaadake, sõbrad, te süüdistate meid renegaatluses, äraandmises. Kuid lubage küsida, — kas pole ka teie enestes osakene sellest renegaatlusest, sellest äraandlikkusest, mida te meile ette heidate? Ja kas see osakene ei kipu pahatihti ennast avaldamagi? Või julgete te mulle vanduda, et teatavalt tingimustel ei oleks ka teie ise valmis salgama oma rahvust ja oma päritolu? Näiteks tingimusel, et teile antakse mõni hea koht suure sissetulekuga? Või et teid lubatakse, kui te olete kõrvuni armunud mõnesse suursugusesse tüdrukusse, sellega abielluda? Või et teie ees avatakse kõik karjääri- etapid — olge ainult lahked ja sammuge? Jah, kas te võite mulle vanduda nagu suure jumala kõrge kohtujärje ees, et te ei salga neil nimetatud tingimustel ära oma rahvust ja oma päritolu? Mis sina sellest arvad, teie kõrgeausus?»

Kapten Kubelik ütles veendunult:

«Salgavad! Ja veelgi odavamalt, oo tark teaduse mees.»

«Noh, kas just odavamalt, aga nimetatud hinna eest kindlasti,» noogutas doktor Kubelik.

Ajalehetöötaja Tammann näis mõtlevat.

Advokaat Seiler muutus aga järjest tulisemaks ja vaidles ägedalt:

«Ei, te eksite, härra doktor. Ja samuti ka teie, armas kapten. Üldse — mille järgi te niiviisi otsustate?»

Doktor Kubelik ütles:

«Kogemuste järgi, mu poeg, ikka kogemuste järgi. Sest arutagem loogiliselt... Meie oleme kadaklased ja seega

põlatavad. Ometi aga olete teie ise igal sammul väga etanullikud... nende vastu, kelle üleliigses kummardamises te meid süüdistate. Ja kas te olete ka kunagi loetlenud katsunud, kui paljud teie eneste headest tuttavatest olukorrad kallistest sugulastest on valgunud Venemaale, et unustada seal samuti nii oma õige nimi kui oma rahvus. Miks te ei heida tagedat nalja oma ärkamisaegsete tegelaste üle, kes kõnelesid eesti keelt ainult rahvale, omavahel aga ei teinud seda vist kunagi ei kõnes, ei intiimsetes kirjavahetuses. Miks te ei põlga nende kõrgesti ülistatud ärkamisaja tegelaste järglasi, kes saksastusid viimastel ja lõplikult... tänu oma patriootlikele vanematele? Ma võtsin, nagu te teate, osa sõjast Kaug-Idas ja ma trehvasin seal mitutki suguvenda, kes olid põhjalikult ära unustanud kõik välised rahvuse-märgid, et keegi neid ei tunneks. Ja nii juhtub iga päev ja iga tund ka praegu, ja igavesest ajast igavesti, minu armsad sõbrad, ja nii juhtuks igaüheda teist endistki, kui te kord vastasse olukorda satuksite. Aga nüüd ma küsiks teilt veel midagi, ja nimelt just seda, millest ma vahepeal mõtlesin, et ma seda siiski ei küsi... Ja ma küsiks nimelt, et miks enamik teist, kirglikkudest estofiilidest, häbeneb... nagu meilegi... oma isasid ja oma emasid? Ah? Ütelge mulle, — miks te seda teete?»

«Oma isasid ja oma emasid?» kordas toimetaja Tammann ja oli ikka veel väga mõtlik.

«Jah,» ütles doktor Kubelik, «oma isasid ja oma emasid. Sest vaadake, ma olen see, kes käib mööda maad ringi ja peab kuulama inimeste hädasid ja muresid, mis vaevavad mitte üksi nende ihu, vaid ka nende hinge. Kui mu arstivanne mind ei keelaks, võiksin ma esitada üpris rohkelt juhtumeid meie kodulinnas päris tuntud nimede kohta, kes ei ole mitte sammuud selle üldiselt tuntud piiblikäsu järgi: «Austa oma isa ja ema, et su

käsi hästi käiks ja sa kaua elaksid maa peal.» Oo, kui palju kurbi lugusid ma sellelt alalt tunnen! On leski emad, kes on veriste küüntealustega töötanud oma laste heaks, kelle lapsed aga ei tunne neid juba aastaid; on vanu ja viletsaid isasid, kelle pojad on laiali lennanud ega taha enam teadagi neist, kelle nimel nad räägivad muidu suure suuga eestlusest ja selle ülesannetest. Mis see on, palun? Kas see pole samuti jälle kahekeelsus, mis haiseb nagu raibe, renegaatlus, mida te hukka mõistate, äraandlikkus, mille kuklasse te kive loobite? Nõnda! Ja nüüd, teie kõrgeausus, jätkakem jälle oma partiid ja viigem see ka tõesti lõpule. Härra advokaat Seiler, see oligi küsimus, mida ma teile esitada tahtsin, õigemini — üks osa sellest küsimusest. Ja ma loodan, et te minu peale väga ei pahanda.»

«N-nahahl!» kuuldus ebakindlalt.

«Te vist ütlesite midagi?» küsis doktor Kubelik veel kord uksele peatudes.

«Ei... ei midagi,» pomises noor õigusteadlane ja vaatas aknast välja.

«Noh, siis on hea. Ja nüüd laske käia... omavahel. Meie kõrgeaususega oleme oma arvamisest kartmata esile toonud ja lisada pole meil enam midagi,» ütles doktor Kubelik. «Aga kui me tahaksime oma arvamist sõnastada hästi lühidalt ja hästi piltlikult, peaksime tegema lihtsalt onu Moosese poolt väljakuulutatud kümnes piiblikäsus ühe tillukese paranduse, nimelt selles paragrahvis, mida ma just hiljuti nimetasin. Selle muudatusega oleks igatahes öeldud kogu oluline element minu ja kõrgeaususe ühisest tõekspidamisest. Aga sellest kõnesolevast muudatusest me libiseksime ehk mööda niisama, üldsõnaliselt, ilma seda konkreetsete näidetega kaunistamata, sest ma loodan, et te mõistsite meid niigi küllalt selgesti. Eks ole nõnda, teie kõrgeausus?»

«Kuldsed sõnad, kuldsed sõnad, tark teadusemees!» vaatas kapten Kubelik.

Doktor Kubelik pöördus piljardilaua juurde, hakkas juba sihtima.

Kuld toimetaja Tammann segas teda veel kord ja ütles:

«Siiski — miks mitte? Või on teil selleks mingi eriline põhjus? Ma mõtlen selle onu Moosese kümnes käsus vajaliku paranduse konkreetsete näidetega kaunistamist.»

«Mingi eriline põhjus? Minul? Eil!» vastas doktor Kubelik.

«Niisiis — paluksin väga!» ütles toimetaja Tammann ja nõjatas küünarnukid enda ette lauale.

Kõik kuulasid, ehkki enamik klubitoas viibijaist ei olnud juba ammu jälgida käsitletavate mõtete loolevat arengujoont.

Ja doktor Kubelik, toetudes taas kiile nagu jalutuskeppile või raplirile, sõnas asjalikult:

«Näited jäägu siiski näideteks — milleks nendega ikka jännata! Eks ole nõnda, härra advokaat Seiler? On? Väga tore! Selle asemel püüdkem sõnastada endise neljanda käsu uut teksti, nii nagu see peaks minu arvates kõlama. Jah, meie, eestlased, ei peaks mitte ütlevat «austa oma isa ja ema, et su käsi hästi käiks ja sa kaua elaksid maa peal...», vaid hoopis nõnda: «Salga maha oma isa ja ema, oma õed ja vennad, oma rahvas ning kodumaa, oma meel ja keel, et su käsi käiks libedasti ja sa jõukalt võiksid elada kustahes ja missuguse rahva seas tahes.» Nii. Pidage seda hästi mees ja ärge olge kunagi kindlad, et ka teis enestes ei aja end parajal momendil sirgu see äraandja ja renegaat, kellele seda moodsat käsusõna hädasti vaja läheb. Te ei salga ju, et te olete eestlane. Ja eestlane, kes tahab karjääri teha, arvestab ainult seda, mis on ta isikule kasulik. Ja teile

ja teie karjäärile on praegu nähtavasti kasulik...
pasundada eestlusest ja sajatada kadaklust ning sakslust
Mis siis? Palume!»

Ta kummardus tagasi sihtiva kii kohale, lõi pallid
veerema ja hüüatas võiduõõmsalt:

«Ohoo, see läks alles hästi! Nägid, teie kõrgeausus!»

«Nägin, tark teadusemees, nägin!» ütles kapten
Kubelik.

A U N E S P E A T O K K

OTSITAKSE KADUNUD ANTONIT

Kui kaks oma teravmeelsusega edvistavat asjameest
piljardiloast enam vahele ei seganud, hakkasid vaid-
le jate meeled kohe rahunema. Need, kes olid pealtkuula-
jalks jäänud, tundsid juba hulk aega igavust ja tegelesid
jälle kaartidega; mõned sõid kröbinal vähki; mõned tege-
lesid endiselt hambaorgiga või suitsetasid. Toimunud
tõli peategelased ise aga — kaubahärra Henrik Kubelik
ja ajalehetoimetaja Tammann — näisid oma äsjase tuli-
muse pärast häbi tundvat, kuna kumbki neist polnud
vihakandja. Ja kui kaubahärra Justus Kubelik hakkas
jälle arglikke lepituskatseid tegema, polnud neil selle
vastu enam midagi: nad tõusid, naeratasid ja upitasid
oma õllekannud teineteise poole, et rüübata üheaegselt
ja väga pidulikult. Puudus veel, et nad oleksid suudel-
nud, need head mehikesed, kes olid mõlemad liiga äge-
daks läinud, kuigi nad teadsid, et säärane ägedus ei kuulu
just peene tooni juurde.

Vähe aega veel linnapea Brocki lubamatut teguviisi arvustanud, hakkasid Kubelikud viimaks minema. Härra Tammann läks nendega kaasa. Ja nad kõndisid sõbralikult seltsis kuni peatänavani, raputasid siis kaua üksteise kätt ning lahkusid sõnaohtrate tervitustega; ajalehetöötajate Tammann läks pahemale, Kubelikud ja isand Kerich pöördusid paremale.

Päevane kuumus oli ometi viimaks järele andmas ja seegi mõjus kuidagi rahustavalt. Vennad hakkasid pisulaisalt sõnu venitades hoopis juhuslikke küsimusi arutama; muusikaõpetaja Kerichki, kuigi ta oli täna kummaliselt vaikselt meeleolus, ütles üht-teist vahele. Langes tati elutarku otsuseid kuskil seal kaugel puhkenud sõja kohta; liiga kaua kestva põua kohta; hirnsate tulekahjude kohta, mis laastasid metsi ja laasi; vana hea Schmiedehelmi kohta, kelle elunatuke ei tahtnud ikka veel nõrkevaist kehajäänustest välja minna; kergitati viisakalt mütsi tuttavaile, keda siin-seal kohati. Ja vennas Henrik, kes armastas tavaliselt rohkem vaikida kui kõnelda, rääkis teistest rohkem, — ta hiljutine äkiline meel valmistas talle praegugi veel tuska ja ta tegi kõik, et seda kuidagiviisi unustada.

Kui isand Kerich viimaks ometi kõrvaltänavasse kadus, muutusid vennad teineteise vastu tublisti avameelsemaks. Kaubahärra Justus hakkas kohe kaubahärra Henrikule kibedaid etteheiteid tegema, kaubahärra Henrik teeskles saamatult uljust ja püüdis oma käitumist õigustada. Nad vehkisid kätega, vaidlesid, võtsid iga natukese aja tagant mütsi peast ja pühkisid selle märjaks ligunenud servi. Niisugune ägedaks-minek võõraste inimeste juuresolekul on väga inetu, jah, ta peab ütleva, et see on väga i-ne-tu! kinnitas vennas Justus. Vennas Henrik väitis kidakeelselt ja jonnakalt, et mõne suguste olukordades ei jää siiski üle midagi muud peale avaliku

valkuutlemise. Kuid ta ei uskunud isegi enam, et Klaara oli oma rumalad mõtted saanud otse ajalehetöötajate Tammannilt või mõnelt selle sõbralt; ja ta teeskles mõnemat pahurust nüüd veel vaid selleks, et mitte järele anda ja oma süüd õigustada.

Kui nad viimaks koju jõudsid, ootas kaubahärra Justus ees ärev uudis, mis ähvardas segi paisata tema viimasegi meelekindluse. Juba väravale lendas talle raske loomaga vastu ärevusest lõõtsutav emand Emilie ja seletas vaevaliselt, et nüüd siis on neid tabanud uus õnnetus, hirmus õnnetus, ko-ko-kohutav õnnetus, mis tapab ta kindlasti. Silmad pisaraist märjad, seletas ta tummeks kokkunud mehele, et Anton on kadunud, puhkes suure häälega nutma, istus trepiastmele ja kisendas süüdistust, mis kadusid aeg-ajalt südantlõhestavasse nuuksu- misse. Ta murdis käsi, hädaldas, tuletas meelde neidki lapsi, kes magasid juba hulk aastaid kalmistul; ta rääkis liiga palju ja liiga kiiresti, tast oli paiguti hoopis võimatu aru saada. Rondolf ja Erika, samuti väga ärevad, jooksid aias edasi-tagasi ja hüüdsid lakkamatult: «Anton, Anton!» Paul, see tulevane ärimees, kordas isale asjaliku teolimese halastamatusega, et kindlasti tuleb asjast leatada politseile, sest polevat kahtlust, et poiss on suures kurvastuses endale otsa teinud.

Kulus enne hea tükike aega, kuni isand Justus sai viimaks küsida:

«Millal... millal ta siis kadus?»

Naine, küürus oma suure mure all, vastas vaevaliselt:

«Millal, jah! Nagu mina teaksin! Ma pole teda näinud enam sellest saadik, kui sa talle nii rumalasti kallale jooksid. Ta linnakuub ja müts on aga... mõlemad kodu. Vaata nüüd, vaa-ta, mis sa tegid! Ei oska lastega ümber käia! Kui ma ainult meelde tuletan, kuidas sa vaest Evalditki piinasid, kui ta meil alles elas. Oh, ma suren!

Ma suren! Jah, jah, ma ei suuda seda kannatada... ma suren!»

Kaubahärra Justus Kubelik, selle asemel et samuti pisaraisse lämbuda, muutus äkki ootamatult teovõim saaks: ta oli inimene, kelle energia puhkes õitsele just neis seisukordades, kus ta pidi midagi suurt korda saatma ja kus kõik näis olenevat vaid temast üksipäinis. Oma paksuse kohta ootamatu kiirusega hüppas ta Pauli juurde, viibutas sellele rusikat ning kärkis:

«Kas sa pead suu! Või siin targutamas... oma juhmu arugal Otsige, aga ärge irisege! Ise võid omale otša peale teha, va vasikas! Käi jalust, noh, ja ära sega siin kedagil!»

Kuid täna leidis vanemgi poeg vaja olevat end maksma panna. Ta oli küll juba täiskasvanud, ta võis aga vahel siiski veel õrnaks minna ja isegi nutma puhkeda. Ta suu tõmbus viltu, ta paksuvõitu ninatiivad hakkasid värisema, ta kissitas silmi ja surus nähtavale paar suurt pisarat. Ta paistis olevat sügavasti solvunud, kui ta pea järsu nõksatusega kuklasse heitis ja halises, aeg-ajalt onu Henriku kombel kogeldes:

«Isa, oh isa, ära tee vä-väh-vähemalt minulegi enam ül-ül-ülekohut. Mitte keegi... keegi... keegi ei saali mind! Ma... ma... ma olen siin majas nagu võõras, kes... Ja... ja... ja... ma võin samuti minna... vae sele Antonile järele... Sest minagi... ei kannata enam kauemini sinu... sinu... sinu... türanniseerimist!»

«Suu! Suu pea, sa tattninal!» pörutas kaubahärra Justus Kubelik, lõi raevunult jalga vastu maad, tõstis äkki käe, et pojale vastu kõrvu anda.

Emand Emille kiljatas ja keelas hüsteeriliselt:

«Jumala pärast... jäta ometi! Jä-ta ometi! Röö-ö-velt Toores inimesel Paul, armas Paul... kallis Paul! Ole sinagi hea ja halasta minu peale!»

«Anna, ma ei suuda! See on ju liig!» hüüdis poeg ja vigistas edasi.

Rudolf ja Erika, silmad uudishimust suured, täiendades negadust omaltki poolt: nii tedretähniline, punase poega poiss kui elavate nirkisilmadega plika näisid ootavat ja lootvat, et ka vanem vend saab nüüd-nüüd hakkama mõne õudse teoga. Hoides teineteist käest ja piitluses ikka vargsi silmanurgast, halisesid nad võidu: «O issand... oi issand, Anton...! Oi issand, Paul!» Aga kui midagi siiski ei juhtunud, eemaldusid nad ilmselt pettumulna ja hakkasid jälle siin-seal hõikama: «Anton, kus sa oled! Hei — Anton, kus sa oled!»

Issand Justus haaras äkki Pauli toakuue latskantidest kinni ja raputas poega niisuguse hooga, et ta endagi suur kogu sellest raputamisest kõikuma hakkas. «Noh, kuradi pärast, kas siin majas tahetakse kord ometi vait jääda või kavatsetakse muudkui edasi viriseda!» küsis ta vihaseks, ise nüüd kõige valjemini lärmi lüües. Ta metsiklus oli sel korral nii spontaanne ja vägev, et Pauli suu allatuse pärast lahti vajus. Ema luksus nagu kana, kuid kokkus samuti ja muutus hoopis taltsamaks. Ta ütles alles tükikese aja pärast etteheitvalt:

«Oh jumal, oh tae-va-ne isal Märatse, märatse, seda sa ju oskad! Oh mind õnnetut inimest küll, kes ma pean oma ihusilmaga nägema, et... Kas ma ei rääkinud sulle: ära o-me-ti teda nõnda kohuta. Noh, nüüd on ta läinud! Ih-hii-i-i... kui me nii jumalavallatut elu elame, ega siis... ih-hii-i-i... taevasedki väed... ih-hii-i-i...!»

«Jäta! Jäta, emat!» keelas isand Justus, tormas pikade sammudega elutuppa ja keeras ukse enda järel lukku.

Ometi viimaks sai ta mahti kogu loo üle järele mõtelda. Kuid just see mõtlemine hirmutas teda, — näis, nagu

hakkaks ta alles praegu taipama seisukorra kohutavat tõelisust. Ta vana väsinud süda lõi järsku paar üleliigset hoopi ja tõttas siis edasi otse hirmsa kiirusega, ta muutus ainsa hetke jooksul üleni higiseks, taevane arm, kas poiss on endale siis tõesti häda teinud...? Ta pomises ta värisevate huultega. Ja oskamata midagi mõistlikumat ette võtta, hakkas ta abitult siia-sinna kõndima, hoides näppude vahel põlevat tuletikku, ehkki kesksuvin päike seisis alles kõrgel silmapiiri kohal.

Ja kaubahärra Justus Kubelik otsis, otsis, otsis! Ta vahtis ringi mööda hämaraid nurki, laua alla, mööbli varju, kapi ja kummuti vahele. Tumedad tapeedid näisid süngetena, kogu ümbrus kohutas teda oma salapärase vaikimisega, isegi õhk mõjus tasse vaenulikuna. «Taevane jumal!» ütles ta sosinal. «Taevane jumal!» Kui ta oma närvilikul ringikobamisel järsult paremale pöörus, viirastus talle äkki, nagu ripuks poeg suure põdra sarvest nagi otsas, mis paistis eestost läbi poekvile vajunud ukse. Ja ta oli õnnest ning rõõmust lausa nutma puhkemas, kui ta samas oma eksitust taipas: see oli vaid tema enda keisermantel, mille kõverad ning rasked vol did sarnlesid inimese konksutõmbunud jalgadega.

Ning samal hetkel muutus ta jälle hoopis rahuliku maks, hoopis kangekaelsemaks. Ei, pagan võtaks, ta pole ometi mingi rumal vanamoor, kes kipub alati usku, ma kõige halvemat...! otsustas ta mehiselt-rangelt, kustutas tiku, keeras ukse lukust lahti. Kuigi ta enda süda valutask praegu veel, ütles ta naisele, et see kõik on vaid lapsik rumalus, — kindlasti on solvunud poiss tahtnud neile väikest ninanipsu mängida. Ta pistis käe emand Emilie kaenla alla ja katsus teda püsti upitada; kuid Paul, see kehenpüks, hävitas kõik ta head kavatsused, sõnades ikka tolle jubeda, pedantsusse kalduva veendumusega, mis oli omane vaid temale:

«Tee on asjalul Armas isa... teatame kohe politseile! Sa näed ju ise, et teda siin kuskil ei ole, ta läks kindlasti jökke või muulide vahelt merrel!»

«Hh!... Jah, jah, teatage kohe politseile... Ma ise ei anna!» hüüdis ema ja langes jälle tagasi tolmusele treptastuule, kus ta ukse avanemise ajal oli istunud. Ja ta muutis vaid korrata: «Jah... sa süd ametu inimesel! Tee ometi midagi!»

«Oota... ninatark! Annan sulle kohe nii, et...!» ähvardas emand Justus ja äigaski Paulile rusikaga vastu kaela.

Kuid poiss pääses vaid hirmuga, — ta oli vilgas, karm õigel ajal kõrvale ja ähvardas eemalt:

«Hea küll! Tao, tao — lähen samutil! Kas jökke või muulide vahelt merre, aga... lähen, jah, samutil!»

«Mine, lurjus, ära ainult niipalju kaaguta!» vastas isa.

Äkki sai ka emand Emilie meeleheitest võitu: näis, nagu oleks ta otsustanud alistuda oma halvale saatusele, ükskõik, milline see ka oleks; ta tõusis ja ütles, et oleks tarvis kõik toad veel kord hoolikalt läbi otsida. Nad suundusid jälle hämaraisse eluruumidesse; nad tuhnisid jälle saalis ja kolistasid kabinetis; nad vaatasid jälle laua poole — voodite alla, kappi riiete taha, kaktuselaudade vahele, kus vari oli kõige tihedam. Rondolli salikus punapea väikus kõikjal, — ta avas isegi kummuti ukelid ja ronis püsti toolile, et heita pilku väikesele nurgariulilegi, kuhu mahtus vaid paar kipskujukest ja suur muhne klaasmuna, mille sisemuses õitses kirju lillebuket. Erika laskus kõhuli põrandale ja piilus madala sohva alla, kus käis vahel õndsat und magamas vana rahuarastav mägrakoer Neero. Paul, kes katsus väikese venna kipskujul tabureti abil puhvetilaele pilku heita, tõmbas endale kaela mingi tühja vineerkastikese ja oli jälle nutma hakkamas. Isakass Karl, ärgates ahju otsas, kuhu ta oli vargsi magama pugenud, ja nähes järsku toas valitsevat

segadust, kohkus kangesti ja volksas üle karnitsiveete otse alla, sattus Erikale kõige nelja jalaga pähe ja paiskas tüdruku istukile põrandale. Viimaks näisid nad kõik otsivat nagu mõnd imetillukest esemekest, mitte aga Antonit, seda ligi kuue jala pikkust suurt poisivolaskit. Igale poole tekkis tolmu ja prahti. Kui nad aga sääraselge hoolele vaatamata otsitavat ei leidnud, kaotasid nad enesekindluse ja jäid üksteisele kartlikult näkku vaatama, kuni isa leiutas uue idee, mis paistis kohe kindla pääsemisena.

«Noh, jumala eest, vaat see on alles rumalus, mis me siin teemel!» põlastas kaubahärra Justus ja langetas esimese mõistliku oletuse: «Nähtavasti on ta aeda läinud ja kuhugi vilusse põõnema heitnud. Ja kuhu on siis kadunud meie kaks teenijat, et neid kuskil näha pole?»

«Anna on juba hommikust saadik haige, köögitudruk aga küsis enda õhtuks vabaks,» vastas emand Emilie.

Väljuti kohe majast, punapäine Rondolf ikka kõige ees, kohe ta kannul sädemena vilgas Erika, seejärel ka vanemad inimesed. Algust tehti puukuuriga. Rondolf, osav nagu turnija, ronis mööda riita üles ja kolistas läbi tillukese pööninguruumi. Millegipärast pidas ta vajalikuks sealt alla loopida kõik ettejuhtuvad vanad rõivatükid; Paul veeretas tühje tühne; Erika õiendas kaela ja kihutas kordamööda läbi kõik nurgad, kuhu isa alles kaval ses samme seada. «Jah, siin teda ei ole, tõepoolest... siin teda ei ole...» pomises emand Emilie vahetpidamata ja näis selle tõsiasja üle rõõmu tundvat, kuna ta oletas ikka veel mingit suurt õnnetust. Ja isa, loopides tol mavaid räbalapuntraid tagasi kuurilaele, hõikas Rondolfile samade sõnadega:

«Tule allal! Siin teda ei ole.»

«Jah... ei ole...» kordas Erika ärevalt.

Kohe selle järel läksid nad pesukööki. Isa pugus oma

püksidest hoolimata ahju taha nurka, jäi sinna kinni ja hakkas hirmsasti; Paul surus pea vanni ning seina vahele, kutsas pilusse ja oli langemas sama äparduse kaudu, ema seisis keset väikest ruumi, ohkas vahetpidamata, puhkis pisaraid kord kämblaseljaga, kord käsivarrega. Erika tõstis katlakaane kõrvale ja pistis käe sügavale sooja vette. Keegi ei avanud siiski ahjuust. Kui nad jälle tagasi õhtupäikesest heledale hoovile astusid, olid nad veelgi tol mused kui siia tulles. Nad ei tahtnud aga ka nüüd veel aeda minna, meenutades selle asemel, et kolge lihtsamal kohal nad pole ju käinudki: tornitubades, kust nad oleksid pidanud ometi algama!

Isa ütles, tulivihane pesuköögis juhtunud õnnetuse pärast:

«Nii et... õige paiga lihtsalt unustasite?»

«Jah, aga... ennist teda ju seal ei olnud. Ja hiljem me hüüdsime teda trepilt,» vabandas emand Emilie häbelikult.

«Lollid! Ta võis ju vahepeal koju tagasi jõuda ja just oles torni minnal!» siunas isa ja läks kõige ees.

Kui nad olid läbi sõrmitsenud ka teise korra pööningu, otsitavat ka siit leidmata, hakkasid nad jälle hirmu tundma. Ema tegi taas algust hädaldamisega, leiutades uude vastu aina uusi ning uusi süüdistusi. Kahe noorema lapse silmad sädelesid erutava õuduse eelaimustest nagu punakad sädemed. Ja isa oli ainus, kes suutis kõnelda, — ta ütles, muutes hääle võimalikult rahulikuks:

«Lähme allal! Kas te ogarakesed siis ei näe, et siin teda ei ole.»

«Teda... teda... ei ole kuskil enam! Taevane isa ise kutsus ta enda juurde, et... et... teda sinu käest päästa!» muuksus ema.

«Jah muidugi. Kindlasti läks ta kas jõkke või muulide vahelt merrel» kordas Paul jonnakalt.

«Loll!» ütles kaubahärra Justus, rabades teda jalaga vastu tagumikku.

Kuigi nad olid väga väsinud, otsustasid nad otsimisi siiski veel jätkata. Nad jooksid trepist alla sellise koll naga, et kogu maja näis sellest värisevat. Nende rõivas test tõusis iga liigutuse puhul suuri tolmutpilvi ja nende käed olid mustad ning määrdunud nagu reht peksva matsidel. Rondolf sülgas taskurätti ja näitas seda õele valgele riidele jäi must laik. «Mu kopsud on täitsa umbes!» ütles punapäine poiss sosinal. Ema tahtis jälle istuda, et vähekeste nutta, märkas aga äkki kaevu, mille luuk oli lahti, ja kiljatas läbilõikavalt. Kui aga sellegi sügavusest midagi ei leitud, ruttasid kõik nagu leppe kohaselt teerajale, mis viis otse lehlla juurde.

Samas kolksatas jalgvärv ja hoovi astus onu Henrik, pikas kuues, kepp käevangus. Ka tema oli Bürgermüsse korraldatavale kitsamale õhtusöögile kutse saanud, enda kohe suure kiiruga valmis seadnud ja noorema venna juurest läbi tõtanud, endamisi kindel, et ka seda pole unustatud. Nähes kaubahärra Justust toimusena ja kasi matuna kuhugi jooksvat, tahtis ta juba vanduma hakata, ei teinud seda aga siiski, kuna ta haistis kohe paha Klaara, kes oli isaga ühes tulnud, et pilgata ning õrri tada veidi Erikat, hakkas heledasti-ülemeelikult naerma. Saanud hinge veidi tagasi tõmmata, küsis ta rõõmsalt:

«Jumal küll... mis te siin kõik sedasi tormate? Ja kuidas te veel väl-ja näetel! Nagu korstnapühkijad!»

«Anton... meie Anton on kadunud!» sosistas Rondolf ja tahtis onutütrelegi oma pigimusta sülge näidata.

Henrik kordas, õiendades oma kõhna linnupead ette poole:

«Anton on kadunud?»

«Jah, Anton on kadunud!» nuuksatas emand Emilie.

Kaubahärra Justus Kubelik ütles kaubahärra Henrikile:

«See on õige, — poiss on, jah, kadunud. Nagu vits vette, ole lahke. Me oleme teda hüüdnud ja hõiganud, aga et kurgud juba kibelevad. Ka välja pole ta läinud, — ta muidu ripub võõruses nagi otsas.»

Ja Paul, loobumata ikka oma kangekaelsest veendumusest, ütles süngelt:

«Ta legi endale lõpu. See tähendab — tappis enda ära. Iga kohtles teda juba algusest peale väga toorelt ja ta... tappis enda ära. Ema jutustas mulle kogu loo, kui ma kauplusest koju jõudsin. Isa peksis tihti Antonit, aga Anton oli väga õrna hingega ja tappis enda ära. Kõige tõenäolisem — poos enda üles või läks muulidelt merre!»

«Oii-ii!» hüüatas Klaara valgeks kahvatades.

Aga isand Justusel õnnestus nüüd tigidat poega väärikalt karistada: ta lennutas sellele laksatava hoobi vastu poske ja siunas tulivihaselt:

«Kas sa pead suu, a-ah! Kas — sa — pead — suu! Jaha kohe niisugune rumal jutt, kui sa ei taha, et ma...»

«Ära... ära... peksa teda... mõrtsukas!» karjatas ema.

Ja nad olid uuesti ägedasti tülli minemas, kui neid tegas jälle äkki jalgvärava tasane kääksatus, mis sundis neid kärmesti ümber vaatama.

ISAND SCHMIEDEHELM SUREB.
ANTON LEITAKSE

Pisut aega olid kõik üllatusest tummad — see, kes seal praegu väravast sisse astus, oli isand Schmiedehelm, vana hea rätsepmeister. Teda ei teadnud keegi oodata, ta ilmumine kohutas ja ähvardas nagu mingi õnnetusega. Paul unustas saadud hoobi; Rondolf ja Erika jätsid virisemise; emand Emilie arvas tonti nägavat ja kiljatas veel kord kõrge ning heleda häälega. Klaara surus rusika vastu huuli; onu Henrik eksis sigari suhupistmisega, kõrvetas huuli ja keelt selle tulise otsaga. Kõigil oli kuidagi kohmetukstegevalt ebamugav ja kehelgi ei tulnud enam hetke jooksul meelde Anton, see õnnetu otsitav. Kaubahärra Justus oli jälle kõige kindlameelsem. Ta jättis teise kavatsatud hoobi Paulile andmata, läks ootamatule külalisele vastu, naeratas mesimagusalt ja küsis:

«Noh, vana, pagana pihta, see oled ju sina...! Kuhu sa ruttad?»

«Õhtusöögile... õhtusöögile!» hüüdis isand Schmiedehelm, püüdis loomusunniliselt uljana näida, komberdada vaevaliselt lähemale.

Nüüd saadi juba mahti vaadelda teda terasemalt. Märkati kohe, et tas oli midagi väga abitud ning kurba, midagi, mis ei kuulunud enam siinsesse maailma, kõigil hakkas talt äkki hale. Pritsimehemunder, mille ta oli endale selga tõmmanud, rippus ta kohutavalt kõhna keha ümber nagu vormitu kott; võõrihm ähvardas libiseda üle puitsade alla; sinisega kanditud müts, tolmune ja kortunud, istus viltu teisel kulmul, otsekui oleks selle sinna surunud keegi võõras inimene, kes armastab nalja. Ta näol mustendasid tumedad varjud, eemalt vaadates paistis, nagu oleksid ta põsed olnud ära lõigatud, ta silmakoo- pad tühjaks voolanud. Ta hingas kiiresti, vilistavalt ähki-des — ta kõhukoopas ning lameda rinnakorvi taga näis vahetpidamata tõusvat ning vajuvat mingi raske, segamini läinud pundar, mis surub end vastu roideid, vastu vaheliha, vastu hingamistaktis laienevaid ja taas kokku tõmbuvaid muskleid. Ta käed olid kollased ja sõlmelised — imepeened ning nõrgad kondid, mida kattis vaid olukeseks kuivanud nahk. Ja ta hääli tuli nagu selle raske, segamini läinud, vastu roideid, vaheliha ja laienevaid ning taas kokkutõmbuvaid muskleid suruva puntra alt, kui ta kõhe jälle hüüatas:

«Õhtusöögile, õhtusöögile, jah, lähene! Hahahaha! See oli õnn, et ma veel õigel ajal ärkasin ja juua tahtsin. Kedagi ei olnud toas. Sellepärast... ma pidin ise... mõõda lauda ringi otsima. Noh... ma ei tahtnud ju hüüda... või... kedagi segada... Ja üks ümbrik sattus mulle näppu. Küll... see... oli aga hea, et ma... selle... avasin. Ma... ma... tahtsingi ju... seda tagasi lauale panna... Aga vett... ei... olnud... see oli... otsa lõppenud. Ja... ma... mõtlesin, et ma... kannu-

tan... niikaua, kuni... naine tagasi tuleb... sealt kuhu... ta... oli läinud. Aga mul ei olnud niikaua midagi teha ja ma... võtsin... ümbriku... lahti. Ja ma... leidsin... sellest... kutsekaardi. Ja ma ütlesin endale kohe, et nüüd, vana vennas, ei tohi... sa... enam oma sõpru... petta... juba teist... korda... kahe päeva... kohta. Sest... kui sind nii... meeles... peetakse... nii... sooja südamega... siis pead sa ka... minema. Ja kui ma kella... vaatasin... ja nägin... et... see oli juba... pool seitse, hakkasin ma... kohe riideid selga panema. Ja... nüüd... ma... olengi siin Hahaha! Ei lootnud enam, mis? Noh, kallid... sõbrad, ega asi... ju... ole veel... nii hull, — teie... auväärne... vend... see kena... tohtrihärra... lüüab. Ja... ta... ta... liialdab ju... päris... meile... lega... Sest ta... ju... teab, et ta saab... minu... nõnda... kõige paremini... oma sõna... kuulma. Keegi meist... ei... taha ju... surra... Ja sellepärast... kui sa... meid... surmaga kohutad... muutume... me... väga ettevaatlikuks. Hahaha! Jah... Me... hoiame... end siis nagu... ei tea... mis. Sööme ja... joome ja... teeme täpisealt... nõnda... nagu meid... kästakse... Inimesed... inimesed... on ju... nagu lapsed, kes... Ja... sellepärast... see teie... kaval... vend Hans... hirmutabki... mind... «Noh... vana kõbi... sa... ei ole... ikka veel oma... pikale teekonnale... asunud?» küsib ta mult... igal hommil... kul... ja õhtul... kui ta mind... vaatamas... käib. «Sa... elad... veel, kaval?» küsib ta. Ja ta küsib mult vahel koguni: «Hei, sa... pabul..., kas sa jõuad... siis... tõesti... nii kaua vana vikati-meest... ninapidi vedada?». Aga mina... sõbrad... muudkui muhelen ja... kihistan naerda... «Jõuan... jõuan!» ütlen ma. «Jõuan... jõuan!» Sest ma tean

ju... teda... meie kallimeelset... doktorit... Tema... juba... tunneb... oma asja... pole midagi... ütelda. Ta on nagu... jumal. Jah, ma... olen... mitu korda... mõelnud, et... ta on... nagu... meie... armas jumal... ise. Või õigemini küll seda, et jumal... peaks... olema... nagu tema. Kas me... kas me... hakkame nüüd... varsti... astuma... sinna õhtu-«õppile?»

Kaubahärra Justus Kubelik ütles, juhtides vana sõbra laevu juures seisvale pingikesele ja istudes ise ta kõrvale:

«Kohe, kohe, vennas! Kohe hakkame minema. Puhka ainult mõni minut.»

«Oh... ma polegi ju väsinud!» hüüdis rätsepmeister Schmiedehelm ikka kõhinal naerdes, ja oli raske mõista, kust ta kogu selle pika ja katkendliku sõnadevoolu jaoks vajaliku jõu võtab. «Ei... ei ole... jah... väsinud... Ainult... et see ilmakene... on... nii... hullupööra umbne... ja kuum. Nagu... nagu... vanasti rehetas. Leitse... ei pääse... kuskilt... välja... ja me peame... seda... sisse hingama. Räägitakse, et... sõda... olevat puhkemas. Noh, siis... on see... aru-saa-dav. Kui ma... mõõda... tänavaid siiapoolle... tulin... väga pikkamisi... et... mitte... liiga vara päralt... jõuda... pidin ma... mitu... korda... peatuma... ja vastu seina... nõjatuma... Olgu küll, et ma ei olnud põrmugi väsinud... Põud, põud, põud, mu härrad... Näete... vaadake... taeva... poole. Kui... madalal... see on... Ja... see on... ikka... nõnda... kui... Ma... ma... istusin ühel... trepil... ja kaks noort... inimest... läks sealt... mööda. Ei tea... kuhu... nad tõttasid... Kui teie... teie kallimeelne... vennas... oleks parajasti... kui... ma... selle kutsekaardi läbi lugesin... minu juures... olnud... ja... kui ma... oleksin temalt... küsinud... minekuluba... oleks ta

kindlasti... jälle... mulle... ütelnud... et jah, et... võib küll... surnuvankriga. Hahaha! Aga mispärast surnuvankriga? Palun väga... mispärast... surnuvankriga...? Rumalus! Ma ei... süüdistata... teda... sest ta on... arst... ja soovib... mulle... head. Jah, see on ta... kohus... niisamuti... nagu minu kohus on olnud... siamaani... ja on edaspidigi... pükste... lõikamine... ja kuubede... ning... vestide kokkuõmbamine... Jah... Ja... kas... mina... olen vähe... inimestele... valetanud... nende eneste kasu... pärast? Kui palju... ma... olen valmis õmmelnud... ülikondi... mis... teevad alles... mehest... mehe. Aga... ise... ise... ütlen: «Oo, teile... austatud härra... teile on... päris... lust... töötada... niisugusele vormikale... inimesele...» Hahaha! Ometi... kui te... ainult... näeksite... seda vormikat inimest! Üks puus... on... teisest kõrgem... üks... õlg teisest... laiem... või jälle... üks jalg... teisest... lühem. Siin on... viltu... ja sealt on... risti. Ja... tuleb... valetada! Ja tuleb, talle... koguni... terve... ülikond... selga... valetada. Ja... ega siis... inimese keha... üks... nii viltu ja risti... ei... ole! Ka... ka... inimese hing... on... niisama... viltu ja... ris-ti... räägivad mõned... ausameelsed... ja otsekohesed... kirikuõpetajad... Ja... ja... ka nemad... peavad... sellepärast... vahel... valetama! Ja niisamuti... on... ka teie kallimeelse... vennaga. Sest mis... temagi... seal... teha saab! Tema... valetab küll... pisut... teisiti... Nii... noh... vastukarva. Tema hirmutab... sel... ajal... kui mina meelitan. Aga hirmutab... ta... samuti... ainult selleks, et... oma ligimesele... head... teha. «Varsti oled... sa... läbi... kui sa... minu... korraldusi... ei täida!» ütleb... tema. Aga ometi... me... peame teadma... et sel... ajal... kui

ta nõuda... ütleb... ta oma süda... muudkui... valutab... ja valutab... Jajah, ärge... arvakegi... et ma ütlen... kui... ma ütlen, et... meie armas jumal... ta... peaks olema... teie armsa... vennase... näo... ja olemisega...»

Isand Schmiedehelmi põsed hakkasid üha enam lõkendama, silmad sädelema. See oli ilmsesti vaid suur sisemine pinge, mis teda veel püsti hoidis ja tagant kihutas. Oli kuidagi hirmus raske ja kurb teda kuulata ja vaadata, nii kurb, et pisarad tahtmata silmi tõusid. Pealegi segas ta juuresolek poolelijäänud otsimist, mis vaevas kõigi südant, ja see muutis ta siinoleku veelgi ebakohasemaks. Kõik saatsid silmadega Rondolfit, keda emand Emilie oli lahutanud emand Schmiedehelmile sõna viima. Ja vana katõpimeister algas jälle, sattudes aina enam segimisele radadele, juhitud vaid surmaeelsest palavikust, mis latus ta ajukambrikesi üha tiheneva hämarusega:

Jah, vaadake... ma... nägin... kord... ühe imelise mehe näo. Ma... ju... ei mäleta... kas see oli eile... või täna... Või... koguni... veelgi varem. Ja see meenägu... näitas... mulle... taevast... ja taevast tühjalt... istus... teie... kallimeelne... vend Hans. Jah, ta istus... seal... nagu issand jumal... ise oma... suures... vägevuses. Sest temap see oligi... see issand jumal... keda... me palume... ja keda me... täname. Tal oli süles... suur... apteegipudel... Nisugune... mitme-setme... pangene... Ja... sealt... ta valas teistele... ja sealt ta... rüüpas... ka ise... Ja see... see... oli nagu... taevalik... õnnistus. Ja igauks, kes temalt... seda... taevalikku... õnnistust... sai... muutus... kohe... valgeks inglisk. Ja peale selle... viibisid... ta pahemal ja paremal käel... minu... pojad... Aleksander, Evald, Ferdinand... ja Karl... Kõik... nad... olid... nii toredad, et... Ja...

kõik nad... rääkisid omavahel... sulaselget vene keelt... Mina... ma vana... rumal... inimene... keda teie kõik olete sallinud... eneste keskel... ainult... armu... poolest... sest ma pole ju väärt teietaoliste... kõrgete sakste... kingapaelagi... lahti tegema mina muidugi... ei... õsanud... sellest... mis mu armsad pojad kõnelesid... mitte... ainustki... sõna Noh, eks ma katsunud siis... läbi... saada... nii... nagu ma... mõistsin. Eks ma... purssinud... neid siis... seda halba saksa keelt... millega... kõik mu armsad... tuttavad... on siiani leppinud... ja ma... keeltki... Nemad... muidugi... raputasid ainult... pead... ja kordasid: «Ei... mõista! Ei... mõista!» Ja võib ju... tõesti... ka olla... et nad mind... ei... mõistnud. Sest mis sa... teed... või oled... kui istu takse... kõrgetel ametikohtadel... meie suure... keisri... pealinnas. Oieti... ei kõlbagi ju... Ja... ega mina ju... ei tülitanud... neid... enam... liiga! Ainult... nõnda palju küll... et... Jah... vaadake... kallid sõbrad... kui nad mind... tähele... ei pannud... hiilisin ma neile... lähemale... ikka... lähemale... põlvenukkidel ja kätel... roomates... Ja kui nad... seal... niiviisi teiste endataoliste suurte härradega... sulaselges... vene keeles... valjul häälel juttu ajasid... sain ma... suudelda... nende... kuuepalis... tusi... Oi, kuidas... nende saavad... küll... hiilgasid...! Ja peale... seda... tulin ma kohe... taevast... alla. Kui... mu pojad... mind... jälle kord... vaatama... tulevad... oma vana isa... keda nad... nõnda kangesti... austavad ja armastavad... teen ma niisuguse... peoõhtu... et... Kõik mu tuttavad... peavad... osa võtma minu... aupäevast. Ja siis te... näete... kuidas ma... seal... istun... nende keskel. Kaks pahemal... ja... kaks paremal. Nad... nad...

... nagu mõisnikud... Aina... hiilgavad... ja sä...
... tavad. Aga ega nad... mind... sellepärast ju... ei
... häbene... nagu te ka ise... teate!»

Valkus.

Rudolf hakkas arvatavasti juba päralt jõudma.

Kõik Kubelikud mõtlesid Antonile, kelle otsimist oleks...
... jätkata ja kelle pärast nende südamed praegu nii
... tugevasti valutavad.

Ja rätsepmeister Schmiedehelm kummardus korraga...
... kõrval istuva kaubahärra Justuse poole, katsus
... talle naerda ja küsis ärevalt:

«Jah, sina... vana... sõber... mis sa... arvad...
... nad mind sellepärast ometi ei häbene... minu kallid
... pojad... et ma... nii väike inimene... olen...? Ega
... häbene... mis sa arvad?»

«Muidugi ei häbene!» hüüdis isand Justus.

«Eks... ole? Mina... ise... kah... mõtlen, et...
... see... see... on ainult tagedate... inimeste... kade-
... dus... kui... nii räägitakse ja... kinnitatakse?» päris
... rätsepmeister Schmiedehelm tasakesi luksudes.

«Selge, selge, et ainult tagedate inimeste kadedus!»
... noogutas isand Justus.

Ja äkki, ütles vana rätsepmeister kuidagi neelatades-
... kugistades, nagu katsuks ta midagi meeleheitlikult endas
... kinni hoida... midagi, mis kipub temast lahkuma:

«Jah... aga näe... nüüd mul ei ole enam aega...
... Mitte üht... minutitki. Ma... pean... minema... hak-
... kama... Nõõbid jäid... ette õmblemata... Aga vest...
... peab... valmis olema... õigeks... ajaks... Ja...
... ja... kas te ka... teate... kellele ma selle... vesti...
... pidin tegema?»

«Ei tea. Kellele siis?» küsis isand Justus ja vahtis üle
... öla aia poole, kus ta tahtis oma poolelijäänud otsimist
... esimesel võimalusel jätkata.

Ning rätsepmeister Schmiedehelm, kes polnud veel kunagi kogu elu jooksul halba nalja heitnud, sosistas äkki itsitades, kondine sõrm nagu manitsedes kõrgele tõstetud:

«Sinule... sinu-le... vana paksmagu... hahahaha! Sinule... jah... sünnipäevaks... h-hahahaha!»

Ta naeris pikalt, heledalt, tõmbas hinge kõöksatust haaval tagasi, ja see pikk ja hele naer oleks nagu ta järsku midagi katki käristanud. Ta silmad tõusid pungi olid täis paanilist hirmu, vahtisid paluvalt-manguvalt ühelt teisele. Siis korraga kukkus ta otseti, libises pingikeselt maha ja jäi liikumatuna lamama, kõveras oma polvede kohal nagu see, kes on süvenenud hardasse, kõike muud unustama sundivasse palvesse.

Kohe tekkis hirmus segadus. Erika hakkas suure häälega nutma; Klaara trügis ettepoole ja surus rusika jälle kramplikult suule; onu Henrik nõksatas mitu korda järele mõõda, nagu veel midagi oodates; emand Emilie ütles kiiresti ja väga kõrge häälega: «Oh jumal, oh jumal, oh jumal!» ja vajus kaubahärra Justuse najale, kes oli aga ise üsna minestuse lävel. Ja sel korral ei kaotanud enese valitsust ainult noorhärja Paul, see tänase õhtupooliku üks kärnasemaid patuolnaid — ta hüppas kahe suure sammuga vana rätsepmeistri juurde, surus oma pikad käed selle kaenalde alla ja hüüdis lausa linnavahi kombel käsutades:

«Noh... aidake mind ometi... kas te siis ei näe, et... Aidake... noh!»

See asjalik korraldus seadis olukorra jälle kindlaks ning kõvale alusele. Korraga said kõik liikumisvõime tagasi ja muutusid väga teguvõimsaks ning julgeks. Joosti rüsinat teadvuse kaotanud haige ümber kokku, tõugati üksteist, pomiseti juhuslikke sõnu, mis passisid harva oma kohale; rebiti teeraja-tolmus lamavat rätsep

meest kord siia, kord sinna, tõmmati teda kätest, keegi tõmbas teda isegi jalgadest. Kuid see hull tegutsemis-
hoog rauges jälle kohe ja kõik kivistusid uuesti liikumatuks kohale. Sest keegi ütles äkki tasakesi:

«O!... veri...! Vaadake — veril!»

«Tõetage teda... noh!» käsutas Paul äsjasest veelgi kergemalt, kuna keegi ei aidanud teda enam ja tõbist ühel üleval hoida käis tal ilmselt üle jõu.

Valkus. Keegi neelatas kuuldavalt — klonks! klonks! ta kaubahärra Henrik Kubelik ütles nüüd kuidagi väga selgesti ja asjalikult, kuigi ta pidi end selle juures pingutama, sest ta hääli kippus kähisema:

«Näete... tal jookseb suust verd. Suu-u-st, saate aru! Näid ta vist surebki...»

«Ku-ku-radi pihtal Ai-ai-aidake mind ometi!» kiunatas Paul, — teda näis haaravat järsku kange hirmuhoog, ta kogeles nüüd samuti, nagu juhtus see harilikult erutuste puhul ägeda onu Henrikuga.

Just siis, kui agar nooruk tahtis oma käsi lõdvalt rippuva vanakese ümbert lahti lasta, kostis tänavalt vankri-
ratlaste türinat. Vaadati nagu ühise kokkuleppe põhjal korraga värava poole ja hingati hoopis kergemalt: voorimehekalessist, mis oli peatunud keset tihedat tolmu-
pilve, hüppas maha onu Hans, siis Rondolf ja viimaks ka emand Schmiedehelm oma kauni tütreaga. Paul sai oma vahvuse ning julguse kohe jälle tagasi ja pingutas kõigest jõust; onu Henrik pühkis higi ja kõhatas rahul olles, kaubahärra Justus pühkis samuti higi ja kõhatas samuti rahul olles, paksud põsed pungil nagu pärast rasket tööd.

«Noh, mis sa tust enam hoiad, — tänada ei saa ta sind selle üleliigse hoole eest... enam kunagi. See mees on oma arvelehele joone alla tõmmanud,» ütles doktor Kubelik.

«Jah, ma arvasin kohe, et ta on surnud,» pomises Paul tähtsalt, kuid tundis ise äkki kanget vajadust kõverak tõmbuda ja oksendada. Ja kui ta teiste üksmeelse abiga oma õudsest koormast ometi viimaks vabaks sai, lisas ta väga pikkamisi ja väga väarikalt: «Õieti... ma ju ei hoidnudki teda, ma tahtsin teda lihtsalt pingile tõsta. Pole ju ilus, kui... surnukeha lastakse... paljal maal vedelda...»

«See on õige, mu noor sõber, nõnda ei ole tõesti ilus,» noogutas onu Hans.

Kui isand Schmiedehelmi maised jäänused naise ja tütre vahel minema sõitsid, seisis kohalejäänud Kubelikud veel vähe aega väga vaikselt paigal. Kõik nad näisid midagi teraselt kuulavat, pead viltu. Vankri kummirehvidega rataste tasane tümin kustus kuhugi paremale. Meri kohises, harvad tuulehood jooksid ük puude latvade, üks hiline lind hakkas kuskil aiasügavuses vidistama. Erika virises ikka ühetasast, kuidagi magus-iharalt mõjuvat nuttu, Rondolf lõõtsutas nii vägevalt, et ta väike punane pea lausa tudises otsas. Paul öökis ikka veel jasmiinide taga. Äkki oli nagu midagi juhtunud, midagi, mis näis neile veidrat, ihukarvu püsti ajavat külmust hõõguvat. Ja kaubahärra Justus ütles viimaks väga vaikselt, äiates käega üle lauba, mis sillerdas suurtest tihedatest higipisaratest:

«Jah... nõnda see inimese elu läheb... Nõnda — ta — läheb. Tema hingekeene on nüüd siis issanda süles...»

«Loril Niisuguse kiirusega see juba ei lenda!» pomises doktor Kubelik pahuralt ja väga ebasüüdsalt.

Kõigil oli nende sõnade pärast pisut piinlik.

Ja alles tükikese aja pärast leidis emand Emilie jõudu pomiseda, — ainult vaid selleks, et halvast kohast hästi kiiresti üle saada:

«Jumal küll... seda Antonit kahl Niisugune lugu, aga

meie... peame teda jälle otsima hakkama. Issand, emand mina ja hoia, et... temagagi mitte... päris halvasti pole!»

«Ih, em, ole päris rahulik, ma ei usu seda!» ütles kaubahärra Justus Kubelik ootamatu kindlusega, mis noorusjõuduandvalt kohe ka kõigisse teistesse.

Äel korral suunduti otse aeda. Kaubahärra Justus Kubelik jutustas vaikselt häälel enda kõrval kõndivale nooremale vennale Antoni kadumise lugu; küüniline arst suhtus kõigisse liiga kaugeleminevaise oletustesse julmalt skeptisega; lapsed tormasid käratsedes põõsaste vahetele, hüüdes ikka vända nimepidi. Ent nad ei julgenud minna kuigi kaugemale, sest rasked mustad varjud, mida vanad puud endast nüüd heitsid, äratasid neis ellu mingi mõistilise hirmutunde, — küllap seegi oli siit lähedalt mõnda astunud surma külma hingus, mis lehvis neile vastu kõikjalt jämedate tüvede vahelt, tihedate puhmaste tagant, hämaraist nurgakestest, kus näis keegi vaikselt latuvat ja iga nende liigutust silmas pidavat.

Emand Emilie vajus viimaks jõuetult kükakile murule ja ütles, et ta ei jõua enam, jah, ta on väsinud nagu... ta tahtis vana harjumuse tõttu ütelda: nagu surnu! kuid ka tema ei julgenud seda sõna enam suhu võtta. Ja kui teised pikkamisi ning hoolikalt otsides üha kaugemale suure aia sügavusse suundusid, jäi ta vaiksena oma kohale norutama, tõstis viimaks käe silmade ette ja nuttis kaua ning abitult, ehkki doktorist küdi pilkav suhtumine sellesse loosse oli teda suuresti trööstinud.

Kuid ka aias polnud Antonist jälgegi. Rondolf ja Paul, pilüdes teineteist julgusega üle trumbata, ronisid isegi puude otsa, et pilku heita ka nende tihedasse lehestikku. Ja varsti pidid nad lõpetama, kuna nad ei teadnud enam niuustki kohta-kohakest, kus nad polnud veel ringi tuhinud.

«Ometi... o-ome-ti... on ta linnariided... viimseid kodus!» pomises kaubahärra Justus Kubelik väriseva häälega ja oli samuti iga hetk nutma puhkemas.

«Vigurdab!» ütles vend Hans äsjase hoolimatusega.

Paul, edev oma hiljutise agaruse üle laiba süleshoidmisel, kinnitas jälle murdmatu veendumusega:

«Siin... pole enam mõtet! Ta on kas jões või meres. Jah, jah, ainus asi oleks veel... nagu ma olen ütelnud... politseile teatada ja traalima hakata.»

«Loril!» ütles doktor Kubelik. «Poiss vigurdab.»

Ja nad kõndisid pikas hanereas väga vaikselt tagasi hoovi poole, pilgud mõtlikud, hirm südames.

Järsku tuli Erikale midagi meelde. Ta peaaegu kilka rõõmu pärast, ajades silmad nii pärani, et neisse pisarad ilmusid:

«Ai-i, sa taevas! Aga toldusahver ja ... teenijate-tuba!»

«Hmh-h, toldusahver! Ja tee-ni-ja-te-tuba! Tolvan!» pomises isa halvustavalt, kuid hakkas siiski hoopis kiiremini astuma.

Et murul lösutavale emalegi pisut lootust anda, ütlesid nad talle, et nüüd siis on see võrukael viimaks ometi kätte leitud, jah, nüüd ta enam kaua seda mängu ei mängil. Ka kaubahärra Justus ise, olgu küll, et ta alles hetk tagasi tütre arvamisest väga üleolevalt suhtus, võttis selle mõtte juba omaks ja seletas arstist vennale, et küllap see tõesti just nõnda on: poiss on saanud peapesu pärast kindlasti väga haavunud ja kuulab praegu parastava irvitusega kogu seda suurt segadust pealt, mis tal õnnestus tekitada. Ja miks just teenijate-toas? Aga loomulikult sellepärast, et sealt teab vaevalt keegi teda otsima hakata! Rondolf ja Paul kihutasid kõige ees, Erika käis oma tähtsust tundes kikivarbail, Klaara naeris äkki kõlavalt, emand Emilie, ristluud väsitavast jooksmisest kanged, lonkas kõige viimasena. Kui nad maja

poljapoolse tiiva kaugeimas servas asetseva akna juurde jõudsid, ronisid Paul ja Rondolf peaaegu ühesuguse valadusega mööda seinasimssi üles, surusid ninad vastu rindu ja — hüppasid tagasi säärase kärmusega, et all ootajall jätkus vaevalt aega endi päästmiseks. Kaubahärra Justus küsis, surmani kohkunud poiste nägude segasest ilbest:

«Noh, noh...? Kas te... nägite teda...?»

Vaikus.

Ja Paul suutis vaid suure tegemisega vastata, neelates kuidagi abitult, nagu midagi nurgelist alla kugistades:

«Jah... ta on sees...»

Nüüd kaotas tasakaalu isegi doktor Kubelik, kellel oli aja korda läinud venda oma tehtud üleolekuga vaigistada. Ta elukutse pani ta kujutlusvõime tööle, — ta jooksis tagatrepist üles esimesena, komistas tühjas köögis üle põrandale langenud harjavarre, lõi puusa valusasti vastu pliidiserva. Kõik teised tormasid talle rüsinall järelle, kõik peale Pauli ja Rondolfi, kes olid veel väga segased ja käisid seetõttu imelikult pikkamisi.

Doktor Kubelik lükkas ukse suure hooga lahti, tekitades ummistuse, kuna ta jäi äkki lävel seisma. Ja isa ütles samas nagu määratu suurest tõrrest vastu kõmiseva häälega, pöördudes samal ajal pikkamisi ning auväärsest, et varjata oma tüseda kehaga kogu kitsast läbipääsu:

«Erika... ja teised lapsed... te minge ilusasti aeda ja... mängige oma mängukesti... Sina kah, Paul... ahah. Pauli ei olegi siin!... noh, ma tahtsin ütelda, et sina kah, Klaara... hm-hm-m...»

«Aih... taevas!» hädaldas ema samal silmapilgul, — ka tema ulatus ometi viimaks mehe kõhu varjust tuppa vaatama.

«A-hah...! O-hoh... hm-m!» laskis vend Henrik kuuldavale terve rea ebamääraseid häämitsusi.

Ja kõigest muust kostis kohe üle doktor Kubeliku hää, mis naeris lõbusalt ja ütles siis oma tavalise küünilise sega:

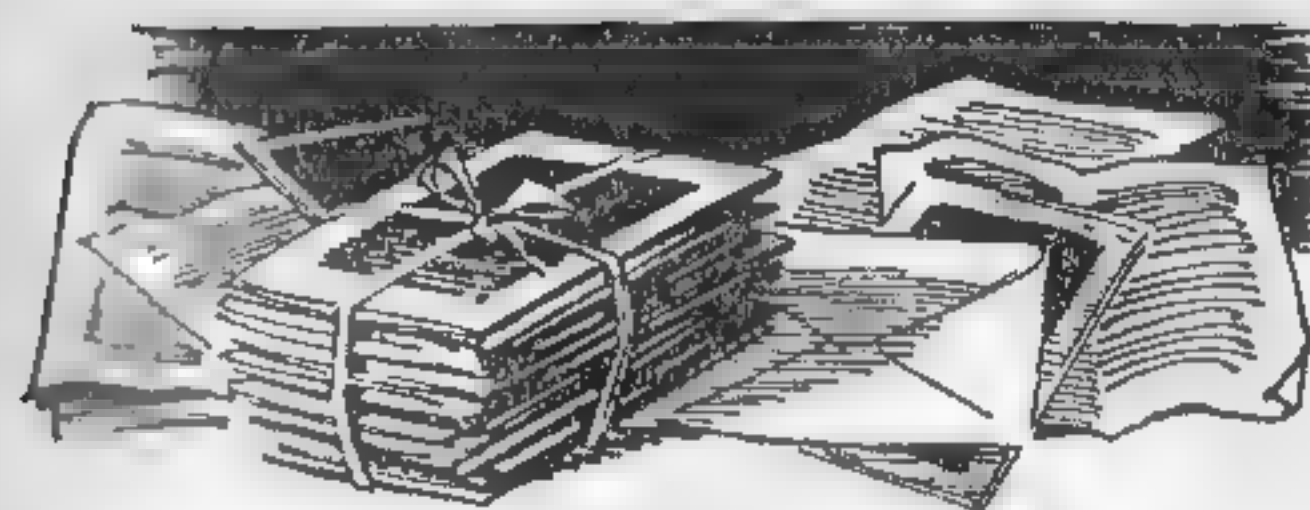
«Vaata ikka poisinaasklit... h-hahahaha! Eile juhtus minna nägema, kui ta piilus üht samasugust dekamerooni likku seiklust läbi pöösaste ja... nuttis ise kibedasti. Täna aga on ta enda vist nii kangesti ära väsitanud, et kogu see otsimisemürgelgi ei suutnud teda äratada, h-hahahaha!»

Ta astus oma lõbusat irvitamist aina jätkates tagasi läbi köögi, läks aeda ja süütas sigari.

Kaubahärra Justus jooksis aga juba pöösaste vahel edasi-tagasi ja otsis viha pärast vandudes sobivat vaimu, et kaht magavat patustajat väärikalt karistada.

I I J A S J A G U

KAPTEN KUBELIK TEGELEB MINEVIKUGA

Kapten Kubelik läks läbi pargi ja suundus muulide poole. Oli hommik. Üle kitsa rannariba kohises lugev, kuiv ning kuum maatuul. Puud pargis kohisesid — suuremad ja vägevamad neist ainult värisesid, nooremad ja peenemate tüvedega viskusid rahutult edasi-tagasi ja näisid ahastades kinni hoidvat liivasest maapinnast, et mitte ümber paiskuda, edasi oma kohale jääda. Kõnniteedelt tõusis tihedaid tolmupilvi, mis rutatasid tiirutades üle muru, madalad ja hallid nagu kuhugi ruttavad varjud. Teravate selgadega murdlained, mis jooksid heledale liivakaldale, paistsid eemalt vaadates tumerohelised. Ometi polnud kõrgel taevakumerusel jändiselt näha ühtki pilvekest; ja vaatamata üha paisuvale tormile lendas ka praegu rohkesti siniseid vesikiile põhjast lõunasse, aina põhjast lõunasse... ilusaid, habraste tiibadega vesikiile, keda tuul kippus õigelt teelt kõrvale suruma, rahutu mere poole, kus nad pidid paratamatult lainetesse kukkuma ja otsa leidma.

Kapten Kubelik, äkilistelt tormihoogudelt tõukeid saades, ruttas kärmesti mööda märga rannariba edasi, ümises laulda ja vahtis üha vahusemaks muutuvale lahele. Kell oli alles mõni minut tagasi üheksa lõõnud, siin-seal põõsaste vahel vilkus vaikivaid jalutajaid — uniste nägudega priskeid naisi ja tusaseid pakse melu, kelle kogu vestlus piirdus vaid üksikute kirikukantslitest ja ajaleheveergudelt meelde jäänud tõdedega — vaikselt perekonraidüllil elavad kehastused, ammugi üksteisest tüdinenud, suutelised vaid vastastikku igavust tundma... Üks koer lonkis mööda ristlevaid teid edasi-tagasi, kõrvaldus, saba vastu jalgu; teravate tiibadega kajakad, aimates häda lähenemist, ruttasid maa poole. Ja ikka oleks nagu kustki luitunud laotuse põhjatusest midagi alla sadanud, lakkamatult, vaeva valmistava monotoonsusega, midagi nähtamatu tuha või tahma taolist, mis sõi hinge nagu rooste rauda.

See veider, tummalt paisuv nukrus, mis täitis täna ta hinge, jälgis kapten Kubelikku juba mitmendat päeva. Ta meenutas pahuralt, aeg-ajalt kibestunult naeratades, kuidas kogu eelmine nädal oli möödunud nagu ilusa unenäos; kuidas see unenägu oli jälle katkenud; kuidas põselihastesse oli tekkinud jälle lakkamatu tahtmine haigutada, haigutada, haigutada, haigutada. Issand jumal — kas see erutav pinevus lõpeb siis tõesti ei-millegagi? küsis ta endalt aina uuesti ning uuesti ja pidi tahtmata kujutlema, nagu tehtaks talle praegu verist ülekohut. Sest ta teadis, et vaid erakorralised sündmused oleksid suutelised päästma teda sellest seisva vee vastikust hallituselõhnast; sellelt surnud ning tühjalt raba-lagendikukeselt, kuhu viirastub tõeline elu vaid tibatillukeste tükikeste haaval. «Sõda, sõda!» mõtles ta närviliselt. Ja peatudes viimaks üsna kihiseva ning kahiseva veevälja piiril, nagu tuulise avaruse poole, vahtis ta kaun

ja pinevalt hämusesse kaugusse, kus tühi taevas ja katlam podisev meri ühte sulasid ja kust võis siia kaldale näha vaid veerevate laineharjade valgeid sakikesi.

Kapten Kubelik seisis, seisis, hingas laialiaetud sõormelega jahedat tormise ilma vesikaaretuult, heitis siis pahuralt käega ja hakkas jälle edasi sammuma. Korraga hakkas ta unistama. Ta igatses tegusid, tegusid, tegusid... ja veel kord tegusid! Kuradi pärast, kas ta on siis maailma sündinud vaid selleks, et kuulata siin neetud pesakeses surmani roidunud provintsi mõttetarkade edvistamisi, panetunud kodanlaste arutelusid viisakaist kombeist ja primaarsest sündsusetundest! küsis ta endalt mõttes. Iga kutseline soldat, — olgu see siis noor leitnant või halli peaga polkovnik — kes ei pea oma ametit ainuüksi palgapäevade pärast, tahaks kas või kordki elus osa võtta tõelisest sõjast, et proovida oma oskust — ergo, seda tahaks ka tema! sest üks ole säärane kutseline soldat, kes ei pea oma ametit ainuüksi palgapäevade pärast, ka tema, kapten Kubelik, olgu küll, et ta pidi olude sunnil tagasi tõmbuma alatu tsivilisti madalale tasemele! arutas ta mõttes. Ja kuna ta oli alles kolmekümne kolme aastane, hakkas ta nüüd kujutlema sedagi, kuidas ta tormaks oma väeosaga rünnakuisse; kuidas ta suruks vaenlasele peale nagu raske rusikaga; kuidas ta muutuks lühikeste nädalate jooksul rahuaegsest ohvitserist halastamatuks sangariks, keda kõik imetlevad ja keda kõik... austavadki...!

Kuid ta rebis enda juba varsti kangelastegudest kubi-sevatest kõrgustest tagasi vastumeelsesesse tõelisesse, — oh, pagan seda võtaks, kogu seda jama, ta pole ju enam roheline poisike, kes saab vajalikku rahuldust sellistest fantaasiapiltidest! Ta hakkas jälle edasi minema, pea kuklas, käed sügaval taskus. Liiv jalgade all oli röske, kingad vajusid sellesse nagu püdelasse savisse. Üks vä-

sinud vesikiil, kes ei suutnud tugevate tuulepuhangutega enam võidelda, klammerdas oma kõverad koivad ta kuuekäise külge. Ja ilma et ta ise oleks midagi mõelnud, lömastas ta väikese muinasjutuliselt kauni olendikese pea pöidla ja esisõrme vahel. «Kurati!» pomises ta. «Kuradi kurati!» Ohku tõusvad tihedad pritsmed, mida meri endast heitis, muutsid ta heledad püksisääred üleni tähnaliseks, ja iga kord, kui vesi läbi soki tungides paljast ihu puudutas, pidi ta tahtmata hingama hästi sügavate sõõmudega: see nagu kinnitas pisut, see oleks nagu veidi kergendust toonud.

Varsti jõudis kapten Kubelik muulide alguseni, käändus pahemale ja hakkas mööda kitsast graniidiseljandikku edasi minema. Mõlemal pool temast loksus nüüd kuidagi raskena nälv, peaaegu must vesi, murdudes vastu kivilahmakaid, millede vahel kasvas jõuetult siiasinna viskuvaid vetikaid.

Ta läks kuni esimese tuleboini, peatus, vaatas selle kärmet üles-alla tantsimist, kissitas järskude iilingute pärast silmi. Laine käis siin kõrgelt — mõni neist ajas enda kaugele üle muulikivide ja pudenes kitsasteks niredeks ning vahutordikesteks alles ta jalge all. Sihvakas ning ilus purjelaev, millest ta oli näinud veidi aega tagasi vaid mastitippe, tõusis nüüd silmapiirile ja hakkas kiiresti lähenema.

Kapten Kubelik seisis veel veidi aega, pöördus viimaks järsult, hakkas tagasi kalda poole sammuma. Ometi teadis ta samal ajal, et tal pole minna kuhugi mujalegi, — jah, see igavus, mis teda vaevas, oli nagu lahutamatu osa kõigest sellest, milleni ta praegu ulatus, kõigest sellest, mida ta oma läheduses puudutas, kõigest sellest, millega tal tuli nii või teisiti tegelda. Hooletult kivilt kivile hüpates kujutles ta pildikeste-haaval: ülespuhutud perekondlikud koosviibimised; kohviõhtud mit-

me auguste mängudega, tingimata lotoga; klubides veedetud tunnid ühes kakaduudega, kellest igaüks tahab helgest hingest oma naabrist targem ning vaimukam olla. Ja väljasõidud rohelisse (nagu too hiljutine tuletoojate omal), kus näidatakse oma peent joont määratule ollehulkade hävitamisega! Ja auväärsete kodanikkude matusefalistused, mis näivad samuti kuuluvat mõistlikkude meelelahutuste pikka nimekirja! Ning mida enam ta kõike sellist meelde tuletas ja kujutles, seda mornimaks ta meeleolu jälle muutus, kuni ta otsustas «lõuneläiega, et läheb tagasi koju ja... heidab kohe magama...!»

Nõnda järjest pikemaks muutuvaid samme võttes jõudis kapten Kubelik varsti tagasi kaldale. Ta käis kiiresti, vihaseks, ta suundus mööda tuuliseid kõnniteid üles, mööda rannakõrtsist ja läks veelgi edasi. Kaks ajalehepoissi jooksis põiki üle muru: «Postimees», «Tallinna Teataja», «Aeg», «Päevaleht»! Ta viipas käega, otsis mööda taskuld raha, ulatas agarale mehikesele peotäie vaskkopi-kaid, vaatas ringi pingi järele, kuhu oleks võimalik istuda. Ta hakkas kohe lugema, väriseva südamega, ootuseärevusest higistades. Austerlased pommitasid Belgradi; Prantsuse suursaadik Peterburis ütles ajakirjanikele nii ja naa; Inglise tooniandvad ringid lubavad Venemaale vajaduse korral abi; kõik lootused rahu alalhoidmiseks maailmas pole siiski veel kadunud. «Kurati!» ütles kapten Kubelik kuuldavalt. «Kuradi kurati!» ütles ta. Ja ta võrdles Euroopa suurriike tigidalt irvitades nende kiitlikkude plislinna-härradega, kes kardavad kangesti avalikku tülitsemist, kes aga ei lakka siiski hooplemast: «Noh, ma näitan talle veel; küllap ma teda õpetan; oodaku, ta peab mind veel tunda saama!»

Kui ta oli ka uuemate telegrammide rubriigi rida-realt läbi lugenud, mätserdas ta kõik põlvedel lebavad neli

ajalehte paberikamakaks kokku, virutas sellele tugeva jalahoobi ja tõusis ohates. Samal hetkel jäi ta tetselt pingutades läbi pargiharviku üles tänava poole vahtima, — ta nägi noort peene pihaga tüdrukut kahe vana lihava naise saatel tormiga võideldes edasi minevat, esmalt vastu merd ja siis piki rannaveert paremale preili Brock oma emaga ja selle vana seltsidaamiga! Ja ta ajas enda järsku püsti, süütas paberossi ning hakkas neile kolmele pikkamisi järele sammuma, õlgkaabu ninale, et jääda tundmatuks.

Võimalik, et ka see magus uimahoog, mis oli teda nüüd vallutanud, oli vaid igavusest, — jah, mis seal ikka, siin ses kümme korda neetud urus suudaks ehk ajutist rahuldust pakkuda kas või tühine armuasjade ajamine, millest ta polnud küll kunagi seni erilist lugu pidanud! Ta naeris halvustavalt, muutus ärevaks, katsus leiutada mõnd võimalust, et pääseda veel kord luulelise saksa Gretcheni lähedusse. Äkki tundus talle, nagu oleks ta mõtelnud sellest punajuukselisest tüdrukust viimaste päevade jooksul pidevalt — niisama pidevalt, nagu ta mõtles sõjast ja selle peatsest loodetavast puhkemisest; ja nagu oleks ta leidnud selle kõige kaudu jälle elamiseks vajaliku mõtte, pidepunkti, mille najal end püsti hoida. «Pidepunkti — milles?» küsis ta endalt samas irvitades ja vastas jõhkrusega, mille ta oli omandanud ajapikku onu Hansult: «Tedretähnlike naise põlvedes, hahaha!» Ning ikka omaette vilistades järgnes ta tasakesi kõndivatele daamidele kuni Supeltäna nurgani, et käänduda siis tagasi pargi poole, mis nüüd lausa oigas järjest paisuvate tormihoogude käes.

Kohe selle järel läks ta koju. Ta läbis koirohust lühikese nava eeskoja, vahetas paar sõna saalis aega surnukööva isaga, laskis ristil rippuvat Kristust kujutava õli maalingu poole sõrmega nipsu, astus umbsesse tuppa,

mis oli talle kasutada antud. Hetk aega lävel seistes silmitses ta uhket rüütli, kelle lõua ta oli paar päeva tagasi habemeajamise puhul sisse vahutanud, ja pahvatas kortaga ilma ühegi põhjuseta naerma... närviliselt, nagu mingi sisemise pigistuse sunnil.

Olles veidi aega tegevusetult läbi akna aeda vahtinud, astus kapten Kubelik laua juurde, võttis sahtlist rihmadega kinniseotud nahkmapi, avas selle ja sukeldus kergemeelseid viisikesi ümisedes sügavale möödunud aastate vaikusse. Ja need möödunud aastad viskusid temast kohe üle nagu monotoonset kohisevate tuulehoogude pikk rida, mis ümbritsesid praegu maja — tõukasid selle seinu, trampisid ta kivikatusel.

Siin oli pakike päevapilte, kokku köidetud kitsa siidilindikesega: nõnda oskavad korraldada oma esimese nooruse esimesi reliikviaid vaid noorukesed gümnasistid ja nana haljad ohvitserid, kes mõtlevad, et junkruea tagasihoidlikkude kergemeelsuste asitõendid peavad tingimata säilima kuni kindralipaguniteni. Ta rebis lindi kärsitu liigutusega katki, heitis põrandale ja lükkas kingad nuga laua alla. Ta silmitses kaua ning üksisilmi rohelist junkrukest, kes nõjatus küünarnukiga vastu labast postamenti, kindad käes ja vöö vööl: tikksirge poiss, vurrutukesed nina all.

Järgmine foto kujutas sama noorukit oma sõprade keskel, igal nina ees kõrge jalaga šampanjaklaas. Ja siis tuli jälle sama nooruk samade sõprade keskel, asetus vaid erinev ja kehagi nagu tüsedam. Ning alles neljandana, häbelikult teiste piltide vahele pugenud, libises ta ette too, kes oli selle pakikese kinni sidunud äsja põrandale visatud siidiribakesega: ümmarguste punnpõskedega nösuninaline kapteninaine, juuksed loendamatute nöölakestega üles kinnitatud, piht peenike nagu mesi-

lasel, puusad seda laiemad, valge pitskrae kuni tillukese lõuani hoolikalt kinni nõõbitud...

«Ahaa, voilá — igaveseks mälestuseks!» ütles kapten Kubelik, otsis välja veel teisedki seda patust ja prisket daami kujutavad pildid ning virutas need samuti laua alla, poisikeselikult vihasfades, nagu häbenedes oma noorusenarrusi.

Siis istus kapten Kubelik nõnda tükike aega käsi põsakil, kinganinad vastu põrandat surutud, silmad kinni. «Sõda...» mõtles ta jälle. «Jah, kui see juba kord puhkeks... nagu kord ja kohus!» mõtles ta. Kui keegi ukse taha tuli ja lühidalt, kuid energiliselt koputas, lükkas ta jalad suure mürinaga toolipulgalt maha ja asetask need laua alla, ei mõtelnudki aga tõusta ja hüüdis üle õla:

«Jah, sisse.»

See oli kaubahärra Henrik Kubeliku ise. Nähtavasti oli tal jälle tarvis mõningaid epistleid lugeda, sest ta vana nägu oli tänagi väga tõsine ja täis tihedaid kibedusevolte. Ta ütles, istudes laua otsa juures seisvale toolile, kuigi poeg polnud talle seda pakkunud:

«Jah, täna on hirmus ilm. Mind teeb niisugune at-atmo-sfääriline olukord alati haiglaseks. Ei tea, kas kõik astmatõbised tormi ajal... enne äikest... õhupuudust kannatavad?»

«Ei tea. Tuleb oletada, et... küllap ehk kannatavad,» vastas poeg. Ja kuna ta tahtis jälle üksi jääda, küsis ta kohe jõhkra otsekoheusega: «Mis asjas sa siis täna mulle jutlust kavatsed pidada?»

Isa muutus kohe pahuraks. Kuid ta oli alles möödunud öhtul otsustanud, et ta ei kaota kunagi maailmas tasa kaalu, ja ta sõnas väliselt koguni rahuliku häälega:

«Nojah, seal on sul küll päris õigus, et ma peaksin sulle väikese jutluse pidama. Ma ei või ju ometi leppida

meie veidrate tempudega, mis sa ühtelugu teed. Üldse — ma ei saa sinust aru. Sul oli sõjaväes hoopis rohkem õnne kui Martini poegadel, ühel heal päeval aga tegid sa seal mitugi poisikese-lolluse ja tulid koju. Te hakkasite teenima peaaegu ühel ajal ja nad pole sinust põrmugi ette jõudnud. Heakene küll, olgu sellega kuidas tahes, seal ei ole midagi parata ei ole... Aga see sinu praegunegi koht — kuidas siis selles osas nüüd on? Praegu peaks sul olema öönädal, eile ei läinud sa aga ülepeagi välja... Miks sa selle siis valisid, kui sa seal töötada ei taha — oma aukraadiga oleksid sa leidnud tõesti ka hoopis parema teenistuse.»

See pikk jutt pani kaubahärra Henrik Kubeliku lõõtsutama, ja vastust oodates hakkas ta endale taskurätiga tuult lehvitama.

Kapten Kubelik kissitas pilkavalt teist silma, tundis äkki vajadust solvata, teravusi lausuda.

«Miks, miks, miks ja miks! Kas sulle ei paista, et sa ütled ühekorraga liiga palju küsimusi? Noh... missugune neist paljudest «miksdest» sind kõige enam huvitaks?» küsis ta pikkamisi, iga sõna nagu meelega rõhutades. Kuid juba järgmisel hetkel häbenes ta isegi säärast larbetut ning mõttetut jõhkrust selle vaese hallipäise äti vastu, kes soovis talle oma manitsustega kindlasti vaid head. Ja ta lisas kohe hoopis uue tooniga, — ootamatu sõbralikkusega, mis näis isale sügavale südamesse minevat: «Vaata, taat, igast asjast pole ju alati kuigi sünnis rääkida. Ma mõtlen seda sõjaväest erru tulemise põhjust, mis näib teid kõiki huvitavat... Ma ütleksin ainult niipalju, et äpardus, mis mulle seal juhtus, pole säärane, mille eest oleks mind karistatud... ka eraelus. Nii... Nõnda! Ja nüüd ka see, miks ma oma praeguse koha käest andsin... Loomulikult tegin ma seda sellepärast, et varsti peaks ju... sõda algama. Siis aga tõmban ma

mundri jälle selga ja jätkan sealt, kus ma kaks aastat tagasi lõpetasin...»

Isa võttis sigari suust ja vaatas kõnelejat pingutatud ilmel, pea viltu. Ta paistis teatud ulatuses rahuldatuna — ometi viimaks vähemalt piigipalju! Kuid siiski näis veel midagi ta südant vaevavat. Ja veidi aja pärast küsis ta jälle — tagasihoidlikult ja üpris kartlikultki, kuna ka ta ise näis oma sõnade mõistlikkuses kahtlevat:

«Kas sa siis arvad, et sa... peaksid samuti liinile minema?»

Kapten Kubelik naeris veel kord, nüüd täie rinnaga, siiralt.

«Kas ma arvan, et ma peaksin samuti liinile minema?!» kordas ta. «Ma ei pea sinna minema, sinna minna on mu kohus! Sa isegi ju imestasid alles minut tagasi, et miks ma erru tulin. Noh, ma lähen sinna jälle tagasi... esimesel võimalusel, nagu näed!»

«Seda muidugi...» pomises vana. «Aga... sõja ajal...? Kas siiski maksab?»

Kapten Kubelik ei vastanud, — see loogika oli talle võõras, need sõnad lehkasid jälle liiga paksult siinse needud pisilinna-mentaliteedi järele. Tuim vaen ta hinges hakkas jälle kasvama, hoogu võtma. Kuid ta katsus seda kõigest jõust tagasi suruda, endast maksku mis maksab võitu saada. Ta vaatas enda ees laual vedelevaid päevapilte, piklikke kirjaümbrikke, sedelikesi, mida ta oleks meelsasti veel kord lugenud. Viimaks tõstis ta jälle pilgu ja ütles, püüdes näidata end ikka sõbralikuna ning lõbusana:

«Aga kuidas siis teisiti? Selleks me ju olemegi, meie, elukutselised relvakandjad, et sõjaajal oma meeste eest otsas välja astuda. Rahupäevil pole meid teatavasti üldsegi vaja, siis me oleme rohkem nagu paratamatus, puhkeb aga sõjakära, ja me oleme nii a kui o... Ja

meie pole ju enam mingit kahtlust: kui mitte täna, siis... võib olla, et ehk homme... algab kindlasti äike.»

Kaubahärra Henrik Kubelik ütles, kuna ta võttis poja viimast lauset sõna-sõnaliselt:

«Jah, seal on sul õigus... Paistab küll, et kaua enam me enamast oodata ei lase. Niisugune kange kuumus ja kova tuul nagu täna... lõpeb ikka välgu ja müristamisega. Ja eks ole kah aeg. Maa kuivab ja ootab kastmist.»

«Selge, selge, et ootab!» noogutas kapten Kubelik ja naeris jälle lõbusalt.

Kui isa viimaks oma teed läks, kummardus ta põrandale ja hakkas sealt üles korjama äsja laialipaisatud päevapilte paksupõselisest noorest naisest. Ta köitis need meesti kimpu ja sidus neile ümber kitsa roosa lindikese, mille oli tuppä puhuv tuul vahepeal laua alt jälle välja ajanud.

Kaks lahtirebenenud tammelehte paiskusid vastu akent ja kleepusid tihedasti tolmuisele ruudule.

VEEL KORD TARGUTUSI SOJA ÜLE

Kapten Kubelik istus nõnda kuni lõunani laua juures ja sirvis tähelepanelikult vanu pabereid. Kui kell söögitoas kaks lõi, tõusis ta oma kohalt, läks jälle laua saali, võttis varnast mütsi ja väljus eesukse kaudu otse uulitsale, mis oli nüüd ühtlaselt hall keerlevatest liivapilvedest.

Paistis, nagu oleks torm veelgi valjenenud. Mere lühikamatu kohin täitis kogu taeva-aluse, tõusis vägevana üle kallaste, veeres suurte lainete haaval linna poole. Pundladvad pekslesid nagu suures vaevas edasi-tagasi; tro-tuaaridel vedeles rohkesti allavarisenud oksi, ja hiigelpärn, seest tühi nagu kahuritoru, oli otse tänavale kukkunud, sulgedes oma kahara oksastikuga suurema osa sõiduteest. Aeg-ajalt pilvede vahelt piiluva päikese kirkjas helenduses oli nagu midagi üleolevalt-pilkavat,

midagi ebaloomulikku — see ei tahtnud mitte kuidagi sobida puhkenud rajuga.

Kapten Kubelik läks otsejoones Klubisse ja astus piljardituppa. Nagu alati, nõnda oli siin ka täna vaid kümnekond laiska külalist: sööjaid, joojaid, lobisejaid, elukutselisi hammastetorkijaid. Nõnda oli see olnud vist lauges-kauges minevikus, juba sel ajal, kui Noa oma neljajalgset meeskonda koostas; nõnda oli see praegu, tänapäeval; ja nõnda pidi see kõigi tundemärkidega arvestades jääma vist ka alles veel tundmatus tulevikus, mil umbes neli tuhat aastat pärast Kristuse sündimist. See oli sooritanud korraliku äritehingu ja kõneles veel ainult sellest; too oli kohut käimas ülbete üürnikkudega, tema arvates pidid kõik huvi tundma tema läheneva protsessi vastu; see oli pidanud väikesele hobusevargale vaimuka kaitsekõne ning kordas nüüd aina mainitud kaitsekõne kolge teravmeelsemaid kohti; too oli hommikust saadik ringi luusinud lihtsalt mugavas tegevusetuses ja jutustas nüüd kätega vehkides, mida kõike oli ta oma pikal teekonnal näinud-kuulnud. Rasked piljardipallid veeresid üle rohelise kalevi, nagu nad olid veerenud juba loendamatu aastate jooksul — samu löikenurki tehes, samad augustest kiidest tõugatud. Kas nad tunnevadki enam midagi, need juba kolmekümne-aastaseina raugastunud edukad seltskonnatalad, need puitunud paljaspead, need kortsunud nägudega sajandivanused elavad laibad? Ja kui doktor Kubelik ta kannul sisse astus, puhas ja hooletu, nagu ikka ning alati, puhkes kapten Kubelik akki nagu oma mõtete jätkuks valjusti naerma, viipas skeptilisele arstile tervitades käega, osutas vabale mängulauale ja ütles, kui nad seisis juba vastamisi, mõlemad usinasti ametis kilotste kriiditamisega:

«Palun, tark teadusemees — vaata korra ringi ka elava mehe silmadega. Vaata, ole hea! Ja kui sa oled

seda teinud, siis ütle mulle, mis sa siin kõigepealt maad kad.»

«Teie kõrgeausus, ma ei märka siin õieti midagi,» vastas onu. «See tähendab — kui mitte arvestada sind ennast. Sest sa oled täna tõesti vaatamisväärtus. Muu kõik on aga oma harilikus vormis.»

«Nii? Seega olen siis mina ainus, kes näeb siinse õndslikus olukorras ka asjade taha, nõnda ütelda nende varjul» naeris kapten Kubelik. «Ja mis suhtes olen ma ise sinu arvates vaatamisväärtus?»

Doktor Kubelik kehtitas õlgu.

«Õigust ütelda — ma ei oska seda päris täpselt defineerida, ja see pole ka vist tähtis,» ütles ta, mõtiskledes hetk aega ja pöördus siis jälle vennapoja poole. «Oled oma püha isiku suhtes siiski veel pagana edev. Muide kas ma võiksin esitada sulle paar küsimust?»

Kapten Kubelik avas osava löögiga mängu, jälgis silmadega kõikjale laiali kihutavaid piljardipalle, kehtitas õlgu.

«Paar küsimust? Ole hea!» ütles ta uuesti ringi pöörduhes, ja võis kohe märgata, et onu sõnadest oli kõlanud ta kõrvu toone, mis talle päriselt ei meeldinud.

Vana arst sihtis hoolikalt, pea õieli. Enne kui ta lõõgitegi, ütles ta kuidagi vaikselt ja kuidagi tõsiselt:

«Su näo järgi võiks arvata, nagu oleks terve maailm paha lehma täis ja nagu lõhnaksid ainult sina üksi hästi. Mis sul jälle puudub?»

«Mis mul... puudub?» kordas kapten Kubelik. Ja pärast hetkelist mõtisklust — samuti hoopis tõsisemalt asjalikumalt, mis andis ta sõnadele veel erilist julmalalatooni: «Jaa, vaata, sa ei mõistaks mind, kui ma ütleksingi. Mul puudub see, mille serbia ja austria ohvitserid ja soldatid siiski viimaks said. Jah, tark teadusemees: mul — puudub — ikka — veel — sõda! Sõda, jah, tark

teadusemees! Seesama sõda, mille üle meil kahel ei maksa enam vaielda — mille otstarbest ei suuda sa niikaua aru saada ja mida sa selle tõttu... eitad. Minule oleks see aga maiuspala. Ja nüüd, tark teadusemees, kus muud on selle maiuspalaga narritud juba mitu-setu päeva, et laheta seda mulle ikka veel suhu pista. Ole hea ja ütle, kas ma peaksin tegema!»

«H-haa, nii, sul puudub siis sõda!» noogutas doktor Kubelik. «Ja miks sul selle sõjavärgiga siis nii hirmus pakiline on, et isegi su tuju seda oodates niiviisi rikki läheb?»

«Noh, ka seda ei peaks sul raske mõista olema,» ütles kapten Kubelik, krimpsutas ikka nägu ja jälgis vastase lööki. «Sellepärast, et terve maailm meie ümber seisab ju ikka veel paigal ja tukub. Aga maailm — ei — lohi — ju — paigal — seista — ja — tukkuda! Sest kui sool läheb kauasest seismisest tuimaks, nagu seda konstateerib juba piibelgi. Ma olen kindel, et kui ma peaksin veel paar aastat selles või mõnes teises selletaolises urkakeses elama, lähaksin ma lihtsalt... lolliks! Ja nõnda juhtuks kindlasti inimkonna enamusega!»

«Hm-m, idioot!» ütles doktor Kubelik.

«Idioot? Eksid, vennas!» hüüdis kapten Kubelik ja ahvardas kiiga poisikeselikult üle laua. «Kas sa tead kah, vana targutaja, kuidas meie suurel isamaal oodatakse praegu pikisilmi esimesi pauke meie vene suurtükkidelt? Jah, usu, — oodatakse, oo-da-takse! Ja kas need kõik, kes nõnda meie vene suurtükkidelt esimesi pauke ootavad, on idioodid?»

«Nii? Kes ootab?»

«Kuidas — kes? Noh, mina ootan, minu endised ametivennad ootavad, üsna harilikud inimesed, kellel pole soontes jõhvikamahl, ootavad samuti. Paluvad isegi jumalat... ja ootavad! Korraldavad meeleväldusi, mõirga-

vad... määratsevad... ootu-sest! Kuradi pihta, ei anta ju ometi sellest n-näru-sest eemaltvaatamisest, mida pakuvad meie ajalehed oma magedate sõnumite kaudu Austria-Serbia frondilt. Näed sa, tark teadusemees, selle pärast ongi mul selle sõjavärgiga nii hirmus pakiline!»

Doktor Kubelik tõmbus vibuna kõveraks, lõi veel üle palli pesasse, vaatas ivakese aega selle tasast kõikumist ja ütles:

«Ühe sõnaga — kuldsel noorusel on igav? Nõnda?»

«Jah, see on paras sõna parajal kohal, — i-gav! Ainult miks sa ütled — kuldsel noorusel? Kõigil, kõi-gil on igav, saad aru!» hüüdis kapten Kubelik ja vaatles sama palli. Ja kuna onu näis temalt veel midagi ootavat, kõneles ta pikalt ja paljusõnaliselt, nagu kunagi see, kes kannab endas mingit kinnisideed: «Ma juba ütlesin, kõik, mis kaua seisab, läheb tuimaks, isegi sool! Selles peitub kogu maailma arengu ja edu mõte, seega ka sõdade mõte. Kui me mõni päev tagasi rohelisse läksime ja sama küsimuse üle vaidlesime, siis ma seda veel päris hästi ei taibanud ja tol korral ma võrdlesin sõda haigusega. Muidugi on see lollus — sõda ei ole mingi haigus, vaid üsna tavaline ainevahetus rahvaste elus. Tarvis on värskendust, mõistad, värskendust! Kui ma sulle ennist ütlesin, et vaata ringi ja kõnele, mis sa selles ruumis siin kõigepealt märkad, siis oli sul selle ütlemisega ka tagamõte. Silmitse ainult neid nägusid — missugune tuimus, mihuke seespidine ja välispidine hallitus! Ja nii on ju kohale kivinenud terve maailm — tardunud, vaikne, hingematvalt sompunud, nagu see suitsune ja põuane leitsak, mis meid praegu siin vaevab. Ja siis... siis... ta peabki tulema, päästev äikel! Ja kui ta siis juba tulnud on — nuu-su-ta, palun! Ja täpselt nõnda on ka riikide ja rahvaste ajaloos! Elu ja inimesed muutuvad

«ajandikese prahvatusel täp-selt niisama põh-ja-li-kult ja meeldivalt, nagu muutub muu maailm elektriäkese puhul. Iga normaalne naine peab sünnitama; — muidu ta degenerereerub; iga normaalne mees vajab võimalust kangelaustegude tegemiseks; — muidu ta jääb loiuks ja aharikuks nagu jahukott ja degenerereerub samuti! Miks talle, tark teadusemees, ei anta siis ometi seda võimalust?»

«Soo-soo-sool» ütles doktor Kubelik ja naeris jälle oma pilkavat ja pisut halvustavat naeru. Keegi tuli uksele ja vaatas uudishimulikult üle prillide: härra Brock, linnapea. Ta oli täna siin vaid selleks, et teha esimesi samme nende lepitamiseks, kes olid eemale jäetud hiljutiselt õhtusöögilt... väga valitud seltskonnale. Doktor Kubelik, saates paksule mehele hooletu vastukummariduse, jätkas: «Nõnda oled sa siis revideerimisele võtnud oma senise idée fixe'i, mida sa propageerid siin juba kevadest saadik, idée fixe'i, et sõda olevat vajalik abinõu ülearuse vere väljalaskmiseks, see tähendab — liiga rohkesti kuhjuva jõu vähendamiseks. Täna aga räägid sa hoopis vastupidiseid tõdesid: sõda olevat just uue ja teovõimsama jõu juurdevoolukohaks. Siis ma püüdsin sulle lihtsamaid ja mõistlikumaid abinõusid näidata, kuidas seda oletatavat liiga suurt jõudu ja ülearust veretuulka vähendada, nüüd ma püüan sulle lihtsamat ja mõistlikumat abinõu näidata ka selle uue ja teovõimsama jõu äratamiseks, millele sa täna ülemlaulu laulad. Kas poleks võimalik korraldada veidi inimlikumat määratsemist, kui on seda paraku see sinu ülistatud sõda? Mõtle järele — kas ei ole? Midagi niisugust, kus oleksid samuti kujuteldavad need nõndanimetatud kangelasteod, mida sa arvad vajavat iga normaalset meest niisama hädasti, nagu vajab sünnitusakti iga normaalne naine?»

«Ei, see ei ole võimalik!» ütles kapten Kubelik, ja oli

võimatu taibata, kas ta tõsidus on ehine või teeseldud

«Siiski, siiski!» hüüdis doktor Kubelik lootusrikkalt.

Linnapea Brock jälgis lõuga tähtsalt püsti upitades kahe vaidleva sugulase mängu. Viimaks hakkas tal igav ja ta ütles väarika ning väga mehe leebusega:

«Jah, jumal teda teab... Aga paistab küll, et me seda juba varsti näeme... seda sõda.»

Kapten Kubelik katkestas väheks ajaks mängimise (kuna ta liigselt närvilik meeolu hakkas äkki ta hinge üles kergitama põhjusetut vihahoogu) ja ütles onule, nagu meelega linnapea juuresolekut ignoreerides:

«Kääna nüüd oma lauseid nii või teisiti, tõsiasi jääb ikka tõsiasi: me vajame sõda praegu nagu leiba, nagu vett! Jah, jah, ma kordan: iga generatsioon — i-ga generatsioon — tunneb vajadust korda saata midagi suurt, midagi niisugust, mis läheb ajalukku. Ja küllap oli vist nõnda, et ka Napoleon ja Iskander Suure krae vahel tilpnes sinu mesti virisejaid, kes eitasid too kordsete ürituste sihti ning vajadust. Aga kui poleks seda kõike juhtunud, seda, mis siis juhtus, — kas me poleks midagi puudu, oo tark mufti? Muidugi, muidugi, ma tean — sa ütled jälle: raskused! Sa ütled jälle: kannatused ja viletsused! Sa ütled jälle: tuhanded ja tuhanded surmasaanud ja tuhanded ja tuhanded, kes jäävad sandiks! Ilus, ilus, kõik see on nõnda, kõik see on täiesti õige. Kus raiutakse, seal langevad ka laastud! Kui me aga aluseks võtame sada või paarsada aastat, kas me ei näe siis asju hoopis teisiti? Või — kõnelgem konkreetsemalt. Oletame, et 1812. aasta oleks möödunud täielikus vaikusel ja üksikse kaelustamisel. Õige, — langenuid oli palju; aga ometi ei elaks neist inimestest, kuigi nad polekski ehk langenud, tänapäeval mitte ainustki! Õige, — sante jäi järele samuti palju; aga kas needsamad inimesed poleks nüüd ammu juba mädanenud tervete-

õigl? Õige, — viletsust oli igal pool üle terve Euroopa apriski rohkesti; aga kas needsamad inimesed, kuigi nad polekski ehk seda viletsust kannatanud, ei oleks ammugi elavanud ka õnnelikenä? Moskva põletati maatasa? Põletati! Ja põlenud kohale sai tekkida kindlasti hoopis ilusam ja euroopalikum linn kui see oli varem. Vene naised vägistati, vene tüdrukute moraali laostati? Õige, olge, ka kõike seda juhtus! Aga kas need pole just sinu kolleegid arstid ja muud teietaolised peenmehaanikud anatoomia, füsioloogia ning tõugude arenguloo alal, kes tõendavad, et aeg-ajalt verd segades püsivad rahvad hoopis elujõulisemana, kui piinliku hoolega nende rahvaste rassipuhtust valvates? Niil! Nagu sa neist üsna puhuslikest faktidest näed, on lõppresultaat indiviidi kui ühiksuhtes samasugune kas nii või teisiti, — ta tee algab teatud kuupäeval ämmaemanda või kupumoori käte all ja lõpeb kõige enam kolmveerand sajandi pärast purjus hauakaevaja labidahoopide saatel... Ometi aga omandas maailma ajalugu nii Makedoonia Iskanderi kui Korsika Napoleoni abil väärtuslikud lisapeatükid, mida ei kustuta ükski sinutaoline põikpea oma vanamemmeliku halinaga. Või pole mul õigus, oo tark teadusemees?»

Doktor Kubelik mõtles, vingutas jälle nagu valuliselt nāgu, läks siis laua juurde, millele ta oli tellinud pudeli õlut ja tüki kanget juustu. Ta istus, sest ta vanad jalad hakkasid kauasest seismisest valutama. Ta rüüpas õlut, hammustas juustu peale, näis endamisi aru pidavat. Ja alles hulga aja pärast ütles ta pisut õpetliku tooniga:

«Kas sul pole õigus? Vaata, kõrgeausus, see oleneb sellest, missuguse nurga alt me su väiteid vaatleme ja kaalume. Iga generatsioon tunneb vajadust korda saata midagi suurt, midagi, mis läheb ajalukku? Noh, selles pole ju midagi paha, midagi hukkamõistetavat. Nüüd aga

üttele mulle, mis on sinu arvates suur ja ajalukku pääsemise vääriline? Võtame näiteks sellesama Korsika Napoleoni ajajärgu, millest sa siin praegu pajatasid... Kerkis üles kange mees, kes surus üksteise järel oma kanna alla peaaegu kõik Euroopa kuningriigid ja nende rahvad. Kas oli ehk see tõsiasi suur ja väärisk ajalukku minemist? Ta lõi maha hulga lahinguid, milles langes määratu hulk inimesi ja loomi, hävis määratu hulk varandusi. Kas oli ehk see tõsiasi suur ja ajalukku pääsemise vääriline osa ta tegevusest? Ta põletas maha linnu, ta soldatid riisusid ja röõvisid, vägistasid ja tegid määratul hulgal igasuguseid muid kõlvatusi... kuigi need tapetud, riisutud ja vägistatud oleksid ka piinamatuina ja puhastena nüüd ammu juba surnud ja mädanenud. Olid ehk need üksikasjad suured ja väärisk ajalukku pääsemist? Ma usun, et sa pole niisama loll, nagu on seda meie hea härra Kerich, kes kinnitaks mulle kindlasti, et jah-jah ja nii-nii. Ja kui sa seda ei ole, siis sa ei tule ka mulle kinnitama, et need üksikud osad kõne all olevast ajajärgust olid suured ja ajalukku minemise väärilised. Kas pole nii, teie kõrgeausus? Ometi aga sa ütled, et kokkuvõetult, tervikuna, oli see ajajärk siiski nii tähtis, et vabandatavaks muutusid kõik inimlikud kannatused kui ka inimlikud julmused, mis neil aastail aset leidsid. Milles nimelt tema objektiivne tähtsus sinu arvates siis seisab?»

«Milles? Venelaste kolossaalses jõupingutuses ja võidus,» vastas kapten Kubelik.

«Nii, nii,» ütles doktor Kubelik jälle ikka sama tooniga. «Nõnda siis venelaste kolossaalses jõupingutuses ja võidus? Muidugi — selle ees tuleb müts maha võtta, selle kolossaalse jõupingutuse ja võidu ees. Kuid kas oleks venelastel üldse olnud kellelegi vastu hakata ja kedagi võita, kui poleks olnud seda kurja juurt, kelle

legudest sa ei söanda tsaari ohvitserina ühtki osa suureks ja kangelaslikuks tunnistada — Napoleoni, seda kõigi armade kõige verejanulisemat ja auahnemat metshärga? Aga kui teda poleks olnud, ei leiduks ajaloos ka jälgegi sellest imetusväärsest epohhist, mille ainus olemasolev muudab su meelest hästilõhnavaks nii vereookeani, mis muudab niisutats, lõõmavate varanduste ning kõrbeva liha karsahaisu kui... sõtkutud ja umbrohtu mattuvad viljapolludki.»

«Tark teadusemees, sa ainult keerutad sõnadega nagu rebane oma sabaga, — see kõik, millega sa mind lüüa püüad, on vaid sofistika!» ütles kapten Kubelik ja võitles ikka pealekippuva vihahooga. «Niivõisi, säärase loogilise uperpallitamise abil, pole kuigi raske... kõigele maailmas näkku süljata!»

«Teie kõrgeausus, ma tarvitan täpselt samasugust diferentsiaalmeetodit, nagu sina ise. Ainuke vahe seisab ehk selles, et ma olen oma aastate tõttu sinust hoopis kriitilisem ja hoopis... vabanda... arukam,» ütles doktor Kubelik.

Linnapea Brock, püüdes jälle teiste jutusse segada, ütles tema ühiskondliku seisukohaga arvestades juba pisut liiga meeldida-tahtva tooniga:

«Kes seda teab... jah! Sõdasid on olnud ju alati. Alati, alati Isegi taevast, nagu räägib pühakiri, löödi lahinguid ja sõditi, sõ-di-ti!»

«Teie, austatud härra bürgermeister, ajate just samasugust rumalat loba, nagu teeb seda harilikult musicus Kerich, keda ma praegu nimetasin,» ütles doktor Kubelik hoolimatult.

«Ei, vabanda, härra Brockil on õigus!» hüüdis kapten Kubelik.

«Kas nende taevaste lahingute suhtes, hohohoo?» küsis doktor Kubelik.

Keegi pealtvaatajaist, kes oli neid — nagu ikka kuulama tulnud, ütles piljardilauale nõjatudes:

«Vaielge aga, sõbrad, vaielge. Ometi ei hooli sõda ei teist, härra doktor, ega teistki, kaptenihärra: kui ta peab kord algama, siis ta ka — algab.»

«Inimesed ilustavad minevikku,» ütles doktor Kubelik, segajale tähelepanu pööramata. «Õieti ütelda — kõige suurem häda seisab selles, et me kõik ilustame minevikku. Seitsmekümne-aastastena me ütleme: vaadake, kuidas elati siis, kui ma olin viiekümne-aastane; viiekümne-aastastena me ütlesime: vaadake, kuidas elati siis, kui ma olin neljakümne-aastane; neljakümne-aastastena me ütlesime: vaadake, kuidas elati siis, kui ma olin kolmekümne-aastane. Kolmekümne-aastastena: vaadake, kuidas elati siis, kui ma olin veel kahekümne-aastane. Ja lõpetaks — viieteistkümne-aastastena: vaadake, mihukeid mängisid mängiti siis, kui ma olin alles kümneaastane. Sest inimese ajul on omadus unustada kõike halba ja meelde pidada kõike head. Ja seda head suurendatakse veel. Ning nii juhtub, et kui me räägime rahuajal sõdadest, siis me kipume ikka kinnitama, et lahingute lõõtmine ja tõrkamine ning tapmine on õilsad kangelasteod, mis väärivad nii kaasatagemist kui vaatlemistki, kõik muu aga — vilja külvamine ja kasvatamine või hea ning ausa äri ajamine — on vaid soola tuimaks muutumine, hallituse kasvatamine ja soistumine. Ja veel midagi, teie kõrge ausus: kui nüüd sõda tõesti peaks varsti peale hakkama ja kui sina ning teised sinutaolised ruttavad üksteise võidu lipu alla, ootamata selleks käskugi, — kas te hakkate juhtima ainult siisuguseid, kes kipuvad tulle samuti. Vabatahtlikult?»

«Noh, armas onu!» ütles kapten Kubelik.

«Kõnele, kõnele, ma ootan!» hüüdis doktor Kubelik.

Linnapea Brock ütles:

«Ei, sõjaväeteenistus on sunduslik, sõtta võetakse kõik, kes on selle kohuslikud. Nii et me peame sinna minema midagi vastu rääkimata... kui meid kutsutakse!»

«Sa küsid lollusi, tark teadusemees!» ütles kapten Kubelik äkki vihastades.

Ja doktor Kubelik, lõpetanud oma õllepudeli ning kange juustu viilukese, tõusis ja sõnas pikkamisi:

«Ei, vabanda, ma ei küsi lollusi. Ma küsin asjadest ja olukordadest, mis on täiesti tõelised ja väga mõistlikud ja mis pole hoopiski nõnda, nagu neid näha tahavad romantilised tuulepead. Kangelastegude taga, mida sa väidad iga generatsiooni vajavat, seisab liiga palju nende vaeste mehikeste kannatusi, kes neid kangelastegusid tegelikult... hoopiski mitte ei vaja! Kes neist kangelastegudest põrmugi ei hooli, kes neid koguni kardavad. Et aimu saada rahva tõelisest meeleolust, võta mõtleminekult selle praegune sundus ja sa näed, kui paljusid teie trummipõrin ülepea kokku tõmbab! Niil ja nüüd — kas me hakkaksime ehk astuma, teie kõrge ausus, või otsid sa endale uut mängupartnerit? Minul ei ole kahjuks aega jätkata võitlust ei kiiga ega keelega, mind oodatakse. Ma olen ju ainult vaene vana inimene, kes on oma teadmised rakendanud valude vähendamiseks, mitte nende suurendamiseks. Servus!»

Ta pöördus ukse poole, sirge nagu alati.

Kapten Kubelik aga, läbitud äkilisest kavalast plaanist, järgnes talle ning ütles:

«Tubli, ma tulen sinuga kaasa.» Ja kui nad olid uulitsale jõudnud, käies kogu aja sõbralikult kõrvuti, lisas ta oma tavalise ülbusega: «Sellel Brockil, sellel vanal germaani tõugu eeslil, on nägus tütar, kellele ma olen juba silma visanud... Tee mulle üks tilluke heategu, tark teadusemees. Kui su ametieetika lubab, siis vii sellele auväärsele isikule, keda ma praegu nimetasin, minu

poolt... üks kirjake, — sa olevat ju selle õilsa patriitside perekonna kodune ihumeedik... Kas sa oleksid valmis mind selles osas avitama, tark teadusemees?»

Doktor Kubelik tõstis kulme, — näis, nagu ei meeldiks talle säärane kupeldaja-kohustus. Kuid ta tahtis ju olla inimene, kes ei tunnusta mingisuguseid eelarvamusi, inimene, kes hõlgab oma vabameelsusega. Ja ta ütles kohe muulates:

«Nojah, ma mõistan, sul on ju... igav. Anna siia. Ma katsun sind su Loreleiga kokku viia.»

Kapten Kubelik ostis lähemast vürtspoest üsna lihtsa ümbriku, kritseldas blokilehele hooletult paar lauset. Ja samal silmapilgul, kui onu ta kirja taskusse pistis, hakkas ta kindlaksmääratud kohtamispäeva ootama.

I M A S P E A T U K K

TEHAKSE SUURI TELLIMUSI

Umbes samal ajal, kui kapten Kubelik erutavast sõjaootamisest tasakaalutuna oma vanu pabereid soris, tombas kaubahärra Justus Kubelik kaabu vihaselt ninale ja astus läbi prantsatades sulguva eesukse tänavale. Ta hing kipitas ja pakitses ebamäärasest kättemaksuihast: jälle kord oli naine teda takistanud ta isaõiguste täitmisel, oma autoriteedi hoidmisel! Kuidas, kuidas saab sellele üleannetule ja ulakale üldse säärast tegu kinkida — põgeneda läbi teenijate-toa akna, lukustada end üles tornikambrisse, haukuda sealt peaaegu terve öö kestnud õigusemõistmise-katsetele vastu nagu jultunud tänavapoiss? Ei, ei, õelgu Emilie mida tahes, aga lukk oleks tulnud lahti murda, see mässaja oleks tulnud oma urust nattipidi välja tuua ja asjad temaga joonde seada harjavarre abil, — jah ning aamen, just nõnda, aga mitte teisiti oleks tarvis teha olnud! Aga kuidas, kuidas sai

ta täita oma pühasid kohustusi, kui ta enda kristlik abi kaasa, tema lihaste laste ema talle jälle nagu hullustuse hoogu sattudes näkku karjus: «Jäta järele, pööranoi Kiskjaloom! Mõrtsukas! Halastamatu inimene, kas sa tahad meid kõiki hauda viial» — «Nii-nii-nii, või mina siis tahan neid hauda viia, mina, kes ma...» pomises ta enda vastu magusat haledust tundes. Ja ta tegi veel kord ahastava liigutuse, nagu heidaks ta endast patriarhaalse perekonnapea kogu vastutuse... igavesest ajast igavesti: «Mis siis, ma pesen käed puhtaks ja vaatan ainult kõrvalt, kuidas te esimesest viimaseini oma hukatusele vastu lähete, sina, mu naine, peaksid üksmeeles minu kõrval kõndima!»

Vali loodetuul puhus kaubahärra Kubelikule nüüd otse vastu, ja oleks olnud tõesti üpris raske kindlaks teha, kas ta põskedele voolavad pisarad olid sellest loodetuulest või hoopis millestki muust. Ta pidi ränka vaeva nägema, et üldse kuidagiviisi edasi jõuda. Paks mägrakoer Nero sörkis talle jälle ustavalt järele ja kuuldus samuti raskelt lõõtsutavat. «Muidugi, muidugi, eks see neetud tormigi ole leidnud paraja aja mässamiseks ja märatsemiseks, nagu tunneks jumalgi taevas rõõmu mu õnnestustest ja hädadest!» mõtles kaubahärra Justus Kubelik huuli liigutades. Ning kohe edasi: «Ja kas see pole hull — kogu maailm on järsku sassi minemas: ühed sõdivad, põuad põletavad leiva põldudelt ja... habemeta nolgid, kes lõhnavad alles emarinna järele, magatavad teenijatüdrukuid!» Eh-h, pagan küll võtaks, oleks ta selle ulaka ometigi kätte saanud, et teda vana hea... hm-hmm... Breemeni kombe kohaselt veidi malgutada... kohõm, hm-hmm! Ja mis kõige hullem: et sihuke rumal segadus pidi juhtuma just siis, kui majas oleks pidanud valitsema rahu ja üksmeel, — otse tema sünnipäevapeo lävel, otse tema ärateenitud aupäeva akna all!

Kaubahärra Justus tõmbas sentimentaalselt ninaga, muuskas siis nagu pasunat puhudes, ohkas sügavasti ja elas veel kord tükkaaaval läbi kogu selle pika ning häitliva sünnimuste-rea, mis oli teda eilsest alates vintsutanud. Sa püha jumal küll, missugune häbi, mihuke alanud! Kui linnas sellest Antoni loost teada saadakse; kui inimesed näpuga näitavad ja naeravad, kui tuttavad ja sõbrad talle pilkavalt vastu irvitavad; — mis, oh mis ta neile vastab?! kuidas, oh kuidas ta neile kõike seda selgitab?! Ta tundis äkki masendavat elutüdimust («Kui see tormigi ometi tuleks!») ja ootamatut pahurat vaenu kõigi vastu, kes sellest neetud sigadusest juba teavad ja kes sellest neetud sigadusest varsti veelgi teada saavad, — tunat neid võtaks... kogu nende lolli uudishimuga ja oma jahvatavate lõugadega! Ja sellest masendavast elutüdimusest ning pahurast vaenust närvilikult luksatades rüüsis ta kepiotsaga nii tugevasti vastu trotuaarikive, et lüüdisse paepinda valged sälgud jäid: «Ahaa, siit läheb tõe line mees, kes võiks praegu purustada ja hävitada, kedagi läbi peksta või kellegi... maha lüüa!»

Korraga kokkus kaubahärra Justus Kubelik kangesti (isegi ta kõvad ning kangekaelsed juuksed tõusid selle kokkumise tagajärjel kaabu all püstil) — paks Nero, vastu oma tavalisi harjumusi, sööstis täie hooga järele väravatühemes kükitavale kassile, tegi oma jämeda häälega hirmsat lärmi, hüppas seina najale püstigil Ah s-sa sinder, või ka sina, rasvakott, pead mu närve sööma! mõtles isand Justus, jooksis (samuti vastu oma tavalist harjumust) käratsevale teenrile järele, katsus seda jalaga longata. Ja seal see hull äpardus juhtuski: ta libises, kaotas tasakaalu ja prantsatas selili. Nero, kokkunud niihästi omaenda ootamatust tunnetepurskest kui hea pere-mehe kurjusest, pistis kiiresti liduma, saba jalge vahel. Hetk aega põrnitsesid nad teineteist läikivate silmatera-

«dega suure maa tagant, üks hingeldas nüüd lausa raevuks kasvava viha pärast, teine solvumise ning ülekohtutunde pärast, mida ta endas paratamatult tajus. Ja see... see... see täissöönud pör-r-sas ei hoolinud enam kutsu-misestki: nõnda siis tuleb temal, õiglasel peremehele edasi lükata ka see karistus, kurat küll võtaks!

Kaubahärra Kubelik hakkas teist jalga longates edasi sammuma, piilus aga ise kogu aeg silmanurkadest, et tabada siiski parajat aega ja vähemalt sellelegi süüdlasele ta ärateenitud karistus kuhjaga kätte tasuda. Kuid ulakas loom oli valvas; ja nagu tavaliselt, nõnda ei kestnud säärane raevutsev pahameelehoog isand Justuse südames tänagi just eriti kaua. Juba üsna varsti märkas Neero, see elutark ja kaval sulane, peremehe meeleolusoodsat muutust ja tuli jälle lähemale. Ta tegi näo, nagu poleks juhtunud õieti midagi nimetamisväärsset, — ringustas, ajas oma peenikese saba naljakalt püsti, haigutas paar korda hästi kuuldavalt ja nagu vaid omaenda lõbuks. Ja ta läks selles süütuse-teesklemises isegi liiga julgeks ning usaldavaks: sörkis üsna isand Justuse kõrva, riivas selle säärt, vaatas oma suurte pruunide silmadega nagu naeratades alt üles.

Kuid kohe tabas vana elutarka teenrit ka teine üllatus: lühikese aja jooksul: kollane pillirookepp sähvas tallevastu külge sellise väledusega, et tal polnud mahti enam kõrvalegi hüpata.

Nõndaks, nõndaks, vähemalt seegi lurjus sai oma paraja palgal mõtles isand Justus ja muheles rõõmsalt, — see õnnestunud karistuslööki tegi ta meele hoopis paremaks. Ta tahtis nüüd omakorda sõbralikkust näidata, noogutas koera poole laitvalt pead, vilistas kutsuvalt, plaksutas sõrmi. Kuid selle asemel et taas läheneda, istus koer umbusklikult peremehest hästi kaugele sõiduteel, tõmbas keelele ettevaatlikult tagasi suhu. «Tule nüüd,

tule, mis sa seal vahid!» hüüdis kaubahärra Kubelik tilukese piinlikkusetundega. Järsk tuulepuhang äigas äkki la vulge õlgkaabu peast ja hakkas seda mööda tänavat alla veeretama. Ja alles nüüd leidis Neero paraja aja lepituse soetamiseks: ta jooksis peremehe kübarale järele, liuras selle hammaste vahele ja liputas täis võidurõõmu saba.

Kuid ta ei tulnud ikka veel lähemale, jah, ta polnud rumal, ta pidi ju mingi usaldatava kindlustuse saama! Ja isand Justus, tatsates nüüd koera juurde, kummardus lepitust pakkudes ta kohale ning ütles laitvalt:

«Noo-noo-noo! Oled mul kah ikka üks... kulle! Mis sa... eputad! Lähme, lähme, ära viida aega!»

Kui nad viimaks peale üsnagi pikka ning kurnavat kiiku kaupluse ette jõudsid, tegid nad kõigepealt jälle väikese vahepeatuse, et silmitseda sügava rahuloluga ukse kohal rippuvat suurt silti: JUSTUS KUBBELICH & VENNAD. Ja alles siis astusid nad täna kuidagi erilisel muuisevasse poeruumi, kaks asjameest, keda kõik jälle kohe aukartlikult vahtima hakkasid.

Kaubahärra Kubeliku silmad jäid päikesest ergavale tänavale, ja pühkides taskurätiga kübara nahkset rumurihma, vaatas ta igaks juhuks hämaras ruumis ringi ning noogutas mitu korda järgemööda... õnne peale; sest kuigi ta ei seletanud esimesel silmapilgul mitte midagi peale sihitult askeldavate varjude, teadis ta niigi, et teda tervitatakse. «Jah, jah, jah, ärge laske ennast segada, jätkake aga rahulikult oma tööd, meie sõprade teenimist!» ütles ta kellelegi, kes paistis oma sinise kitli tõttu sellina.

Kui ta nägemisvõime jälle kätte sai, läks ta leti taha, kogu aeg erksalt ostjate soove kuulates. Keegi küsis heeringaid, kõikjal aga nõuti peamiselt suhkrut ja saiajahu. Maanaiste rätid kirendasid; siin-seal seisid inimesed

pikas reas järjekorda oodates ja toppisid oma kõrkja korvidesse suhkrukotikesi; raha aina kõlises üle kassa ääre poeg Pauli nina alla: kümme kopikat, kakskümmend kopikat, seitsekümmend kopikat... ja rubla. Noor ja tore ärimees pidas millegipärast vajalikuks isale viibata. «Tule korraks siia, ole hea!» hüüdis ta koduselt üle ootajate. Ja kui kaubahärra Justus oma suure pea kahe maksja vahelt ta poole õiendas, sosistas ta usutamatu enesekindlusega, otsekui oleks tema ise siin see ainus ja õige peremees, paksu kõhuga papa aga ainult tema käsutäitja.

«Saada raamatupidaja paariks minutiks mu asemele — kõik teised on praegu kaelani töö sees! Mul on sulle rääkida midagi väga tähtsat.»

«Vaatame, vaatame, ehk saadame kah,» noogutas isa heatahtlikult ja suundus kohe bürookse poole: siinses õhkkonnas näis vanem poeg talle lausa kullatükina ja ta peaaegu kahetseski oma hiljutist karmust.

Ent põikpäisel, väga hoolikal, kuid seda jonnakamal raamatupidajal oli omaltki poolt peremehele üht-teist ette kanda. Asetades enda jälle ristis jalu puldi najale seisma, ütles ta:

«Hea, et te tulite, härra. Teie härra vend käis kah enne avamist siin. Nagu te ehk nägite, läheb meie äri praegu paremini kui kunagi seni... kümnete aastate jooksul. Ja noorhärra — tal on ju tuline hing ja kuum pea tahab kangesti ära saata hirmus suuri tellimisi. Nii suuri, nagu me pole teinud... hulgal ajal enam. See on ju muldugi õige, et ta mõtleb hästi, aga... Meie — mina ja teie härra vennas — arvame kah teisiti. Teie härra vennas ja noorsand Paul läksid koguni... hm-hm... tülli. Teie härra vend keelas kindlalt ja kõvasti ära... iga sugused kergemeelsed sammud.»

«Suuri tellimusi?» küsis isand Justus. «Või sedasi? No kas meil siis midagi puudub?»

«Meil ei puudu mitte midagi!» vastas raamatupidaja ja naeratas ennast targaks pidava inimese veendunud toonilusega. «Ainult, et see... viimase nädala suur läbimüük. Ja peale selle pakutakse meile... sealt, kust me ei ootagi oma kauba võtame... terveid vaguneid korraga. Sellega aga koormaksime oma laod liiga üle. Nii et... teie arvate samuti, et... meil ei maksa... rumalusi teha?»

Kaubahärra Justus Kubelik närts mõttikult vurrukarvu. Talle näis väga veidrana, et Paul, see tagasihoidlik ja tark mehehakatus, soovib täna järsku ülepingsutamist. Et mitte mõnd eksisammu teha, püüdis ta olla väga ettevaatlik. Ta ütles, kergitades korraks kulme ja nõjatudes kogu oma raske kehaga pehmele sohvaleenile:

«Mina? Ei, ma ei arva veel midagi. Ma mõtlen järele. Nii et mu vend oli siis noorhärra Pauli ettepanekutele risti vastu?»

«Jah, täitsa vastu. Sest vaadake...» ütles raamatupidaja.

«Ei, mis me siin ikka vaatame, kõigepealt tuleb mõelda,» ütles isand Justus. Ja istunud vähe aega suletud silmadega, kepp püsti põlvede vahel, lisas ta viimaks väsinult: «Teate mis, herr buhh-halter, minge tema asemele kassasse. Mul on pojaga niikuinii — ka muudes asjades — paar sõna omavahelist juttu ajada.»

Raamatupidaja, jonnakas nagu ikka, tegi näo, nagu poleks ta seda korraldust kuulnud. Ta mugis oma veretuid raugahuuli ja kordas jälle:

«Igatahes... jah... mina ja teie härra vend... me arvame küll hoopis sedaviisi, et...»

«Minge, minge juba... nagu ma ütlesin! See tellimiste asi mind praegu ei huvita,» ütles isand Justus nüüd resoluutselt.

Kangekaelne raamatupidaja kummardas, lahkus solvunult.

Kuigi kaubahärra Justus näis ikka väga väsinuna ja loiuna, mõtles ta kogu aja pinevalt. Jajah, jajah, poisil näib midagi meeles mõlkuvat, midagi, mille jaoks pole teistel ei silma ega taipu otsustas ta endamisi. Kõigile arusaamatustele vaatamata usaldas ta seda hakkajat noorukit, — ta tundis teda paremini nii Henrikust kui tollest vanast puupeast. Uks käis. See, kes oli just praegu sisse astunud — kindlasti Paul —, läks puldi juurde ja istus, Neero oli magama jäänud ja urises unes. Ja korraga avas isand Justus silmad, vaatas poega tükike aega usutledes laugude varjust ja ütles siis koguni lahke häälega, millegipärast asjatult teeseldes:

«Sedasi, sedasi, sul on minuga siis rääkimist? Kas ehk Antoni pärast? Nojah, poiss tegi tõepoolest sigaduse, see on küll nii ja nõnda seda jätta ei või. Mis sa arvad, mis me peaksime temaga nüüd ette võtma, — oled ju kah juba kahekümne aastane ja võiksid perekonna asjades kaasa rääkida.»

«Jah, ta tegi sigaduse, siisugune... häbiplakk!» ütles poeg väarikalt ja laskis oma jämeda hääle veelgi sügavamale rinnakoopasse vajuda. «Kas sa said ta täna käsile võtta?»

«Üht-teist ma talle igatahes ütlesin... ukse tagant,» vastas isa siiralt.

Vaikus. Oli ilmne, et ettevõtliku nooruki südamel kibeles hoopis suuremaid ja hoopis tähtsamaid asju. Kuid isand Justus laskis poega piinelda — noorus peab ootama õppima ja end vaos hoidma! Neero kohtas unevist sama kassi, kelle pärast ta jälle kord üle mitme aasta lüüa oli saanud, ja haugatas kurjalt. Kaubahärra Justus lausus oma lühikesi ning pakse küüsi silmitsedes:

«Õigust ütelda — vähe sain sellele sindrile tõtt ja

õigust kuulutada: sa ju tead, kuidas ema teda hoiab. Aga olgu — küllap ma ta veel kõrvust kinni võtan! Esialgu aga — las olla — aitab talle sellest hirmustki, mida ta tunda sai! H-hahahaa, kus mul ikka vennike — istub terve õõ kinnise ukse taga ega mõtlegi välja tulla! Ja kujuta ette: ei teinud hommikulgi veel riivi lahti!»

«Noo? Kas sa ikka näe... hullul!» hüüdis Paul ja nagistades närvlikult tooli. Ning otsustaski asjast kõnelda: «Vaata, papaa, lugu on nüüd siisugune... et...»

«Einoh, kuhu ta mu käest ikka pääseb, küllap ma ta veel, jah, kõrvust kinni võtan!» ähvardas isa jälle rangelt. Ja küsis äkki, sulgedes uuesti silmad: «Sul olevat siin teoksil õige uhked plaanid... nagu ma kuulsin. Ladude täiendamine... või nii. Minu teada pidid sa õiendama seni ainult kassas, nüüd aga haarasid päris laias kaares. Kas on õige, et sa olevat onuga raskesti tülli läinud? Mis asja pärast?»

Paul muutus kohe veelgi tähtsamaks ja toredamaks. Ta silmad hakkasid läikima, ta laiadele ja pisut lamedatele põskedele tekkis punaseid laiike. Välise rahu all kääris ta hinges määratu hulk rahutut tegutsemisiha; ta pidi erutuse pärast neelutama, kui ta kohe vastas:

«Raskesti tülli läinud? Ei ole, papaa, ei ole, see on... liialdus! Me ainult vaidlesime, nagu see ikka meeste vahel ette tuleb. Nad ei taha ju minust aru saada. Aga ma ütlen sulle, papaa, me oleme juhmid ja pururumalad, kui me seda ettepanekut vastu ei võta.»

«Ma ei tea ju veel, missugusest ettepanekust sa räägid,» jätkas isa kavaldamist.

Ja Paul, lehitsedes ärevusest värisevate sõrmedega pearaamatut, seletas pikalt ning täpselt:

«Meile pakutakse suurel hulgal suhkrut ja saiapüüli, papaa. Ja kui me targad oleme, peame me võtma. Aga onu ja see l-loll ütlevad, et me ei või ladusid üle koor-

mata. Aga see on ju püs-ti-rumalus: kolme viimase päeva jooksul on meie kaubamaja müünud neid aineid rohkem kui mai- ja juunikuus kokku. Sa tulid ju poeruumist läbi: kas see pole nagu mesipuu? Ja kui nii edasi läheb, on meie re-re-reservid varsti läbi: paari päeva pärast pole meil üldse enam kundedele midagi müüa. Mina aga arvan, papaa, et — me — peaksime — täis — top — pima — suhkru- ja jahukotte — kas või — sellegi — toa — siin! Kõik panipaigad, mis meil aga leidub, papaa! Ja eeskätt just suhkrut. Millal me siis veel teenime, papaa, kui mitte praegu. Ja kui veel arvesse võtta, et hinnad hakkavad veelgi tõusma...»

«Et hinnad hakkavad veelgi tõusma? Aga millal nad seda siis hakkavad?» küsis kaubahärra Justus.

«Millal?!» ütles Paul väga suure enesekindlusega. Ja vastas nagu raludes: «Oleks ime, papaa, kui mitte juba tuleval nädalal. Mul on üks sõber... üks väga hea sõber... kelle nime ma ei taha praegu sinulegi nimetada... Ta teenib ühe meiega võistleva firma juures. Täna hommikul sain ma temaga... päris juhuslikult... kokku. Ta ütles mulle, et nad on juba pigis. Nad oleval juba eile ära saatnud keskmise tellimise, aga see äri, kust nemad oma kauba võtavad, ei saavat neile enam täies ulatuses vastu tulla. Meile aga pakutakse... kahe käega, papaa! Mis me ootame...? Me oleme püsti õnnega koos, usu mind, papaa! Kui me oma ruumid korda seame, võib sinna mahutada... terveid ülearuseid vagu- neid. Praegu ostaksime veel vana hinnaga, ja sel ajal, kui mujal hakatakse juba müüma kallimat kaupa, saame meie samuti... rohkem raha, Nii et... papaa... ärgem olgem lollikesed, — kasutagem võimalust, kuni see veel hilja pole!»

«Sa räägid ikka muudkui kallimast kaubast ja hindade tõusmisest... Kust sa selle võtad?» küsis isa ja nägi

juba samuti täit valgust, sama valgust, mille poole oli ta lasakesi piilunud juba varemgi... salaja, omaette.

«Sõda noh...!» ütles Paul. «Sõda, papaa! Kõik on ju sellest ära kohutatud ja inimesed muudkui ostavad! Varsti makstakse iga asja eest mitmekordselt. Nii et — ka lisareserve, kui me need muretseme, ei tohi me kah kolle turule visata... Tuleb aeg, kus me müüme ehk... ainult kulla eest. Eks ole, papaa, sa saad minust aru... paremini kui need... hm-m... kartlikud ja piiratud inimesed?»

Isand Justuse ajud hakkasid töötama äkki täie hooga, palavikuliselt. Ta laskis pea viltu ja jäi jälle teraselt kuulama. Poekvil seisva ukse tagant kostis ikka kümnete häälte suminat, rahutult ruttavate sammude kabinat, metallraha kõlinat vastu kassaletti. Ja korraga oli ta kaljukindel, et poja loomupärane ärimehevaist käib õiget rada, — jah, jah, need suured pakkumised tuleb otse- maid vastu võtta, kärmesti, aega kaotamata realiseerida! «Henrik on rumal, kes mõtleb pikkamisi nagu veohobune! Raamatupidaja ei mõtle pahatihti üldsegil» otsustas ta endamisi.

Kuid ta tahtis seda uut hoogu, mis tulvas järsku ta vanadesse kontidesse, veidi enam läbi seedida. Ja maigutades ärevalt suud, ütles ta pikkamisi, ehkki sõnad kip- pusid samal ajal sisemisest ärevusest lausa puntrasse jooksmas:

«Osalt võib ju sul õigus olla... mnjaa... Ma ei ütle muidugi, et sa ei vaata asjadele nõnda, nagu see peab olema. Aga meie praegused laod? Kas me ei saanud vii- mast saadetist alles... paar nädalat tagasi?»

«Saime küll, aga ega see ju midagi ei tee, papaa!» hüü- dis Paul ja lõi järsku rusikaga vastu pulti. «Jah, usu, usu, papaa, see ei tee mit-te kui midagi. Kauaks sellest siis jätkub? Varsti... on see läbi. Ole lahke ja lükka uks

lahti... ja vaata! Kes ostavad seal veel naela või kalu kaupa, papaa? Leesikas, puud, kaks puuda! Peale selle veel see suur sagimine... aitade ja laoruumide juures! Ei, papaa, kui me nüüd ei mõista äri ajada, siis ma... siis ma... lähen siit hoopiski minema!»

«Noh-noh-noh, ära jälle kohe... nii piredastil!» ütles isand Justus ja muigas tahtmata. Ja kuna poja ärevus oli nakatanud nüüd tema endagi lõplikult, tõusis ta ja ütles otsustavalt: «Hea küll, märgi kõik üles, millest sa arvad, et me seda vajame. Ja tee seda kohel! Mulle paisab kah, et me võime... kuldkala konksu otsa saada. Henrikuga kõnelen mina ise! Kui juhtubki nõnda, et ta hakkab vastu sõdima, siis paneme mängu meie isiklikud rahad. Ja mis ma tahtsin sulle veel ütelda — raamatu pidamist sa peaksid juba tundma... Sul oleks ammugi aeg proovida ja harjutada ennast ka selles töös. Las see vana luuavars jääb tänasest päevast kassasse. Kui ta nurisema hakkab, siis... mingu mujale! leiame ta asemele hoopis targemaid mehi. Noh, kas sa oled nüüd rahul, poeg... ah?»

«Isa... ma võin siis... telegrafeerida?» küsis Paul ja punastas kange erutuse pärast.

«Telegrafeeril! Kui ma sulle selleks kord juba luba andsin — telegrafeeril!» ütles isand Justus.

Sellegi oli ka tähtis jutt nende vahel lõppenud. Kaubahärra Kubelik sulges jälle silmad ja püüdis näidata, nagu mõtleks ta hoopis muudest asjadest. Kuid ta suutis praegu vaevalt teeselda: õhus hõljuv ärevus, mille olid saabunud põnevad ajad endaga kaasa toonud, oli temast juba kinni haaranud. Ta higistas, hingas katkendlikult, tundis südant aeg-ajalt kurku tõusvat; ta kuulis poega midagi kärmesti paberile viskavat; sulekrabin ulatus selgesti ta juurde sohvale; keegi täntas poes segimineva järjekorra pärast. Magav Neero sibas käppadega ja jät-

kas unes kurjustamist — temagi oli nagu järsku tasakaalu kaotanud, see maugutaoline elukas, kes ei viitsinud tavaliselt sabagi liputada. Rängad maruiilingud tuiskasid üle õue ja surusid tuppa kuuma ning kuiva põuaõhku. Hoovil veeretati tünne: tonk-tonk-tonk... tonk-tonk-tonk! Ja ikka kõlises kassaletil metallraha, joostes sahtlitesse kokku nagu tilluke hõbeoja.

Kui Paul jooksupoisi oli isa poolt heakskiitmist leidnud sifreeritud telegrammiga minema saatnud ja tagasi tuppa tuli, avas kaubahärra Justus jälle silmad ja ohkas sügavasti. Ometi viimaks hakkas hingamist mattev ärevus ta sõidame ümber järele andma, tasapisi kokku tõmbuma: nii, see samm oli astutud, tulgu nüüd, mis tuleb! Ta polnud mees, kes kahetseb juba tehtud tegude pärast, ei, seda ta ei olnud. Ja ta hakkas jälle rääkima hoopis tühistest pisi-asjadest, et vähendada selle kaudu veidi ka poja uhkust, kes otse hiilgas suurest sisemisest enesetundest.

«Vaata, Paul, ma mõtlesin nõnda, et ma lähaksin linnapead veel kord isiklikult kutsuma,» ütles kaubahärra Kubelik. «Mis sa sellest arvad? Posti teel on teda ju palutud... nagu muidki külalisi... Aga see oleks ehk siiski viisakam...»

«Muidugi, see on kindlasti viisakam,» noogutas poeg vanamehelikult.

«Oleks vist küll, jah,» noogutas isa. «Iga kord, kui me mõnd perekonnasündmust oleme pidutsenud, oli tal ikka muid tegemisi. Tema asi on ju teada. Jookseb nagu koer ringi: omataoliste kõrgete ametnikkudega ei tohi ju samuti vahekorda halvaks ajada. Nii on see ikka kujunenud juhtunud, et ta pole saanud meie kutseid vastu võtta. Sina arvad siis samuti, et ma peaksin isiklikult minema?»

«Pead, pead, papaa! Kindlasti pead!» noogutas Paul.

Ja nad vestlesid seejärel veel hea tükkikese aega ära asjandusest hoopis kaugel seisvaist küsimustest: lähenevast sünnipäevaõhtust, külalistest, keda oli kutsutud sellest osa võtma, Pritsimeeste Ühingu aastapäevast, mis oli jätnud kõigisse üpris hea mulje.

Üks sinine vesikiil sattus aknast sisse ja istus Neerolagipähe.

N I I I A S P E A T U K K

JUSTUS LOHUB ILUASJU. NEERO HABEMATUSEL POLE PIIRE

Kell kirikutornis lõi üksteist; kaubahärra Justus tõusis, seadis kübara otse pähe ja hakkas minema.

Igaks juhuks läks ta läbi raekoja, — härra Brock oli inimene, kes püüdis alati silma paista oma täpsuse ning hoolikusega.

Kuid tuli välja, et ta oli veel hoopiski saabumata. — Nõunik Näälisson, üks neist vastikuist eestlasist, kes kippusid nüüd igale poole (ta kirjutas isegi oma kauni nime ilma h-tähetal), arvas mingi rumala kõiketeadmise, et linnapea ei tule enne tundi aega. Nad teretasid teineteist üliviiisakalt, vestlesid pisut, jätsid kohe ka jumalagagi üliviiisakalt, nende mõlema näod olid lahkel naeratusel, kuigi nii üks kui teine neist ilmselt endamisi mõtles: «Ehee, vigurda aga, vigurda, küllap ma tunnen sind, sa neetud veesegaja!» Isand Justus kraaksatas koridoris, sülgas taskurätti, kraaksatas siis veel kord ja sihtis nüüd juba otse nurka.

Peale umbes veerandtunnilist pugemist läbi kuuma tuule peatus ta kitsa, kuid toreda ukse ees, et enne sisse-

astumist veidi hänge tõmmata. Sõrmed juba kellatraadi sanga pistetud, silus ta teise käega üle oma sorakil rippuvate vurrupöösaste ja terava habemetuti. Siis hellatas ta lühidalt, nagu ise oma julguse üle imestades; üks higipisar nõrgus suunurka ja ta lakkus selle kärmesti keeleotsaga ära.

Maja seinad olid nähtavasti väga paksud ja massiivsed — kellahelin levis vist väga vaevaliselt. Ta ootas lugu minut aega kannatlikult ja otsustas juba lahkuda; kuid parajasti, kui ta tegi pingutusi, et vaadata läbi erakordselt suure võtmeaugu, kas võti on ehk siiski seepool ees, hakkas keegi järsku kaitseketiga kolistama. Tekkiva praevahele ilmus lihav naisenägu — emand Brock ise; nähtavasti olid teenijad kuskil oma õiendusi õiendamas. Ja vana daam ütles, lasknud külalise eeskotta ning muiates vaevalt-vaevalt kõverduvate, veidi liiga lühikeste huultega, mis avanesid ta suurte hobusehammaste ees kuldagi äkki, nagu ähvardades:

«Oo, härra Kubelich! Tei-e? Millest siisugune au, oo, härra Kubelich, millest siisugune su-u-ur au?»

«Armuline proua, ma vabandan väga selle liiga varasel kella-ajal segamise pärast,» ütles isand Justus ja tegi nobedasti üksteise järel kolm üliviiisakat kummardust — ühe käe suudlemise ajal, teise kätt jälle vabaks lastes, kolmanda nagu eelmiste kinnituseks.

«Ei ole midagi, ei ole midagi, härra Kubelich! Millega, oo, millega ma võiksin teile kasulik olla?» naeratas masiivne perenaine veelgi lahkemalt.

Kaubahärra Kubelik muutus kohe hoopis enesekindlamaks. Ta ütles nüüd juba neljanda kummarduse saatel:

«Mul oleks... näete... asja nii teie austatud abikaasa kui ka teie enda juurde... armuline proua. Jah, kas ma võiksin kokku saada härra Brockiga? Või... ühe sõ-

naga... kas ma võiksin silmapilguks sisse astuda... armuline proua?»

«Aga palun! Palun!» hüüdis linnapeaemand, pani ukse uuesti ketti, pöördus sisemiste ruumide poole. Ta läks ees, raske kleit kahises ümber ta säärt, ta suured puukad liikusid taktis nagu midagi jahvatades, — üks üles, teine alla, üks üles, teine alla. Tal olid jalas helesinised villtuhvlikesed, ja iga kord kui ta jalalt jalale vaarudes uue sammu tegi, vilkusid need kärmesti. Ja ta ütles üle öla, et loodetavasti on ta mees veel kodus. Jah, loo-de-ta-vas-ti, kordas ta ikka rõhutades, sest tema ise, emand Brock, olevat viibinud kogu aja oma isiklikes ruumides ega teadvat sellepärast päris kindlasti. Ta tumedaid juukseid varjas valge, pitsiga äärestatud mütsikene, pungil nagu sarvesal. Suurde ja avarasse vahetuppa jõudnud, osutas ta pikale varnadereale, mis ulatus ühest nurgast teise, viskas ise kiire pilgu peeglisse ja ütles: «Pa-lun-n! Proua Kubelich on loodetavasti heas tervises?»

Isand Justus seadis oma helevalge kübara nagis rippuva süsimusta keisermantli kohale, kohendas meelekohtadel turris seisvaid halle juukseid. Ta vastas nobedasti, tehes ootamatu paindlikkusega juba ka viienda kummarduse:

«Tänan, armuline proua. Ojaa, proua Kubelich on praegu nagu kala vees. Ja teie, armuline proua, vist samuti, kui lubaksite küsida?»

«Tänan, oh, tänan! Ma ei saa siis-ki just kiita,» vastas emand Brock ja ohkas peenelt.

Nad läksid läbi mitme, tihedasti mööbliga täidetud ruumi. Isand Justus pidi astuma väga ettevaatlikult, et mitte ümber tõugata mõnd kõrget riiulikest või nikerdatud jalgadega postamenti. Peegleid oli siin ja seal — nii seinte ääres kui kapikeste ustes, ja ta nägi oma tüse-

dat varju endale kord vastu tulevat, kord endast põgusalt mööda vilksatavat, kord ootamatult ilmuvat ja sama ootamatult kaduvat. Kuskil paremal, kuhu ta pilk ei ulatunud, mängiti klaverit — mahemagusaid ja imeilusaid lauluviisikesi, mis tegid südame õrnaks. Viimaks peatusid nad suletud ukse ees, mille taga asetses nähtavasti härra linnapea isiklik kabinet. Ja emand Brock, astudes ikka ülisõbralikku ilmet tehes sammu kõrvale, ütles.

«Pa-lun-n, koputage. Kui teda siin ei ole, siis on ta vahepeal ära läinud ja teda ei ole mitte kodus.»

Ent enne veel, kui isand Justus sai kätt tõsta ja teha nagu perenaine soovitas, tekkis ootamatu segadus. Anväärne daam karjatas äkki heleda häälega ja oleks nagu kuhugi põgeneda tahtnud. Ta pikad lõuavoldid värisesid, tõmbusid punaseks, hakkasid helendama; ta silmad kaotasid järsku kogu oma senise maheduse ja muutusid tige-daks; ta parem käsi sirutus nagu midagi tagasi tõrjudes ette, ta sõrmed läksid iseenesest harevile. Ja kui ta seal nõnda seisis, hirmsasti ärritatud uhke proua, nägi isand Justus kohkudes, et Neero oli neile järele tulnud ja jooksis veidi kohkunult, kuid seda suurema uudishimuga toas ringi, jättes kõikjale läikivaks vahatatud põrandale tolmuseid jälgi, ilane keel ripakil suust väljas.

«Pagana pihta... kas sa saad minemal!» pomises isand Justus kohmetult, tõukas samas puusaga vastu väikest risti asetatud jalgadega lauda ja lükkas sellel seisva savivaasi põrandale. Kostis järsk raksatus, koera nina eest tõusis õhku tihe tolmupilv. Isand Justus kohkus sellest hirmsasti, taganes ja riivas teise puusaga teist samasugust lauda, mis kaotas kohe oma kikkis tiibadega kipsingli; taevase olendi pea veeres kükitava Neero käppade vahele ja jäi sinna lebama, väike nõps nina naljakalt püsti. Emand Brock kiljatas mitu korda järgemööda — heleda häälega, just nagu jagaks keegi

talle valusaid hoope. Mahe lugu mitme seinaga hakkas lonkama ja katkes järsu plõnksatusega. Veel üks kaunis asjake pörkas vastu vahatatud põrandat — laia knabut kandev portselanist päkapikk. Nii, katastroof oli täielik! Ja alles nüüd suutis kaubahärra Justus pomiseda, hlgistades hirmu ja häbi pärast, mis segunesid lootusetult: «See... see kuradi koeranäru! Et s-susi teda s-sööks! Ma... ma... poon ta omaenda kätega üles, uskuge mind!»

«Vaadake... vaadake... vaadake... vähegi ettel!» muuksus emand Brock, kummardus abitult maha ja võttis oma sinise toatuhvli nina kõrvalt üles päkapiku teise jala. «See... see... kõ-ik on nüüd katki-! See... see... see... kõik... on nüüd pu-rus-ta-tu-ud!»

Kaubahärra Kubelik ei teadnud, mis teha — ta suutis veel vaid tasakesi ägiseda. Meelsasti oleks ta oma hirmsa ilhvarduse täide viinud ja kükitavale koerale kallale karanud! Kuid ta aimas vaistlikult, et see ei parandaks enam midagi, — pigemini ehk halvendakski veel. Sest tuba, kus nad praegu viibisid, oli säärase kergesti varisevate ja kildudeks kargavate esemekestega peaaegu täidetud: neid seisis kummutil; neid pikutas riiulitel; nad ringutasid käsi taeva poole postamentidelt. Ja ainuke, mis ta oskas selles hirmsas olukorras ette võtta, oli kohmakate vabanduste pomisemine, mis ei suutnud aga samuti parandada enam ei kipsinglit, ei savivaasi ega portselanist päkapikkugi, kelle jalakest hoidis hea emand ikka veel kahe sõrme vahel.

«Mu jumal... ma õnnetu... kuidas see om-meti... niiviisi...!» hüüdis isand Justus viimaks ahastades. «Oh-h, mis ma nüüd küll korda saatsin! Armuline proua, ma palun südamest andeks! Sü-da-mest... palun ma andeks, armuline proua! Ja ma katsun teile tasuda selle kahju... sajakordselt! Ei — tuhandekordselt! Ainult —

ärge pahandage mu peale, armuline proua! Ärge mu peale tões-ti pahandage!»

«Katsute — tasuda? Fabandage, aga lõhutud asju ei hakata minu majas ometi... kinni maksmat!» viskas emand Brock üleolevalt ega mõtelnudki enam varjata oma õiget suhtumist ei külalisse endasse, ei selle inetusse mägrakoerasse. Ja kuna neil kummalgi polnud teineteisele öelda enam ainustki sobivat viisakust, teeskles ta kohe rahunemist, muigas virilalt ja ütles:

«Niisiis... härra Kubelik... koputage sinna uksele. Aga ma ei usu isegi, et mu mees kodus on. Sest siisuguse mürina peale... Ega ta ju ometi ei magat!»

Isand Justus lõi värisevate sõrmedega vastu tumepruuni tammepaneeli. Kuid keegi ei vastanud talle ja ta kael ning turi muutusid veelgi higisemaks. Emand Brock ootas kõrgilt, silmad pisut kisis; Neero kükitas maha ja kratsis mõnusal ilmel kirpe, põhjustades õnnetus pere-mehes veel ühe üleliigse ahastushoo. Ja kui naabertoas kõik endiselt vaikseks jäi, katsus isand Justus end veel kord vabandada, sest ta ei mõistnud teha ka midagi paremat:

«Armuline proua... kõrgesti, kõrgesti austatud armuline proua... andke mulle tõesti andeks! Niikuinii olen ma juba küllalt karistatud! E-ejuotsani ei suuda ma seda hirmsat äpardust unustada! Ma ei mäletagi enam, millal ma viimast korda teie auväärses kodus käisin, ja nüüd, kus ma julgesin jälle kord jalad üle teie läve tõsta, pidi see kõik nii-i-i minema! Ma... ma... lihtsalt ei tea, mis ma küll teeksin, et teie õigustatud pahameelt lahutada. Vabandage väga, vabandage väga, vabandage v-a-g-a, armuline proua!»

Säärane alandlik halisemine näis linnapeaemanda meeleolu mõnevõrra parandavat. Ta katsus jälle naeratada; see õnnetuski osalt, ehkki ta silmateradelt peegeldus

endiselt tighedust ning viha. Kuid kaubahärra Kubelikule meenus sellestki. Ja proua Brock küsis viimaks, katsudes anda oma häälele ikka asjata endist mahedat kõla:

«Mis põhjus teid õieti meie juurde tõi, lubage küsida, armas härra Kubelik? Või on see midagi siisugust, mida te tahate rääkida ai-nult mu mehele?»

Kaubahärra Kubelik hädaldas üha edasi:

«Oh ei, ei, armuline proua! Ei ole... midagi siisugust! Va-vaadake, armuline proua, ma ei julge oma palvega enam välja tullagi: nüüd, kus ma olen teile hulga kahju teinud, võin ma vaevalt loota teie auväärset vastutulekut. Tõesti, armuline proua, ma olen täna nagu elav õnnetusehunnik, armuline proua... Ega mul ei maksa vist juht oma palvet teile enam esitadaagi...»

«Siiski, siiski!» ütles emand Brock. «Miks mitte, miks mitte! Mis on juhtunud, see olgu ka unustatud. Õnnetus käib ju ikka mööda inimesi, aga ei mitte mööda kive ega kände... nagu meie kõõgitüdruk vahel ütleb, kui tal kah mõni sedalaadi õnnetus juhtub. Palun, kõnelge aga julgesti ära, mis teil südamele pakitseb. Me oleme ju vanad tuttavad, härra Kubelik, eks?»

«Oh jumal, armuline proua, teie headus liigutab mind südamepõhjani, armuline proua — kas või kümme kotti kõige pehmemat püüli saadaksin teile nende savikäkkide eest!» ütles isand Justus. Ja lisas, piiludes kõõrdi koera poole, kes ei jätnud praegugi oma häbitut kirpude kratsimist: «Vaadake... ma saatsin teile ja teie mehele nende päevade sees ühe tagasihoidliku kutse... Loodetavasti olete selle kätte saanud...»

«Ojaa — jaa... tä-nan-n!» hüüdis emand Brock.

«Nagu armuline proua on ehk ajalehtedest lugema juhtunud, seisab mul ees minu kuuekümmne-aastane sünnipäev. Minutaolisele lihtsale mehele on see... see... väga suur asi. Ja ma mõtlesin... mõtlesin... et oleks

tarvis kah üle hulga aja sõpradega klaas veini kokku lüüa... nende pikkade aastate mälestuseks ja meeldetuletamiseks, mis me oleme oma kalli maarahva õnneks seltsis mööda saatnud. Kas te saaksite minu tagasihoidliku kutse, millest ma rääkisin, vastu võtta... armuline proua?»

«Eks me vaata, eks me vaata, härra Kubelik. Praegu ei tea ma teile midagi ütelda, aga... eks me vaata, eks me vaata!» ütles emand Brock ja tahtis ikka kangesti hoopis muud juttu alustada. «Näete nüüd, missuguseks ilm läks. Kohiseb aina. Torm, jah, näete — aina kohiseb!»

«Jah, ko-hiseb, jah!» noogutas isand Justus. «Lihtsalt kole-dasti kohe... kohiseb! Tuul läks nõnda valjuks, et käiagi on raske. Nii et — kas võin siis teie lahkusele lootma jääda, armuline proua?»

«Eks me vaata, eks me vaata. Praegu ei tea ma teile midagi ütelda, aga... eks me vaata,» kordas emand Brock.

Nad hakkasid mööda tulnud teed tagasi minema, läksid jälle läbi rohkete tubade, mis näisid pärast juhtunud õnnetusi lausa hirmuäratavana. Kõige ees jooksis Neero, saba jalge vahel, määrides põrandale üha enam oma kõvete käppade tähekujulisi jälgi. Oma ulaka sõbra kannul astus isand Justus ise, — ta vaene süda valutab, valutab, aina valutab, vaatamata isegi sellele, et ta järel sammuv perenaine oli äsjasest pahameelest nüüd tõesti üle saanud ja vadistas lakkamatult. Klaver kuskil mitme seina taga hakkas jälle taguma imeilusaid viisikesi; jõuti eest tuppa; ja isand Justus võttis varnast kübara. Ning siis juhtuski ka see teine õnnetus: parajasti, kui ta oli võõrusesse astumas, ilmus kustki tumeda mööbli varjust nähtavale suur must kass! Tekkivast jooksumüdinast kostis jälle üle hele kiljatus; ometi ei kukkunud midagi

põrandale, — issand ole tänatud, vähemalt see jaht lõppes õnnelikult! Ja isand Justuse süda kloppis rõõmu mug õnne pärast, kui... võidukalt tagasi jõudnud vana habitu teener rikkus siiski kõik ta lootused: korraga viinus ta jala nii püsti, kui see vähegi võimalik oli, ja niisulis pika mõnusa veejoaga nikerdatud sohvajalga, millest ta parajasti möödus.

«O-oh-hi!» laskis kaubahärra Kubelik kuuldavale.

Emand Brock aga, tehes näo, nagu poleks ta seda koletut sündmust märganud, vaatas hoopis mujale ja koneles värisevate huultega:

«Kuulake, kuulake, jah, härra Kubelik! Maja päris väriseb kohe, kui need valjud hood vastu seina peksavad. Palun tervitage minu poolt ka oma armast emandat... kallist proua Kubelikkul!»

«Täna, täna, armuline proua... Ma tõesti...» pomises kaubahärra Justus ja jättis lause pooleli, sest raske uks ta kannul prantsatas järsku kinni.

Ja Neero, kes näis talt pärast kõiki neid sigadusi veel kiitustki ootavat, sai säärase jalahoobi, et kogu tänav täitis silmapilkselt kõrvulukustavatest kiljatustest.

«S-sina lojuseloom! Kogu elu panid mul nüüd nahka!» ütles isand Justus läbi hammaste, heites kartliku pilgu toailledes maetud akna poole.

Kuid ometi oli kaubahärra Kubelikul sel tuulisel hommikul ka ootamatult rohkesti õnne: parajasti, kui ta jälle raekoja kohale jõudis, kohtas ta üsna juhuslikult nii bürgermeistrit ennast kui ka raehärra von Wolfenbüttelit. Kaks kõrget aukandjat seisid kiriku ees ja vestlesid elavalt. Pikk parun noogutas tihedate nõksatustega, härra Brock surus aeg-ajalt teise käe kübara veerele, et takistada seda lendu tõusmast, ja osutas suures kaares kord siia, kord sinna. Ja isand Justus, teretades mõlemat härrat aupakliku viisakusega, hüüdis rõõmsalt:

«Näete, — vaat see on alles tore... palun lahkesti vabandada. Ma olen praegu väljas just ja nimelt selleks, et teie peale jahti pidada, h-hahaha! Ma... ma olsin teid juba hommikust saadik... mu härrad... Ja kui saatus oleks tahtnud jääda mu vastu lõpuni ülekohtuseks, poleks ma teid üldsegi mitte leidnud... mu härrad.» Ja ta kordas kohe uuesti oma alandlikku palvet, kübar kohmetult kepikõverusele riputatud, hallid juuksekahtlud tuules laiali: «Ma võtsin endale julguse härrasid ühes armuliste prouadega homme õhtuks külla kutsuda... nii nagu see on öeldud juba neis tagasihoidlikkudes kaardikestes, mis post pidi teile eile kätte tooma. Ma... ma... võin vist loota... teie sõbralikku lahkust... mu härrad?»

Linnapea Brock laotas käsi:

«Raske ütelda, raske ütelda, armas sõber. Kui ma mitte ei eksi, rääkisite te sellest mulle ka juba rohelisse sõidu ajal... Palju tänu, vä-ä-ga palju tänu austuseavalduse eest... nii minu kui mu proua poolt. Võib-olla küll, võib-olla küll! Muuseas — miks teid ja teie venda ei olnud näha meie Ühingu poolt korraldatud õhtusöögil, mille me andsime meie kalliste aukülaliste auks... eile õhtul?»

Isand Justus pühkis kärmesti laubalt higi. Loomulikult ei võinud ta teatada õiget põhjust: üsna lihtsat asjaolu, et kumbki neist polnud ametlikku kutset saanud. Veidi aega tundis ta end päris pigis istuvat, samas aga turgatas talle pähe päästev idee ja ta rääkis kohe sõnaohtralt:

«Jah, ka sellest, ka sellest tahtsin ma kõnelda. Ma... väga, väga kahetsen, mu härrad! Aga juhtus kahjuks niisugune õnnetus, mis... tekitas takistuse.» Ning kohe tuli ka teine, veelgi targem idee: «Paljud meie hulgast ei teagi vist veel, armas härra linnapea, et eile õhtul, kui

meie olime valmis oma õhtulauda istuma, suikus surmale meie Ühingu põline liige, hea vana Schmiedehelm. Jah, kujutage ette: ta tuli palavikust segase peaga minu hoovi, ja enne veel, kui ma sain ta aitamiseks midagi ette võtta, kukkus ta järsku pikali ja suri. Doktor Kubelik, minu vend, katsus ta südant. See seisis juba. Ja doktor Kubelik, mu vend, ütles, et... vähk polnud enam mitte üksi maos ja maksas, vaid juba... ka rinnakorvis ja südame juures. Hirmus, hir-r-mus palju oli verd!»

«Ahaa, või vana aus meister Schmiedehelm on siis viimaks minekut teinud!» ütles linnapea ükskõikselt. «Nõ-jaa-a, siis muidugi, siis muidugi. Meie aga ei võinud seda loomulikult teada ja sellepärast paistis teie puudumine meile vä-ga võõrastav. Sest... need alatised tülikitajad puudusid ju niikuinii. Jaa-jaa, n e m a d puudusid ju niikuinii!»

Ta ulatas juba oma väikese lihava käe mantli alt välja, et vestlust lõpetada ja head tervist jätta.

Isand Justus aga pöördus kärmesti raehärra von Wolfenbütteli poole ja küsis selleltki:

«Aga teie, parunihärra...? Te saite kah muidugi mu kutse kätte?»

«Jaa-jaa-jaa, sain küll, sain küll!» vastas pikk baltlane.

«Ma paluksin teid tões-ti kõigest südamest, kõrgeauline parunihärra,» ütles isand Justus, taotles lihtsust ning familiaarsust, mõjus aga tegelikult väga alandlikuna.

«Jaa-jaa-jaa, võib-olla, võib-olla!» vastas raehärra Wolfenbüttel. Ja sel ajal kui linnapea Brock ja Justus Kubelik ülisõbralikult naeratades teineteise kätt raputasid, hakkas ta oma kangeil jalgadel edasi komberdama, tonksides kepiotsaga trotuaarisillutist ja sarnanedes järsku kuidagi veidralt vend Henrikuga.

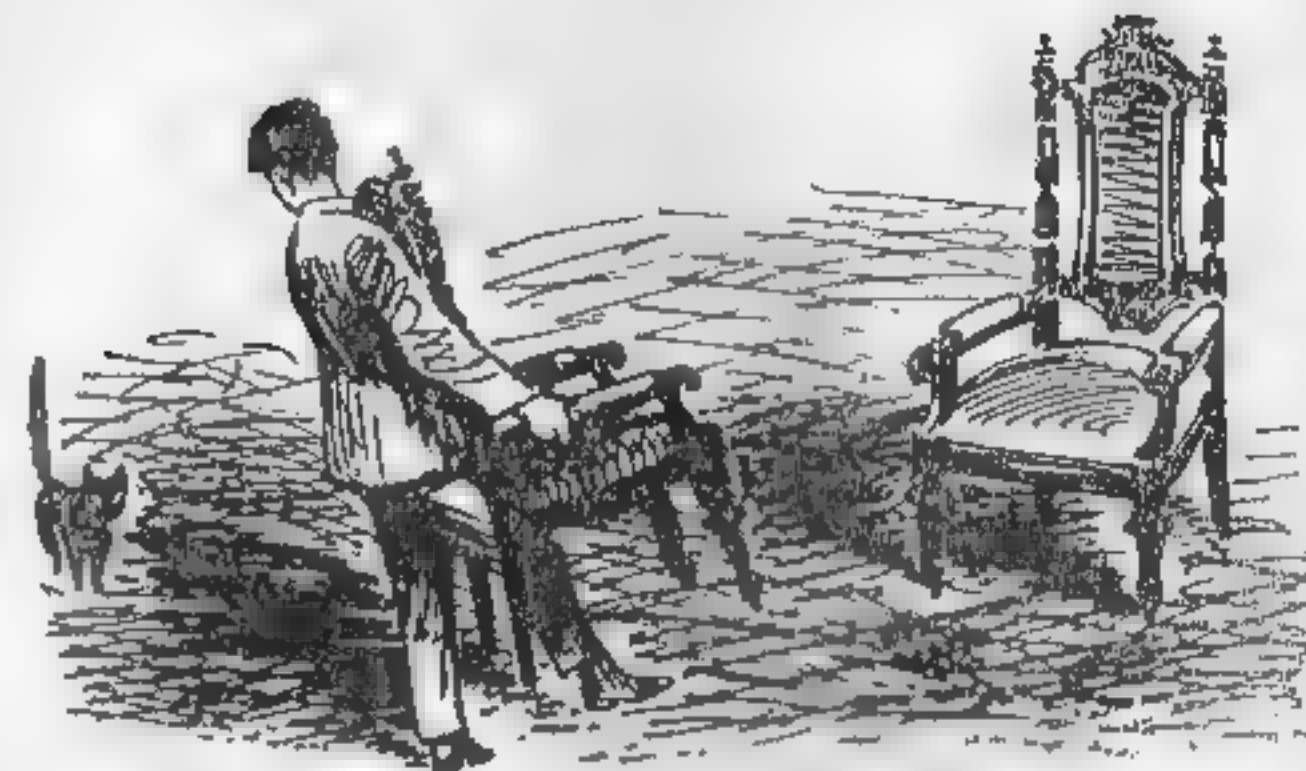
Kõigile senistele äpardustele vaatamata tundis isand Justus end peale seda kohtamist väga rõõmsana: nüüd, kus ta oli saanud neid kaht kutsuda veel suusõnalgi, oli ta päris kindel, et ta ammune igatsus ometi viimaks täitub! Ta süda otse keksles vastu rinnakorvi takk-takk, takk-takk, takk-takk! Ja suutmata kauemini viha kanda selle neetud patuoinagi vastu, kes oli teda alles pool tundi tagasi nii hullusti teotanud, ajas ta hülled torru ja hüüdis lepitust otsides:

«Neero, Neero, kus sa sinder oled! Neero, pagana poiss, siia kohel Hopp-pl!»

Paks mägrakoer lähenes õnnelikuna.

Ja nad suundusid kärmesti tagasi mere poole, et suruda end läbi tuule ning tormi koju ja jagada oma lootust-helilavat rõõmu teistegi majalistega.

I I E S P E A T U K K

KLOPITAKSE MÖÖBLIT

Askeldused ja rutt, mis järgmisel hommikul algasid, ajasid kaubahärra Justus Kubeliku uhke kodu mõneks ajaks segamini, raputasid selle üles harilikust uneraugusest. Kõigil oli äkki väga kiire, kellelgi polnud enam mahti rahulikult käia, kõik jooksid: nad olid vana Schmiedehelmi surma, kirstupaneku ja matuste tõttu niikuinii hilinevad, nüüd oli vaja tarvitusele võtta kõik abinõud, et tähtsa päeva ettevalmistustega õigeaks ajaks valmis saada.

Esimesena võeti käsile saalimööbel. Paul, kes puudus täna esimest korda kolme aasta jooksul ametikohalt, muutus talle endalegi märkamata kogu ürituse hingeks. Uhtki raskust kartmata haaras ta kinni nikerdatud seljatoega raskest tammesohvast ja kutsus endale valju häälega abilisi. Ta oli nüüd üldse väga tähtis ja suurejooneline, see kange noor ärimees, teda nähti siin ja seal, ta

isik oli nagu mitmeks paljunenud ja jõudis alati kohale kõige suurema häda ajal. Tal oli praegugi krae kaelas, vest seljas ja kapslitega hõbekell küljetaskus, ja kõik ta ümber oli korras, mitte midagi ei läinud viltu, mitte midagi ei saanud tolmusekski. Ta ütles Rondolfile, kes agarana ta kannul käis, et tööd tulevat teha innuga, et see polevat ometi naljatamiseks, mõni mees kasigu jalust ja ärgu teisi ilma asjata segagu! Ja ta vaatas halvustavalt ülalt alla isegi Antonile, kes näis tast ometi hoopis tugevamana. Kuigi ta käed polnud kehalise tööga harjunud ja hakkasid väsima ning isegi valutama, teeskles ta siiski veel hulga aega teistest kõigist tugevamat ja ütles kaalukalt ning veidi üleolevalt, et õigupoolest oleks ta pidanud endale tubli paarimehe tooma... kaupluse laoadast. Ja ta ei jätnudki enne oma ülbust, kuni ta sai viimaks abilise, kelle kulul ta ei julgenud enam uhkustada — isand Justuse enda, kes oli ammu juba kuue varna riputanud ja käisedki küünarnukkideni üles käärinud.

Need kaks vägevast vinnasid raskeid mööblitükke nüüd nagu kunagi kangelased, ise oma sangaritegudest löbunud, ikka ja alati kõige raskemaid asju haarates. Nad hlgistasid, ähkisid, moonutasid nägusid, taarusid, toetusid harki aetud jalgadele nagu kindlatele tugisammastele. Kui nad ka söögitoasohvaga vastu toole ja taburette komistades viimaks ukse juurde jõudsid, hakkasid nad võidu vanduma, kurat ja põrgu — see krants olevat ju saali omast hoopis laiem, nii lihtsalt see siit juba läbi ei mahul! «Jah, ei muud midagi, kui et me peame ta külili pöörama,» arvas poeg. «Ega vist midagi muud jah, me peame ta tõesti külili pöörama, jah!» nõustus isa. Nad asetasid sohva ettevaatlikult servale püsti, seda tehes müksas Paul vastu kõrget riiulikest ja lükkas ümber kaks valget elevanti. Ometi lõppes kõik õnnelikult — isa kort-

mutas vaid korra kulme, kuna talle meenus ta enda vastumeelne äpardus linnapea juures ja sestap polnud ta nüüd liiga kuri ka poja vastu.

Kui nad tassitava eseme viimaks siiski majast välja said ja murule asetasid, oleksid nad peaaegu surnuks litsunud vaese Neero, kes sai viimasel ajal hakkama ainult rumalustega: just sel hetkel, kui mehed hüüdsid hopp-hoppl, ronis ta sohva alla, vajus selle pehme põhja raskusest kõhuli ja hakkas nii läbilõikavalt kisendama, et emand Emilie käed kohkunult kõrvadele surus.

«Eh-h, sa elajas!» pahandas isand Justus ja andis vanale teenrile selle ainsa päeva jooksul juba kolmanda jalahoobi.

«Jah, pea on, aga mõtelda ei oska!» noogutas Paul.

Anton, tänagi veel kogu perekonna vastu vaenulik, hüüdis eemalt:

«Seda häda põevad paljud inimesedki, vennas, väga paljud.»

Nii, see oli tehtud — sohva seisis kindlalt vahtra all murul, Kaks Kanget läksid tagasi majja. Siin oli veel külluses raskeid ning massiivseid esemeid, mis vajasisid samuti nende vägevaid käsi. Kui paar väikest iluasjakest jälle põrandale lendas, taipasid nad äkki, et õigupoolest oleksid nad pidanud algust tegema kergema kraamiga ja muu nippe-näppega. Kuid nad ei tahtnud tunnistada teiste kuuldes oma rumalust ja hakkasid süüdistama neid, kellega kõrvuti nad töötasid: «Armas aeg, kas siis tõesti ei osata pisut ettevaatlikumalt? Kas inimestel siis tõesti silmi peas pole, et nad...!»

Paul, jälle kõige taibukam ja ettevõtlikum, saatis pearaamatupidajale vastava käsu, aeglased, kuid seda tugevamad mehed jõudsid kohale, töö hakkas edenema kohe palju kiiremini. Varsti oli kogu hoov täis punase plüüšiga kaetud toole, tugitoole, sohasid, iga sorti muid esemeid,

mis uhkustasid oma keeruliste ning kunstipäraste nikerdustega. Ema, asendades vallandatud köögitüdrukut, kloppis agarasti, tolmutilv ümber pea. Rondolf asetab toole kohalt kohale, sest ta tahtis samuti midagi teha ja millegagi tähtis olla. Paul ja isa, sosistades salapäraselt, kadusid aeda, kuhu nad jäid ligi kaheks tunniks. Anton, kuigi ta tundis end endiselt alandatuna ning solvatuna, õpetas ja juhatas Klaarat, kes oli samuti appi tulnud ja piilus sõpra nüüd imetleval pilgul silmanurkadest: ta tundis kogu pikantset lugu ja see muutis seni saamatuna paistnud onupoja ta meelest lausa sangariks.

Ja tunnid aina lendasid, aina kihutasid, aeg läks edasi nagu tuhatnelja traavides. Tornikell lõi kaksteistkümmend. Emand Emilie, käed õlgadeni kanged, neelatas kohkunult, kuulas pärani silmi, — issand, kas tõesti juba nii kaugel? Köögist kostis jutukõminat ja järsu häälega antud käsklusi: jumal olgu tänatud — Rosalie oli omaenda algatusel appi tulnud ja aitab ta kindlasti hädast välja.

Isand Justus, ilmudes viimaks ometi põõsaste vahelt nähtavale, näis väga salapärasena, vilistas veidi saamatult, kuid seda uljamalt. Ta oli üleni tolmutu, määrdu nud, hoidis kahe tagasipainutatud käega ristluid, ta kael ja põsekaared läikisid higist — nähtavasti oli ta teinud midagi säärast, mis nõudis küürutamist. Paul kandis labidat õlal, vasarat vartpidi püksitaskus ja saagi kaenlas. Anton viipas silmadega lehtla poole ja ütles Klaarale, kes istus ta läheduses asetseval tugitoolil:

«Lähme sinna. Ma räägin sulle midagi.»

Tüdruk vaatas maha ja vastas vaevalt hingeõhuga, ehkki oli kohe ilmne, et ta kohmetus on teeseldud:

«Si-nu-ga? Oi... ma ei julgel»

«Nah, ära ole nüüd rumal!» ütles Anton ja naeratas elumehelikult.

Ja nad olid juba vargsi varje heitvate puude vahele kadumas, kui emand Emilie pidulikult teatas, et see suur ja tähtis töö ongi ometi viimaks tehtud ja et sissekraamimine võib jälle alata, — tarvis on ju rutata, et mitte hilineda.

«Jõuame, jõuame, ära karda — jõuame!» ütles isa enesekindlalt ja laskis enda murule kükakile, et haarata sohva otsast kohe kinni.

«S-selge, et jõuame, h-hahaha!» ütles Paul ja naeris pisut tarbetult. Ja kui nad varsti selle järel üle hoovi läksid, ütles ta: «Täna läks aeg pagana kiiresti. On aga ka niisuguseid silmapilke, mil sa pead iga minuti juures ootama nagu... nagu... Kell jääks nagu järsku seisma... ja aeg ühes temaga. Minule on nõnda juhtunud... juba mitmel korral.»

«Einoh, see on õige,» kinnitas isa.

Kui kell kolm lõi, olid suuremad korraldustööd täiesti valmis, võidi jälle veidi muretumalt hinge tõmmata. Isand Justus jalutas pikkamisi läbi kõigi tubade, käed seljal kuue all, puhtaks harjatud taldadega vilttuhtlil jalas. Ta astus piinliku hoolega korda pidades otse mööda vaipu, et mitte vahatatud põrandale jälgi teha. Rondolf ja Erika jooksid tornituppa ja kisasid kord trepil, kord vahekoridorides; tädi Rosalie tuli kogu oma abiliste-staabiga köögist, lõhnas toidust ja kuulutas õhinat, et kalkunipraad saavat igatahes suurepärase. Ta lisas naerdes, et pole ime, kui mõni mees vargsi sõrme suhu pistab ja küünealusedki puhtaks uuristab, — ta mõtles sellega vana Baumannit, kogu linna üldtuntud suurõgijat. Isand Justus ütles ka omalt poolt paar tabavat nalja, ise nende naljade üle rõõmsalt kihistades, silmad kisis, pea kummargil. Siis läks vennanaine tagasi kööki; ja Emilie, lükates söögitoa ukse tasakesi praokile, kutsus teda sosinal:

«Justi, palun... tule korraks tuppa!»

Kaubahärra Justus järgnes kutsele ja nägi, et ka siin oldi edasi jõutud otse imetaolise kiirusega. Toidunõud olid juba lauale asetatud; postamentidel ja riiulitel seisvates vaasides kirendasid mitmevärvilised lilled, need olid surutud suuriks tihedaiks kahmakaiks, mõned buketid sarnanesid vägevatele vihtadele, mis mõjuvad oma tühedusega. Kolmnurkseiks kiivrikesteks keeratud suurrätid moodustasid nõörsirgeid ridu; hõbekahvlitel, mis toetusid oma sälgulistele klaasalustele, sillerdasid päike sekiired. Kirjute servadega portselan- ja fajansstaldrikud näisid erakordselt puhtaina, sama puhta mulje jättis ka vana seinakella kollane nägu. Rasked nikerdatud jalgade ning leenidega mustad tammepuu-toolid seisisid oma kohal auväärselt ja soliidelt nagu pritsimehed paraadil.

Emand Emilie, viibutades käes väikest nimekaartide pakikest, ütles sosinal:

«Katsume nüüd kähku kindlaks määrata ka kohad, kuhu keegi istub. Oh, see on tülikas asi, tead! Miljon küsimust, mil-jon küsimust! Kuhu me asetame meie kõrged külalised? Kes saadab kelle lauda? Keda ei tohi kõrvuti asetada min-gil tin-gi-mu-sell — Võtame näiteks parun von Wolfenbütteli?»

«Tjaa...!» tegi kaubahärra Justus lõuga kratsides.

«Või ka linnapea härra Brocki endal» ütles emand Emilie.

«Tjaa-tjaa...» tegi kaubahärra Justus jälle.

Tekkis vaikus — naine ootas, mees mõtles. Ta hoidis kahe sõrmega hajameelselt ninnaotsa, silus siis vurre, käis millegipärast kikiarvabail. Hetkeks tõmbus ta isegi kühmu, just nagu oleks õiget otsust leida palju kergem säärases seisangus kui sirgena. Ehkki nad olid — muide — neendes rasketes küsimustes ammugi juba ühisele

nõule jõudnud, tegid nad siiski teineteise ees näo, nagu tuleks kõik kindlaks määrata alles praegu.

Emand Emilie arvas viimaks, sirvides hajameelselt nimekaarte:

«Kõige loomulikum oleks muidugi, kui sa ise istuksid... nende kahe vahele. Jaa-jaa-jaa, ära vaidle vastu, see oleks kõige loomulikum! Aga see on võimatu, või-ma-tu — nad on ju kindlasti prouadega. Ja sellepärast peame talitama pisut teisiti. Nimelt peaksid sa nüüd istuma... nende prouade vahele... saad aru! Jaa-jaa-jaa, nende prouade vahele! Mis sa arvad, kui me asetaksime parunessi sinust paremale ja proua Brocki sinust pahemale? See tähendab — nõnda: sina istuksid siin, sellel toolil, sellel siin istuks paruness, sellel seal aga — linnapea-proua Brock! Oled nõus, Justi?»

«N-nujah, ega me midagi paremat ju välja ei mõtle...» noogutas isand Justus. «Ja kui nüüd järjekindel olla, siis... parun ise ja härra linnapea, see tähendab vana Brock... peaksid asuma sinu kõrvale. Sellega oleksid loomulikult rahuldatud ka need teised: neil poleks igatahes põhjust nurisemiseks. Ja laud oleks nõnda... täiesti tasakaalustatud: mõlemad küljed oleksid kah ühesuguse väärtusega. Ma usun, et sul ei peaks midagi selle vastu olema, kallid.»

«Jaa, Justi, see on tõesti hea mõte, tões-ti hea mõte — mis mul peaks siis selle vastu olema!» noogutas proua Emilie omakorda ja rääkis kohe väga targalt ning kaalukalt: «Sa ju tead, et mu kõige suurem soov on, et see sinu elu tähtsam päev ilusasti korda läheks. — Nii et... sellest kõige valusamast punktist olemegi üle. Ja nüüd — edasi. Võtame esimeses järjekorras Weissbaumid. Oieti tuleks see edev vanainimene — ma mõtlen nimelt emand Juliat — paari panna vana Baumanniga.

Hahahaha, — kujuta ette, Justi, missuguse näo ta teeks! Mis sa arvad oma vennasest, doktor Kubelikust? Iga tahes poleks karta, et see latatara tema kõrval igavust tunneb.»

«Agathe Lorenzon?» küsis isand Justus.

«Noh, meil on ju veel noorhärja Ebbermann, eks ju!» ütles emand Emilie, pilgutades paljutähendavalt.

«Õige! Õige-h, proua Kubelik, õi-ge-eh!» noogutas mees naerdes. «Ja nüüd — vana Weissbaum ise?»

«Noh, see pole raske küsimus — anname talle naabrinna minu vennanaise, proua Kerichi,» arvas emand Emilie. «Rohkem muret teeb mulle härra Lorenzon ise, see hirmus vanamees, kes enda kind-las-ti juba poole tunni pärast purju võtab.»

«Et ta mitte kellegagi tüli norida ei saaks, võiksime ta asetada kahe vagura lambakese vahele — ühelt poolt Ellen Kerich ja teiselt poolt preili Weissbaum,» arvas isand Justus.

«Jah, see ei ole halb mõte. Ei ole!» ütles naine. Ja kuna muu polnud enam kuigi tähtis, lisas ta ükskõikselt, jaggades viimasedki pihku jäänud nimekaardikesed ülejäänud vabadele kohtadele: «Nii, jah. Henrik on loomulikult proua Brockile kõige sobivamaks naabriks, samuti Henriku vanem tütar Aimi-Lie härra Brockile. Adolf, vana Ebbermann, vana ropp Baumann ja need poisinõlgid... nende pärast meil ei maksa vist enam pead murda?»

«Selge, selge! Ei maksa!» noogutas isand Justus.

«Aga issand... aga preili Brock ja Henriku vanem poiss August! Ai-ai-ai... nüüd me peame jälle otsast algama!» hüüdis emand Emilie kõige tagatipuks kelmi-kalt ja tegi näo, nagu oleksid need kaks tõesti ära ununenud.

Ja isand Justus, kuigi ta taipas kohe oma vallatu kaasa väikest vigurikest, naeris vabiseva vatsaga ning ütles:

«Uu-u, no pagan võtaks, see oli mu peast tõesti maha pühitud — tänase piduõhtu kõige nooblim paar! Mis sa arvad, kui need asuksidki teineteise kõrvale, nõnda nagu nad... juhtusid kõrvuti?»

«Noh... midagi halba selles ju ei oleks, eks nad ole ju varemniigi kogemata kokku juhtunud... nagu rahvas rääkida teab!» ütles emand Emilie ja purskas samuti lõbusalt naerma.

Kuna see perekondlikku laadi kavaluski oli õnnelikult valmis sepi-setud («Armas aeg, sugulased peavad ju kokku hoidma!» ütles isand Justus.), seisid nad ivakese aega vaikselt teineteise kõrval, mõlemal käed seljal risti, küljed sõbralikult vastamisi. Isand Justus oli väga rõõmus ja väga ärev — liigutas vuntse, silus habet, ajas huuled aeg-ajalt poisikeselikult torru. Äkki embas ta naist pihast ja tegi paar keksivat polkasammu, ise endale huullega pasunat puhudes: tratata, tratata! Emand Emilie läks üleni punaseks, isegi ta keha hakkas korruga hõõguma, ta silmad oleksid nagu avardunud ja neis vilkusid sädemed. Rondolf ja Erika jooksid jälle suure mürinaga mööda treppi üles-alla ja karjusid otse söögitoa ukse taga: «Hõ-hõ-hõ-i!» Paul oli kööki läinud, dotseeris midagi teenijale või tädi Rosaliele: pipart imporditavat sealt ja sealt maalt, pähkleid sealt ja sealt maalt, muskaati, kardemoni ja vürtsi sealt ja sealt, lõunamaa puuvilja aga hoopis sealt ning sealt. Päike kõrvetas läbi piinliku hoolega puhtaks pestud aknaklaaside. Ja emand Emilie, nõjatudes äkki kogu suuruses vastu vestiväel seisvat meest, hakkas kõnelema oma lootustest ning kartustest; ta ütles:

«Oh-h, Justi, kui see tänane õhtu meil ainult ilusasti õnnestuks! Annaks jumal, et mõni neist... teistest...

neist lihtsamatest... mõnd rumalust ei teeks. Ma kardan kõige rohkem selle hirmsa Lorenzoni eest, kes ei oska kunagi viisakuse piiridesse jääda. Ja om-me-ti on ta ise... notaarius. Peen inimene, kui ta enda vahel ehk unustabki, jääb ka purjus olekus peeneks inimeseks, mat sid ei oska end aga kunagi ohjas hoida. Ja häda võib meil tulla ka vana Baumanniga, selle ahnepäitsiga. Mul on veel selgesti meeles, kuidas ta enda mõni kuu tagasi Kerichite juures nii täis õgis, et tal toit enam kuidagi maos ei seisnud. Oh-oh-h, mu süda väriseb kohe... Mõtelda ainult — linnapea ise tuleb ühes oma perekonnaga sulle õnne soovima ja su kätt suruma. Ja paruni härra Wolfenbüttel... Ja armuline paruniproua Wolfenbüttel... O-oh-h, mis me räägime. Näed nüüd, Just, kuidas kogu linn sind austab ja kuidas kõrgem seltskond sinust lugu peab... Ja peale selle tuleb üleslauljaid veel mujaltki. Pritsimehed, teised kaupmehed, muu osa meie kohalikest tegelastest... Noh, nendega pole meil küll kuigi palju muret, sest... aed on ju nüüd lauakesi täis ja keldrites on kraami külluses... ja... õllevirret. Kui me ise kah paaril korral nende juures käime, siis...»

«Jah, aeda mahub kas või... sada inimest!» noogutas isand Justus naeratades ja embas jälle naise tusedaid puusi.

Ja ikka nõnda omavahelist vaikset jutukest vesteldes lahkusid nad käsikäes söögitoast, luusisid teisteski tubades, väljusid viimaks ja vaatasid unistaval pilgul puude taga helkiva mere poole, mille virvendav pind pildus siia-sinna tillukesel päikeselaike nagu elavhõbedat, mis ei püsi kuskil paigal.

Ent kogu päeva kestnud askeldused olid muutunud pikapeale siiski väsitavaks, ja isand Justus mõtles pisut puhata. Tundes kõikjal enda ümber magusat söögilõhna, vinnas ta enda külili, magamistoale, kušetile. Ta hakkas

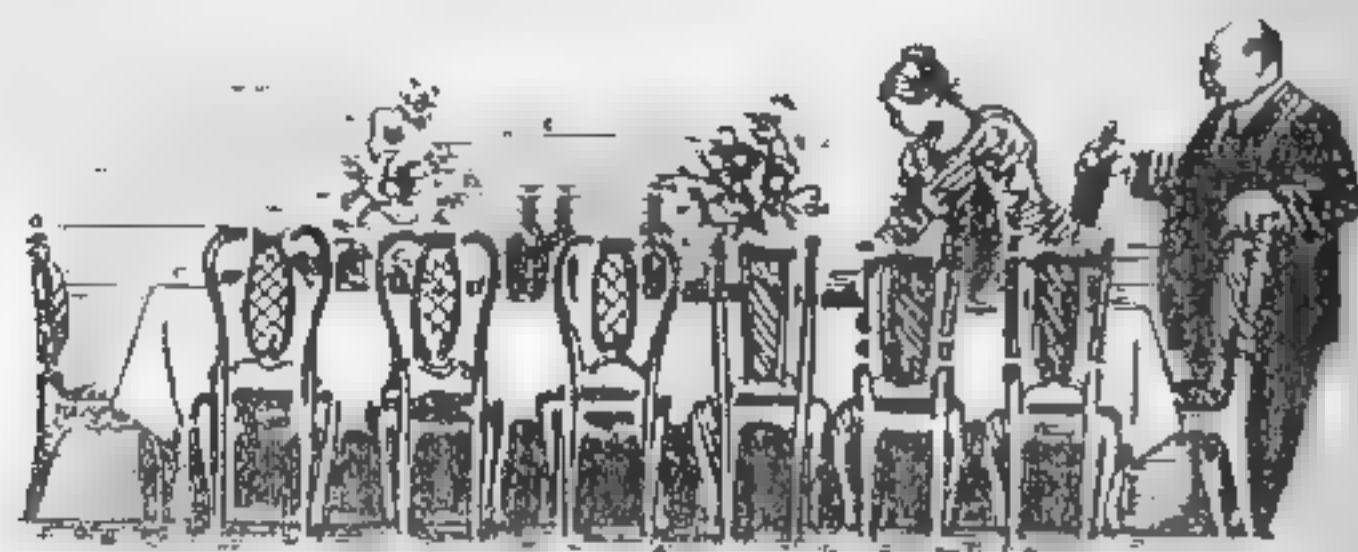
kohe norskama. Viirastus üliilusaid pildikesi, mis olid kõik kuidagi ühenduses väga tähtsate tuttavatega — linnapea Brockiga, raehärra Wolfenbütteliga, teiste auväärsete aadlikkudega, kellele ta oli küllakutsed saatnud. Ja ta uni oli nii sügav ning mõnus, et ta ärkas alles siis, kui teda raputati ja hüüti:

«Tõuse, tõuse nüüd, papi, — on juba aeg, sa pead ennast ehtima hakkama!»

Ta avas kohe silmad ja kargas istukile.

See oli jällegi Emilie, ta tubli teinepool.

Ja ta hakkas end kohe rõivastama, haigutades mõnusal meelel, suur suu ammuli ja süda ärev oodatavate sündmuste närvesöövast eelaimusest.

SELTSKOND LAUA ÜMBER

Kella poole kaheksa ajal teatas teenija esimese külalise tulekust. Proua Emilie, kes oli köögis vajalisi korraldusi tegemas, rebis põlle kähku eest ja muutus kohkumisest lausa kangeks — miskipärast oli ta täiesti kindel, et see on kas parun Wolfenbüttel või linnapea Brock. Astudes hästi suursuguselt ja sirgelt läks ta kohe saali. Kuid pettumus, mis teda seal tabas, oli suur: see esimesena saabunud külaline polnud keegi muu kui tuntud ahnepäits ning õgija, vanahärra Baumann, rikas majadeomanik, keda keegi ei sallinud, kes oli aga linna keskseltskonnas midagi vastumeelse paratamatuse taolist. Polnud lootust temast kunagi mööda pääseda, — kui teda ei kutsutud, tuli ta kindlasti ise, parem juba tulgu siis kutsutuna!

Kui emand Emilie sisse astus, istus vanahärra Baumann lõsakil sohval ja hüppas püsti sellise kärmusega, et ta pikad kuuehõlmad tiibadena laiali lendasid. Ta naeratas perenaisele vastu kogu oma koikarva näoga ja iga

kortsuke ta kuiva suu ning ripnevate laugudega silmade ümber näis end kavalalt liigutavat. Ta kõhn selg tõmbus suure hooga looka (emand Emilie uskus isegi selle kuiva raksatust kuulvat!) ja ta hüüdis nagu kellelegi etteheidet tehes:

«Ime küll, armuline proua, mina olen siis esimene!»

«Jaa-jaa, teie olete praegu tõesti... esimene,» ütles perenaine.

Tundes vana ihnuskoi niiskeid huuli oma käeseljal, oleks emand Emilie heameelega sülitanud, kuna ta pidi aga üsna tavalisest elutarkusest aetuna viisakas olema ka selle ebameeldiva inimese vastu, teeskles ta kärarikalt rõõmu selle varase päralejõudmise üle. Nad rääkisid ilmast, rahutust ajast, värskemaist linnauudistest, vesikiilidest, kelle suured parved voolasid ikka veel läbi linna. Härra Baumann, tige ja kahjurõõmus nagu alati, ütles ka täna mõne valusa tõe kord ühe, kord teise hea naabri kohta. Arvatavasti polnud ta sõbra sünnipäevaks valmistudes juba mitme päeva jooksul söönud, ja iga kord, kui köögist tuppa järjekordne pilv magusat toidulõhna imbus, hakkas ta loomusunniliselt närimisliigutusi tegema. Tal oli suus jäme sigarijupp, mida ta imes vaid nii palju, et see päriselt ära ei kustunud. Viimaks ei suutnud ta end enam tagasi hoida ja küsis ikka huuli matsutades:

«Nojah... Eks siis laudaistuminegi... jääb jälle hiljemaks...»

«Jah, me ootame, kuni kõik kohale jõuavad,» ütles proua Kubelik.

«Inetu, inetu, et alati nõnda venitatakse!» ütles vanahärra Baumann nõrdinult. «Ma ei taha end kiita, aga ma pean ütlema, et mina olen alati õigel ajal kohal.»

«Jaa, see on tõesti nii. Ja see on teist väga, väga ilus,» ütles proua Kubelik, noogutades pikkamisi.

«Kui me püüame, jõuame me igale poole!» ütles härra Baumann.

«Muidugi jõuame! Kind-las-ti jõuame!» ütles proua Kubelik ja pidi nüüd kogu tahtejõu kokku võtma, et säilitada oma välist lahkust.

Ometi viimaks sai ka isand Justus rõivastumisega valmis. Ta tuli samuti kohe saali. Ka tema näolt võis aimata pettumust, kuid ta varjas selle kohe oma tavalise sõbralikkuse taha ja tervitas lärmakalt. Proua Emilie kasutas kohe juhust, vabandas ja kadus kõrvalruumidesse. Härra Baumann ütles:

«Rääksin just su emandale... On tõesti rumal kommu-niiviisi alati hiljaks jääda. Inimesed peaksid ometi aru saama, et seltskonnas on ka teisi, kellele niisugune ho-limatus ei meeldi.»

Isand Justus naeratas ja ütles:

«Nojah, nii ta muidugi on. Aga eks nad tule kõik... omal ajal.»

«Näed, kell hakkab juba kaheksa saama!» ütles vana härra Baumann ja pistis oma paksu hõbenuri peremehele-nina alla.

Lorenzonid saabusid täpselt, nagu alati. Notar ise oli lühikest kasvu ja paksuvõitu ja omas harjumust iga natu-kese aja pärast peopesaga oma tugevat kukalt patsutada, noorproua pruunid silmad sädelesid lõbujaanusest ja luu-sisid vahetpidamata kõikjal ringi. Nad õnnitlesid pisut liiga kärarikkalt, naersid ise oma naljade üle, tegid sünnipäevalapse hea välimuse kohta paar meelitavat märkust. Isand Justus, muutudes sellest kohe edevaks, tänas sõpra heldinud häälega ja suudles veel kord patuse kaunitari kätt. Sel ajal kui teised sohval aset võtsid, kek-sis ta poisikeselikult ringi, puhus põsed punni ja kiitles:

«Aga mis seal imestadagi, sõbrad, olen ma ju sellest vanast heast sordist, mis peab vastu. Nagu sina isegi,

kallis notaarius, nagu sina isegi. Ja ülepea — meie põlv-kond peab vastu. Juhtusin paar päeva tagasi kokku pa-run Wolfenbütteliga, meie tööka raehärraga — ah jaa, ta teatas meile, et nad hilinevad täna veidi — ja ma pean tähendama, et temagi ei anna veel vanadusele alla. Ometi on ta minust mõne aasta võrra isegi ees.»

«Oo, härra Kubelik, kallid sünnipäevalaps, siis me näeme siin varsti koguni kõrgeid külalisi!» hüüdis noor-proua Lorenzon ja ajas silmad koketeerides pärani.

«Vaata ikka, vaata!» hüüdis vanahärra Lorenzon.

«Jaa... proua linnapea kartis samuti, et nad ei saa kohal olla just minutipealt,» ütles emand Emilie, kes oli just köögist tagasi jõudnud ja teretas omakorda uusi külalisi.

«Oot!» hüüdis noorproua Lorenzon.

Seejärel räägiti jälle ilmast ja sõjast, mida kõik ootasid. Noorproua Lorenzon pööritas äkki nagu kohku-nult silmi ja arvas, et kindlasti ennustavat seda ka kli-lide ja kõigi muudegi putukate rohkus. Majaomanik Bau-mann liigutas nüüd lakkamatult huuli, — söögitoa uks oli perenaise järel lahti jäänud ja magus toidulõhn muutus aina paksemaks. Siis jõudsid päralt ka Ebber-mannid — vana mõnus kikkvurrudega kohtunik kolme-kümne-aastase pojaga. Viimane hakkas kohe silmi te-gema noorproua Lorenzonile, kelle veidi liiga vabalt kõlav naer muutus kohe väga valjuks ja väga helisevaks. Oldi veel kord vestlust alustamas ilmast, sõjast ning vesikiilidest, kui teenija juhtis sisse ka muusikaõpetaja Kerichi, selle vaikse kaasa ja doktor Kubeliku, kes pro-votseeris jälle vaidlust hinge surematusest ja jumala olemasolust. — Otse selle järel tulid ka Weissbaumid — kohutavalt laiade õlgadega härra, kiitsakas proua, poeg ja tütar. Isand Justuse käsi aina tudises südamlikest õnne-soovidest.

Et kõik töid kaasa rohkesti lilli ja muidki kingitusi, peamiselt tillukesi portselan- ning kipsasjakesi, millest igaühel pidi olema oma huumoriküllane tagamõte oli emand Emiliel rohkesti jooksmist ning askeldamist. Ja viimaks, kui oli päralt jõudnud Henrikugi perekond kõik peale kapten Kubeliku ja Aimi-Lie, kes näisid samuti hilinevat —, hakkasid laudaistumist ootama kõik teisedki peale härra Baumann.

Ja aeg läks, ja õhtu edenes nagu märkamatu. Iga kord, kui mõni voorimehevanker majast mööda sõitis, jäädi ärevalt kuulama. Emand Rosalie üritas korduvalt juttu toidureseptidest, mida ta võis tsiteerida tundide kaupa: nii palju mune, nii palju võid, nii palju jahu ja nii palju neid ja neid vürtse — oo! Mõningad kuulujutud, mis liikusid linnas ringi, sõeluti veel kord läbi. Notar Lorenzon mõtles nähtavasti veinidele ja headel napsidele, mis asetsesid talt vaid mõne küünra kauguses — ta hallid vesised silmad läikisid nagu unistavalt. Paul, kes valvas värava juures, käis juba kolmandat puhku teatamas, et naabertänavast on nähtavale ilmunud «u-uhke kaless» toredate hobustega; kuid kõik need kalessid sõitsid majast mööda. Noored käratsesid aias. Viimaks tuli kapten Kubelikk ühes oma vanema õe Aimi-Liega, kelle tore õhtukleit pani kõik jahmuma. Ja härra Baumann, kes ei suutnud enam kauem nälga kannatada, näitas jälle oma paksu hõbeuuri ning ütles abitult — nagu kunagi see, kes tunneb, et ta kulul sünnib ülekohut:

«Jah, vaadake... kell on juba üheksal»

«Me ootaksime ehk siiski veel... veidi. Nad tulevad päris kindlas-ti-i,» ütles emand Emilie, nutt kurgus.

«Muidugi, armas aeg, kuhu me peaksime siis tormamagi!» hüüdis notar Lorenzon, kuid neelatas samuti üha kasvava isu pärast.

Doktor Kubelik ütles, kuigi tal polnud kavatsust venda solvata:

«Pole viga, pole viga, eks me ole suutnud igasuguseid kõrgeid härrasid ennegi vahel oodata. Nad pole küll kunagi tulnud, aga... see pole tähtis. Sestap: olgem kannatlikud ja oodakem neid ka täna... nagu kord ja kohus... ja ärgem laskem õli oma lampides otsa lõppeda.»

Kui kell veerand kümme lõi, tõusis emand Emilie vabandust pomisedes oma kohalt, läks magamistuppa ja purskas äkki nutma: jah, polnud enam ühtki lootust, veel kord olid nende igatsused nurja läinud, veel kord oli neid halastamatult petetud! Kuid ta oli kange naine ja rahunes jälle kohe; ning selle ootamatu närvikriisi jäljed hoolikalt kõrvaldanud, muutis ta enda taas rahulikuks ning väarikaks, lükkas söögitoa ukseid pärani ja ütles meeldivalt maheda häälega:

«Niisiis — palun, armsad daamid ja härrad. Vahest me asuksime siiski kehakinnitamisele... ilma meie armsa paruni ja linnapeata.»

«Või ootame ehk veel vähe aega?» arvas proua Weissbaum ilmse kahjurõõmuga.

«Ei, milleks!» hüüdis isand Justus muretult-hoogsalt ja oleks samuti meelsasti nutma puhkenud.

Härra Baumann sülgas tikutoosile, kustutas hoolikalt oma igavese sigarijupi, pistis selle vestitaskusse, tõusis esimesena. Sel ajal kui teised võõrad end viisakuse pärast paluda lasksid, komberdas ta kärmesti laua juurde ja vahtis seda üksisilmi.

Esimene pooltundi kulus külmade eeltoitude maitsmisele ja terviseklaaside tõstmisele. Kuna ka suurimatel jutumeestel oli äsjase ootamise ajal hea isu tekkinud, hoiduti pikkadest kõnedest. Naerdi, naerdi, söödi, söödi, joodi, joodi. Siis näisid kõik väsimust tundvat, üldine

elevus langes ja kohtunik Ebbermann ning muusikaõpetaja Kerich rääkisid kumbki pool tundi — peaaegu ühtede ning samade sõnadega, peaaegu ühesuguse paljetilise tooniga.

Kui viimased elaguhüüded vaikisid, hakati kohe ringi kandma kalkunipraadi ja külaliste meeleolu muutus jälle kohe väga lõbusaks. Samal hetkel helises äkki uksekell. Emand Emilie hüppas kärmesti üles, oleks endale suures ärevuses peaaegu veiniklaasi sülle tõmmanud, jooksis raske siidseeliku kahiseses minema, et isiklikult avada. Hetke jooksul valitses laua ümber surmavaikus: kõik peale paruni ja linnapea olid ju kohal! Kuid peettuti jälle: uustulnuk oli siiski vaid too veider abipastor Paulson, kes — nagu härra Baumanngi — armastas sellistele perekondlikele olengutele sisse murda ka ilma kutsumata. Ta ise põhjendas oma taktitust sellega, et nõnda tegevat ta üsna õilsal eesmärgil: tema kui kogudusellikmete südametunnistuse kohalolek pidurdavat igasuguseid liialdusi, millest on teada, et need tulevad kurjast. Ja olles kohe kõrge ning kõlava häälega juba lävelt maha ütelnud oma ilusa õnnesoovikõnekese, istus ta imelikku nõksu tehes doktor Kubeliku kõrvale vabale toolile, mis kuulus küll proua Weissbaumile, kes oli läinud silmapilguks saali, et tuua sealt oma käekotti.

«Nii-nii. Esimene ohver pean olema siis mina?» küsis doktor Kubelik muliates.

«Tõesti — see koht on ehk viimaks juba võetud?» küsis abipastor Paulson.

«Istuge aga, istuge! Küll perenaine asja ära korraldab,» ütles doktor Kubelik söömist katkestamata.

... Ja pidu jätkus veelgi hoogsamalt kui veidi aega tagasi, eeltoitude ajal. Lausuti üha uusi ning uusi kiidusõnu maitstvate roogate kohta, jõodi terviseks, ülistati veini-

sorte. Ja pilgutati üksteisele lõbusalt silma: tunti kahjurõõmu pererahva liiga suurest sõnarohkusest, kuna selle lagant võis aimata järjekordse pettumuse kibedust. Higestati. Higestati! Higestati! Härra Baumann oli oma kalkunikoiva vaevalt kümne minuti jooksul paljaks jäänud ja teenija ruttas talle kohe uut portsjonit ulatama; notar Lorenzon, kelle viinakirg võttis aina hoogu, hüüdis vahetpidamata: «Joome kokku, armas sünnipäevalaps, sün-ni-päeva-laps!» Noad ja kahvlid klõbisesid võidu jahvatavate suudega, oldi viisakad ja küsiti korduvalt: «Soovite ehk midagi, armuline proua?» Ohetus läikivalt nägudel suurenes iga silmapilguga. Ja doktor Kubelik ütles enda kõrval mõnulevale vagale abipastorile, kes lõpetas samuti juba teist praetükki:

«Noh, näete, teie pühadus — mekib suurepäraselt!»

«Jumala-and, jumala-and!» ütles hingekarjane mõtetult.

«Arvatavasti ei maksa mul teile enam klaasi täis valada, — viin olevat saatana poolt sepitsetud asi,» ütles doktor Kubelik. «Või ehk siiski, armas härra Braunschweig?»

«Paulson,» ütles abipastor.

«Vabandage,» ütles doktor Kubelik. «Lugu on nimelt niisugune, et ma tundsin kunagi üht teie ametivenda, kelle nimi oli Braunschweig. Ta oli täpselt teletaoline: maailmalõbude maitsemise osas mõõdukas, hinge poolest tubli usklik, seltskondlike kommete poolest laitmatu, väga nobeda keelega ja väga siniste silmadega. Sellest on tagasi umbes kolm või neli aastat, kui ma tema hinge ta ametivennale üle andsin. Arvatavasti te tundsite teda samuti?»

«Jaa, ma tundsin teda, — meie, hingekarjased, tunneme ju kõik üksteist,» ütles abipastor ja võttis vana-härra Baumann eeskujul ka tüki ahjukala.

«See on ka loomulik. Meie, arstid, tunneme samuti üksteist vastamisi, see tähendab — teie, pastorid, meid, ja meie, arstid, teid. Sest meie kohustused kaaskodanikkude vastu riivavad üksteist ju väga lähedalt. Eks ole, härra... härra Paulson...? Muuseas — vahemärkus, millest see võib küll tingitud olla, et iga kord, kui ma näen teid, pean ma mõtlema pastor Braunschweigile? Ometi olen ma teiega tuttav juba aastaid. See Paulson nimelt... vabandage — Braunschweig — suri maksa tsirroosi kätte. Te ju teate, mis haigus see on? Ei tea? Noh, ärge ka selle üle kahju tundkel. Mu kolleeg eksis nimelt diagnoosi tegemisega, sest issand jumal ei valgustanud ega avitanud teda. Jah, kas pole veider, et issand jumal mu kolleegi just nimelt sel korral ei valgustanud ega avitanud? Paistis koguni, nagu oleks ta teda veel seganud — kuhjas kokku niisuguse hulga täiesti üksteisele vastukäivaid sümptome, et oli tõesti raske seda pundart lahti harutada. Või oli sellest Braunschweigist nii suur puudus ka seal ülal, seal... noh... paremas maailmas?»

Teisel pool lauda istuv härra Kerich oigas tasakesi ja pani käed laua all vargsi risti: jälle, jälle algavad need inetud patujutud!

Emand Rosalie ütles emand Weissbaumile:

«Ja kui te panete siis sellesse kastmesse veel paar tilgakest rummi — oo! Uskuge mind, proua, palun. See paistab ehk küll veider olevat, aga...»

Härra Baumann ei puhastanud oma kalatükki küllalt hoolikalt ja hakkas korraga läkastama.

Noorem Ebbermann koputas talle rusikaga abaluude vahele ja ütles samal ajal hoorproua Lorenzonile:

«Vaadake, armuline — inimesed teevad endile elamise liiga raskeks. Nad ehitavad igale poole tõkestavaid aedu nagu talupojad oma loomadele. Siis muidugi... paistab

mõni asi sootuks teisiti, kui see peaks tegelikult paistma.»

«Kas arvate-e?» ütles proua Lorenzon unistavalt.

«Oo? Ah veel paar tilgakest rummi. Seda ma tõesti ei teadnud, proua!» hüüdis proua Weissbaum emand Rosalie kastmeretsepti kohta.

Emand Emilie ütles kohtunik Ebbermannile:

«Olgem päris otsekohesed... Nende auväärsete perekondade ärajäämist oli õieti oodata, ma ei tahtnud seda aga kellelegi rääkida, et mitte asjata nukrat meeolelu tekitada. Sest ku-ju-tage ette nende suuri kohustusi. Justus kohtas neid päeval ja... nad kahtlesid juba siis väga. Te aimate ometi, kellest ma räägin, eks ju?»

«Aga muidugi, armuline proua, aga muidugi,» noogutas vanahärra ja liigutas oma valgeid vurre.

Doktor Kubelik küsis abipastorilt, jätmata selle õrritamist ning pilkamist:

«Jah, mis te arvate, miks teie issand jumal on vahel nii kangekaelne? Ometi poleks see nõudnud temalt kuigi suurt vaeva, — minu kolleegile väikesi näpunäiteid anda. Ja härra pastor Braunschweig oleks ehk praegugi veel elanud. Ei, tõesti, kas see pole veider?»

«Jumala teid ei oska me kunagi üles arvata, armas doktor...» pomises hingekarjane ja õõtsutas oma pikka ülakeha veidi edasi-tagasi.

«See on õige, näib küll nõnda,» nõustus doktor Kubelik. «Ja ma pean ütlema, et mina isiklikult ei saa temast peaaegu kunagi aru. Vahel ma võtaksin tal lihtsalt habemest kinni ja ütleksin...»

«Oo-ol!» venitas muusikaõpetaja Kerich pikalt ja nutuselt.

«Habemest kinni? Kellel, palun?» küsis abipastor.

Vanahärra Baumann sai kalaluu kurgust välja ning näitas seda võidurõõmsal ilmel proua Weissbaumile:

«Vaadake, kus kaabakas... h-hō-hō-hōō! Ise nii pisike, aga... ära tahtis tappa!»

«Ool» ütles proua Weissbaum imetledes.

«Ah kellel ma võtaksin habemest kinni? Issandal jumalal loomulikult!» ütles doktor Kubelik, pöördus samas kohe muusikaõpetaja poole ja küsis poisikeselikult provotseerides: «Pardon, kallid sugulane. Kas te ütlesite midagi?»

«Ei... ei ütelnud... Ma tahtsin ainult tähendada, et...» pomises muusikaõpetaja Kerich, võttis enda aga kohe jälle kätte ja otsustas vähemalt selle jumalasalga jaga mitte vaielda.

«Niisugused sõnad, härra doktor, ei ole... head sõnad!» ütles abipastor tõsiselt.

«Ei, miks mitte?» ütles doktor Kubelik. «Sest iga isik ja iga olevus, kellel on maailmas mõnesuguseid kohustusi, peab olema väga täpne ning hoolikas. Armsa jumala juures me seda täpsust ja hoolikust aga paraku ei leia. Kui rääkida veel kord härra Braunschweigi loost... Miks ta ei valgustanud minu ametivenda ega ütelnud talle. «Tubli mees, sa eksid. See, mis mu ustavat sulast piinab, ei ole kaugeitki lihtne mao või soole haavand, vaid hoopis tõsisem häda.» Tema aga, nagu te isegi teate, ei teinud seda. Ja vaenlane härra Braunschweig pidi selle tõttu hauda minema. Mis te arvate, kallid härra Paulson, vahest ta ei juhtunud seda halba eksitust üldse mitte märkama?»

«Kes? Mida?» küsis abiõpetaja ja muutus äkki viha pärast kahvatuks.

«Kuidas: kes — mida?» kordas doktor Kubelik ja valas jälle veini. «Me räägime ju kogu aeg issandast jumalast ja hingekarjase Braunschweigi maksatsirroosist.»

«Küllap armsal jumalal oli ka sellega oma tark tagamõte! Ja et teie ning mina sellest tagamõttest aru ei

saa, see ei tõenda veel mitte kui midagi!» hüüdis abipastor.

«Teil on täiesti õigus! Teil on täiesti õigus!» kiitis muusikaõpetaja üle laua, suutmata siiski passiivseks pealtvaatajaks jääda.

«Aga loo-mu-lik, jaal! Ka lihtne hanepraadki nõuab väga suurt oskust!» ütles emand Rosalie kohtunik Ebbermannile. «Kui teil seda oskust ei ole, eks te vaadake siis, mis asjast välja tuleb!»

«Ahahahaa... sellest ma võiksin teile pajatada ilusa loo!» ütles vanahärra Baumann ja naeris rõhatustega pooleks. «Emand Schmiedehelm — ta ju püüab kah väga kangesti... Kui ma neil jälle kord külas olin... läinud aasta mardipäeva õhtul... hahahaa...»

«Hinnad tõusevad, selles ära sa, vana, kahtlegil!» hüüdis isand Justus vanemale vennale, kes arvustas mõni päev tagasi tehtud liiga suurt tellimust. «Tõusevad, tõusevad!»

«Tu-tu-tuleval aastal võib-olla!» vastas Henrik lakooniliselt.

Abipastor Paulson, kes oli nüüd oma heast isust lõplikult võitu saanud, võttis väärrika poosi ja ütles:

«Meie, rumalad ja armetud vaglakesed, ei peaks kunagi arvustama armsa taevaisa samme. Teie, nagu ma kuulnud olen ja nüüd ka ise näen, kipute seda siiski tegema. Ja miks ma seda salgama peaksin — ma tulingi täna siia just selleks, et halvata teie halba mõju... oma koguduse liikmetesse. Jah, härra doktor, ärge solvuge: ma — tulin — just — teie — pärast. Ma olen kavatsenud juba ammu teid käsile võtta ja sellele ussile, mis teie elab, peale astuda.»

«Palun, kas ma tohin teile valada?» küsis doktor Kubelik; ta hakkas juba kergesti purju jääma.

«Täna — ei!» vastas abipastor pahaselt.

«Siiski, kui lubatel» ütles doktor Kubelik. Ja kui nad hetke pärast oma klaasid jälle tühjaks rüüpasid, ütles ta: «Nii, nii, minu kallis sugulane musicus on minule tähelepanu juhtinud? Ja te tahate minus elavale ussile peale astuda? Aga mis te mulle vastaksite, kui ma küsiks teilt, et missuguse õigusega, härra teoloog? Kes on teile selle ülesande andnud? Kes on teid selleks volitanud? Kes on teid minu pärast palunud? Mina ise? Eil Või ehk jumal? Kus? Millal? Tuleb välja, et te kipute mängima täiesti isehakanud voorusepolitseinikku. Teie, kirikuõpetajad, olete üldse harjunud endile õigusi võtma, mida te pole kellelki saanud. Või annab need õigused teile teie fakultet ja konsistooriumi ametlik õnnistus? Aga kes on omakorda neilegi luba andnud segada asjadesse, mis neisse ei puutu, neile härradele oma kateedritel ja autoolidel? Mina olen küll arst ja tean, et vahel võib inimese elu oleneda minu õigeaegsest kohalejõudmisest. Ometi ei julge ma kunagi kellegi manu sisse tormata ja ütelda: «Austatud härra, ma olen juhuslikult kuulnud, et te põet rasket haigust ja surete kindlasti, kui ma teid kohe ei avita. Seega — ajage keel suust välja ja näidake ennast mulle siit ning sealt.» Ei, kallis sõber, ma ei tee seda, ka siis mitte, kui ma teaksin üsna täpselt, et minu vahelesegamine võib tõesti seda hädavarest aidata, — ma ei lähe ennast kunagi kutsumata peale suruma. Ehk olgu siis mõne ettenägematu õnnetuse puhul avalikus kohas. Teie, pastorid, aga surute end kutsumata peale... kahekordseit: issandale jumalale maakleriks ja inimestele advokaadiks. Ja näete — minule isiklikult see ei meeldi. Servus!»

«Servus!» ütles abiõpetaja, otsustas aga siis ümber ja ütles rangelt: «Palun, härra doktor, ärge kavatsegegi mind laiale teele võrgutada... oma viinaklaasidega. See ei lähe teil kordal! Ja ka naeruvääristada ei

suuda te mind, sest ma ei tunnista teie naeruvääristamist.»

«See on väga kiiduväärt, et te end nii kindlameelseks peate,» ütles doktor Kubelik. «Ja õigust ütelda: ma pole tahtnudki teid ei võrgutada, ei ka naeruvääristada. Ma tahaksin ainult oma küsimusele vastust saada. Ja ma ei mõista, miks te kõrvale puiklete? Või arvate te tõesti, et säärane nina võõrastesse asjadesse toppimine, nagu teil, hingekarjastel, kombeks on, kellelegi meeldib? Kas te ei võiks ükskord ometi taipama hakata, et te muutute igavaks nii siin kui seal — nii üleval taevas kui all maa peal? Oleks siiski kõige õigem, kui teie elukutse jääks teile ainult leivateenistuseks ega muutuks teiste kaaskodanike tüütamiseks. Oletame, et ma oman tõesti hinge, mille eest te arvate end kohustatud olevat hoolt kandma. See hing peaks, kui ma seda tõepoolest oman, kuuluma ju ainult minule endale. Missuguse õigusega te tahate selle minu oletatava hinge arvel võõritseda ja kasu lõigata? Miks te ei vasta, härra teoloog?»

«Võõritseda ja kasu lõigata? Palun, härra doktor...!» hüüdis abiõpetaja.

Isand Kerich ütles üle laua, hääli äsjasest veelgi nutusem:

«Ärge... ärge pange... ta sõnu tähele... Oh-h, ärge pange ta sõnu tähele!»

«Morjen! Elagu!» hüüdis sünnipäevalaps vanale Ebbermannile, viskas oma vägeva hülgepea kuklasse ja jõi klaasi ülemeelikult suure sõõmuga põhjani tühjaks.

«P'steet on maitsev, p'steet on maitsev!» kiitis vana-härra Baumann, unustas enda suures õhinas ja eemaldas keeleotsaga sõrmelt sinna sattunud toiduraasu.

«Kas... kas keegi... ei soovi enam... midagi sooja?» küsis emand Emilie, suutmata ikka veel võitu saada

tähtsate külaliste puudumise tõttu hinge nārivast nuk-
rusest.

Emand Rosalie ütles:

«Ei, ei, ei, paikene, vürtsid on ainult selleks, et toidule
maitset anda, nendega ei tohi kunagi liialdada. On in-
mesi, kes seda ei tea. Ma jutustaksin teile ühe väga õpet-
liku loo, kus...»

«Noh — proositi!» hüüdis noorem Ebbermann kapten
Kubelikule, mängides proua Lorenzoni jaoks edevalt oma
lumivalgete hammastega.

Ja doktor Kubelik ütles abipastorile:

«Vööritseda ja kasu lõigata — ma arvan, et see on
õeldud küllalt selgelt. Kuna te tahate aga näidelda aru-
saamatut, siis olen ma nõus ka lähemalt kommenteerima.
Jah, mulle paistab, nagu oleksite teie, pastoriid, valmis
kasulootuse otstarbel unustama kõige primitiivsemadki
viisakusreeglid. Te ei austa oma ligimesi; te tüütate
heatahtlikke kaaskodanikke; te sõtkute alalõpmata nende
oma kaaskodanikkude varvastel ja ootate veel, et teid
selle eest tänataks. Te ütlete, et te täidate oma kutsumust
ja kaitsete jumalat. Aga kust te teate, et ta seda kaitset
vajab? See tähendab — kui ta tõesti väljaspool teie,
vagade, teadvust eksisteerib. — Ja nüüd lähme edasi: te
väidate, et ma olevat oma praeguste eluviiside juures
küps põrguvürsti praepannide jaoks ja et ainult teie
kõikvõimas kirik suutvat mind taevasse saata. Aga kust
te teate, et ma tahan üldsegi sinna minna? Ja kust te
teate, et teie armas issandki tahab mind sinna vastu
võtta? Ja nii püüate te mind endaga sinna kaasa tirida
nagu hotelli uksehoidja, kes ootab head jootraha. Ma
pole seda teilt ju palunud, kallid armas härra Paulson!
Muide — missuguse hinna on teie Vägev Vaim iga hinge
eest kindlaks määranud, iga hinge eest, mis te talle tas-
site? Hähaha! Servus!»

«Servus,» ütles abiõpetaja, muutus äkki imelikult koh-
metuks ega suutnud tükikese aja jooksul midagi vastata.
Ta hoidis klaasi oma kahe imepuhta sõrme vahel, ohkas
harjumust mööda, pingutas mõelda. Viimaks ometi arvas
ta leidnud olevat sobiva võrdluse; ta ütles: «Kui teie
varanatukest ähvardab tuleoht ja kui abivalmis pritsi-
mehed seda päästma tõttavad, — kas te küsite neilt, kui
palju neile selle eest makstakse? Ei, loomulikult mitte,
te — ei — küsi — sedal Ja ka nemad ise — ei — küsi —
sedal Ja nõnda ei arvesta ka meie, hingekarjased, mitte
mingisugust tasu... päästes patuseid, kes sammuvad
põrguteed!»

«Pritsimehed teevad oma tööd kauni mundri ja läikiva
kiivri pärast, — võtke see neilt ja vaadake, kas te leiate
veel mehi, kes järgneksid hädakellade kutsele. Pean ma
jääma ka teie, usumeeste, puhul selle võrdluse juurde?»

«Noh, t ä n a läheb see juba üle i g a s u g u s e piiri!»
hüüdis muusikaõpetaja Kerich, ei julgenud aga — näh-
tavasti veelgi suuremaid jumalateotusi kartes — ikka
veel vaidlusest osa võtta.

Kapten Kubelik, kes oli enamalt jaolt süngelt vaiki-
nud, ütles kellelegi veendunult:

«Sõja mõtte eitajad ja sõja vastased on argpüksid.
Nad kardavad oma isikliku elu pärast! Loodetavasti ei
hakata niisuguseid arvestama, aga kui nad tülikaks muu-
tuvad, lastakse nad lihtsalt maha.»

«Ei, kuidas... jah...» pomises advokaat Ebbermann,
kuna ta märkas äkki, et noorproua Lorenzonile meeldis
rohkem sõjakus kui rahupooldamine.

«Teie... teie... ei saa jumalikkudest asjadest aru!»
ütles abiõpetaja ja vaatas oma vastast tasakesi tõmb-
lema hakkavate laugude vahelt.

«Loril! Ma saan kõigest aru, igal juhul rohkemast kui
teiel!» ütles doktor Kubelik. «Kui te ei ole spekulativ

suli, nagu on seda suur osa teie ametivendi, siis tuleb küll arvata, et te olete ... lihtsalt loll!»

«Mu ... mu härra! Ma ei luba teid!» hüüdis abiõpetaja.

«Nonoh, nonoh? Tähendab: te tahate mind keelata avaldamast teie ja teie kutsekaaslaste kohta oma arvamist? Ometi ei küsinud te ka minult luba, kui te tulite ja hakkasite kohe mulle etteheiteid tegema ja mu sõnu ning tõekspidamisi hukka mõistma. Servus, härra hingejanel!»

Kuid abiõpetaja Paulson ei suutnud seda kõike enam taluda, tõusis ja läks isand Justuse juurde. Et tool sünnipäevalapse kõrval vaba juhtus olema, ei tulnud ta enam tagasi. —

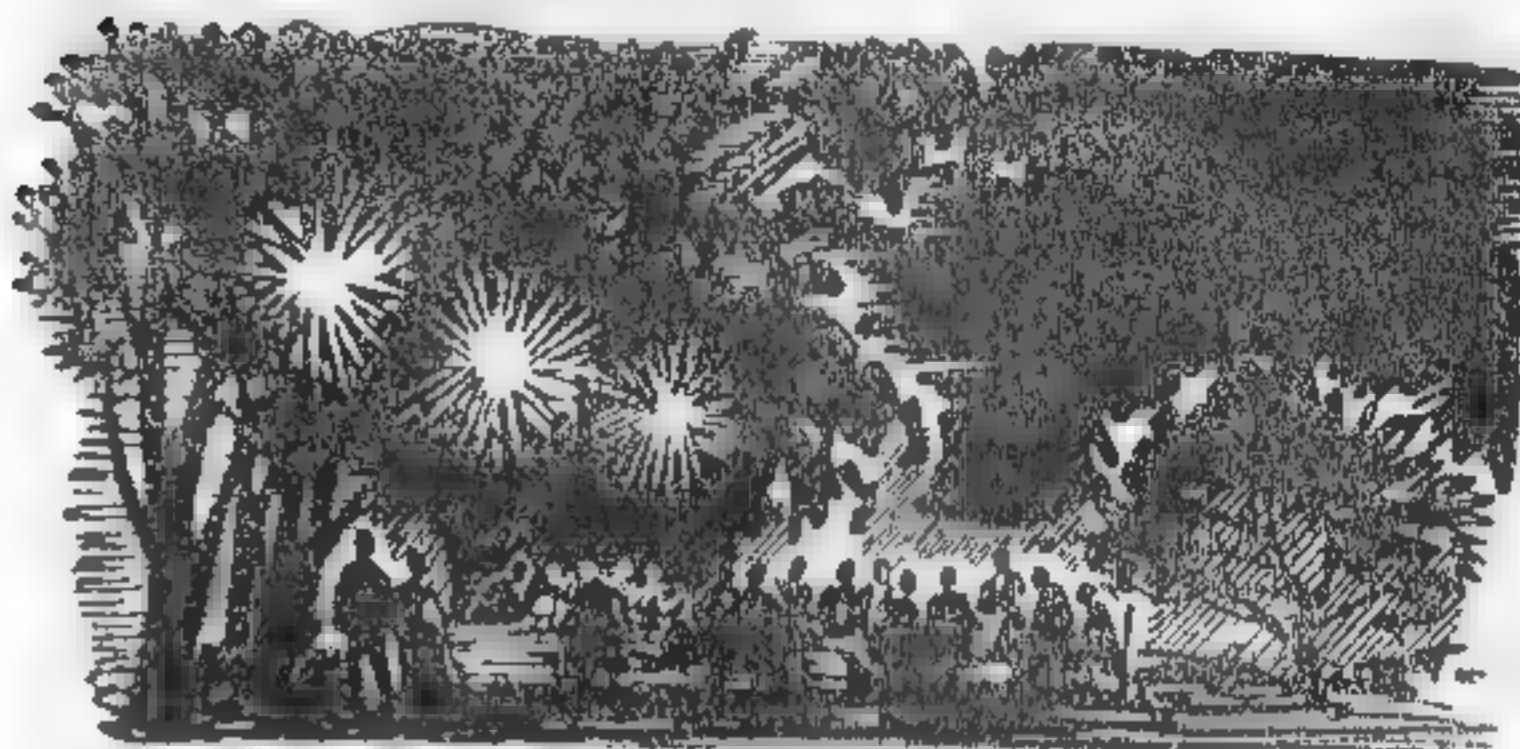
Ent ometi ei mõtelnud ta lahkumisele.

Ja doktor Kubelik ütles kapten Kubelikule, kes vaidles oma naabritega ikka veel sõja mõtte üle:

«Servus, teie kõrgeausus! Kas joome?»

«Alati lahinguvalmis, tark teadusemees!» ütles kapten Kubelik ja kummutas oma klaasi põhjani tühjaks.

S E I T S M E S P E A T D K K

SÜNNIPÄEVAPIDU JÄTKUB AIAS

Nõnda jätkus see mugav sünnipäevapidu elavas vestluses ja kombelises mõttevahetuses kuni keskööni. Kõik oli kõige paremas korras, rõõmus meeleolu püsis ühtlasel kõrgusel. Ainult kolm külalist kippusid pere- rahvale pisut tuska tegema — vana Baumann oma suure õgimisega ja lakkamatu rõhitsemisega, notar Lorenzon kui parandamatu napsitaja ja doktor Kubelik oma terava keelega. Advokaat Ebbermann, parajal määral vintis, pidas lõbusasisulisi lauakõnesid, mis kutsusid esile kaaspeoliste kauakestvaid kiiduavaldusi ja südamest tulevaid naerupurskeid ning noorproua Lorenzoni paljulubavaid pilke. Noorem rahvas laulis paar laulu. — Abipastor Paulson, valmistudes juba kolmandat korda minekule, kinnitas südamlikult, et ta polevat juhtunud oma ametikohuseid täites veel ühelegi nii ilusale koosviibimisele: andku armas jumal kõigile osavõtjaile rahu ja rõõmu ... rahu ja rõõmu ...! Kui teda kärealt jääda paluti,

istus ta uuesti oma kohale ja rääkis kaua ning hoogsalt mõõdukaist lõbutsemistest, mida ei keelavat piibelgi.

Kui kell kaksteistkümmend lõi, jõudis üldine meeleolu haripunkti. Notar Lorenzon, ammugi tublisti purjus, viskas šampanjaklaasi põrandale ja kisas ülemeelikult: «Hur-r-raa, killud tähendavad õn-n-ne-el» Paul, vabandades end viisakalt naabrite ees, hiilis kikivarbail läbi eesukse välja ja piilus mõlemale poole mööda tänavat üles: ka tema oli juba purjus ja kujutles võimalikena asju, mille suhtes olid kõik lootused ammu juba purunenud. Rohekasvalge juuliöö oli vaikne ja tühi, avar laht sillerdas tähtede ning heleda taeva laotuse vastu-pegeldusest, tasased tuulehood sahistasid põõsastes. Jalutades käsi taskus hoides tagasi üle hoovi, meenus talle järsku isand Schmiedehelm, kes oli siin paar päeva tagasi hinge heitnud. Ja kuigi ta sooritas elus juba suuri asju, oli ta siiski väga ebausklik: ta uskus vimmahoidvat varju mööda teed lähemale tulevat, tema poole vaatavat. Ta kiirustas sammu, vaatas mitu korda üle öla ja pea-aegu hüppas majja. Ta ütles isale, kes talle küsivalt silma pilgutas:

«Ei, neid ei ole veel näha. Aeg on ka liiga varane.»

«L-oll!» ütles isand Justus kurjalt — ta mõtles, et poeg meenutab parun Wolfenbüttelit ja linnapea Brocki.

«Ma... ma... räägin õnnesoovijatest...» pomises Paul.

Ent just sel hetkel, kui ta tahtis tagasi lauda istuda, kostis kustki tasast sammudetüminat ja tagasisurutud hääli, just nagu hakkaks majale lähenema mingi nähtamatu malev. Emand Emilie ütles kõigile sosinal, et see... see... on väga hea... see paks eesriie, mis ei lase kellelgi sisse näha... Ja Paul, kes oli uuesti majast välja tormanud, tuli tagasi ning teatas sosinal, jälle onu Henriku kombel erutuse pärast kokutades:

«Uu-uul-uulits päris mustendab mee-meis-meestest. Orkester asub magamistoa a-ak-akna alla. Ma arvan, et va-var-varsti nad hakkavad mängima.»

«Siis tuleb meil küll rõdule minna, sõbrad!» ütles isand Justus. «Sest... inimesed on ju... saate aru... Ei saa ju kellelegi ka... keelata.»

Vanahärra Baumann, toppides kärmesti suhu viinamarjatorti, näitas oma paksu hõbeuuri ja ütles:

«Kiirustada... ei ole tarvis. See on alles kogunemine. Umbes kümne minuti pärast — siis küll. Ma ju te-an. Vabandage, proua Lorenzon, kas need on apelsinid... seal teie ees?»

«Jah, apelsinid. Palun!» ütles noorproua Lorenzon ja vaatas liuda ulatades sügavasti silma hoopiski mitte oma armsamale, advokaat Ebbermannile, vaid kapten Kubelikule, kelle verejanulised teooriad ajasid talle ihule magusaid hirmuvärinaid.

«Jah, lähme, härrased! Seda on kah omastkohast ilus vaadata... seda... kogunemist!» ütles isand Justus otsustavalt.

Kuigi kõik — noorukid ja daamidki kaasa arvatud — olid rüübatud veinist uimased, suudeti siiski vaikust hoida. Tõusti hinge pidades; toolid tõsteti ettevaatlikult tagasi endistele kohtadele; järgneti sünnipäevalapsele kikivarbail trepikoridori ja sealt otse teisele korrale; mindi läbi pimedas toa ja jõuti rõdule. Noored preilid, kelle heledad kleidid oleksid võinud seltskonna asukoha reeta, suruti kõige taha. Piiluti juba varem rõduäärele varjuks asetatud kummipuude tagant, otse läbi kardinat. Polnud kuulda mitte midagi peale erutatud hingamise, mis näis täitvat kogu sooja ning tibatillukest ruumi mingi võluva salapärasusega.

Akki hakkas kirikukell linnas lööma; päris tõeline kesköötund oli saabunud. Tume inimhulk, olles korralda-

nud end all pimeduses, tardus kohale; läikisid vaid muusikameeste vaskpillid ja pritsimeeste rihmapandlad ning kiivrid. Vanahärra Baumann rõhatas korraka nii valjusti, et kõigil kippus süda rinnus seisma jääma. Ja samal hetkel algas pasunakoor vägevast koraali, toetatud kuskil kõrval asuvast laulukoorist, kes mõirgas võimsalt: «Ärgake — nii vahid hüüdvaaad!»

Emand Emilie ütles, suutmata nuukseid tagasi suruda:

«Mu jumal, kui ilus see küll on... Kui... i-lus...! Oh-h, kui ilus!»

«Jaa — see on tõesti kaunis! Ma pole seda ometi ära teeninud!» ütles sünnipäevalaps, oli samuti valmis nuuksuma hakkama, sai aga endast võitu ja luksatas vaid heledalt.

Ja naine, nüüd juba kahe käega pisaraid pühkides, haaras talt äkki tugevasti kinni ja ütles pidulikult:

«Lu-luba, et ma... ma... suudlen sind... sinu aupäeval... sinu aupäeval!»

Kui äratuslugu lõppes, astus isand Justus rõduakna juurde, lükkas selle mõlemad pooled pärani, tõstis paar lillepotti põrandale ja näitas end kuni vööni. Rohekas-hallist hämarusest karjuti kärarikkaid tervitusi; pilluti mütse; mingi raske ja pehme ese lendas isand Justusele vastu vatsa — suur kimp tumepunaseid roose. Pasunakoor mängis tušši: ta-tamm-tamm-tramm, ta-tamm-tamm-tramm! Kui uuesti hetkeline vaikus tekkis, hüüdis isand Justus korraka imekõrgeks muutunud häälega, mis tundus kuidagi hädisena ja väga haledana:

«Mu ar-r-rmsad sõbr-r-rad! Ma tänan teid! Ja ma palun teid kõiki, kes te olete vae-yaks võt-t-t-nud mind tänasel au-u-päeval meelde tul-l-letada, sis-s-se as-s-tuda minu tagasihoi-i-dlikku aeda. Saatkem see i-il-lus õõ möö-da lahkes vestluses... til-l-lukesõ õl-l-lekrunsi tagal!»

«Hurraa-aa!» hüüti alt.

«Iss-ssand... no küll see on aga suurepärane ja to-rel!» ohkas emand Emilie ikka pisaraid pühkides.

Ja sünnipäevalaps, ajades kõhu liigutatult põnni, tõmbas ninaga ning ütles juba hoopis mehisemalt:

«Läki, sõbrad! Ilm on soe, me võime kõik aeda istuda!»

Sammuti jälle trepist alla ja otse üle hoovi. Pritsimete Ühing näis väljas olevat kogu suurusel. Kuid kahjuks puudus ka tervitamatulnute seas just see, keda oodati kõige enam: linnapea Brock, ülempealik. Ta las kis kellegi hoopis kõrvalise tähtsusega alampealiku suu kaudu oma armsale kolleegile palju õnne soovida ja vabandust paluda: takistavad asjaolud, ootamatud sündmused perekonnas! Tema abi, kes teda meeskonna käsutamisel asendas, oli aga koguni südi ja hakkaja ning pidas Ühingu nimel vägeva kõne, millist polnud kuulnud seni ülempealikult endaltki.

Kallis kingitus, mille Ühing oma ammusele liikmele tegi, käis tükk aega külaliste hulgas ringi — ligi kolme-naelane hõbepeeker, mis kujutas pritsimehekiivrit. Sel ajal kui isand Justus seda vasaku käega vastu erutatult peksvat südant hoidis, surusid ta paremat kätt möödamarssivad mehed. Viimaks hakkasid ta sõrmed sellest valutama ja jäid tuimaks. Ja pika hanerea lõppedes ütles ta jälle, paisutades oma mitte just tugeva hääle veel kord kõigile kuuldavaks:

«Täna, täna, kal-l-lid sõbr-r-rad! Surmatunnilgi ei unusta ma teie poolehoidu... kal-l-lid sõbr-r-rad. Nüüd aga — kärmesti minu järel aeda, et mööda saata see ilus õõ ühises jutuvestmises... oh arrrrrmsad, kalllid sõbr-r-rad!»

Ent kõigi üllatuseks hakkas veel keegi kõnelema — Tammann, ajalehetoimetaja. Ta oli seisnud seni teistest õnnitlejatest pisut kaugemal ilupöösaste varjus, ei kandnud mundrit ja jäi selle tõttu märkamatuks. Ta tõi juu-

bilariile tervitusi Eesti Seltsi poolt (millest kuuldi küll esimest korda) ja ütles, et säärane visa töömees teeb au igale rahvale. — Jah, härra Justus Kubelik tõendavat veel kord, kuhu võib välja jõuda meie eesti talupoja püüdlikkus ja hinnatav sipelgausinus. Kas see pole vägitegu — tõusta lihtsast külapoisist tunnustatud suurkaupmeheks? Kas see pole vägitegu — tulla kisendavast vaesusest ja ronida kadetsetavasse jõukusse? Ja lõpuks, kas pole seegi vägitegu — elada säärase hirmsa töö juures nii kõrge vanuseni, üheksakümne üheksa aastani, sest tema, kõneleja, ja kõik teised suguvennad, kelle poolt ta tervisi toob, usuvad ja soovivad kindlasti, et armas juubilar ei lahku neist veel niipea... vähemalt mitte enne äsjaõeldud normi! — Härra toimetaja Tammann oli, nagu pea-aegu kõik temataolised sumadanimed, otsekui loodud lõuameheks, kes suudab hulki kaasa haarata, ning kärarikas kiidutorm tõusis järsku nii tugevaks, et emand Emi-liel pisarad otse purskasid silmist, tehes märjaks isegi kaela ning raskest taftist õhtukleidi rinnaesise.

Justus Kubelik, kellele see viimane tervitus tuli tõelise üllatusena, tahtis vastata sellelegi, ei saanud aga enam mahti, sest samal hetkel leidis aset uus sündmus. Nimelt oli Paul ühes teiste noortega juba varem aeda kadunud ja järsku prahvatas sealt üles suur hulk värvilisi rakette. Need lõikusid rohekasse öötaevasse nagu suured heledad poognad, nagu sabatähed, mis ennustavad kord õnne, kord õnnetust. Tõusuvihin, mis tasanões ühes kaugenemisega, lõppes järsu plahvatusega, sumedast suve-õisest taevast sadas alla imeilusat sädemetevihma, mitmevärvilist, õrna kuma tekitavat. Ja jälle pääsesid seltskonnas valla imestushüüatused, hardunud ohked, kerged nuuksed, mis nakatasid isegi külalisi.

Kuid see polnud veel kõik, oo — kaugeltki mittel Paul, see kaval asjamees, armastas pakkuda rohkesti ja väär-

tuslikku: ta oli inimene, kes teadis, mis tähendab seltskonna arvamine, üldsuse heakskiit. Muidugi, muidugi — need tulised rõngad, veskitiivad, sõõrid kolmnurkades ja haralised lilleõied, mis nüüd tiirlema hakkasid, olid kindlasti üht-teist maksma läinud, sest meistrimed, kes olid selle kõik paigale pannud vaid mõne tunni jooksul, olid nõudlikud, oo, kui nõudlikud! Kogu suur aed oli järsku nagu leegitsema lõõnud ja hullunud: kõrged puud paistsid tontlikena, nende tohutult suured varjud viskusid murul edasi-tagasi, üsna tavalised marjapõõsad näisid aeg-ajalt kõrgete heinakuhjadena, et samas jälle kokku sulada ja nähtamatuks muutuda. Ja iga kord, kui lendas värvilisest aiasügavusest üles uus mitmevärviline rake-tibukett, tõmbus noore geeniusse süda kramplikult kokku, vasardades suurest eneseliundest, mis aina paisus ning kasvas, laienes ja süvenes.

Kui kõigele sellele suurejoonelisusele viimaks silski lõpp tuli, tegi isand Justus teatraalse viipe, pühkis käe-seljaga üle silmade ja ütles:

«Jah, sõbrad, nüüd ei oska mina lausuda küll midagi muud, kui... issand, lase oma sulasel minna, sest ta on sinu suurt armu näinud. Ku-ju-tage ette. — sellest ei teadnud ma mitte kui midagi. Arvatavasti on selle korraldanud mu vanem poeg Paul, tema juba tunneb... niisuguseid asju. Kahju, kahju, et ma lasksin tal kaupmeheks hakata ega sündinud teda kõrgetesse koolidesse, kus taast oleks võinud kasvada mõni tark insener. Täna, sõber, täna südamest!»

Ja nad raputasid hardunult seisvate külaliste sõõris hulga aega teineteise kätt, kaks koomilist edvistajat, kelle üle muigasid siiski vaid sääraseid irvhambad, nagu kapten Kubelik, vanahärra Ebbermann ja doktor Kubelik, see valge vares kõigis olukordades. —

Viimaks ometi võidi suunduda aiasügavusse, puude alla asetatud laudade juurde. Süüdati värvilised paberlaternad, mis rippusid risti-rästi minevate traatide küljes. Pimedus taganes suure sammu kaugemale, küürutas plangu varju tänavale, muutus seal aga veelgi tihedamaks. Õllepudelid, mida võeti põosastesse asetatud korvidest ning kastidest, peegeldasid rõõmsaid valguselaike. Metsasarv hakkas puhuma ilusat viisikest, mis venis ja kiunus nagu hiiglapikk viiulikeel, mida pingutatakse lakkamatult. Vana Baumann oksendas sirelite varjus. Ja abiõpetaja Paulson, kelle keel oli muutunud väga pehmeks ning imelikult tõbiks, tuli jasmiinide tagant sedasama tegemast ja ütles suud pühkides:

«Austatud hälia doktol — vaadake ainult! Kas see ep ole ilus ja ülitole! Missugune taevast! Missugune maa! Mi-issugune me-eli! I-igal pool üks ü-ülitole kooskõla! Te-teie aga eitaste jumalat ega usu ta olemasolusse. Kas te ei taha tunnistada, et nii-issugune halmoonia on mõeldav ainult siis, kui me oletame, et...? Suulde Vaimu, kes kollaldab kõike oma nägematu käega, peame me silski... us-uskuma... ja...»

«Aga ometi on see Suur Vaim hakkama saanud ka... teie valmismeisterdamisega!» ütles doktor Kubelik jõhkralt ja käis aeglasel sammul laudade vahel ringi, et leida soodsat kohta istumiseks.

«Vabandage... hikk!... kas ma... kas ma... ehk tüütan teid?» küsis hinge karjane leplikult.

«Te ei arva ometi, et ma teie totruste üle rõõmu tunnen?» vastas doktor Kubelik sama tooniga. Ja astudes jämeda tamme varjus paberossi suitsetava vennapoja juurde, ütles ta sellele naerdes: „Noh, vanapoiss, tunne nüüd kah jälle üle hulga aja tõsist rõõmu. Sest täna hommikune mobilisatsiooniteade meile, meedikutele, kinnitab igatahes su lootusi. Varsti näeme siingi läbimars-

sivaid polke ja peame härrade ohvitseride käest luba paluma isegi selleks, et metsa kükitama minna. Jah, teie kõrgeausus, sinu seisus pääseb varsti valitsevale kohale... nagu ma märkasin seda juba ka sinu parempoolse naabri silmade läikimisest ja silmalaugudest... nagu ütleb tark Siirak. Niisiis — terviseks!»

Nende sõnade juures täitis doktor Kubelik kaks õilekannu ja ulatas ühe neist vennapojale. Vana hiid-tamme tume vari langes neist risti üle. Nad jõid, kuulasid ivakese aega mürtsuvaid marsiheliseid, jalutasid teineteist sõbralikult riivates kaugemale aeda — üles lehtla poole. Nad nägid kartlikku paarikest suure kiirusega põiki üle muru jooksvat ega mõtelnudki katsuda üles arvata, kes need võisid küll olla ja kellele auväärsetest külalistest olid siin sarved meisterdatud. Paks kaste tegi saapad märjaks; säärtesse tõusis karastavat kargust.

Laulukoor hakkas orkestrile kaasa karjuma.

Majaomanik Baumann meenutas nüüd südi rukkirääku, kelle kisa kostab kord siit, kord sealt, keda pole aga kunagi kohal, kust teda otsitakse.

Notar Lorenzon üritas teistest eraldi hahemeelset buršihümni, mille üle meelikud sõnad ei sobinud kuidagi veniva viisiga, salk noori jooksis kuhugi, kadudes üsna plangu veerde, — kõige ees tormas Klaara, pea kuklas.

Anton, kes pidas end nüüd — pärast pörutavat lugu kõõgitüdrukuga — juba täiskasvanuks, kellele ei tohita enam midagi keelata, imes tihedate kukerpuupõosaste varjus paberossi, vesteldes preili Weissbaumiga, kes näis teda samuti ta mehetempude pärast imetlevat.

Segane müra tõusis nagu lainetades heleda taeva poole.

Paul laskis üles veel paar tagavararaketti, kuna ta märkas kohkudes, et ta kuulsus oli olnud üpris üürike.

Ja tädi Rosalie hää! kõneles kuskil väga hoogsalt, kuid pisut üksluiselt:

«Kui me võtame peale nende ainete, mis ma juba nimetasin, veel paar-kolm terakest kardemoni, ühe supilusikataie suhkrut ja mõne tilga roosiõli — ool Jumalik, ju-malik, armuline proua, ju-ma-li-ik! Proovige järele, armuline proua, ja kui me jälle kokku saame, siis ütelge mulle, kuidas teile maitses.»

«Ilmtingimata... ma teen seda!» vastas veidi ragisev hää! pateetiliselt.

Ja veel keegi hüüdis läbi punaka laternavalguse:

«Oieti oleksin ma võinud kõnelda temaga tüki kõvemini. Ta näib mõtlevat, et teised inimesed peavad ta ees küüru selga tõmbama. Noh, seda ei ole, pagan võtkul Aga üldiselt: ma — üllesin — talle — na-gu — vajal»

Kui kaks sõpra tagasi pidutsejate juurde jõudsid, pidas abiõpetaja Paulson kogeldes jutlust liigsöömisest ja liigjoomisest, mis olevat kindlasti kurjast.

«Servus, kõrgeausust!» ütles doktor Kubelik. «Kas joome?»

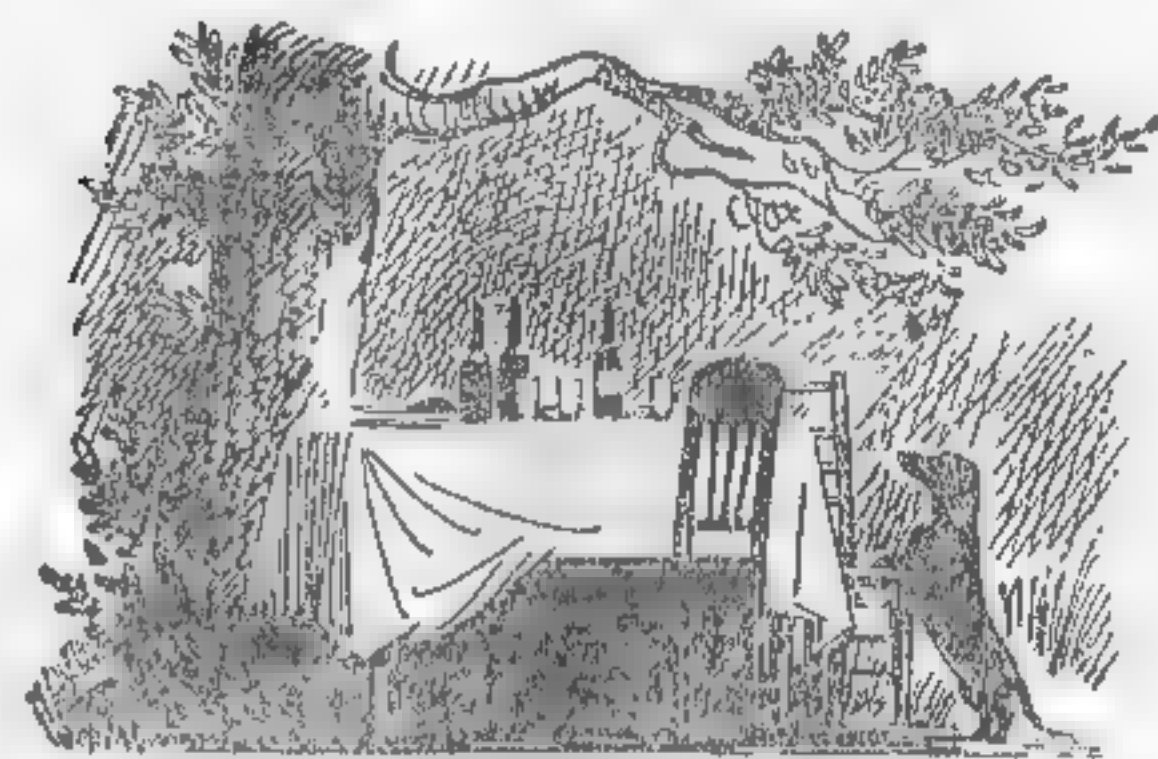
«Tark teadusemees, — see on imelik kokkujuhumine, aga ma mõtlesin täpselt nagu sina,» ütles kapten Kubelik.

Ja sel ajal kui agar hingekarjane üha sügavamale hea ning kurja hindamisse sukeldus, tühjendasid nad suurte lonksudega oma kannud, näersid ja istusid vaba laua äärde.

Põõsaste vahelt väljajalutav vanahärra Baumann vaatas vesiste silmadega ringi söökide järele, millega end uuesti täis toppida.

Sünnipäevalapse suured vurrud olid abitult sorakil õlle-vahust ja rõõmupisaraist.

K I H E K S A S P E A T U K K

SODAI SODAI SODAI

Kell oli juba üle kolme ja päike hakkas silmapilri tagant nähtavale tulema, kui pidutsemine kaubahärra Justus Kubeliku aias viimaks siiski lõpule jõudis. Olu oli otsas; õnnesoovijad hakkasid minema; kõik olid üllirõõmsad ja kinnitasid võidu, et sellist mõnusat vastuvõttu oskavad korraldada ainult Ku-be-likud! Emand Emilie, väsinud, kuid ikka veel reibas vana daam, oli samuti kuni viimase minutini kohale jäänud ja naeratas tänulikult. Hiina laternad kaotasid oma luulelisuse ja muutusid jälle viletsateks paberikarbikesteks, mille sismuses põlevad küünlad olid nende värvilised seinad üle külvanud inetute rasvalaikudega. Udu jahedust hingava lahe kohal tihenes veelgi, linnud puude otsas hakkasid laulma. Ja pasunakoor, kavatsedes alustada nukrat lahkumislugu, läks juba esimeste nootide juures segi, kuna mehed olid liiga lõdvaks jäänud, et mängida õigesti.

Kutsutud külalised viisakalt ära saadetud, istus kaubahärra Justus hetkeks saali sohvale. Ta jalad valutasi ja ta hakkas kohe saapapaelu lahti harutama. Kuid ta tuju oli nii hea, et ta oleks meelsasti veel midagi ette võtnud, — mõne ulakuse või viguritembu, nagu ta oli neid kunagi armastanud. Naine kohmitses magamistoas, haigutas, palvetas kuuldavalt, puges voodisse ja alustas kohe oma terve inimese vägevast norkamisest, — ta uinus alati peaaegu silmapilkselt. Lapsedki jäid oma tornitubades vaikseks. Ohk ümberringi lõhnas kangest tubaka suitsust, mis oli seintesse imendunud, et sealt nüüd taas välja pugeda.

Just sel hetkel, kui isand Justus tahtis järgneda naise eeskujule, ilmus äkki akna taha kõhna mehe nägu. See seisis seal nagu tont, kitsas ja teravajooneline — doktor Kubelik, see mõnitaja. Ta püüdis tuppa vaadata, ei seletanud aga nähtavasti midagi ja tõstis kepi.

Ta lõi selle kõverikuga paar korda ettevaatlikult vastu klaasi ja jäi kuulama, pea viltu. Vend Justus, võttes saapad — isegi teadmata, miks — näpu otsa, avas akna ning küsis:

«Noh, vana, mis on?»

«Tule välja, sa paljaspeal» vastas doktor Kubelik. Ta kurk kõrgis röskest ööõhust; õnneks polnud ta kuigi purjus ja tekitas enda vastu kohe usalduse. Nähes venna küsivat ilmet, ütles ta: «Kas sa ka tead, et sa jätsid terve laudkonna aeda, see tähendab — ilma hoolitsuseta. Saada neile ärapõlatutele paar tilgakest keelekastet ja veidi kehakinnitust. Või ütle vähemalt, mis me peame tegema?»

Kaubahärra Justus naeris kõhtu vahistades. Ta ütles:

«Mis te peate tegema? Istuge edasi, mis muud.»

Doktor Kubelik noogutas etteheitvalt, ikka vigurdades. Ta helesinised silmad naersid, sädelesid ülemeelikult,

näisid sõbralikena ning headena. Ivakese aja pärast ütles ta:

«Nii-nii, sa ei viitsi isegi seda küsida, kelle sa nimelt sinna maha unustasid. Seal on härra kapten, sinu naisevend Adolf-Tennis ja härra abiõpetaja Paulson, keda su naisevend valvab nagu kunagi ustav kaitsevaim. On juhtunud nimelt nii, et hea hingekarjane pole täna kinni pidanud oma mõõdukusenõudest: ta magab praegu ja on veidi... hm... korrast ära. Ja Adolf-Tennis, su naisevend, ootab kannatlikult ta õnnistusrikast ärkamist, et tema kuube puhastada ja tema vaimu tagasi õigele teele juhtida. Meie aga härra kapteniga tahaksime veel vestelda. Kas sa tuled meie kilda või saadad meile pudeli head veini?»

«Ma saadan teile kolm pudelit mooserit,» ütles vend Justus ja ruttas kohe kikivarbail söögituppa.

«Tubli, ma ootan,» ütles doktor Kubelik, nõjatudes jalutuskepile.

Kui ta veidi hiljem lubatud veiniga tagasi aeda läks, nägi ta, et kapten Kubelik oli samuti vahepeal magama jäänud, kaks rusikat lõua all. Oli ilus hommik — kell hakkas juba neli saama. Ta valas klaasi täis, vaatas seda tükk aega vastu valgust ja jõi tillukeste lonksude viisi. Ohk oli karge ning värske, meri kohises, udu tõusis kõrgemale, et end varsti uuesti vastu maad suruda. Muusikaõpetaja silmavalged olid punased, laud pondunud. Asetades tühja klaasi kahe pudeli vahele, ütles doktor Kubelik:

«Nõnda, nõnda, armas sõber, me oleme järele jäänud niisiis ainult kahekesi. Te vahite mind praegu üpris tige da pilguga, vabandage mind väga, aga kuna me oleme seni läbi saanud vaid sõnalahingutega, ei karda ma teid teps mitte. Ma tukuksin samuti pool tunnikest... kui te lubate.»

Ja äkki ütles muusikaõpetaja vihase urinaga, suutes vaevalt huuli liigutada:

«Te olete lihtsalt... kole inimesed! Sest... sest... teie see olitegi, kes härra Paulsoni purju jootis. Vaadake — seda te poleks tõesti teha tohtinud.»

«Kahetsen, kahetsen!» ütles doktor Kubelik. Ning naerdes jälle lõbusalt, lausus ta: «Te olete imelikud olendid, nii teie ise kui teie nõrga südamega hoolealunegi. Pastor Paulson tunneb pahameelt minu ja armsa Jumala vahekorra pärast, teie aga tunnete pahameelt minu ja pastor Paulsoni vahekorra pärast. Kas teie siis ei leia, et see on sobimatu segamine võõrastesse asjadesse...?»

«Ärge veiderdage! Küllap te näete... nuhtlus ei jää tulemata!» ütles muusikaõpetaja Kerich.

«Mis siis? Ka see ei peaks ju teisse puutuma!» ütles doktor Kubelik.

Muusikaõpetaja Kerich ütles jälle väga tigea häälega, nagu susistades:

«Kas te mõtlete, et härra Paulson ei tea, missugust kõlvatut elu te praegu oma majateenijaga elate? Selleks ta täna teie juurde istuda tahtiski, et teid... manitseda.»

«Aa, te sihite isegi sinna! Tähendab: te olete talle minu peale kaebamas käinud... ka selles küsimuses! Tubli. Aga ka see minu kõlva elu oma majapidajannaga ei peaks ju kellelegi teisele korda minema: see on ju ainult minu ja nimetatud majapidajanna eraasi, nõnda nagu teie abikaasa vahekorrad oma sõbraga on... ainult nende asi. Niiviisi, armas härra. Nägemiseni. Ma loodan, et te olete siis, kui ma ärkan, juba oma teed läinud...» ütles doktor Kubelik. Ja vaevalt oli ta enda tagasi vastu toolikorju nõjatanud, kui ta tõesti uinus, muretu ja sügavasti, nagu keegi, kelle head südametunnistust ei rõhu ükski patutegu.

Kui ta ärkas, seisis päike juba kõrgel mere kohal. Abi-

õpetaja ja isand Kerich olid kadunud, kapten Kubeliku pea oli vajunud lauale ja keegi oli asetanud talle padja lauba alla. Kell oli kaheksa. Tanavalt kuuldus tasast jutupominat ja mööduvate sammude kerget kabinat. Tuul, vaikne ning sombune, liigutas puude rippuvaid oksid. Linnud vidistasid. Ikka voolas lõunast põhja läbipaistvate tiibadega vesikiile. Üks vanker sõitis kuskil kaugemal põrinal üle kivistatud. Ja läänetaevasse oli kerkinud nurgeline pilvekamakas, mis laienes kiiresti ning tõotas äikesevihma.

Doktor Kubelik valas endale veel ühe klaasi veini, raputas õlgu ja seadis kaabu otse pähe. Tunni aja pärast pidi ta kodus olema, et anda nõu viletsaile ja vaevatuile, kes teda vajasisid. Ta süda oli kuidagi kerge, meel rõõmus, ihu tundus värskena nagu peale sauna. Imelik küll — isegi pea ei valutanud! Ja ta tõusis, surus kepi käevangu ning patsutas vennapoega õlale, kuni see samuti silmad avas ja uniselt naeratas.

«Ehk soovid, teie kõrgeausus?» küsis doktor Kubelik, viibates pooleni täis veinipudelile.

«Soovin, tark teadusemees, soovin!» ütles kapten Kubelik ja haigutas pikalt.

Doktor Kubelik täitis veel kord klaasid. Nad jõid vaikides. Aikesepilv tõusis üha kõrgemale, suur, kurjalt ähvardav, sinakasmust. Õhk oli väga soe ja väga sombune; kuskil müristas äkki tugeva prahvatusega.

Pidid nad aiast lahkuma just enne vihma, mida kuiv maa oli oodanud juba nädalaid? Ei, nad ei teinud seda — nad viisid laua kõige paksema puu alla. Vaevalt olid nad sellega valmis saanud, kui langesid juba esimesed piisad. Need olid suured nagu herved; tulikuiv maa näis neile ammu ihaldatud piiskadele iharalt vastu tõusvat. Rohukõrred otsekui sirgusid; puude lehed hakkasid sahisema hoopis uue heliga; jalgteed liiv muutus tähniliseks-kire-

vaks nagu tüdruk, kes ehib end armukesele. Järsku jooksid pikad kollased välgusähvatused taevast alla, hüpates esile nagu neist ulatuslikest kõminaist, mis veeresid üle linna. Oli nii mõnus hingata, et doktor Kubelik oleks meelsasti kuue seljast heitnud ja uljalt püstipäi puu alt välja astunud.

Kuid ta ei teinud seda — ta täitis vaid veel kord klaasid ja ütles, pilgutades lõbusalt:

«Tervist, teie kõrgeausust!»

«Tervist!» ütles kapten Kubelik.

Nad istusid veel pisut aega, vaikisid, hõljutasid end edasi-tagasi. Äikesepilv läks üle ja vajus kord-korralt kaugemale. Sadu muutus harvemaks; langes veel vaid üksikuid suuri piisku; päike, vabanenud põuaudust, näis rõõmsalt muigavat; ühes pilvega tulnud tuul piitsutas merd. Doktor Kubelik ütles:

«Soo, ma hakkan minema, varsti pean ma oma kabinetiukse lahti tegema ja ütlema: «Palun, kes on esimene?» On saadud juttu ajada, on saadud mõttetult vaielda, on saadud edevat kukke mängida nii enda kui teiste ees... nüüd on jälle äripäev oma kohustustega. Servus, vanapoiss, pole parata. Aeg läheb edasi ja igaüks meist peab maailma masinavärgis oma kohal seisma.»

«Armas sõber ja onu, ka mina ei mõtle ju siia elama asuda!» ütles kapten Kubelik ja naeris. «Pealegi pole mul vähimatki isu koju minna. Mis ma seal teeksin? Magaksin? Ptüi, aitab! Kahju, et sul pole enam aega, — me võiksime peale seda puhastavat äikest merre minna ja end sealgi veel karastada.»

«Jah, sellest on kahju,» noogutas doktor Kubelik ja pöördus jalgvärava poole, mis seisis irvakil. Paks mägra-koer saatis neid kuni kõnniteeni. Näis, nagu oleks hea peremees teda selleks volitanud. Doktor Kubelik ütles, pistes käe sõbra kaenla alla: «On täiesti selge, et me

kaotame nende mitmesuguste koormate tõttu, mis me endile kanda võtame, nii mõnegi huvitava ja ilusa silmapilgu, säärase silmapilgu, mida oskab serveerida ainult juhuslik meeoleu ja hea isake loodus. Ma ütleksin koguni, et nõnda me kaotame just kõige väärtuslikumad silmapilgud oma elust. See, mida inimene kaua kavatseb ja ette valmistab, muutub tuimaks ja suudab väga harva pakkuda tõsist rahuldust. Seal aga tuleb üsna juhuslik meeoleukene koos ümbritseva maailma kaunidusega, me jälgime seda meeoleu, ja vaata, me oleme rikastunud nagu lihvitud kalliskiviga, mis ei tuhmu iialgi. Aga kas on keegi kunagi statistikat teinud selle kohta, missugune suur protsent sääraseist juhuslikest meeoludest ja tähelepanekutest sellest keskkonnast, kus me eksisteerime, läheb paratamatult kaotsi? Ja see, vana sõber, on meie lühikese ja rumala elu kõige suurem kaotus! Nutkem selle pärast!»

«Jaa, aga teisiti pole ju üldsegi kujutletav,» arvas kapten Kubelik ja vaatas igatseval pilgul tillukestest murdlainetest kurrulise mere poole, kuhu ta oleks mõnuga sukeldunud. Ometi ei tahtnud ta seda mõnu ette võtta üksi, ilma sõbrata. Ta ütles, surudes käed taskutesse ja ringutades kõrgeletõstetud õlgadega: «Üldse — maailm on... veider. Igal sammul pead sa arvestama tuhandet tegurit. Lollus! Tuleks käega lüüa! Iga hobune, kes ei hüppa üle aia, läheb paksuks ega kõlba korralikuks sõiduks.»

«Jaa-jaa-jaa... selles on sul õigus, teie kõrgeausust!» noogutas doktor Kubelik. Ja viibates käega tänavanurga poole, millele nad lähenesid, ütles ta: «Näed sa — sealt tuleb keegi, kes on oma eluülesandeks võtnud ümbritseda meid kõikjalt tõkete ja piduritega; kui mul nii seadusandlik kui täidesaatev võim oleks, keelaksin ma neil liigse suupruukimise ja kärbiksin nende mustad talaarid

üsna nudiks. Nõnda nagu see on iga teisegi kodanikuga. Noh, aus hingedarjane — te vist jalutate?»

Abiõpetaja Paulson, kes jõudis parajasti nende juurde, muigas virilalt. Oli ilmne, et möödunud öö oli mõjunud temasse nii kehaliselt kui moraalselt, — ta silmad olid tuhmid, pilk ekslev, suu kuiv ja kramplikult kokku pigistatud, ta õlad olid ette vimma langenud, nagu tasiks ta endaga kaasas ränka koormat. Ja kui ta peatus, et ühineda jälle äsjaste pidukaaslastega, võttis doktor Kubelik vaba käega temagi kaenla alt kinni, tõmbas teda sõbralikult ja ütles:

«Näete nüüd, armas teoloog, maailma elu on hoopis mitmekesisem ja komplitseeritum, kui te seda arvate. Te tungisite kutset ootamata korralikkude kodanikkude koosviibimisele, et ütelda mulle ja ehk ka mõnele teisele seal kõigi kuuldes mõningaid tõdesid. Ja mis tegin mina, alatu inimene? Ma tõmbasin teid vaidlusse, teotasid teie usku ja elukutset, heitsin järjekordselt väljakutseid teie abitule jumalale ja provotseerisin teid jooma, ilma et te oleksite seda märganudki. Täna lõunaks teab kogu linn, kuidas te hommiku eel võõras aias ringi taarusite, hirmsaid idiootsusi rääkisite, põõsasse südant kergendasite ja viimaks koguni täis peaga magama jäite. Milleks, palun? Kui te tahaksite neist halbade kogemustest õpetust võtta, millesse ma teid kavalal kombel tõukasin, siis te ei tikuks edaspidi enam kunagi võõraste inimeste era-vahekordadesse. Teie tahtsite noomida mind, praegu aga noomin mina teid. Ja ometi pole te suutnud pöörata mu meelt küünevõrra ei minu majapidajanna suhtes, ei ka teie armsa jumala suhtes. Servus! Loodetavasti te ei tule meiega enam ühes ja jätkate oma isiklikku jalutuskäiku?»

«Härra... härra doktor...» pomises abiõpetaja ja tahtis vist veel midagi ütelda.

Kuid tal polnud selleks enam mahti, sest kaks sõpra kummardasid ta poole üliviisakalt ja otsustavalt, et hakata kohe pikkamisi edasi minema.

Kapten Kubelik läks onuga ühes kuni selle ukseni, surus tugevasti endale ulatatud kätt, naeratas, pilgutas miskipärast nagu kavaldades teist silma. Kohe selle järel hakkas ta sihitult läbi tänavate käima, ringi vaatamata, pea kuklas. Õhk oli nüüd väga värske, väga puhas ja väga karastav. Kuid päike küttis tänagi liiga kuumalt. Ta hakkas varsti higistama. Igavus, millest ta oli lühikeseks ajaks vabanenud, ronis talle jälle kallale. Seisis ees tühi päev — mõttetu, ülearune, pikk nagu luupainaja. Sõda — kui see ometi kord juba algaks! mõtles ta valuliselt. Ta peatus siin-seal, piilus hajameelselt sisse paokil seisvaist hooviväravaist, võttis pea paljaks. Tuul sasis ta juukseid. Kübar kukkus tänavakividele ja ta tundis korraga vajadust sellele jalaga peale astuda. Ja süljates suure suuga äsjasest vihmast märjale plangule, hakkas ta minema tagasi mere poole, mõteldes ikka suplemisest, mis suudaks teda ehk jälle mõneks ajaks rahustada.

Juba varsti jõudis ta kodutänavasse. Onu Justuse toretsev villa vahtis üle roheliste aedade nagu tõusiku-kaasa, lihav ja sakiline, silmad kisis. Kõnniteed saatvate vanade kaskede okstelt langes suuri piisku. Läänetaevasse hakkas jälle kogunema tumedaid äikesepilvi, müris-tamine, mis üha kaugenes, meenutas raske vankri sõitu üle korratult seisvate kivinukkide.

Äkki nägi kapten Kubelik onu Justust suure hooga avanevast jalgväravast välja kõnniteele hüppavat. Tal oli käes mingi neljakandiline valge ese, arvatavasti papi-tükk. Nüüd hakkas ta seda nobedate vasarahoopidega tulba külge kinnitama. Ta ähkis ise kuuldavalt ja sõitles rõõmsal häälel lastega, kes kippusid samuti tänavale. Kapten Kubelik, kelle lähenemist onu ei märganud, pea-

tus üsna ta selja taga ja heitis pilgu suurtele mustadele tähtedele, mis paistsid koguni kaugele. «Sakslastele ja kõigile teistele sigadele sisseminek keelatud!» Kas ta oli järsku hulluks läinud, see paks vanamees? Ja kapten Kubelik küsis naerdes:

«Hei... pagan võtaks... mis see siis tähendab? Milleks niisugune silt, onu?»

Isand Justus katkestas hetkeks töö. Ta helesinised silmad naersid võidurõõmsalt; hoides vasarat uue lõõgi jaoks õhus, hüüdis ta sulaselges eesti keeles (kuna ta vene keelt veel ei mõistnud):

«Ah milleks või? Kas sa siis ei teagi? Sõdal! Sõda Saksamaaga! Ja mina kui aus Vene riigi kodanik ei lase enam ühtki neist lojustest oma hoovile, — ei linnapead ennast ega seda neetud parunitkil Ja Neerole andsin terve naela vorsti... selle eest, et ta va Brocki eide saalis jalga tõstis, hohohoo!»

Kapten Kubelik tardus hetkeks kohale. Siis pomises ta viivitades:

«Sõda? Saksamaaga? Kust sa seda kuulsid?»

«Kust ma kuulsin? Tulin ju mõni minut tagasi linast, — telegrammid ripuvad väljas. Jah, nüüd need koerapojad saavad alles tunda, kuidas mekib tõsise vene kasaka nuut! Kuhu sa ise rutlad? Kudaa, kudaa?»

Kapten Kubelik ei vastanud midagi ja hakkas kärmesti mööda tänavat üles minema. Ta süda vasardas, rõõmlitsus kurgu kuivaks. Sõdal! Ometi viimaks! Kui ta järgmisse tänavasse jõudis, hakkas ta koguni jooksuma, kätega vehkides, õlgkübar kuklas.

«Sõda, sõda, sõda, sõdal!» kordas ta vahetpidamata.

Läänetaevas müristas aga jälle ähvardavalt ja ere valgusähvatus lõi läbi pikkamisi uduseks tõmbuva juuliõhu.

SISUKORD

Esimene jagu

<i>Esimene peatükk.</i> Isand ja tema koer	7
<i>Teine peatükk.</i> Neero magab ikka veel	26
<i>Kolmas peatükk.</i> Vaade tornikambrist	41
<i>Neljas peatükk.</i> Klaara ronib üle plangu	53
<i>Viies peatükk.</i> «Me oleme igatahes saksikud!»	65
<i>Kuues peatükk.</i> Kapten Kubelik räägib rahvuse salgamisest	84
<i>Seitsmes peatükk.</i> Kapten Kubelik tapab vesikiile	102
<i>Kaheksas peatükk.</i> «Joomie sõja terviseks!»	115

Teine jagu

<i>Esimene peatükk.</i> Doktor Kubelik mõnitab jumalat	129
<i>Teine peatükk.</i> Isand Justus loeb ajalehti	144
<i>Kolmas peatükk.</i> Külaldatakse haiget sõpra	163
<i>Neljas peatükk.</i> Mehed maelakse lilledesse	176
<i>Viies peatükk.</i> Doktor Kubelik mõnitab jälle jumalat	187
<i>Kuues peatükk.</i> Targutatakse sõja üle	198
<i>Seitsmes peatükk.</i> «Palun... palun... vaikige!»	209
<i>Kaheksas peatükk.</i> Inimesed kahekesi	222

Kolmas jagu

<i>Esimene peatükk.</i> Anton pillub läbi akna	235
<i>Teine peatükk.</i> Anton teeb rumaluse. Teda trööstitakse	246
<i>Kolmas peatükk.</i> Vend Henrik kisub viha	256
<i>Neljas peatükk.</i> Vend Henrik kaolab tasakaalu	267
<i>Viies peatükk.</i> Kadaklased oleme meie kõik!	282
<i>Kuues peatükk.</i> Otsitakse kadunud Antonit	297
<i>Seitsmes peatükk.</i> Isand Schmiedehelm sureb. Anton leitakse	308

Neljas jagu

<i>Esimene peatükk.</i> Kapten Kubelik tegeleb minevikuga	325
<i>Teine peatükk.</i> Veel kord targutusi sõja üle	336
<i>Kolmas peatükk.</i> Tehakse suuri tellimusi	349
<i>Neljas peatükk.</i> Justus lõhub iluasju. Neero häbematusel pole piire	363
<i>Viies peatükk.</i> Klopitakse mööblit	375
<i>Kuues peatükk.</i> Seltskond lauab ümber	386
<i>Seitsmes peatükk.</i> Sünnipäevapidu jätkub aias	403
<i>Kaheksas peatükk.</i> Sõdal! Sõdal! Sõdal!	413

Якобсон Аугуст Михкелевич
Избранные произведения

Том 10

ТИХИЙ ВЕЧЕР

(Вечные эстонцы I)

Роман

На эстонском языке

Иллюстрации Р. Кальо

Оформление П. Лухтейна

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10.

Toimetaja T. Huik

Kunstline toimetaja H. Viisur

Tehniline toimetaja O. Kasemets

Korrektor E. Valdna

Ladum'sele antud 20. XII 1957. Trükkimisele antud 1. IV 1958. Paber 54x4. 1/16. Trükkoogus 28,5. Formaadile 60x2 ko-
haldatud trükkoogus 21,3. Arvu us-
koogus 18,76. Trükk arv 18 000. MB 03101.
Tehnikase nr. 2033. Trükk koostanud Punane
Täht, Tallinn, Pärnu tänav 54/58.

Hind rubl.

